

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

ISBN 978-605-80903-3-0

Raunt

"Bir Soru, Fark Yaratır"

Okul ve Üniversite Sınav Başarısı için En Yenilikçi ve Sonuç Odaklı Çözüm

9. Sınıf

10. Sınıf

11. Sınıf

Üniversite
Hazırlık

Türkiye'nin En Güçlü
Kitap ve Test Yayıncılarından
Basılı İçerikler

30 Yılı Aşkın Deneyimle
Hazırlanan Benzersiz
Dijital İçerikler

Etkileşimli
Tahta Uygulaması

Ölçme Değerlendirme
ve Raporlar

SDS-YKS
Deneme Sınavları

Ödevler ve
Etütler

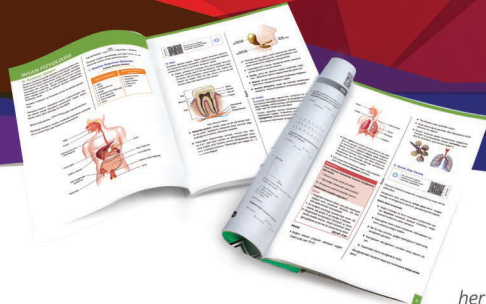

Yıllık Çalışma Takvimi

Dijital
İçerikler

Basılı
Yayımlar

Cep
Uygulaması

s e b i t®

Raunt'la ilgili
her türlü bilgi için

444 54 73

Çok Boyutlu Yepyeni Öğrenme Ortamınız: **VİTAMİN** KİTAPLARI

5. Sınıf

6. Sınıf

7. Sınıf

8. Sınıf

Vitamin Kitapları; nitelikli ve ilham veren içerikleriyle öğrenciyi “yakalayıp” öğrenme sürecine dâhil eden ve onu bilgiyi keşfetmeye yönlendiren “sürükleyici” ders kitaplarıdır.

- ▶ Öğrenciyi günlük hayat örnekleriyle konulara ısındıran, doğru sorularla keşfetmeye yönlendiren ve farklı disiplinler ile bağ kurarak bilgiyi derinlemesine öğrenmesini sağlayan **yenilikçi bir eğitsel yaklaşımla** hazırlanmıştır.

Karekodlarla öğrenciyi ilgi çekici videolara, canlandırmalara, dijital anlatımlara ve güvenilir dış bağlantılara yönlendirerek görsel, işitsel ve dilsel öğrenme biçimlerine hitap eden **zengin ve çok boyutlu bir öğrenme ortamı** sunar.

- ▶ Eğitim uzmanları tarafından sürekli güncellenen, yaşam dinamiklerine uygun anlatımlarla merak uyandırarak öğrenciyi bilgiyi keşfetmeye yönlendirir ve böylece **kalıcı öğrenme** sağlar.

Kavramsal öğrenmeyi destekleyen kurgusuyla kritik düşünme, problem çözme, model geliştirme, analiz etme gibi **üst düzey beceriler** kazandırarak okul sınavlarında ve yeni nesil soru çözme becerisi gerektiren LGS ve YKS gibi **merkezî sınavlarda başarıyı** artırır.

Bildiğiniz kitapları unutun!

Vitamin Kitapları'yla yepyeni bir öğrenme deneyimine hazır olun!

HIZLIGO®

*Hızlı Okuma ve Okuduğunu Anlama
Becerilerini Geliştirir, Sınavlarda Fazladan
30 Dakikaya Kadar Zaman Kazandırır*

HIZLIGO, okuma hızını bilimsel yöntemlerle artıran online hızlı okuma programıdır. Öğrencinin **anlayarak hızlı okuma, odaklanma ve konsantrasyon becerilerini** geliştirir. Tüm derslerde uzun paragraf sorularının bulunduğu LGS ve YKS'de ona **fazladan 30 dakikaya kadar zaman** kazandırır. Öğrenci, kazandığı zamanı çözemediği ya da takıldığı sorulara ayırarak sınavlarda fark yaratır.

- Anlayarak hızlı okuma
- **Odaklanma-dikkat-konsantrasyon**
- Sınav başarıları
- **Soruları bir kerede anlama**
- Zaman yönetimi
- **Sınavda fazladan zaman kazanma**
- Ders tekrarı

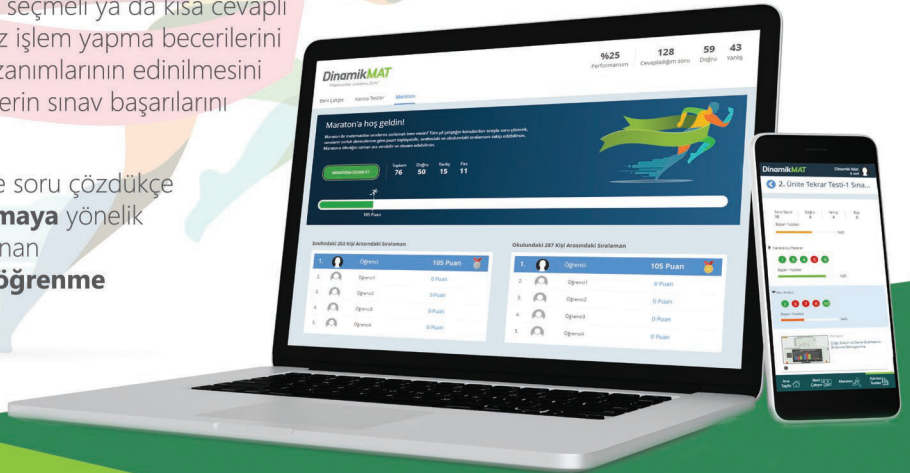
DinamikMAT®

"Matematikte Sınırlarını Zorla"

*Yapay Zekâ ve Bireyselleştirilmiş Akıllı
Sisteminin Gücüyle Matematikte Fark Yaratır*

Türkiye'nin ilk ve tek akıllı soru üretme sistemi DinamikMAT; **5, 6, 7 ve 8. sınıflarda** matematik dersinde **sınırsız sayıda ve farklı zorluk seviyelerinde** çoktan seçmeli ya da kısa cevaplı sorularla hızlı ve hatasız işlem yapma becerilerini geliştirir, matematik kazanımlarının edinilmesini kolaylaştırır ve öğrencilerin sınav başarılarını yükseltir.

DinamikMAT, öğrenciye soru çözdükçe **eksiklerini tamamlamaya** yönelik etkinlikler ve sorular sunan **kişiselleştirilmiş bir öğrenme deneyimi** yaşatır.

s e b i t®

HIZLIGO ve Dinamikmat'la
ilgili her türlü bilgi için

444 99 94

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

Zafer ÖZTÜRK	Prof. Dr. Murat FERMAN
Ersin YAZICI	Prof. Dr. Erhan ERKUT
Prof. Dr. Mahmut ÖZER	Prof. Dr. Soner YILDIRIM
Prof. Dr. İlber ORTAYLI	Paul SANDERS
Prof. Dr. Acar BALTAŞ	Merve KORKMAZ
Prof. Dr. Muhammed ŞAHİN	Gülşah ÇEKİÇ
Prof. Dr. Yankı YAZGAN	Mine ERİM
Prof. Dr. Belma TUĞRUL	Didem VEYİSOĞLU
Prof. Dr. Sinan CANAN	Bruno DELVALLÉE

XX. GELENEKSEL EĞİTİM SEMPOZYUMU

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

27-29 Ocak 2022, Antalya

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

YÖNETİM KURULU

Zafer ÖZTÜRK

Saim MERAL

Hande GÖKSEL

Zafer ERASLAN

Mina AKCEN

Nigar EVGİN

Mehmet YÜKSEL

Cenk EYÜBOĞLU

Can AKYOLLU

Bünyamin ÇELİKTEN

Kenan TAÇYILDIZ

Hüma ÇOBANOĞLU

Nesrin MERAL

Fuat EREZ

YAYINA HAZIRLAYAN

Nalan TUĞ

TASARIM

ALF REKLAM / 0532 663 31 50 / www.alfreklam.com

BASKI

EVEREST MATBAA

Maltepe Mah. Litros Yolu Sok. (No:2-4) 2. Matbaacılar Sitesi 5. Kat

F Blok İç Kapı No: 3NF7, 34010 Zeytinburnu

(0212) 434 51 34

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi No.142 K. 5 Beyoğlu / İSTANBUL

TEL: 0212 249 00 00 (pbx) FAKS: 0212 249 00 10

www.tozok.org.tr info@tozok.org.tr

İÇİNDEKİLER

► SUNUŞ	5
► AÇILIŞ KONUŞMALAR	
Zafer ÖZTÜRK	9
Ersin YAZICI	13
Prof. Dr. Mahmut ÖZER	15
► KONFERANSLAR	
OSMANLIDAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE EĞİTİMDE MODERNLEŞME	
Prof. Dr. İlber ORTAYLI	22
HAYATIN HAKKINI VEREN GENÇLER YETİŞTİRMEK	
Prof. Dr. Acar BALTAŞ	28
DEĞİŞEN GELECEK VE DÖNÜŞEN EĞİTİM	
Prof. Dr. Muhammed ŞAHİN	41
OKUL VE RUH SAĞLIĞI: KORUMA, GÜÇLENDİRME, SAPTAMA VE ÖNLEME	
Prof. Dr. Yankı YAZGAN	49
BAŞKA	
Prof. Dr. Belma TUĞRUL	67
YENİ DÜNYANIN CESUR EĞİTİMİ	
Prof. Dr. Sinan CANAN	85
EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YENİDEN OPTİMİZASYON: MAKUL'E DAVET	
Prof. Dr. Murat FERMAN	99
EĞİTİM EVRİLİYOR MU, DEVRİLİYOR MU?	
Prof. Dr. Erhan ERKUT	113
AND THE OSCAR GOES TO..	
Prof. Dr. Soner YILDIRIM	138

► ULUSLARARASI PROGRAMLAR OTURUMU	
ADVANCED PLACEMENT PROGRAMI- AP	
Paul SANDERS	150
PYP – İLK YILLAR PROGRAMI	
Merve KORKMAZ	153
MYP – ORTA YILLAR PROGRAMI	
Gülşah ÇEKİÇ	159
DP – DİPLOMA PROGRAMI	
Mine ERİM	162
ALMAN ABİTUR DİPLOMASI	
Didem VEYİSOĞLU	165
FRANSIZ BAKALORYA PROGRAMI	
Bruno DELVALLEE	167
► KAPANIŞ KONUŞMASI	
Zafer ÖZTÜRK	171
Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı	
► SONUÇ BİLDİRGESİ	179

SUNUŞ

Türkiye Özel Okullar Derneği'nin 20. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumu, ülkemizin önde gelen eğitimcileri ve uzmanlarının katılımı ile 27-29 Ocak 2022 tarihlerinde "Eğitimin Dönüşümü" başlığı altında gerçekleştirilmiştir.

Sempozyuma değerli katılımlarından dolayı başta Milli Eğitim Bakanımız Sayın Prof. Dr. Mahmut ÖZER olmak üzere Cumhurbaşkanlığı Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu Üyesi, Milli Eğitim Bakanlığı bürokratları, Fransa Büyükelçiliği Eğitim Ataşesi, özel öğretim kurumlarını temsil eden dernek başkanları, TOBB Eğitim Meclisi ve İTO Eğitim Komitesi üyeleri, akademisyenler, eğitim uzmanları, basın mensupları, özel okul kurucu, yönetici ve öğretmenlerine, etkinliğimize katılarak gösterdikleri ilgi için çok teşekkür ediyorum.

Sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen Derneğimizin Yönetim Kurulu Üyeleri Saim MERAL, Zafer ERASLAN, Hande GÖKSEL, Mina AKCEN, Nigar EVGİN, Can AKYOLLU, Mehmet YÜKSEL, Cenk EYÜBOĞLU, Hüma ÇOBANOĞLU, Nesrin MERAL, Kenan TAÇYILDIZ, Fuat EREZ ve Bünyamin ÇELİKTEN ile Derneğimizin Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Cem GÜLAN'a, Yönetim Danışmanı Hasan EREN, Dernek Müdürü Nalan TUĞ ve Bilgi İşlem Sorumlusu Hakan KÖSE'ye, ayrıca çalışmalarımıza her daim destek veren Uluslararası Programlar Komisyonu Başkanı Dr. Jale ONUR 'a ve komisyon üyelerine de katkıları için ayrıca teşekkür ediyorum.

Sempozyumda; Salgın sürecinde edinilen tecrübeler ışığında olağanüstü koşullarla tekrar karşılaşma durumunda eğitim ve öğretimin sürdürülmesi için yetki ve sorumlulukların Bakanlık merkez teşkilatı ile il, ilçe ve okul düzeyinde dağıtılmasının işlevsel olacağı, bu süreçte yüz yüze eğitim ve teknoloji temelli uzaktan eğitim ikileminde karşılaştığımız problemler, gerçekler ve beklentiler bağlamında eğitim ve öğretimin yeniden anlamlandırılması ve tanımlanması gerektiği, yeni gelişmeler ışığında okullarımızın asıl işlevlerinin ötesinde birer toplum ve kültür merkezleri haline gelmesi gerektiği, Türk eğitim sisteminin uluslararası eğitim sistemleri ve modelleri ile uyumlu bir şekilde tasarlanması, uzaktan eğitimin yaygınlaşması bağlamında eğitime erişimle ilgili imkânı kısıtlı olan aile ve çocuklar için mevcut fırsatlar artırılması, okullarımızda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ortaya koydukları performans temelinde özlük hakları ve ücretleri ile ilgili iyileştirmeler yapılması gibi konuların altı çizilmiştir.

Bu kitapta; akademisyenlerin ve uzmanların değerli görüş ve önerileri içeren konuşmalar, titiz bir çalışma ile bir araya getirilmiş ve sizlere sunulmuştur. Kitabın, eğitim sistemimize yararlı olacağı inancıyla saygılarımı sunarım.

Zafer ÖZTÜRK
Yönetim Kurulu Başkanı

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- ▶ **Zafer ÖZTÜRK**
Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı
- ▶ **Ersin YAZICI**
Antalya Valisi
- ▶ **Prof. Dr. Mahmut ÖZER**
Millî Eğitim Bakanı

Zafer ÖZTÜRK

Türkiye Özel Okullar Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Sayın Bakanım, Değerli Konuklar, Türkiye Özel Okullar Derneği'nin düzenlemiş olduğu "20'inci Antalya Eğitim Sempozyumu'na" hoş geldiniz, şeref verdiniz.

1951 yılında kurulmuş, 71 yıllık köklü bir geçmişe sahip derneğimizin, 20. kez düzenlediği Antalya sempozyumunda sizleri ağırlamanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Antalya Sempozyumları artık geleneksel hale gelmiş olup, ünü ülke sınırlarının dışına taşmıştır. Belki biraz klişe olacak ama "Eğitimin Davosu" diye anılmakta olduğunu gururla ifade edebilirim. Bundan sonra bize düşen, atfedilen bu değeri daha ileri seviyelere çıkarmak, küresel çapta bir organizasyon haline getirerek, ülkemize bir gurur vesilesi yaratmak ve Türk Milli Eğitimi'nin hizmetine sunmaktır.

Bu yıl sempozyuma, 680 okuldan 1400'e yakın eğitimci katılmaktadır. Bununla birlikte eğitim sektörünün önemli paydaşlarından olan ve bu sempozyumların gerçekleştirilmesinde çok değerli katkılar sunan 91 tane firma, Türkiye ve dünyadaki en son yenilikleri ayağımıza kadar getirmektedir. Kendilerine katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarım.

Aslına bakarsanız geçen yıl yani 2021 yılında, Derneğimizin 70'inci kuruluş yılı ile Antalya Sempozyumlarının 20'incisini burada bir arada gerçekleştirmeyi ve kutlamayı planlamıştık. Ancak pandemi buna izin vermediği gibi bizi birçok sevdiğimizizden de ayırdı. Bunlardan biri de Sevgili Ağabeyim, derneğimizin bir önceki Başkanı Fahrettin Nurullah Dal idi. Kendisini buradan sevgi ve rahmetle anıyorum. Aramızda bulunan Değerli Eşi Yonca Hanım, Kızı Birnur ve Oğlu Ali Cüneyt Dal'a da bu vesileyle bir kez daha sabır ve metanet diliyorum.

Bir diğer acımız da pandemiden hemen önce kaybettiğimiz Ağabeyimiz, Türkiye'nin yetiştirdiği kıymetli bir öğretmen olan Hayk Nişan hocamızı da bir kez daha rahmetle anıyor yine burada bizlerle birlikte olan Eşi Satenik Hanım'a ve Kızı Selin Nişan'a da sabırlar diliyorum.

Değerli konuklar, hiç şüphesiz modern dünyanın bu çapta yaklaşık yüzyıl sonra karşılaştığı pandemi, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de köklü değişikliklere neden oldu. Ne yazık ki en büyük zararı da eğitim, dolayısıyla çocuklar ve gençler gördü. Sosyal toplumun en büyük düzenleyicisi olan okullar kapandı. Dünya çapında milyarlarca öğrenci yüz yüze eğitimden mahrum kaldı.

Üzülerek belirtmek isterim ki; bu süreçte Türkiye, öğrencilerini yüz yüze eğitimden en uzun süre uzak tutan ülkelerden biri oldu.

Bu durumun kısa, orta ve uzun vadede ne gibi sakıncalar doğurabileceğini ve ne kadar büyük zararlar verebileceğini okulların kapalı olduğu dönemlerde de, bilimsel verilere ve araştırmalara dayanarak dile getirmeye çalıştık.

Ancak mücadele insanı ve geleceğin mimarı olan öğretmenlerimizin, gerek uzaktan eğitim sürecinde, gerekse içinde bulunduğumuz eğitim-öğretim yılı başından itibaren gösterdikleri olağanüstü gayretlerden söz etmeden geçemeyeceğim.

Yeri gelmişken, bu konuda Sayın Bakanımıza samimi teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Kendileri göreve geldikleri günden bu yana gerektiğinde, en büyük riskleri de göze alarak okulları açık tutmak konusunda, kararlı bir irade gösterdiler.

Sağlık Bakanımız Sayın Fahrettin Koca'nın son günlerde verdiği "En son kapanan yerler okullar olacaktır." beyanatı da yaşanan değişimin ve Sayın Bakanımızın gayretlerinin sonucudur. Nitekim yapılan araştırma sonuçlarına göre, okulların açık olmasının, salgının yayılmasında, ciddi bir etkisi olmadığı da görülmüştür.

Ancak pandemi, dönüşüm sancıları yaşayan aynı zamanda dönüşmek zorunda olan eğitimde dengelerin değişmesine neden olmuş ya da bir başka anlamda hızlandırıcı rol oynamıştır. Pandemi nedeniyle yüz yüze eğitim yapamayan, ancak imkânı olan ülkeler süratle uzaktan eğitime, ardından yüz yüze ve uzaktan eğitimin harmanlandığı karma sistemlere geçmişlerdir.

Bu noktada, Türkiye yıllardır yaptığı yatırımların, büyük çapta faydasını gördü. Gerek alt yapısı oluşturularak, internet erişimine ulaşabilen okullar ve dağıtılan tabletlerle, gerekse EBA ve TRT yayınları ile, öğrencilerin önemli ölçüde eğitim imkânına kavuşması sağlanmıştır.

Bu dönemde özel okullar, daha fazla teknolojik imkâna sahip olmaları, süratle yazılım ve program satın alabilmeleri, dinamik yapıları ve değişime uyum kabiliyetleriyle, sıkıntı çekmeden bu süreçten başarıyla çıkmışlardır.

Bugün burada, "Eğitimin Dönüşümü" başlığı altında değiştiğimiz bu süreç, yaşadığımız değişimin ta kendisidir.

Değişen dünyaya ve geleceğe bakıldığında eğitim, barajları yıkarak dönüşüyor, gerçekte de dönüşmek zorunda. Bundan böyle sanayi devrimi ile biçimlenmiş bir eğitim anlayışını sürdürmek mümkün değildir.

Zaman içinde öğretmen merkezli eğitimden, öğrenci merkezli eğitime dönmek, eğitime teknolojiyi monte etmek, kısmen teknoloji kullanımı ile uzaktan eğitim imkanlarından yararlanmak ve benzeri çalışmalar ancak büyük değişimin minik yapı taşları olabilir.

Bina mimarileri, sınıf yapıları, aynı yaş gruplarının aynı sınıflarda eğitim yapmaları, keskin çizgilerle belirlenmiş müfredatlar, haftalık ders saatleri, derslerin yapılacağı yerler, kullanılacak araçlar, ölçme değerlendirme sistemleri, diploma yapıları, dönüşmek ve günümüz şartlarına uymak zorundadır.

Bugün eğitim verdiğimiz öğrencilerin özelliklerine, mesleklerin dönüşümüne ve dünyadaki değişime sırtımızı dönemeyiz.

Dünya Eğitim 5.0'ı konuşuyor, bizim de geç kalmadan konuşmamız, gereklerini yapmamız, dönüşmemiz gerekiyor.

Eğitim 5.0 nedir? kısaca değinmek isterim. İlk kez Japonya'da dile getirilen Toplum 5.0 Süreci ile birlikte Eğitim 4.0'dan Eğitim 5.0'a geçiş başlamıştır diyebiliriz. Toplum 5.0 için kilit kelimeler; teknoloji, teknolojinin yarattığı imkanlar, toplum ve bütünleşme olarak sıralanabilir. Amaç teknoloji ile bütünleşen, teknolojinin sunduğu tüm imkanları yaşamı ile bütünleştiren, imkanları değerlendiren, yeni ve yaratıcı fikirler, buluşlar üreten bir toplum yaratmaktır.

Gerek Toplum 5.0'da gerekse Eğitim 5.0 da, insan faktörü daha baskın olarak ortaya çıkmaktadır. Toplum, dijital bir topluma evrilirken, insanların da dijital değişimle bütünleşmesi kaçınılmazdır. Giderek makinelere bağımlılığımız artacak ancak eş zamanlı olarak yaşam kalitesi yükselecektir.

Tüm bunların doğal sonucu olarak, mesleklerin değişmesi ve eğitimin dönüşmesi kaçınılmazdır. Kısaca makineler ve teknoloji sahnede geri plana geçerken, insan için teknoloji, insanın hizmetinde teknoloji ve daha kaliteli bir yaşam kavramları önem kazanmıştır.

Eğitim 4.0' da sıkça dile getirilen teknolojik gelişmeler ve eğitimin ihtiyacı olan eğilimler tümüyle geçerli olmak ve değerlendirilmek kaydıyla Eğitim 5.0'da; sürdürülebilir, ilkel, değerleri göz ardı etmeyen, öğrenme merkezli bir eğitim sisteminden söz edilebilir. Her ülke bu değişimi kendi şartlarına göre biçimlendirmelidir.

Bu sempozyumda, bu dönüşümün detaylarının dile getirileceği ve ülkemiz şartlarının da konuşulacağı şüphesizdir. Burada, detaylara girip değerli konularımızın vaktini almak istemem ancak öğrencilerin özellikle öğrenme farklılıklarının, kişisel ve sürekli gelişimin, müfredatın, proje bazlı öğrenmenin, teknolojinin, değerlerin ve insanlığın odağa alınacağını tahmin ediyorum. Öğrencilerin geleceğini planlarken onların mutlulukları, psikolojileri ve gelişimleri de unutulmamalıdır.

Yukarıdaki tanımlar içinde dile getirdiğim pek çok kelimedenden birine tekrar dikkatinizi çekmek isterim. "Sürdürülebilirlik". Sayın Bakanımız son dönemde açıkladığı hedefler içinde sürdürülebilirliğe ayrı bir önem atfetmiştir.

Bu konuda ülke olarak, tüm katkımızı ülkemizin sürdürülebilir eğitimi ve kalkınması için hizmete sunmalıyız. Bu anlayışımızın bütün eğitim kurumları alanında ve özellikle mesleki eğitim kapsamında da gerçekleştirilmesi, ülkemiz geleceği için çok değerlidir.

Ayrıca Sayın Bakanımızın önem verdiği bir diğer husus olan, okul öncesi eğitime ayrı bir başlık açmamız gerektiğine inanıyoruz. Okul öncesi eğitim ülkemizin geleceği için hayati önem taşımaktadır.

Gelişmiş ülkelerde %100'lere varan okul öncesi eğitim, ülkemizde 5 yaş gurubunda %85'e yakındır. Bir çocuğun gelişim aşamasında 6 yaş sonuna kadar olan dönem, en önemli gelişim basamaklarından biridir. Özel okullar olarak resmi okul öncesi kurumların %100'e ulaştırılması bizleri mutlu eder. Bu alanda hizmet veren kurumlarımızın adil ve etik rekabet anlayışıyla çalışacağından da şüphemiz yoktur.

Bir adım öteye giderek el birliği ile okul öncesi eğitimin 3 yaşa kadar indirilmesini, özellikle gelişmekte olan bölgelerde %100'e ulaştırılmasını önermek isteriz. Böylece ana dilini çok iyi öğrenen, demokrasi, vatan sevgisi, çevre bilinci ve daha pek çok değerle donatılmış bir gençliğe ve sürdürülebilir bir geleceğe sahip olmak mümkün olacaktır.

Bu süreçte özel okullar üzerlerine düşen görevi, hakkıyla yerine getirmek için ellerinden geleni yapacaktır. Eğitim sisteminin bir nevi lokomotifini olan, önemli projelere ve çalışmalara imza atmakta olan bu kurumlar, gerek öğrenci kontenjanları, gerekse yarattıkları istihdamla Türk Milli Eğitimine ve ülke ekonomisine katkı sunmaktadır. Elbette sorunlar vardır ve olacaktır. Bakanlığımız bu sorunların giderilmesi için her zaman yapıcı ve yardımcı rol üstlenmektedir.

20'inci Antalya Sempozyumu'nun, ülkemiz geleceğine katkılar sağlamasını diliyorum. Katılımlarından dolayı bir kez daha Sayın Bakanımıza ve siz değerli eğitime gönül vermiş konuklarımıza, şükranlarımı sunuyorum.

Ersin YAZICI

Antalya Valisi

Sayın Bakanım, Türkiye Özel Okullar Derneği Başkanı ve Yönetimi, Saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler; Bu güzel organizasyon için turizmin başkenti Antalya'mızı tercih ettiğiniz için öncelikle teşekkür ediyorum. Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz.

Sayın Bakanım, müsaadenizle Antalya'daki eğitimden bir parça bilgiler vermek isterim. 1700 okulumuzda yaklaşık 475.000 öğrencimizle 35.000'e yakın öğretmenimizle 2.548.000 nüfusu olan turizmin başkenti, Türkiye'nin gözdesi Antalya'mıza eğitim öğretim faaliyetlerini yürütme gayreti içerisindeyiz.

1700 okulumuz içerisinde 428 adet özel okulumuz bulunmaktadır ve eğitim ve öğretim ile ilgili daha önceki çalıştığım vilayetlerde de olduğu gibi her şeyin insan için yapıldığı bilincini hatırlatarak -aşının da insan için yapıldığı, ne yazık ki atom bombasının da insanoğlu için üretildiğinin bilincini oluşturmak adına- her şeyin merkezindeki beşerin faydasına ve zararına olan bütün iş ve işlemlerin, bütün yaptıklarımızın insan için yapıldığının bilincini oluşturmak için ilimizde de Ahenk isimli yeni bir proje oluşturduk. Yaptığımız çalıştay sonucunda Antalya'da hedeflenen eğitime nitelik kazandırma şeklinde isimlendirdiğimiz bir kampanya başlattık. Yaklaşık iki buçuk ay önce sayenizde okullarımız da covid süreci devam etmesine rağmen açık ve açık olmaya da devam edecek. Böyle inanıyoruz. Ahenk projesiyle şehirde bir ahenk yakalayalım ama öncelikle ve özellikle bu proje içerisinde Sayın Bakanım başta zat-i alilerinizin çok sık ifade ettiği ve çok önemseydiğini "Meslek lisesi, memleket meselesi" bilinciyle öncelikle meslek liselerimizde ardından biraz geride kaldığı nitelendirilen ilk ve ortaokullarımızda bir öncelik yaratarak, bir farkındalık oluşturarak bu okullarımızı harekete geçirmek için bir gayret içerisindeyiz.

Tüm ilçelerimizde, ilçe kaymakamlarımız ve ilçe milli eğitim müdürlerimiz her hafta, en az iki okulda program yapıyor. Ben, İl Valisi olarak bugüne kadar 24 okulda program yaptım. Bir okul programı yaklaşık 2-2,5 buçuk saat sürüyor ve bu 24 okulun 22 tanesi meslek lisesiydi. Oradaki gençlerimizin ülkenin geleceğinde ne kadar önemli olduğunu ve değerli olduklarını, öğretmen arkadaşlarıma ve öğrencilerime hatırlatmaya, öğretmen arkadaşlarımin motivasyonunu artırmak için hep birlikte gayret sarf etmekteyiz. İnanıyoruz ki özellikle meslek lisesindeki çocuklarımızın, gençlerimizin ülkeye çok faydalı olacağını ve bu ülke için gerekli olduğunun altını kalın çizgilerle çizerek belirtmeye gayret ediyoruz.

Öğretmen odalarındaki sohbetlerimde şöyle klasik bir soru soruyorum öğretmen arkadaşlarıma, aslında her ortamda bu soru sorulup hemen hemen aynı cevap

alınıyor. Diyorum ki “Hocam, istemeyiz ama mesela banyo patladı ve bir sıhhi tesisatçıya ihtiyacınız var. Nasıl bir sıhhi tesisatçı istersiniz?”. Çok klasik bir cevap; Güvenilir ve işini iyi yapan bir sıhhi tesisatçı. Ben de böyle bir tesisatçı istiyorum, muhtemelen buradaki herkes böyle istiyor. Aynı şekilde güvenli ve işini iyi yapan bir hakim isteniyor, aynı şekilde polis isteniyor, aynı şekilde toplu taşıma sürücüsü isteniyor. Farkındaysak herkes ama herkes dürüst, güvenilir kişi istiyor karşısında öncelikle. Ardından da iyi kalifiye olmuş ve işini iyi yapan kişi istiyor karşısında. Peki buna hakkımız var mı? Tabii ki var. Biz de bu manada özellikle Ahenk projesi çerçevesinde belirlediğimiz 4 başlık içerisinde değerler eğitimi olabildiğince öne çıkartmak istiyoruz. Bu projenin içerisinde okuma saatleri belirledik, haftada 40 dakika okul idaresinin takdirinde, uygun gördüğü zaman diliminde bu okuma alışkanlığı devlet okullarında yapılıyor.

Zaten buradaki devlet okulları bu uygulamayı uzun yıllardır yapıyor ve değerler eğitimine çok önem vermeye çalışıyoruz. Israrla ve önemle şunu dile getiriyoruz: Biz çocuklarımızın kalbine insan sevgisini ve insana saygıdan başlayan bir takım değerleri yerleştiremezsek ne yazık ki iyi otobüs şoförümüz de, güvenilir sıhhi tesisatçımız da, güvenilir polisimiz de olmaz. Dolayısıyla bu temel değerlerden başlayarak milletimize ait birçok değerın öğretilmesi ve bunun her derste her dakika yapılması konusunda bir farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz projemizde. Kurum dışından okullarımıza sürekli misafir kabul ediyoruz. Şu anda Akseki’den Kaş’a kadar bütün okullarımızda doktor arkadaşlarımız, ziraat mühendisimiz, emniyet amirimiz, jandarma komutanımız, savcımız, banka müdürümüz, okulumuza gelip okulumuzda okuma saatine katılıp orada çocuklarımızla, öğretmenlerimizle sohbet ediyor. Her hafta en az bir konuğu var okullarımızın. Bununla şunu hedefliyoruz; Bu duruma ilerde özel okulları da dahil edeceğiz. Özellikle sıralamada geri kalan okullarımıza, bu tabiri hiç sevmiyorum ama bir farkındalık oluşturmak istiyoruz. Size ve o öğretmen arkadaşlarımıza güvendiğimizi belirtmek ve göstermek adına şehrin kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve özel şahısların merccklerini eğitim kurumlarına tutmalarını ve oradakilerin moral ve motivasyonlarını arttırmak için bir gayret içindeyiz. Belli oranda da bu farkındalığı oluşturduk. İnşallah olumlu ve güzel sonuçlarını almaya devam edeceğiz.

Ben her şeyin merkezinde insan olduğu bilinciyle yöneticilik yapmaya devam ediyorum ve geleceğimizi teslim edeceğimiz çocuk ve gençlerimizin de herhalde hepimizin ortak düşüncesi olan iyi insan olması gerektiği noktasında hareket etmemiz gerektiğini ve bu noktada değerlendirme yapmamız gerektiğinin bilinciyle eğitime destek olmaya, omuz vermeye gayret ediyorum.

Türkiye Özel Okullar Derneği’ne böyle bir organizasyonu şehrimizde yaptığı için kendilerine tekrar teşekkür ediyorum. Sayın Bakanım, kıymetli konuklar şehrimize hoş geldiniz diyor, hepimize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Mahmut ÖZER

Millî Eğitim Bakanı

Sayın Valim, Sayın Cumhurbaşkanlığı Eğitim Öğretim Politikaları Üst Kurulu Üyesi, Sayın Türkiye Özel Okullar Derneği'nin değerli yönetim kurulu başkanı, kıymetli yöneticileri, değerli konuklar, Türkiye'nin dört bir köşesinden gelen eğitim gönüllüleri, kıymetli basın mensupları, hanımefendiler, beyefendiler, hepiniz hoş geldiniz. Sizleri sevgi, saygı ve muhabbetle selamlıyorum.

Bugün burada sizlerle birlikte olmaktan dolayı büyük mutluluk duyuyorum. Eğitime dair 20.si düzenlenen bir sempozyumda bulunmak çok önemli.

Eğitim, bizim toplumumuzda herkesin fikrinin olduğu ama veriye dayalı az konuşulan alanların başında geliyor maalesef. Onun için bu tip toplantılar veriye dayalı mevcut durumun değerlendirilmesi, geleceğe yönelik projeksiyonların yapılması açısından hakikaten çok kıymetlidir. Onun için ben başta başkan olmak üzere bu sürece emek veren herkese çok teşekkür ediyorum. İnşallah buradan çıkan sonuçları tüm arkadaşlarımızla birlikte inceleyeceğiz ve değerlendireceğiz. İnşallah bizim yeni eğitim politikaları oluşturmamızda önemli bir katkı sunar.

Bu vesile ile covid nedeniyle aramızdan ayrılan Nurullah Dal Beyefendiyi de rahmet ve minnetle anıyorum. Kendisiyle kısa süreli bir diyalogumuz oldu. Beyefendi, eğitime gönül vermiş, çok önemli bir arkadaşımızdı. Onu kaybetmekten dolayı büyük üzüntü duyduk. Buradan ailesine de sabrı cemil diliyorum.

Covid-19 salgını tüm dünyada her şeyi değiştirdi. Ekonomiyi değiştirdi, siyasal bakışı değiştirdi, toplumsal ilişkileri değiştirdi ve en önemlisi eğitimi değiştirdi ve dönüştürdü. Covid-19 salgını bize okulların sadece bilişsel öğrenme ortamları olmadığını çok acı tecrübeyle gösterdi. Ülkeler hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçtiler ve Türkiye de mevcut altyapısını hızlı bir şekilde kullanarak uzaktan eğitime geçerek mümkün olduğu kadar öğrencilerinin yanında olmaya çalıştı. Ama bu olayla görüldü ki okullar sadece bilişsel öğrenmenin olduğu yerler değil. Okullar aynı zamanda psikolojik, sosyal, duygusal kişisel gelişimlerin de yapıldığı en önemli yerler. Yani ülkelerin en kalıcı ve sürdürülebilir sermayesi olan beşeri sermayenin şekillendiği, geliştiği ve ülkenin geleceğinde öncü rol oynayacak nesillerin yetiştiği en önemli kurumlardır.

Okulların, toplumda eşitsizliklerin de eşitlendiği önemli fonksiyon icra eden yerler olduğu çok yakından görüldü. Onun için Bakanlığa başladığım 6 Ağustos tarihinden itibaren üç önemli şey söyledim. Birincisi; Teslim töreninde okulların yüz yüze açık kalması için covid salgınının sınırlanmasını beklemeye tahammülümüz yoktur. Daha sonrasında okulların ilk açılması ve en son kapatılması gereken yerler olduğuna

değindim. Giderek tonu artırarak da okulların açık kalmasının bir eğitim meselesi olmadığını, bir millî güvenlik meselesi olduğunu vurguladım ve Allah'a şükür 6 Eylül'de başlamış olduğumuz 1. dönem serüvenimizi, hiç kesintiye uğratmadan, haftada 5 gün, tüm eğitim kademelerinde başarılı bir şekilde tamamlamanın mutluluğunu yaşıyorum.

Burada, okullarını özleyen öğrencilerimizin bu süreci başarılı bir şekilde yönetmenize elbette çok büyük katkısı oldu. Çocuklarımız maskeye, mesafeye, hijyene inanılmaz derecede, beklentilerinizin çok ötesinde riayet ettiler. Çocuklarımızın okul ortamını, arkadaşlarını, öğretmenlerini ne kadar özlediğini gösterdi. Elbette bu sürecin kahramanları her zaman olduğu gibi öğretmenlerimizdi. Öğretmenlerimiz yaklaşık 5 ay boyunca maske ile ders anlattılar. Aşılama oranlarında sadece Türkiye ortalamasının üzerinde değil, kıta Avrupası'nda, Amerika'da, gelişmiş ülkelerde yani eğitime kararlı bir şekilde devam eden tüm ülkelerdeki öğretmenlerin aşılama oranlarının üzerinde bir aşılama oranına sahip oldular. Ben öğretmenlerimizi hem bu süreçteki maske ile büyük zorluklarla eğitimi sürdürme kararlılığından dolayı hem de aşılamayla hem kendi sağlıklarını hem okulların yüz yüze eğitime devam etmesindeki umudu, güvenilirliği artırarak toplumda örneklik teşkil ettikleri için hem şahsım hem de Millî Eğitim Bakanlığı adına kutluyorum.

Bu iki haftalık yarıyıl tatilinden sonra da aynı kararlılıkla yüze eğitime devam edeceğiz. En sık sorulan sorular hep: Acaba tatil uzayacak mı? Ben de o soruyu sorulara şöyle cevap vermek istiyorum: Neden herhangi bir kapanma olacağı zaman ilk başlanacak yerler okullardır? Neden kafeler değildir, restoranlar değildir, neden AVM'ler değildir?

Bizler eğer 21. yüzyılda iddialı bir ülke olmak istiyorsak bölgesinde, dünyada, üretimi ile toplumsal barışı ile demokrasisi, kültürü ile örnek teşkil eden bir ülke olmak istiyorsak beşeri sermayemize sürekli yatırım yapmak zorundayız. Eğitimde fırsat eşitliğini sürekli yükseltmek zorundayız. Biraz önce Sayın Valim bahsetti. Özellikle dezavantajlı bölgelerde eğitime erişim ve kapsayıcılık ile ilgili daha çok özen gösterdiklerinden gerçekten Türkiye, son 20 yılda eğitimde çok önemli bir dönüşümü hayata geçirmiş nadir ülkelerden bir tanesidir.

Okul öncesinden yükseköğretime kadar tüm eğitim kademelerinde okullaşma oranlarını inanılmaz derecede yükselttik. Çok sayıda okulda derslikler yapıldı. Aynı zamanda öğretmen sayısı arttı ve an itibarıyla artık 18 milyon öğrencinin 1.2 milyon öğretmenin olduğu devasa bir eğitim sistemine sahip olduk.

Burada kuşkusuz özel öğretim kurumlarının da önemli payı var. Yani sizlerin çok önemli bir payı var. Biz, sizleri kendimizin dışında, ayrı olarak değerlendirmiyoruz. Biz, sizleri beraber yol yürüdüğümüz arkadaşlar olarak değerlendiriyoruz. Bu nedenle

sizlerin sorunlarını da kendi sorunlarımız olarak kabul ediyoruz. Onları çözmek için de Bakanlığımızın imkanlarını sonuna kadar kullanmaya kararlıyız.

Bu süreç içerisinde okul öncesinden yükseköğretime kadar okullaşma oranlarında ciddi bir kitleselleşme evresine geçildiğinden bahsettim. Kuşkusuz eğitim ve ilköğretim, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren en başarılı olduğu noktalardan bir tanesi. İlköğretim tüm hükümetlerin önemseydiği, okullaşma oranlarını artırmak için büyük çaba sarf ettiği bir alan. Özellikle de kız öğrencilerin okullaşma oranlarını artırmak için çok farklı projeler gerçekleştirdiği bir eğitim kademesi. Ama topyekün okul öncesinden yüksek öğretime kadar okullaşma oranlarının önemli noktalara ulaşması, kitleselleşmesi, evrenselleşmesi gerçekten son 20 yılda gerçekleşti.

2000li yıllarda ortaöğretimdeki okullaşma oranları %44'lerde iken bugün % 89'lara ulaştı. Yükseköğretimdeki net okullaşma oranı %13'lerdeyken bugün % 44'lere ulaştı. Burada önemli bir soruyu sormak gerekiyor: "Gelişmiş ülkeler, OECD ülkeleri eğitimde kitleselleşme evresine İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1950'li yıllarda erişip daha sonra kaliteye odaklanmışken, Türkiye neden kitleselleşme evresini tamamlayabilmek için 50 yıl beklemek zorunda kaldı?". Bu, üzerinde düşünülmesi, cevap aranması gereken önemli konulardan bir tanesi.

Genellikle ülkemizde kaliteyle, büyüme birbirine düşman olarak kabul ediyor maalesef. Kalite hepinizin malumu olduğu üzere bir süreç işi. Bugün kaliteli olduğu kabul edilen okullarımız, yıllar önce çok mütevazı başlangıçlarla yola çıktılar ve bu noktaya vardılar. Onun için önemli olan beşeri sermayemizin kapsayıcılığını artırmak, niteliğini artırmak için eğitimi tüm kademelerde erişilebilir kılmaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı olarak da bu bağlamda çalışmalarınıza ağırlık veriyoruz. Bunun için bildiğiniz gibi gelinen noktada artık uzun yıllardan beri kronik bir sorun olarak ortada duran okullar arası başarı farkını azaltmak için çalışmalarımızı yoğun bir şekilde devam ettiriyoruz. Burada da eğitimde fırsat eşitliğini artırmak için 3 tane ana konu üzerinde ağırlık veriyoruz: Okul öncesi eğitime erişimi artırmak, okulların imkan farklılığını azaltmak yani okul kültürünü çok güçlü bir şekilde yaşayan organizmalar olarak dinamik bir şekilde mümkün olduğu kadar eşitlemek ve canlı kılmak, üçüncüsü de herkesin bahsettiği gibi bir eğitim sisteminin ancak öğretmenleri kadar başarılı olduğu gerçeğinden yola çıkarak öğretmenlerimize çok yönlü mesleki gelişimleri için destek vermektir. Bu üç hedefe ulaşmak için öncelikle okul öncesinde 3 yaştaki okullaşma oranını %14'ten %50'ye, 4 yaştaki okullaşma oranını %35'lerden %70'e ve 5 yaştaki okullaşma oranını da %78'lerden %100'e çıkartmayı hedefledik.

Okul öncesi eğitim neden önemli? Hepinizin malumu olduğu üzere okullardaki akademik başarı sadece okul içerisindeki faktörlerle ilişkili değil, okul dışı çok sayıda

faktöre bağlı. Yani öğrencinin beraberinde getirdiği farklı özellikler, çocuğun okuldaki akademik başarısını doğrudan etkilemekte. Bunlar; Ebeveyninin gelir seviyesi, eğitim seviyesi, evde sunmuş olduğu imkanlar yani sosyoekonomik seviyesi ve çocuğun Gordion'un söylediği gibi kültürel ve sosyal sermayesi. Bu farklılıklar bir de okul öncesi eğitime erişimdeki eşitsizliklerle güçlendiği zaman ilkokula gelen öğrenciler arasında hazır bulunuşlukta ciddi bir farklılık ortaya çıkıyor. Bu farklılık eğitimin ilk kademelerinde telafi edilmediği zaman giderek artıyor ve hepimizin malum olduğu üzere LGS Sınavı ile de artık akademik başarıya göre öğrenciler farklı okul türlerinde kümelenmeye başlıyor.

Aslında biz farklı okul türlerinde öğrencileri kümelerken aynı zamanda sosyoekonomik arka planına göre de kümelemiş oluyoruz. Bu toplumdaki eşitsizlikleri çok daha derinleştiren bir etkiye yol açıyor. Onun için okul öncesi eğitime erişimde Türkiye'nin tüm noktalarında 81 ilinde, ilçelerinde özellikle dezavantajlı bölgelerinde kapasiteyi maksimuma çıkartmak, mümkün olduğu kadar okul dışı faktörlerin okula etkisini azaltmak için 2022 yılında 3000 tane yeni anaokulu ve 40.000 tane yeni ana sınıfı yapacağız ve bunu ağırlıklı olarak İstanbul'da gerçekleştireceğiz.

İstanbul'daki rakamlar çok çarpıcı. İstanbul'da 157 tane devlet anaokulu var ama 1538 özel öğretim anaokulumuz var. Yani maddi imkanı yetersiz olan ailelerin okul öncesi eğitim erişimini artırmak için İstanbul'a çok daha fazla yatırım yapmamız gerekir.

Bir diğer konu okullar arası imkan farklılıklarını azaltmak. Okullar açıldı, başarı farkındaki en önemli nedenlerden bir tanesi de hepimizin malumu olduğu üzere okulların imkânlarının diğer aynı kademedeki farklı okul lokasyonlardaki okullara göre farklılıklar göstermesi. Bunun için tüm okullarımızın aynı kademedeki bölgesinden, lokasyondan bağımsız bir şekilde tüm okullarımızın mümkün olduğu kadar aynı imkanlara sahip olması için tüm kaynaklarımızı seferber ettik ve bunu da 26 Ekim'de Emine Erdoğan Hanımefendinin himayelerinde, teşekkürleriyle başlangıcını yaptık.

Kütüphanesiz okul kalmayacak. Tüm okullarda kütüphane kurmak üzere yola çıktık. 26 Ekim'de 16.361 okulumuzda kütüphane yoktu. Biliyorsunuz bizim 57.108 tane okulumuz var. Yani özel öğretim kurumları ile 71.320 tane okulumuz ülkemize hizmet veriyor. 2 ay gibi kısa bir sürede tüm okullarımızda 16.361 tane kütüphane yaptık. Fiziki imkanı ne kadarsa, on metre karelik yeri varsa, üç metre karelik yeri varsa, boşluk yoksa koridorlarda kütüphane yaptık ve okullardaki kütüphanelerdeki kitap sayısını 28 milyondan 42 milyona çıkarttık. 2022 yılının sonuna kadar kütüphanelerdeki kitap sayısındaki hedefimiz 100 milyon. Yani her ay 5.000.000 kitabı kütüphanelerimize, tüm Türkiye'ye dağıtacağız.

Okullarımızda kütüphaneleri öğrencilerin vakit geçirdiği, kültür-sanat-sosyal etkileşim ve etkinliklerin yaygın bir şekilde yapıldığı, okulun kalbinin attığı mekanlar olması

için 2022 yılında büyük önem vereceğiz ve her türlü aktivitelere destek sağlayacağız.

Diğer taraftan okullarımızın, atölyesinden, laboratuvarlarına kadar fiziki mekanlarına kadar, tuvaletlerine kadar kantinlerine, yemekhanelerine kadar tüm imkânlarını iyileştirmek için çok ciddi bir fon ayırdık. Şubat ayı itibarıyla tüm illerimize göndererek müthiş bir seferberlikle okullarımızın imkan farklılıklarını azaltmak için büyük çaba sarf edeceğiz.

Diğer bir önemli konu öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek. Öğretmenlerimizin mesleki gelişimlerini desteklemek, eğitimde fırsat eşitliğini artırmak için kritik olduğu kadar beşeri sermayenin niteliğinin sürekli artması ve gençlerimizin, çocuklarımızın sadece Türkiye içerisine değil dünyadaki akranlarıyla rekabet edebilir olması için de en kritik olan hamilelerden bir tanesi. Siz istediğiniz kadar farklı eğitim politikaları oluşturabilirsiniz ama bunu öğretmenler içselleştirmedikleri ve kendini dönüştürerek sahaya uygulamadıkları müddetçe başarılı olma ihtimaliniz yok. Onun için 2022 yılında öğretmenlerimizi çok boyutlu bir şekilde desteklemek için gerekli çalışmaları yaptık ve aslında 2021 yıl sonu itibarıyla bu çalışmalarda rakamlara yansdı.

2020 yılında Millî Eğitim Bakanlığının düzenlemiş olduğu merkezi ve yerel mesleki gelişim, kişisel gelişim eğitimlerine katılan öğretmen sayısı 1.1 milyonken 2021 yılının sonunda bu rakam 2.7 milyona çıktı. Yani bir öğretmen birden fazla Bakanlığın düzenlemiş olduğu eğitime katılmış oldu ve öğretmen başına düşen eğitim saati 93.4 saat ile son 10 yılın en yüksek rakamına ulaştı. Bir önceki yıl bu 40 saatler civarındaydı. 2022 yılında bu odağımızı çok daha genişleterek, yaygınlaştırarak öğretmenlerimizin yanında olmaya sadece mesleki gelişimleri açısından değil, kişisel gelişimleri, 21.yüzyılda değişen ve dönüşen becerileri içselleştirmeleri için her türlü eğitim desteği vermeye devam edeceğiz.

Bu kapsamda en önemli dönüşümlerden bir tanesi diğer yaptığımız eğitimlere ilave olarak artık okul bazlı eğitimden, öğretmen bazlı eğitime geçeceğiz. Odağımız artık 57.108 okul. Okulun bir taraftan fiziki imkanlarını iyileştirip orada birbirine saygılı, birbirini sürekli besleyen, akran eğitiminin güçlü bir şekilde gerçekleştiği, farklılıklara zenginlik olarak bakan bir kültürü tesis etmeye devam ederken, diğer taraftan da okullarımız, mevcut öğretmenlerinin eğitim taleplerini toplayarak Bakanlığa bildirecek. Biz de gerekli finansman sağlayacağız. Artık mümkün olduğu kadar öğretmen eğitimlerinin merkezilikten çıkartarak yerelde kendi hedeflerine, kendi kalite süreçlerine odaklanacak bir şekilde yeniden yapılandırmak için önemli adımlar atacağız. Bunlarla ilgili de her türlü planlamamız hazır, İnşallah önümüzdeki günlerde detaylı bir şekilde kamuoyu ile paylaşma imkanımız olacak.

Tabi burada Öğretmenlik Meslek Kanunu'na da değinmeden geçmemek lazım. 7. Milli Eğitim Şurası'ndan itibaren yani 1960'lı yıllardan itibaren eğitim paydaşlarının, eğitime dair sözü olanların, öğretmenlerin, herkesin öğretmenliği ayrı bir meslek olarak tanımlayan kanunun hazırlanması, yasallaşması ile ilgili özlemleri vardı ve bu özellikle son yıllarda giderek tonunu yükselmeye, içeriğini zenginleştirmeye başlamıştı. 31 Aralık 2021 tarihi itibarıyla Öğretmenlik Meslek Kanunu hazırlanarak, tüm paydaşların görüşleri de alınarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne teklif olarak verildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de Öğretmenlik Meslek Kanunu genel görüşmeleri başladı. Ben ümit ediyorum ki yasalastığı zaman öğretmenlik çok daha toplumsal olarak farklı bir aşamaya geçmiş olacak. Aslında Öğretmenlik Meslek Kanunu toplumun eğitime vermiş olduğu değer de en somut göstergesi olacak ve 60 yıllık özlem de nihayete ermiş olacak.

Elbette Öğretmenlik Meslek Kanunu ile ilgili tartışmalara baktığımız zaman herkesin farklı görüşleri var. Ama şunu bilmemiz lazım: En iyi her zaman iyinin düşmanıdır. Bir başlangıç yapılması gerekiyor. Yani bu eğitimin tüm paydaşlarına tatmin edecek bir ortak metin değil ama asgari bir uzlaşım metnidir. İnşallah Öğretmenlik Meslek Kanunu yasalastıktan sonra da ilavelerle 2022 yılında, 2023 yılında çok daha farklı bir boyutta Öğretmenlik Meslek Kanunu gerçekleşmiş olacak.

Öğretmenlik Meslek Kanunu'nun, özel öğretim kurumlarını ilgilendiren önemli boyutu bildiğiniz gibi uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik. Özel öğretim kurumlarındaki öğretmenlerimizin uzman öğretmenlik ve başöğretmenlik ile ilgili süreçlere katılımı biliyorsunuz serbest, yani uzman öğretmenlikte 180 saatlik eğitime katılabilirler, sınavlara girebilirler. Başarılı oldukları zamanda uzman öğretmen ve başöğretmeni sertifikasını alabilirler. Ama özlük haklarından yararlanabilmeleri için kanunda belirtilen devlet okullarında görev yapmaları gerekiyor. Ben inanıyorum ki burada Türkiye Özel Okullar Derneği ve tüm sektör paydaşları bünyelerinde bulunan öğretmenler, uzman öğretmen veya başöğretmen oldukları zaman mutlaka onların özlük haklarında, ücretlerinde de ciddi iyileştirmeler yapacaklardır.

Sözlerime son verirken Milli Eğitim Bakanlığı olarak özel öğretim kurumları ile beraber ülkemizin beşeri sermayesinin niteliğini artırma noktasında işbirliğine her zaman hazır olduğumuzu ve özel öğretim kurumlarındaki sorunları çözmek için de her zaman desteklemeye, sizlerin yanınızda yer almaya hazır olduğumuzu belirtiyor, eğitim sempozyumunun başarılı olmasını diliyorum.

Eğitim sempozyumunda yer alan tüm konuşmacılara katılımcılara çok teşekkür ediyorum. Buradan çıkacak sonuçların inşallah Türkiye'deki eğitim sisteminin kalitesinin artmasında hayırlara vesile olmasını diliyorum, hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

KONFERANSLAR

- ▶ **OSMANLIDAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE EĞİTİMDE MODERNLEŞME**

Prof. Dr. İlber ORTAYLI

MEF Üniversitesi Öğretim Üyesi

- ▶ **HAYATIN HAKKINI VEREN GENÇLER YETİŞTİRMEK**

Prof. Dr. Acar BALTAŞ

Psikolog

- ▶ **DEĞİŞEN GELECEK VE DÖNÜŞEN EĞİTİM**

Prof. Dr. Muhammed ŞAHİN

MEF Üniversitesi Rektörü

- ▶ **OKUL VE RUH SAĞLIĞI: KORUMA, GÜÇLENDİRME, SAPTAMA VE ÖNLEME**

Prof. Dr. Yankı YAZGAN

Çocuk, Genç ve Yetişkin Psikiyatristi

- ▶ **BAŞKA**

Prof. Dr. Belma TUĞRUL

İstanbul Aydın Üniversitesi

- ▶ **YENİ DÜNYANIN CESUR EĞİTİMİ**

Prof. Dr. Sinan CANAN

Üsküdar Üniversitesi, Öğretim Üyesi

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

KONFERANSLAR

- ▶ EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YENİDEN OPTİMİZASYON: MAKUL'E DAVET

Prof. Dr. Murat FERMAN
Beykent Üniversitesi Rektörü

- ▶ EĞİTİM EVRİLİYOR MU, DEVRİLİYOR MU?

Prof. Dr. Erhan ERKUT
MEF Üniversitesi Rektör Yardımcısı

- ▶ AND THE OSCAR GOES TO..

Prof. Dr. Soner YILDIRIM
ODTÜ Öğretim Üyesi

Prof. Dr. İlber ORTAYLI
MEF Üniversitesi Öğretim Üyesi

OSMANLIDAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE EĞİTİMDE MODERNLEŞME

Sayın Bakanım, Sayın Antalya Valimiz, çok değerli dernek başkanımız, sevgili öğretmen meslektaşlarım, sempozyumda sizlere hitabet imkânını bana bağışladığınız için çok bahtiyarım. Onur duydum. Tabii isterdim ki daha rahat bir zamanda olsun. Sizlere daha fazla vakit ayırabilirdim ama çok uzun oturmam mümkün değil. Çünkü sağlık şartları temasa da imkân vermiyor. Çok özür dilerim.

Sayın Bakanla daha evvel görüşme imkânım oldu, kendisini tanıyorum. İTÜ'lüdür. Yani ülkemizin iki önemli kurumu ve nitelikleri değişmeyen İstanbul Teknik Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi gibi iki kurumun birinden mezun olmuştur.

Türkiye, mühendisler ve hekimler ülkesidir. Mühendislik ve hekimlikte hiç kimse büyük atılımlara son 20 yılda veya son 50 yılda hatta son 100 yılda tam anlamıyla sahip çıkmaz. Bu çünkü coğrafyası ve tarihi itibarıyla yaşam, varlık kavgası veren dolayısıyla da ordusuna birinci derece önem atfeden ve ancak ordunun varlığıyla var olan bir toplum ve cemiyette askeri ihtiyaçların yarattığı iki daldır. Bunlar gelenekten beri vardır.

Türkler atlarını, hayvanlarını Allah-u Teâlâ'nın insafına bırakmış değildir. Bu gibi zanaatlar gelenekseldir. Türklerin hekimleri kendi çapında dünyanın tıp tarihine paralel olarak her zaman mevcut olmuştur ama son iki asırda büyük bir gelişme kaydetmiştir. Ürünlerini de görüyorsunuz. Bizlerden esirgenen tıp ödülü nihayet verilmek zorunda kalınmıştır. Bir daha da verilecektir. Verilmese de zaten Türkiye tabipler ülkesidir. Bütün mesele bu eğitimi devam ettirmek, eğitim görenleri göz bebeği gibi korumaktan geçer. Türkiye bu vakte kadar çok önem verdi ama 50 yıldır maalesef çok partili demokrasinin kolaycılığı, sosyal hizmet ve eğitim hizmeti kolaycılığı dolayısıyla bir tarafa yattı gibi görünüyor teknik eğitime önem verme aşamasında.

Bunu tamamen dışarıda bulunan bir yurttaş, bir hoca olarak söylüyorum. Çünkü tam işin içinde olmadığım için programı değerlendirmek bana düşmez. Ama biliyorum Bakanımız bu işe düşkündür. Bu konuda çalışmaları vardır. Nihayetinde mesele Urban Arap'ının vahada yetiştirdiği hurma ağacı değildir. İki üç senede bile ürün almaya başlarsınız. Yeter ki ciddiyetle üzerinde duralım. Türkiye'de gelişen sanayii, gelişen turizmi, gelişmekte olan doktorluğu, hekimliği ve yaşamak, gelişmek zorunda olan veterinerliği ihmale gelecek gibi değildir 80 milyonluk bir ülkede. Bu birinci dala el atmak zamanı gelmiştir. Atmadığınız takdirde toptan batarız. Bunun şakası yoktur.

İkincisi tabii şunu burada belirtmek zorundayım Türkiye hukuk eğitimi bakımından maalesef kendinden bekleneni verememiştir. Bugün Türkiye 50 tane tıp fakültesini açabilir, eğitim verebilir. Ama bir fakülteye 500 tane hekim adayı doldurmanın da bir anlamı yoktur. Bilmem nerelere tıp fakültesi açmanın da gereği yoktur. Üç beş büyük şehirde açmaktan hiç bir zarar gelmez ama mühim olan şu: Türkiye 50 tane tıp fakültesini rahatlıkla taşıyacak tıp hocasına, yardımcı tıp personeline rahatlıkla sahiptir. Bunu herkes söyler ama Türkiye'nin 40 tane hukuk fakültesi açmaya tahammülü yoktur. Bu konuda lüzumsuz bir enflasyon vardır. Maalesef YÖK de gerekli ciddiyeti gösterememiştir. Adliye otoriteleri de gerekli ciddiyeti gösterememiştir. Kabahat ne sizindir ne onundur. Bu bir tarih meselesidir. İslam hukukundan romanist hukukun prensiplerini benimsemeye başlayan ilk örneğiyiz. Son örnek olmayacağız. Kimse bizi kafirlikle itham etmesin, yani şeriat denen şeyin dışında hukuk prensipleriyle hareket etmek zorunda herkes. İstersen etme. Arabistan'da da olsan İran'da olsan dünyanın belirli düzenine, belirli ölçüde katılacaksın. Buna uyanmak lazım. Uyananlar vardır, sürpriz değil ama ilk uyanan bizim imparatorluğumuzdur. Bu işi sürdürmek için de hukuk şinas yetiştirmek lazımdır. Maalesef o konuda ihmalkâr davrandık, ciddi davranmadık. Çünkü lise eğitiminden itibaren bu işe dikkat gösteremedik. Lisenin klasik eğitimi bile, klasikleşmiş olanı bile teknisyenle ihtisasa yönelmektedir.

Bugün İngiltere, lise eğitiminin son iki hatta üç yılını artık ihtisasa çevirdi. En muhafazakâr eğitim düzeninin bulunduğu bir memleket. Ama teknik liseler, teknik okullar projesinin ve muvaffakiyetinin devamını istiyorsak, aynı şekilde sosyal bilimler dalında da yapılan işlerin üzerine ciddiyetle eğilmemiz lazım. Sosyal bilimler lisesi maalesef bir fiyaskoyla neticelendi. Devam eden öğrencilerin istek ve öğrenmeye açlığı, öğretmenlerden de, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan da daha ileridedir. Bunu itiraf etmemiz gerekiyor, bu çok önemli bir şey. Yani bizim klasik lisemiz Almancası, Fransızcası, yabancı dilin yanında klasik yabancı dil; Latince, Yunanca, Arapça ve tabii ki Farsça, Osmanlıca ile gidecek, bunlar seçmeli olarak verilecek. Ona göre kabiliyetli öğrenciler alınacak. İmam hatip eğitimi de bunun dışında bırakılmamalıdır.

Tabela ve bina ile bu işi halledemezsiniz. Şık binalara mektep açmak çocuklar için de, veliler için de, şehir halkı için de güzel bir şeydir. Karşı çıkacak değiliz ama şık binanın içinde şık şekilde de öğretilmesi lazım. Yani Hasan ismi Elif'le yazılmaz. Eğer en zeki çocuklarımıza bile bu öğrettiğimizi eksik öğretiyorsak o zaman eğitimde bir sakatlık vardır. Bunun düzeltilmesi lazım ve maalesef itiraf etmek zorundayım, bunca özel okuldan, özel liseden, sosyal bilimler dalındaki liselere destek olan 16 tane mektebi olan kuruluşlar var. Hiç değilse bir tanesini bu ihtisasa ayırmanın olduğunu görmedik. Eğer görürsem, duyarsam bazı dalda gidip hocalık yapmak benden. Burada söz veriyorum ama böyle bir şey görmedim, yani bu çok önemli bir şey.

Kendimizi üniversite imtihanlarına ayarlayarak nesilleri yetiştirmek ayıp bir şey değildir. Zaruri de bir şeydir. Ama yetmeyeceğini siz de biliyorsunuz ve bu memlekette

özel okulculuk da sizlerle başlamadı. Onu da söyleyeyim. Kime sorsam herkes kendisini bu işin mücahidi zanneder ama hiç de öyle değildir. Bir kere bizim imparatorlukta ikinci meşrutiyet'teki en mühim olaylarımızdan biri özel okulun ortaya çıkmasıdır. Hem de anaokulundan başlayarak, adı yuvadır ve kuran kişi Satı Bey'dir. Satı-el Husri, Haleplidir aslında. Fakat mütareke dönemindeki fikir çatışmaları ve ittihatçı düşmanlığı dolayısıyla Arap ülkelerine çekildi ve Arap Rönesansı'nın öncülerinden biridir. Halefi de kızkardeşi Neriman Hızır'dır, ben kendisini tanırım. Yani ünlü Ayşeabla Okulu, lütfen kapanan bu okulu dikkatle etüt edelim, prensiplerine sahip çıkalım. İkincisi vefat eden, önemli diplomatlarımızdan, yüz akımız olan entelektüellerimizden Çoşkun Kırca Bey'in babasıdır; Mehmet Ali Haşmet Kırca. İstanbul'daki bir, iki özel okulu yönettikten sonra asıl başarısını kendi kurduğu mektepte "Yeni Kolej"de göstermiştir. Mehmet Ali Haşmet Kırca son derece otoriter bir öğretmendi. Herkes onu Fransızcası ile tanıır. Ama çok iyi de Almancası vardır. İki tane tez yazmış Almanya'da hatta. Bu tezi de gördüm. Bunlar iki tane örnek. Daha başkalarını da vereyim. Maliye Bakanlarımızdan Fuat Ağral'ın okuduğu bir özel okul vardır. 15 yaşında Arapça tercümanlık yapabiliyordu çocuklar. Bunların bu geleneğinin devam ettiği çok açık. Asıl onu bırakalım 1917'de Rusya İmparatorluğu parçalandığı zaman ortaya bir takım Türk Müslüman kavimler çıktı ve görüldü ki buradaki halkın eğitimi Anarus Rusları'ninkinden daha iyi.

Kırım ve İsmail Gaspıralı'nın 1890 başlarında sadece Bahçesaray'da bir kahvehanede başladığı okul kısa zamanda 15-20 sene sonra beş bine ulaşmıştı sayısı. Bunun yarattığı reformun olduğu bir memlekette özel okullara karşı olmanın pek bir anlamı yoktur. Hiçbiriniz de değiliz. Bir kere bunu da bilin. Böyle bir kompleks de var. Bu çocuklara da veriliyor. "Biz özel okuluz, biz başkayız. Bizi de sevmezler, biz de onları sevmeyiz", diye. Böyle bir görüş maalesef bu memlekette yaygındır. Bu falan okulda olmak, filan okulu sevmek, filan okulu idare etmek, sahibi olmak ayıp bir şey değil. Çok da faydalı bir şey ama bu memleketin okulu olduğunuzu ilk önce kendimizin bilmesi lazım. Biz bilirsek başkaları da bilir. Bu çok açık bir şey. Bunu size söylüyorum ve her sahada örneğini yapmak zorundasınız. Özel okulların yanında teknik okullar ve sosyal liseler, İmam Hatip'te bile bir deneyin. Bakın iki sene sonra hatta 1 sömestr sonra etkisini görmeye başlarsınız. Bu iş bir gayret işidir ve bu bir meseledir. Çünkü bu insanlar bu memleketin çocuklarıdır. Bu memlekette yaşıyorlar. Kaçsalar da gitseler de sonunda kürkçü dükkanına döneceklerdir. Millet ve dünya Türkleri bekliyor. Türkler de zannettiğiniz kadar dünyaya çok bayılmıyor.

Doğramacı hoca yani vakıf üniversitelerinin öncüsü olan büyük adam, Hacettepe'yi kurarken maaşların eşitliğinden haklı olarak rahatsız oldu. Bir özel vakıf kurdu kendi kesesinden. Farklı bilgi düzeyindekilere farklı maaş veriyordu ve bir anda Amerikan üniversitelerine kaçan bir sürü memleket evladı hop diye doldular Hacettepe'ye. Bunları yaşayanlar, görenler, ailesinde olanlar bilir. Bu fevkalade önemli bir şeydir. Binaenaleyh bazı şeylere önem vermek zorundayız. 80 milyonluk bir memlekette

teknik eğitimi kadar içtimayi ilimlerine, hukuk eğitimine, sosyal bilimler eğitimlerine, tarihçiliğe ve ilahiyatçılığa doğru dürüst bir lise zemini hazırlayamazsa çok fena olur.

Dün bir konuşmamızda fırsatı verdim. Her toplum çalkantılar geçirebilir ve her toplum damdan düşebilir. Damdan düştüğün zaman kedi gibi düşersen dört ayağın üstüne düşersin büyük ihtimalle. Biraz daha kurnaz geçiniyorsan, daha becerikliysen fakat aslında kedi gibi değilsen, tilki gibi düşersin. Kuyruğu titretmesen de bir yerini kırmakla kurtulabilirsin. Ama çok muhteşem, zeki, kuvvetli bir hayvan olan ayı düşerse mahvolur. Binaenaleyh toplumumuz geleneği, ananesi, zengin tarihi ve birikimiyle çok kuvvetli olabilir. Ama uçurumu geçerken ayı gibi değil de tilki ve kedi gibi hareket etmeyi bilirsek sonumuz son derece de parlak olacaktır.

Çok Muhterem Bakanım, Sayın Valim, çok sevgili vatandaşlarımız, öğretmen hocalar, dostlarım, bir öğretmenin çocuğu sayılırım. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ndeki Rus filoloji hocalarından Şefika hocanın oğluyum ve talebesiyim, grameri ondan öğrendim. Melih Ambarcıoğlu'nun Farsça talebesiyim, grameri ondan öğrendim. Daha iyisini de görmedim. St. George'da okudum. Atatürk Lisesi'nde okudum. Burada ve dışarıda birkaç üniversitede okudum. Hayatımda ve meslektaşlarımla birlikte öğrettim. Bana sorsalar ki, hayatınızda en baştan savıcı fakat en becerikli, yumurta kapıya geldiği zaman işi kotaran talebeler hangi milletten çıkar, diye. İkisini veririm: Türkler ve Ruslar. 15 günde Rus talebelerinin Osmanlıca'yı öğrendiğini biliyorum. Çünkü ben öğretenlerden biriyim. Bunu Türkler için de söyleyebilirim, sıkıştığı zaman yapıyorlar. Sıkıştığı zaman değil de keyfi gelerek, tadını çıkararak yapsalar daha iyi olur. Buna hazırlamak zorundayız. Bu da mektebin dışındaki bir eğitim ağı ile mümkün olacaktır. En kısa zamanda ya Kültür Bakanlığı ıslah edilir veyahut eskiden olduğu gibi yani imparatorlukta ve cumhuriyetin ilk döneminde olduğu gibi Maarif-i Umumiye Nezaret'i'ne bağlanır. Çünkü o zaman tiyatro gibi, opera gibi, orkestra ve kütüphaneler gibi müesseseler büyük başarı ve terakki kaydettiler. Ne zaman ki bakanlığı kurduk bu işler savsadı. İçinde bulunduğum için söylüyorum. Ya bu bakanlık ıslah edilir, hizaya gelir. Ağır vazifesini yerine getirir, dünyanın en büyük müzelerini ve kazı yerlerini barındıran bir bakanlık olduğu için. Veyahut bazı sarayları Cumhurbaşkanlığı'na bağlamakla ki o işin içinde ben de varım, isteyenlerin içinde, kurtuluş olmaz. Maarif Vekaleti buna el atar. Bu böyleydi çünkü ve iyi gidiyordu. Bunu da belirtmek zorundayız, çünkü genç nesillerin eğitimi için bu vazgeçilmez bir müessesedir.

Bu kadar sanatçının, iyi yetişmiş orkestra üyesinin, doğru dürüst işi olmayan bir memleketin köprüden geçmesi çok zordur. Hayat bir eğitim meselesidir ve hepimiz aynı tezgahın içinden geçmek zorundayız. Şunun üzerinde ısrarla durmak zorundayız. Bir memlekette eğitim büyük insanlar yetiştirebilir. Aynı büyük insanlar bir taraflarıyla eksik olabilirler. Bunun kabahati bizlerdedir. Şunun üzerinde ısrarla durmak zorundayız. Bugün dünyada bir durgunluk vardır. Avrupa'daki eğitimde bile gerileme ve duraklama gibi olaylar göze çarpıyor. İnsanlar öğrendikleri okuma yazmayı unutuyorlar.

İnsanlar doğru dürüst imla kullanarak yazmayı unutuyorlar. İnsanların aksanı bozuluyor. Fransızın konuştuğu eski Fransızca değil, Alman'ın konuştuğu eski Almanca değil. Bunlar çok umumi problemler. Bu umumi problemlerin biz istisnası değiliz ama buna yuvarlanmayan insanlar da var. Bazı memleketler bu işleri daha hadisesiz ve daha kendini koruyarak yürütmeyi biliyorlar. Onların hangileri olduğu da belli. Ne ideolojileri, ne de ekonomik durumları bir kategoriye girer. Çok farklı yerlerdeler. Farklı olmayan şey kendilerine sahip olmaları.

Türkiye'nin kendisine sahip nesiller yetiştirmesi her şeyden evvel kendilerinin kendilerine öğretilmesi ile mümkün olacaktır. Ümit ediyorum bu becerilecek. Elverir ki işin kolayına gitmeden yıllık imtihan listelerinde kazananların arasında bolca yer alma huyuna kapılmadan evvel gerçekten aydın, meraklı, okumaya meraklı gençler, öğrenmeye meraklı gençler yetiştirelim ve bir şeyi çocuklarımıza vermek zorundayız.

Adamın iyisi kâtip olmakla olmuyor. Bir memlekette ordinaryus profesör kadar musluk ustası da önemlidir. Benim hayatımda en çok beğendiğim, altın madalya vereceğim öğretmenim ortaokulda, Atatürk Lisesi'nde Türkçe öğreten eğitim enstitüsü mezunu bir hanımefendiydi; Türkan Bengisu. Bilmiyorum artık çok yaşlı olması lazım veya irtihal eylemiştir. Allah rahmet eylesin. Bu önemlidir. Biz eğitim enstitülerini koruyamadık. Ondandır ses çıkaran yok. Öğretmen profili silindi ve benim hayatımda en çok hürmet ettiğim adamlardan biri de ordinaryuslarımızın yanında döşemeciler loncasının kahyası Hüsnü Diker Ustaydı. Yani sloganı şuydu; Şimdikilerin yaptığı işe döşeme denmez semerdir, diye başlardı. Ve kendine göre bir adam, her şeyi biliyordu, perdeden de anlıyordu, doğramadan da anlıyordu.

Dünyada milyarder olan adam musluk ustası Artin Usta'dır. Her birimizin her gün kullandığı artema muslukları onun eseridir. Daha evvel conta değiştirdiniz iki de bir evleri sular basardı. Bunun üzerinde ısrarla duralım. Ustası olmayan bir memleket hiçbir işe benzemez. Herkes ansiklopedisyen olursa eski Yunana dönersiniz, pisliğinizi toplayacak yer bulamazsınız. Sağ olun...

Prof. Dr. Acar BALTAŞ

Psikolog

HAYATIN HAKKINI VEREN GENÇLER YETİŞTİRMEK

Ben eğitim camiası ile bir arada olduğum zaman kendimi parçası olduğum bir aile ile beraber hissederim. 1975-1977 yılları arasında Kültür Koleji'nde öğretmenlik yaparken, Allah rahmet eylesin Celil Aslan ve Allah dağlık versin Fahamettin Akıngüç; “Biz öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli eğitime geçtik, burada öğrenci merkezli eğitim yapılıyor” diyorlardı. Yıl 1975. Bugün 2021-2022 yılında tekrardan öğrenci merkezli eğitime geçişle yenilikten çok bir iman tazeleme olduğunu görüyorum.

Burada sizlere bilmediklerinizi anlatacak değilim. Buradaki her üye, en gencimiz dahil, ona üç gün, beş gün zaman verilse -kıdemlilere birkaç saat- burada benim anlatacaklarıma benzer şeyleri anlatır. Ben sadece bana gösterdiğiniz teveccühten yola çıkarak, sizlere geniş deneyim repertuarınızdaki yaşantıları kavramlaştırmaya, birçoğunu zaten benim farklı konuşmalarım, videolarım, toplantılarımdan duyduklarınızı tekrardan hatırlatıp pekiştirmeye geldim. Bu anlamda bir konuşma yapacağım.

Öğretmenlik Türkiye'nin geleceğini inşa misyonudur

Hazırladığınız kitapçığa baktım ve bugüne kadar yapılan tüm toplantıları gözden geçirdim. Orada en çok adını duyduğum, gördüğüm, okuduğum kişi, eğer hayatta olmuş olsaydı mutlaka bu sahnede olacaktı kendisi, “Öğretmenlik yapılmaz, öğretmen olunur” diyen rahmetli Doğan Cüceloğlu. Onu da bu vesileyle rahmetle anmak istiyorum.

Burada “Nasıl iyi öğretmen olunur?” gibi bir şey anlatmayacağım. Ancak öğretmenliğin bir meslek olmayıp misyon olduğunu vurgulayacağım. Öğretmenlik Türkiye'nin geleceğini inşa etme misyonudur. Dolayısıyla, ben daha küçük topluluklarda, herkesin gözüne bakma şansım olan yerlerde, bunu özellikle ve özenle vurgulamaya çalışırım; Sınıftan içeriye giren öğretmenin “dersimi iyi hazırladım mı, iyi hazırladım mı?” sorularından önce, “Ben Türkiye'nin geleceğini inşa etmeye giriyorum” diye düşünmesi gerektiğini önemli sayıyorum. Bu duyguyla sınıfa giren öğretmen başka bir duygu ve anlayışla dersini anlatır.

21.Yüzyıla hoş geldiniz

Sunuma yansıttığım ilk başlık sizi şaşırtabilir: “21.yüzyıla hoş geldiniz”. 22 yıl oldu 21. yüzyıla gireli diye düşünebilirsiniz. Bazı önemli ve büyük olaylar yaşandığı

zaman önemi anlaşılabilir. Bununla ilgili çok örnek verebilirim ama ilk aklıma gelen şu: 17 Ekim 1917'de Moskova'da yaşayan insanların sadece %5'i ne olup bittiği farkındaydı. Hatta bu konuda bir anekdot vardır. Pavlov, asistanlarını öğlen saatlerinde laboratuvara geldikleri zaman onları azarlıyor. "Neredesiniz bu saate kadar?" diyor. "Aman Sayın Profesör ihtilal oldu, farkında değil misiniz?" diyorlar. "Size ne bundan, gelin işinize bakın?" diyor. Bolşevik devrimi geçen yüzyıla damgasını vurmuş bir harekettir.

Biz de insanlık tarihindeki en önemli iki büyük değişimden birini yaşıyoruz. Bu değişimlerden birincisi, bundan yaklaşık 100 yıl önce yaşandı. Pandemi ile ilgili bir şey söyleyemiyorum. Söyleyeceğimi daha iyi hissedebilmek için şöyle hayal edin: 1880-1890-1900 yıllarında, bugün Türkiye olarak kabul ettiğimiz yerde, şehrin merkezinde oturuyorsunuz. 1900 yılında 10 yaşında bir çocuksunuz ve camdan dışarıya bakıyorsunuz. Taksim meydanında, Kızılay meydanında, Beyazıt meydanında, Konak meydanında... Ne görürsünüz? Bir düşünün; Atlar, arabalar, faytonlar, daha lüks faytonlar, insanlar... 1930 yılında 40'lı yaşlarınıza geldiğiniz zaman aynı pencereden baktığınızda gördüklerinizi hayal edin. Bambaşka bir dünya. Nedir o dünyanın özelliği? Sadece arabalar değil, raylı sistemler yani mobilite, hareketlilik. Trenler 1850'lerden sonra hayata girmeye başlamış olsa da aslında Büyük Savaş'ın ihtiyaçları sebebiyle; o zaman I. Dünya Savaşı denmiyordu, II. Dünya Savaşı'nın olacağı bilinmediği için, Büyük Savaş'ın ihtiyaçları sebebiyle lojistik ihtiyaçları karşılamak için tren ağları dünyada büyük hızla yayıldı.

Mobilite, insan hayatındaki üç önemli büyük kararı değiştirdi. Nedir insan hayatındaki bu üç önemli karar? Birincisi: Nerede yaşayacağım? İkincisi: Ne iş yapacağım? Üçüncüsü: Bunu kiminle yapacağım? Bu üç karar mobiliteden önce kendiliğinden verilirdi. İnsanlar nerede yaşardı? Doğdukları yerde. Ne iş yaparlardı? Annelerinin, babalarının yaptığı işi. Bunu kiminle yaparlardı? Ya kuzenlerden biriyle ya da komşunun kızı veya oğluyla. Bu kadar basitti.

Mobilite ile aileye yabancıların girmesi ve insanların doğdukları yerin dışına çıkmaları toplum dinamiğini kökünden değiştirdi. İşte biz bugün insanlık tarihindeki ikinci büyük değişimi yaşıyoruz. Buradaki herkesin bildiği bayat bir metafor vardır. Bu bilimsel olarak doğru olmasa da kulağa hoş gelir. "Kurbağayı yavaş yavaş ısıtırsanız bir şey olmaz da 50 derece suya atarsanız ölür." Bu bilgi doğru değildir. Kurbağayı yavaş da ısıtırsanız, doğrudan 50 derece suya da atarsanız, hücreleri yıkılır ve ölür. Biyoloji hocaları bunu bilir. Ama bu metaforu doğru kabul edelim. Bizler işte bu metafordaki kurbağa durumundayız. Özellikle de metaverse ile beraber, yapay zekanın böylesine dünyayı dönüştürdüğü ama bu dönüşümü bizim tam olarak fark etmediğimiz bir süreci yaşıyoruz. Onun için; 21.yüzyıla hoş geldiniz. Gerçekten 21. yüzyıl yeni başlıyor. Bundan 112 yıl önce Güney kutbuna giden kaşiflerin durumundayız. Onlar haritası çizilmemiş bir alanda ilerliyorlardı. Güney Kutup yolculukları

bugün Mars'a gitmekten daha tehlikeliydi çünkü haberleşme imkanı yoktu. İzleyen beş yıl içinde, telgraf ve radyo sinyalleri haberleşme ağına dahil oldu. Bugün biz de bir taraftan kutup kaşifleri gibi, pandemi sebebiyle sürprizlerle karşılaşmanın sürpriz olmadığı bir süreci yaşamaya devam ediyoruz, diğer taraftan içine girmiş olduğumuz ama henüz hepimizin hayatında yer etmemiş olan” metaverse” öte alemin, öte evrenin arifesindeyiz.

Ne vaat ediyor bize metaverse? Metaverse bize birinci olarak birçok imkanla beraber olağanüstü büyük potansiyel problemler getiriyor. İkincisi metaversin yapılmasına yol açan, oluşmasına yol açan yapay zeka hayatımızda çok çok çok büyük bir tehdit olmanın arifesinde. Yani nükleer silahları kontrol etmek, düzenlemek ne kadar gerekliyse yapay zekanın da kullanımının denetlenmesi, bir şekilde kontrol edilmesi o kadar önemlidir. Söylemiş olmak için değil, son derece bilerek söylüyorum. İnsani olmayan zeka, insanların zekasını aşmaya başladı. İnsani olmayan zeka, kendi kendine öğrenme yöntemi ile insanların zekasını aşmaya başladı ve bu zeka, uygun olmayan ellerde kullanılmaya başlandığı takdirde aklımıza, hayalimize gelemeyecek kötülükler insanlığı bekliyor. İşte burada hem ülke olarak düşünmemiz hem de ülkenin gençlerini yarına hazırlayan eğitim ordusu olarak, hem de Türkiye'nin imkanlı ailelerinin, -elit kelimesini kullanmak istemiyorum- imkanlı ailelerin çocuklarını hayata hazırlayan sizlerin, çocukların ve gençlerin vicdan gelişiminde önemli rolü ve sorumluluğu var. Bu nedenle “Türkiye'nin geleceğini yapılandırmak üzere sınıfa giriyorum” misyonunu önemli buluyorum.

Ben, biraz önce söz konusu ettiğim Güney Kutbu'na yapılan yolculuğu güncel sorunlarla birleştirerek “Bir Yolculuk Olarak Liderlik” kitabımda yazmıştım. Ancak yansıttığım görsele dikkat ettiğinizde herkes yaşının elverdiği ölçüde krizleri hatırlıyor. Gördüğünüz gibi Türk insanının bağımsızlık sisteminde yeterince kriz antikoru var, Merak etmeyin bu da geçecek. İçiniz rahat olsun. Zorlanıyoruz tamam ama bu da geçecek.

Bozucu etkiler

Nasıl bir çerçevede yaşıyoruz? Bizler, sizler, eğitim verdiğiniz gençler, genç insanlar, çocuklar nasıl bir dünyanın içine gidiyorlar? Burada bildiğiniz bazı şeyler var. Birinci başlık **sürdürülebilirlik**. Sürdürülebilirlik deyince bu organik beslenelim, çevreyi yeşillendirelim anlayışı değil. Bunun içinde iklim krizi var. İklim krizinin sebep olduğu göçler var, orman yangınları var, yetersiz beslenme, açlık var, sel felaketleri var. Sürdürülebilirlik dediğimiz zaman dünyada çok büyük sonuçlar doğurabilecek olaylar var. 2012'den 2018'e kadar bütün Davos raporlarında muhtemel risklerin başında iklim krizi ve yaratacağı sonuçlar ve kontrol edilemeyen grip salgını olarak tanımlanan pandemi var. Yani başımıza gelen ve yaşamakta olduğumuz beklenmeyen felaketler değil.

İkinci başlık **dijital dönüşüm**. Bir büyük dijital dönüşümün eşliğindeyiz, hatta içind-eyiz ve bu dijital dönüşüm bizi, hayatımıza girmekte olan, metaverse son derece farklı bir tarafa doğru götürüyor. Yapay zekanın kontrol dışı gelişmesi bizi alıştığımız dünyanın dışına götürüyor.

Üçüncü başlık, **sağlık sorunları**. İki sene önce burada, 2020 yılının ocak- şubat ayında olsaydık, yaşayacaklarımız düşünebilir miydik? Korku filmi gibi birbirimizin elini sıkmaya, birbirimizle kucaklaşmaya çekiniyoruz ve bu durum bugün hala sorun olmaya devam ediyor.

Dördüncü **başlık eşitsizlik**. Bu eşitsizlik sadece gelir dağılımındaki eşitsizlik değil. Gelir dağılımındaki eşitsizlik. esas olarak nitelikli eğitime ulaşmak konusundaki fırsat adaletsizliğinin yarattığı bir sonuç.

Beşinci başlık tüm dünyada her alanda üst düzey yöneticilere, **liderlere olan güven erozyonu**. Biliyorsunuz ama benim dikkatinizi çekmek istediğim, burada sizin de genç kuşakların eğitiminden sorumlu kişi ve kurumlar olarak, bir misyon olarak yüklemenizi istediğim, gençlerde vicdan gelişimi sorumluluğu. Liderlere siyaset sahnesinde, kamu yönetiminde, şirket yönetiminde, sivil toplum örgütlerinde güven yok. Yani bütün dünyada gücü elinde bulunduranlar, bunu kendi kişisel, kurumsal ve siyasi çıkarları için kullanıyorlar. Bu nedenle liderlee büyük bir güven kaybı yaşıyor. Söylediklerine kimse kulak asıyor.

Ne türden olursa olsun bir krizin doğru yönetilebilmesi için, üç kuruma güven büyük önem taşıyor. Birincisi akademi yani bilim, ikincisi kamu yönetimi, üçüncüsü de medya. Bu üç kuruma güven ne kadar yüksekse, krizler o kadar kolay yönetiliyor. Ne kadar düşükse de o ölçüde komplo senaryolarına inananlar artıyor. Bunları anlatma nedenim, gençleri nasıl bir dünyaya hazırladığımız konusunda büyük resmi çizmek. Çocuklarımızı böyle bir dünya için eğitiyoruz. Yabancı literatürde “distraktif” (destructive) denilen, beş tane büyük yıkıcı etkinin içinde yaşıyoruz. Böyle bir ortamda yaşıyoruz ve işimizi bu ortamda yapıyoruz? Bu kaygan ortamda bu konuları yönetmekten sorumlu olan kişiler işe başladıkları zaman hepsi belirli eleştirileri yapıyor. Bir başka deyişle, kralın çıplak olduğunu herkes görüyor ama bir sonraki köklü adımı atmayı kimsenin gözü almıyor.

Dijital okuryazarlık çok önemli, kod yazmak çok önemli, çocuklarımızı yapay zeka dünyasına hazırlamak çok önemli. Bunlar zaten hep duyduğunuz sözler. Ancak önümüzdeki en az 15 veya 20 yıl, djital okuryazarlık kadar duygusal okuryazarlığın da önemli olacağı bir evreye gidiyoruz. Ne anlamda? Önümüzdeki bu süre içinde hangi tür mesleklerin olacağı bilinmiyor. Uzay trafik memurluğu, android terapistliği gibi uçuk kaçık fantezileri bir yana bırakırsak, bu sürede hangi tür mesleklerin olacağını hala bilinmiyor. Ne yazık ki, insana hizmet edecek teknolojik gelişimin çok

uzağındayız. “Efendim teknoloji birçok işi ortadan kaldıracak ama onun yerine birçok işi ortaya koyacak” diyenler var. İnanmayın. Teknoloji, yıktığı ve dağıttığı yüz tane işin yerine beş tane koyarsa iyi. Bu nedenle öncelikle insana hizmet eden bir teknolojiye ihtiyaç var.

Söylediğim öncelikle ahlaki sorumlulukla ilgili. Yani sadece “olsa iyi olur” türden konular değil. Peki neler önem kazanıyor? Çağımızın önemli düşünürlerinden biri Harari'nin söylediğine göre dört özellik önemli olmaya devam edecek ve hangi iş olursa olsun, bu dört özelliğe sahip olanlar yaptıkları işte öne geçirecek. Dolayısıyla biz 2050 yılında, 2040 yılında yetişkin olacak ve ülkeyi yönetecek gençlerin şu dört özelliğe sahip olmasını sağlayabiliriz. Bu özellikler: birincisi öğrenmeye açık meraklı, ikincisi değişime uyum sağlayan, üçüncüsü ani değişikliklere, beklemediği değişiklikler karşısında akıl ve ruh sağlığını koruyan insanlar. Bu güce sahip insanlar yetiştirmemiz lazım. Öğrenmeye açık, meraklı, değişime uyum sağlayan ve de ani değişiklikler karşısında pandemide olduğu gibi akıl ve ruh sağlığını koruyan gençlere, yetişkinlere ihtiyaç var. Görüyorsunuz pandemi depresyonu arttırdı, kaygıyı arttırdı, boşanmaları arttırdı. “Languishing” gibi saçma sapan bir kavram çıktı ortaya. Boşluk duygusu, keyifsizlik duygusu gibi. Amerikalılar isimlendirmeyi sever, bunu da isimlendirdiler. O zaman bu gençleri kimler, hangi anlayışla yetiştirecek? Karşımızdaki en önemli mücadele alanlarından bir tanesi bu.

Öğretmen iz bırakır

Öğretmenler nasıl insanlar, nasıl etki yaparlar? Öğretmeni, Michael Phelps’e “Senden adam olmaz” demiş. Ama o dünya spor tarihinin en büyük başarısını kazanmış ve 3 milyar kişinin izlediği videoda iki tane mesaj veriyor: Birincisi “En büyük hedefime ulaştım”, ikincisi ise “Şimdi acaba benim ortaokuldaki öğretmenim ne düşünüyor? Çünkü bana ‘sen hiçbir zaman adam olmayacaksın’ derdi” Çocukluk, gökyüzü gibidir. İnsanın gökyüzü gibidir. Nereye giderse gitsin hayatı boyunca onunla beraber gelir. Aynı şekilde okul hayatı da, özellikle de ilkokul dönemi, insanın hayatı boyunca insan ile beraber gider. Ben “Akılsız Duyguların Cezasını Kararlar Çeker” kitabımı, hayatımı şekillendiren öğretmenlerime ithaf etmişim. Bunlar: Eşitliği ve adaleti öğreten ilkokul öğretmenim Fehmi Oktar’a, yazmayı ve düşünmeyi sevdiyen edebiyat öğretmenim İffet Ercem’e, doğallığın erdem olduğunu yaşayan ve yaşatan yüzme öğretmenim Gerhart Fisch’e, önyargılarımı sorgulamamı sağlayan Almanca öğretmenim Rudolf Mayer’e, engin düşünce dünyasının zerrelere anlayabildiğimiz lise psikoloji ve felsefe öğretmenim Nurettin Topçu’ya, alçak gönüllülüğü ile örnek olan Selmin Evrim’e, farklı düşünmeyi ve görünenin arkasına geçmeye öğreten hocam, mentorum Nedim Zenbilci’ye; rahmetle ve minnetle andım ve teşekkür ettim. Onlar olmasa ben bugün sizin önünüzde olamazdım.

Gerçekte iyi öğretmen veya kötü öğretmenin özelliklerini herkes bilir. Mesele bilmek değildir. İnsan yaptığı işin felsefesini bilmezse rütbesi ve ünvanı ne olursak olsun, o

işin teknisyeni olur. Bu hekimlik gibi, bu mühendislik gibi biraz evvel burada Sayın İlber Ortaylı'nın da söylediği gibi; hukuk gibi büyük zaman ve emek gerektiren alanlar için dahi geçerlidir. Esas olan kişinin yaptığı işin felsefesini bilmesidir. Bu özellik öğretmenlik mesleği açısından yaşamsal önem taşır. Köy enstitüleri ve Eğitim Enstitüleri öğretmenlik felsefesini kazandırıyor. Bu kurumlardan “Türkiye'nin geleceğini inşa etme” misyonuyla bir kıvılcım olarak çıkan öğretmenler ateş olarak, alev topu olarak öğrencilerini ve toplumu aydınlatıyordu.

Hayat başarısının dört ayağı

Hayat başarısı ile ilgili olarak çok şey söylenir ancak ben bunu basitçe anlatmaya çalışacağım. Bence hayat başarısı dört ayak üzerine oturur. Nedir bunlar? Birkaç tane aklınızda kalacak, çarpıcı örnek vermek istiyorum; (Video: Bateria çalan çocuk). (bir buçuk yaşında araba tamir eden çocuk resmi). Sizce bu çocuklar ileride ne olacaklar? Görüyorsunuz ki; **yatkınlık**, kendiliğinden ortaya çıkar, bunu başkaları da fark eder, sadece annesi babası değil. Yatkın olduğu işi yapan insan zamanı kaybeder ve kendiliğinden odaklanır. Bu da kişinin o işi sevmesini sağlar. Yoksa, klişeleri hepimiz biliyoruz. Neymiş efendim? “İnsan yaptığı işi sevecek”. Söylemesi kolay, ancak insanın yaptığı işi sevmesi için o işte iyi olması lazım. İyi olması için de yatkın olması lazım birincisi bu.

İkincisi, zora ve zahmete katlanmak, **başarı yönelimi**. Daha önce çeşitli platformlarda anlattığım Everest hikayesini kısaca özetleyeceğim (Everest). Fazla ayrıntısına girmeyeceğim, çünkü bunun yeterince duyulduğuna inanıyorum. Gördüğümüz Himalayalar silseselinin Everest tepesi 8848 metre. Bu zirveye 15 ayrı yoldan çıkılıyor ancak tercih edilen iki yol var. Buraya çıkmanın fiyatı benim konu ettiğim zamandan daha fazla arttı, 60 ila 100 bin dolar. Yani buraya çıkan insanların cebinden para akıyor. Bunlar yıllarca para biriktiriyorlar. Bedensel olarak da kendilerini hazırlıyorlar ve ondan sonra bu yola çıkıyorlar. Buraya ilk çıkan insanlar; Tenzing Norgay ve Edmund Hilary. Bu iki kişi 1953 yılında buraya çıkıyorlar. İnsanoğlunun Ay'a ayak basmasından 16 yıl önce. Yapılan işin zorluğunu anlamak için bu tarihler önemli zahmetli bir girişim. Yolculuk kırk gün sürüyor. 5300 Metrede ve 6400 metrede iki ana kampta bir süre kalıyorlar. Amaç bedenlerini yükseklikteki düşük oksijen düzeyine alıştırmak.

Yolculuk sırasında kendilerinden önce çıkanların ölümleri ile karşılaşılıyorlar. Son derece moral bozucu bir durum. 150-200 Kilometreye varan rüzgarlar nedeniyle çadırları uçuyor. Kar fırtınası ve tipi ile karşılaşılıyorlar. Defalarca vazgeçmekle vazgeçmemek arasında gidip geliyor oksijen yetersizliğinden ve yükseklik hastalığından ötürü çok ciddi sağlık sorunları yaşıyorlar. Karların arasında, bulutların arasında kayboluyorlar. Ve nihayet zirveye çıktıkları zaman sis ve karlar arasında mutlaka bir resim çektiliyor. Tanınmak zor da olsa bu resim çok değerli. Zirve yolculuğunun kanıtı. Kısa bir mutluluk

yaşanıyor ve ondan sonra iniş yolculuğu başlıyor. İniş yolunda da çok sayıda kaza oluyor. Neden çok sayıda kaza oluyor? Birinci sebep yorgunluk, ikincisi de duygusal tükenmişlik. Çok sayıda ölümlü kazaya dönüş yolunda yaşanıyor. Aşağıya vardıkları zaman kendilerine yer kampından yardımcı olanlarla kucaklaşıyorlar, sevdiklerine dönüşlerini müjdeliyorlar.

İnişi tamamlayanların söyledikleri sözler birbirine çok benziyor: “Bu aslında bir fiziksel ve bedensel mücadele değil, duygusal ve zihinsel mücadeleydi...” “Ben artık değiştim, dönüştüm...” “Ben artık bu yolculuktan önceki ben değilim...” “Zor ve önemli bir şeyin başkalarının yardımı olmadan yapılamayacağını öğrendim...” Bu insanların bir bölümü motivasyonel konuşmacı oluyor. Bir bölümü anılarını yazıyor, bazıları izlediğiniz filmlere konu oluyor. Ama büyük çoğunluğu hayatlarının sonuna kadar her girdikleri ortamda bu yaşantıları ile ilgili anlatacakları oluyor. Bu insanlar fiziksel zindeliklerini kaybediyorlar ama zihinsel ve duygusal zindelikleri onlara hayat boyu eşlik ediyor.

Bir de aynı dağa, metaforik olarak şöyle gelindiğini düşünün. Helikopter Hillary Step denilen, ilk çıkan dağcının adını taşıyan, dağın nispeten uygun bir yerine konuyor. İçinden bir prens ve prenses çıkıyor. Çevrede onu koruyan görevliler elinden tutuyor, dikkatle yukarıya çıkartıyorlar. Zirveye varınca da resmini çekiyorlar. Bu iki insan daha sonra hayatlarının belirli bir zamanında karşılaşıyorlar. “Sen Everest’in Zirvesine çıktın mı? Ne tesadüf ben de çıktım...” Zirveden kasıt ettiğim diploma. Bu iki insanın aynı deneyime ve güce sahip olduğunu düşünebilir miyiz? Annelere ve babalara bunu anlatabilmemiz lazım.

Değerli eğitimciler sizin göreviniz gençleri yetiştirmek, geliştirmek... Ancak çocuklar, anne babalarının çocukları. Onları geliştirmeden, onları ikna etmeden, onlara bu temel gerçeği anlatmadan istenen, beklenen sonucu almak mümkün değil. Sonunda eğer gençler hayatlarını konfor içinde sürdürüyorsa, önlerinden birisi onların yolunu süpürüyorsa, temizliyorsa psikolojik bağımsızlık sistemi gelişmiyor. Bu durumda da genç insanlar hayatın zorlukları karşısında ne yapacaklarını şaşırıyor. Pandemi döneminde gençlerin ne kadar bunaldığını düşünün. Bir de onların 1915 yılındaki, 20 yaşındaki yaşlılarını düşünün, o zaman 15-16-17 yaşında olanlar... Onlar için Çanakkale’de “On beşli on beşli” diye türkü yakılıyordu. Çocuklarımız evde oturdukları için çok bunaldılar. Kendi açılardan haklıydılar. Oysa aynı yaşta yaşlıları yüz yıl önce cepheden cepheye gidiyor, şehit oluyorlardı. Bizim çocuklarımız ise evde oturmaktan, koltukta oturmaktan, bilgisayar oyunları oynamaktan bunaldı. Tabi ki her dönemin kendine özgü güçlüğü var, bunu kabul ediyorum. Bu dönemde gençler de bir bedel ödediler. Aynen dedeleri, büyükanne gibi, her yaşta insan gibi... Evet, çünkü pandemi döneminde dünya nüfusunun %99’unun gelir kaybına uğradığını Oxfam raporundan öğrendik. %1’i de yurtdışındaki servetlerine servet kattılar. Buradaki kritik nokta ne? Biz gençleri hayata nasıl hazırlarız? Bu resim bir

kurgu değil. Bedelli askerliğe giden bir gencin annesi havaalanında ayakkabılarını bağlıyor. Ve inanın bu bir kurgu değil.

Başarını üçüncü bileşeni tutum. Tutum dediğimiz zaman iyimserlikten farklı bir kavramı kast ediyorum. Beni daha önce dinlemiş olanlar iyimserliği bir erdem olarak görmediğini bilirler. İyimserlik konusunda birçok meslektaşımın farklı düşünüyorum. Örneğin iyimserliğin zannedilen aksine hayatı uzattığına değil kısalttığını inanırım. Sebeplerini düşünürseniz bulursunuz. Tutum dediğimiz zaman neyi kast ediyoruz? Tutum dediğimiz, düştükten sonra enerjimizi nereye koyduğumuzla ilgili. Değiştiremeyeceğimiz olmuş olana mı, yoksa değiştirebileceğimiz olacak olana mı? Olumsuz tutum içinde olanlar, yaşadıkları bir başarısızlık veya sorundan sonra kendilerini, çevrelerini veya koşulları suçlar. Olumlu tutum içinde olanlar ise, sahip olduklarından yola çıkarak bir çözüm ararlar.

(Olimpiyatlara ilgili video gösterimi) Bu klibi ne zaman seyretsem gözlerim yaşarır. Spor yapmış ve spora yakın bir insan olarak her zaman duygulanırım. İnanın bu sporcular, bu başarısızlığı yaşadıkları için daha iyi bir insan oldular, daha iyi hoca oldular. Dolayısıyla gençleri şuna inandırmamız gerekiyor: Başarı gurur verir ama başarısızlık geliştirir. Başarısızlık alçakgönüllü yapar, başarının değerini daha güçlü hissettirir, olgunlaştırır. Oysa bugün gençleri başarı ile zehirliyoruz. Başarının ne olduğunu da tarif etmiyoruz. Birçok hayatı böyle ziyan ediyoruz. Başarının, öğrenme fırsatı veren ve geliştiren bir yaşantı olduğunu, başarısız olan çocukların bundan memnun olmaları gerektiğini ve bir gelişim fırsatı yakaladıklarını anlatmıyoruz. Konfor alanının dışına çıkmak ancak başarısızlığı göze almakla mümkündür. İnanın dünyada en çok hayal kırıklığı yaşayan sporcular, rekortmen sporculardır. Çünkü defalarca denerler ve ancak bir kere olur. Birçoğu için bir daha da olmaz. Şanslı olan bir kere daha, bir kere daha yapabilir. Onun için enerjimizi nereye koyarsak hayat orada gelişir. Enerjimizi, değiştiremeyeceğimiz olana koyuyorsak eğer bu olumsuz tutumdur, olumlu tutum değiştirebileceğimiz olana odaklanmaktır. Burada görüldüğü gibi, seyirci ön tarafta mucize görür, nasıl hayran olur. Oysa daha önce arkada kırıp döktüklerinden haberi olmaz, “Allah kahretsin gene olmadı” dediğini bilmez. Çocukları ve gençleri buna inandırmamız lazım.

Çocuklar 4-5 yaşına kadar hakimi mutlak, kadir-i mutlak ve ölümsüz olduklarına inanırlar. Bun özellikler omnipotans (tüm güçlülük), tanrının özellikleridir. Bu dönemde aile çocuk ne yaparlarsa yapsın hep “aferin!” diyerek alkışlar. Çocuk oynadığı bütün oyunları kazanır, girdiği bütün yarışlarda birinci olur. Ancak kurallı oyun gruplarına girdiği zaman; hakimi mutlak ve kadir-i mutlak olmadığını anlar ve büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Her şeye kadir, olmak her şeye sahip olmak gerçek hayatı temsil etmez. Böyle bir dünya yok. Dolayısıyla çocuklara, başarısızlığın hayatın bir parçası olduğunu, bir hayatın içinde acı, üzüntü, hayal kırıklığı, başarısızlık, utanma yoksa o hayatın mantar bir hayat olduğunu, boş bir hayat olduğunu, o hayattan bir hikaye

çıkamayacağını anlatmak gerekiyor. Başarısızlık hayatın en doğal parçasıdır. Ancak esas başarı düştükten sonra kalkmak ve yola devam etmektir ve bunun adı yılmazlıktır.

Yankı Yazgan'ın bir kitabı var: “Düşe Kalka Büyümek”. Çocuk düşe kalka büyür ve yılmazlık böyle kazanılır. Bunun sonunda yaşadığı başarının da tadını çıkarır, başarısız olanların da halinden anlar Yılmazlık düşe kalka kazanılır ve onlara yardımcı olur. Çocukların hayatında bunu öğrenmeleri için sayısız fırsat vardır. Neler yaşanır? Örneğin küçük yaşta bir toplantıya davet edilmez. Annesi “Boşver, biz seninle daha çok eğleniriz der”. Ne oluyor evcil hayvanı ölü “yenisini alırsız”, eşyaya zarar verir “canın sağolsun”, disiplin cezası alır, haksız yere suçlanır; servisi kaçıtır, ödevini unuttur, anne-baba okula yetiştirir. Bütün bu saydıklarım çocuğun yaşayarak psikolojik bağışıklık sisteminin gelişmesine katkıda bulunacak olumsuzluklar. Psikolojik bağışıklık sistemi böyle gelişiyor.

Görseledeki gibi kaleci olan çocuğun arkasında annesi şemsiye tutarsa, çocuklar sorunlarının başkaları tarafından çözülmesi gerektiğine inanıyor. Ve psikolojik bağışıklık sistemi gelişmemiş olan gençler hayatın olumsuzlukları karşısında da un ufak oluyor, dağılıyorlar. Süregiden bir tartışma var. Çocuklar erken saatte kalkıyorlar, okula karanlıkta gidiyorlar. Güvenlik açısından bir sorun yoksa, bunun ne zararı var? Bu çocukların problemi değil, bu anne babanın problemi. Dolayısıyla bu tür değiştiremeyeceğimiz ikincil, üçüncül derecede önemli olayları, önemli bir konu haline getirmek çocukların bunları problem haline getirmesine yol açıyor.

Pandemiyi çocuklara nasıl anlatalım? Bu önemli bir soru. Sonunda olumlu bir mesaj olacak şekilde anlatmalı. Çözüm olduğuna ve çözüme katkı yapabileceğine inanmalı. Çocukların endişelerinin kaynağı, anne-babalarının endişelerinden kaynaklanıyor. Bu nedenle okulların anne babaları da eğitmeleri gerektiğini söylüyorum.

Dördüncü özellik iyi ilişki, iyi iletişim, iyi geçinmek demek **“insanlarla fonksiyonel ilişki kurmak”** demektir. İnsanların her dediğine “Evet” dersiniz iyi geçirirsiniz. Mesele nerede evet, nerede hayır diyeceğini bilmek ve hayır’ı da uygun üslupla söyleyebilmek, evet’i de uygun üslupla söyleyebilmek; işte biz buna fonksiyonel ilişki kurma becerisi diyoruz. Bu noktada iletişimden farklı bir şey söylüyorum. Çocuklara kazandıracığımız önemli becerilerden biri budur. Bu nasıl gerçekleşir? Çocukları erken yaşta çalışmaya teşvik ederek olur. Yaz tatilinde, 15 günde dil öğrensin diye gerçekçi olmayan hedeflerle yaz kampına göndermek gibi maceralara yollamak yerine, kontrolünüz, gözetiminiz altında bir yerde çalışmalarını sağlamak önemli bir adımdır. Bu kampların çoğunlukla kötü alışkanlıklar kazanmaya ve cinsel bilgi ve deneyimlerini geliştirmeye yarar. Bunla herkesin bildiği sırlardır. Siz de lütfen, anne babalara bu yönde telkinde bulunun. Çalışmak ne öğretir? Yetişkin dilini öğrenir, karar vermeyi, kararlarının sonuçlarıyla karşılaşmayı, insan ilişkilerinde sınırın nereden geçtiğini öğrenir. Sorumluluk duygusu gelişir. Paranın değerini bilmesi, üçüncü,

dördüncü derecede önemli olan şeydir. Dolayısıyla psikolojik bağışıklık sistemini geliştirmek, erken yaşta hayatın içine girip deneyim kazanmakla mümkün olur. Ayrıca başarının tek başına değil, başkalarıyla birlikte gerçekleştirilebilecek bir şey olduğunu anlamak için bir adımdır. Ancak hayat için çok değerli olan bu bilgi ve becerinin okullarda da birlikte çalışmayı ödüllendirecek bir şekilde eğitim faaliyetlerinin içine yerleştirilmesi gerekir. Bunu yapmadığımız zaman başkalarının önüne geçmek, başkalarının üstüne basmak marifet sayılıyor.

Mücadele geliştirir

(Slayttaki fotoğrafı göstererek) Gördüğünüz ağaç açık alanda şiddetli rüzgar karşısında eğilmiş ancak yıkılmamış. İkinci fotoğraf ise benim bir zaman önce Vancouver’de çektiğim bir resim. İki gün önce meydana gelen fırtına sebebiyle parktaki ağaçların durumunu görüyorsunuz. Kaç tanesi yıkılmış? Nedeni açık değil mi? Suların bol olduğu bu yerde bolluk, bereket var, su çok, derine kök salmak için zorlanmaya gerek yok. Bir Türk bilgisi Cemil Meriç demiş ki: “Ulu çınarlar, fırtınalı diyarlarda yetişir.” Bizler zor bir coğrafyanın çocuklarıyız. Bu zor coğrafyanın çocukları olarak bir kere sahip olduğumuz coğrafyanın bize kazandırdığı özellikleri yaşatmamız ve çocuklarımıza geçirmemiz gerekiyor.

İmkanlı ailelerin çocuklarına bu tür hayatlar olduğunu anlatmamız gerekiyor. Velilerin whatsapp grupları ile yönettikleri okullardan, psikolojik bağışıklık sistemi gelişmiş çocuklar çıkmaz. Buna izin vermeyin değerli okul yöneticileri, değerli dostlarım. Buna izin vermeyin. Veliye, müşteri gözüyle bakmayın. İnsanların hoşuna giden ve kolayına gelen şeyler her zaman onlara yararlı olmaz. İnsanların en çok hoşuna giden şeyler, kalorisi yüksek yemekler, eğlence, uyuşturucu ve benzeri şeylerdir. Bunlar haz verir ve insanların hoşuna gittiği için iyi olduklarını düşünemeyiz. Benzer şekilde çocuğun aşırı ölçüde korunması ve kollanması ve bu ölçüde hayatın merkezine alınması, ona fayda sağlamaz. Şu sıralarda çok sık duyduğum bir söz var: “Ayağına taş değmesin.” Bu sözün dua mı, beddua mı olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımızın hayat içinde mümkün olduğu kadar ayağına küçük taşların değmesine ve bu taşları bir kenara itmesine imkân sağlamamız ve bunu da başka insanlarla birlikte yapması için onu teşvik etmemiz gerekiyor.

Vicdan gelişimi doyumlu hayatın yolunu açar

Çocuklara, “Kaç aldın, kaçınıcı oldun, büyüyünce ne olacaksın?” sorularının yanı sıra çocuklara aynı zamanda okulda şu soruları da sormamız gerekiyor. “Bugün kime yardım ettin? Kimden yardım istedin?” Çünkü yardım istemek güçlülüktür, yardım isterseniz yardım isterler. “Hangi arkadaşının başarısına katkıda bulundun? Sahip olduğun için kendini şanslı, mutlu, ayrıcalıklı hissettiğin ne var?” Bir de “Bunlara sahip olmayanlar için ne yapmayı düşünüyorsun?” Bu soruların hayata girmesi

çocuklarda vicdan geliştirir. Çocuklara “İyi ol, doğru ol, iyilik et” demekle çocuklar iyi, doğru olmaz. İyilik etmeyi de sadaka vermek olarak görürler. Çocuklarda vicdan gelişmesi demek, maneviyatın gelişmesi demektir. Vicdanı geliştirmemiş olan çocuklar, hayata sadece başarı ve maddi değerler üzerinden bakarlar.

Din, maneviyat için çok iyi bir araçtır. Ayrıca insanın eline bir rehber kitap verir ve yapılacak ve kaçınılacak olanları tanımlar. Maneviyat din dışı yolla da olabilir. Dinsiz demiyorum din dışı. Ancak bunun için vicdan gelişimine yatırım yapmak gerekir. Din anlayışında ceza ve ödül vardır. Çünkü Allah her şeyi görür ve bilir. Vicdana dayalı maneviyatta kimse bilmez ama ben bilirim. Gelecekte bir zaman bunun hesabının sorulmasından önce, akşam yattığım zaman rahat uyuyamam. “Yaptığımı beni yetiştiren ilkokul öğretmenim duyarsa, eşim, çocuklarım duyarsa utanırım”, dediğiniz zaman vicdan gelişiminden söz edebiliriz. Dilimizde “vicdan azabı ve vicdan azapta gerek” diye iki tane taş gibi deyim var. Vicdan azap vermek için vardır, rahatlatan vicdan olmaz. Dilimizde. Aydınlar da toplumun vicdanıdır. Onların da toplumu rahatsız etmesi beklenir. Toplumu rahatsız etmeyen, ezilenden değil ezenden yana, güçsüzden değil güçlüden yana olanlara da aydın denmez. Ne denir siz bilirsiniz... İşine yarayanı adil bulan aydın olmaz.

Çocuklarda vicdan geliştirebilmek için akşam sofrasında “Kaç aldın, kaçınıcı oldun, ne olacaksın büyüünce?” sorularının dışında yemek sohbetine biraz önceki soruları koymak ve özellikle son soruya odaklanmak gerekir. Çocuklar eski oyuncaklarını, kullanmadıkları oyuncaklarını ve giysilerini herhangi bir köy okuluna göndererek vicdan geliştiremezler. İhtiyacı olan okullara, gidip bizzat vermeleri gerekir. Bu okullar nerede, çocuklar oraya nasıl gidecekler diye düşünmeyin. Bu okullar her şehirde varlıklı ailelerin yaşadığı sitelerin çevresinde iki kilometrelik-üç kilometrelik bir çember içerisinde. Sitelerdeki koşullardan bambaşka koşullarda yaşayan aileler, okullar var. Bu topraklarda birlik ve beraberlik içinde yaşayacaksak, o okulları kardeş okulu yapmak ve çocuklarımızı başka dünyanın çocuklarıyla bir araya getirmek gerekir. Hayat doyumu olan insanların önemli özelliği vicdan sahibi olmalarıdır. “Çocukları dünyada en iyi olmak” gibi gerçek dışı bir amaç için yetiştirmeye çalışmak yerine, “dünya ve ülke için iyi bir insan olmaları” için yetiştirmeye çalışalım.

Topraklarımızın kıymetini bilelim

Bu topraklara kolay sahip olmadık. Kendinizi 1880-1890-1900 yılında Osmanlı toprağında doğmuş bir insan olarak düşünün. Anavatan Anadolu'ya gelmek için verdiğiniz mücadeleyi ve yol boyu yaşanacak talihsizlikleri düşünmeye çalışın. Üç kuşak önceki dedelerimizin bir bölümünün Kuzey Afrika çöllerinde Almanların ihanetine uğrayıp, İngilizlerin eline düşmesi; bir bölümünün Müslüman kardeşlerimiz diye saydıklarımızın sırtından bıçaklanması ile Arabistan çöllerinde kaybolması; bir bölümünün Sarıkamış'ta, daha sonra Çanakkale'de hayatlarının baharında kırıldığını

unutmayalım. Ben bir Çanakkale gazisinin torunuyum. Orada yaşananları, oradan kaybedilen fidanları düşünün. Daha sonra da Büyük Şavaş'ın gerçek muzafferlerine karşı verilen Kurtuluş Savaşı'nı düşünün. Batı Anadolu'da erkeksiz köyler vardır. Bunları anlamak için bir kere mutlaka çocuklarınıza birinci elden tanıklığa dayalı Falih Rıfkı Atay'ın "Zeytin Dağı"nı okutun, parmak kadar ince bir kitaptır. Yarım günde biter.

İstanbul, 4 sene 11 ay İngiliz, İtalyan, Fransız ve Yunan işgali altında kalmıştır. Bu süre içinde bu şehirde yaşayanlar aşağılanmış, tacize ve tecavüze uğramış, işbirlikçilere katlanmak zorunda kalmıştır. Anadolu'ya yardım edenler Kemalist, terörist diye meydanlarda ibret olsun diye kurşuna dizilmiştir. Bunlar söylenti değil hepsinin resmi var. Bütün bu karanlık günlerde, kahrından ölme raddesinde olan, bu şehrin insanlarına ümit veren bir tek ışık vardı; 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmış olan meclis. Dolayısıyla bunun hikayesini Kemal Tahir'in kaleminden "Esir Şehrin İnsanları"nda okuyun ve okutun. O zaman 23 Nisan'ı, o zaman 19 Mayıs'ı herhangi bir bayram ve tatil olarak algılamazsınız.

Son birkaç yıldır, üst ve orta gelirli ailelerde "Efendim, memleketin hali ne olacak, işler çok kötüye gidiyor, Malta'ya mı gitsek, acaba çocuklarla Portekiz'de mi vatandaşlık alsak?" türünde sohbet konuları var. Bu tür fantezileri bir yana bırakmak lazım. Memlekette iyi giden şeyler var, gitmeyenler de var. Herkesin bakışına göre değişiyor. Bunlar o kadar önemli değil. Önemli olan bu topraklardan bu kadar kolay vaz geçmemek. İlber Hoca da değindi. Türk kimliği bu toprakların dışında öyle çok makbul bir kimlik değil. İki veya üç yer var bize "Hoş geldin" diyecek olan, onlar da çocukların gitmek istediği yerler değil. Dolayısıyla buradan gidecek olanların, beş katı fazla çalışmaları ve beşte bir düzeyinde de itibar görmeyi kabullenmeleri gerekir. O sebeple de evlerde bu tür konuşmaların doğru olmadığını anlatmak, bu kitapları okutarak ve okunmasını sağlayarak bu topraklara sahip çıkmaları için teşvik etmek gerek. Bu siz eğitimcilerin görevidir.

Bugün inanın bu salonda bulunan herkes, mesajını iletmek açısından, 30 yıl önce bir devlet başkanının sahip olduğu güçten çok daha fazla güce sahip. Öğretmen olarak eğitim camiası olarak. Neyle? Etki alanınızla, sosyal medyayı kullanma gücünüzle. Bir kere bu gücün okul sahipleri ve çalışanları ile bütünleşmesi gerekir. Onun için öğretmenlerin insanca bir ücrete layık oldukları ve mesleklerinin hakkını vermek için de gündelik hayatın getirdiği sıradan ekonomik zorlukların ötesinde olmaları gerektiğini hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla onlar bunu hak ediyorlar.

Öğrencilerin severek okula gelmelerini sağlamak için, öğrencilerin mükemmel öğretmenlerden çok mutlu öğretmenlere ihtiyaçları var. Okulları öğretmenler için en iyi öğrenme ve gelişme yeri yapmadıkça, öğrenciler için bunu gerçekleştirmek mümkün olmaz.

Sonuç

Bu sunuştan nelerin aklınızda kalmasını isterim? Bir; bu da geçecek. İkincisi; başarılı insanlar yatkın oldukları işi yapıyorlar, terlemeyi göze alıyorlar, düşüp kalkmayı göze alıyorlar ve insanlarla doğru, yani fonksiyonel ilişki kuruyorlar. Yaptıkları yolculuk, diplomadan daha değerli. Başarı gurur verir ancak başarısızlık geliştirir. Bütün sahip olduklarımızı yaşadığımız toprağa borçluyuz.

Hepimiz, yirmili yaşların ortasına kadar kendimizi kişisel tarihimizin tamamlanmış bir noktasında hissederiz. “Ben artık oldum”, Tamam, anlatma biliyorum” deriz. Etrafınızdaki 14-15 yaşındaki çocuklara, gençlere bir şey söyleyin. “Tamam” derler, “Biliyorum, tamam. Ama yirmili yaşların ortasından sonra üstlendiğimiz farklı sorumluluklarla; hayat arkadaşı olarak, eş olarak, anne-baba olarak, çalışan olarak, yöneten olarak, evlat olarak, anne babamıza anne babalık işlevlerinin bir bölümünü yerine getirmeye başladığımızda, bir şeyleri fark etmeye başlarız. Hayatımızı sürekli olarak inşa ediyoruz. Üstlendiğimiz sorumlulukların hakkını verdiğimiz sürece hayatımızı inşa etmeye devam ederiz. Çünkü anlam arayışındaki bir hayat, her zaman inşa aşamasındadır ve bunun sonunda da bu sorumlulukların hakkını verdiğimiz ölçüde, çocuklarımıza ve torunlarımıza anlatacağımız bir hikayenin kahramanı olmamız mümkün olur. Sizler, yarının Türkiye'sini kuracak olan gençleri, yarının Türkiye'sini kurmak üzere eğiten, geliştiren insanlarsınız. Eğer inancınız varsa, inanç sahibi bir insansanız, bu bile dünyadaki varlık sebebimiz için biz eğitimcilerle ayrıcalıklı bir misyon yüklediğini fark ettirir. Bu önemli bir misyon ve üzerimize ağır bir yük ve sorumluluk yüklüyor. Bunun için ihtiyaç duyduğumuz gücü ancak sevdiklerimizden alabiliriz. Bu nedenle sahip olduklarımızın kıymetini bilmemiz ve maddi ve manevi sahip olduklarımıza, sevdiklerimize sıkı sıkıya sarılmamız gerekir.

Konuşmamı Aziz Nesin'in bir dizesi ile bitirmek istiyorum: “İnsanlar gider, şarkılar kalır... Şarkılar var, yüzyılları dolanır, şarkılar var, söylendiği yerde kalır... Sizin şarkınızın sizden sonra da yüzyılları dolanan bir şarkı olmasını dilerim. Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Muhammed ŞAHİN
MEF Üniversitesi Rektörü

DEĞİŞEN GELECEK VE DÖNÜŞEN EĞİTİM

“Dünya nasıl mezunlar bekliyor?” sorusu ile başlamak istiyorum. Dünya Ekonomik Forumu geçen senenin başında daha önceki yıllarda da yaptığı gibi “2025 sonrası; üniversite mezunlarından sektör ne bekliyor, hangi yetkinliklerle, nasıl donanımla mezun olursa 2025’ten sonra sektörün ihtiyaçlarına cevap verebilecek?” sorusu için sıralama yaptı. Birinci sıraya analitik düşünme ve yenilikçiliği koydu. Biz analitik düşünmeyi sayısalıcılardan ve mühendislerden bekliyorduk, onlar analitik düşünür, sözcüceler analitik düşünmez diyorduk. Ama şimdi Dünya Ekonomik Forumu diyor ki; herkes analitik düşünecek.

Analitik düşünme nedir? Tabii ki literatürde tanımı farklı olabilir. Analitik düşünme; hedef ve sonuç odaklı düşünmek, hedefi projelendirmek, hedefe giden yolu planlamak ve bu yolda karşılaşılabilecek sorunları öngörebilmek, bu sorunların nasıl aşılabileceğini planlamaktır. İkinci sırada ise aktif öğrenme ve öğrenme stratejileri geliyor. Aktif öğrenme, özellikle pandemi ile birlikte tüm dünyada ve eğitim camiasında en çok konuşulan konu oldu. Hep öğrenme merkezli diyoruz ama bir türlü bunun tanımını yapamıyoruz. Esas, öğrenme merkezli sistem budur. Aktif öğrenme modeli, dersi öğrencinin işlediği ve öğretmenin ise moderatör olduğu bir modeldir. 21. Yüzyıl Yetkinlikleri kapsamında karmaşık problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı olma ve benzeri yetkinlikleri görebiliyorsunuz. Bu, iki sene önce çıkan bir rapordur ve dünyada 800’ün üzerinde işverene, holding CEO’larına sorularak ve araştırmalar yapılarak ulaşıtları bir sonuçtur.

Öğrencilerimizi böyle bir geleceği hazırlamamız gerekiyor. Gençleri nasıl bir geleceğe hazırlıyoruz? Henüz adını bile bilmediğimiz mesleklere hazırlıyoruz. Tabi biz meslek demiyoruz, geleceğin çalışma alanları diyoruz. Erhan Hoca “Geleceğin Meseleleri” diyor. Geleceğin mesleği diye bir meslek yoktur. Ben hep öğrencilerime sunum yaparken şu şekilde söylerim: Geleceğin çalışma alanları önemlidir. Geleceğin çalışma alanlarını nasıl mı tahmin edersiniz? Yakın geçmişe bakarak tahmin edebilirsiniz. İşte son 10 yılda bunlar oldu, gelecekte ise bunlar olacak diyebilir ve en fazla gelecek 5 yılı tahmin edebilirsiniz. Gençleri icat edilmemiş teknolojilere, henüz ortaya çıkmamış problemlere hazırlıyoruz. Özetle soru işaretleri ile dolu bir geleceğe hazırlıyoruz.

Ben 57 yaşındayım, bizim dönemimizde üniversite sıralarında aldığımız eğitim neredeyse bizi hayat boyu götürebiliyordu. Şimdi bir depo benzin kadar, 3-5 sene,

götürür en fazla. Tabii ki her gün kendimizi geliştirmemiz gerekiyor, o ayrı bir konu, ama her 3-5 yılda bir kendimizi sürekli yenilememiz gerekiyor.

Böyle bir gelecekte gençler nasıl donanımlarla mezun olursa başarılı olur? Birinci önemli konu tabii ki bilgi, ikincisi ise beceriler ve yetkinlikler oluyor. Bunların içinde üst bilişsel beceriler; sosyal, duygusal, pratik ve fiziksel becerilerdir. Esas önemli olanlar ise tutum ve değerlerdir. Yani, öğrendiklerini nasıl kullanacak hayatta, esas öğretmemiz gereken konu şimdi budur. Bilgi ve becerileri iyiye doğru kullanmasını öğretmeliyiz, kötüye kullanma imkanları ve yolları her zaman vardır. Onun için insana saygı, çevreye ve doğayı koruma esas olacak şekilde gençleri bilgi ve becerilerini bu yönde kullanmalarını yönünde eğitmeliyiz.

Ne tür zorluklar ve tehditler vardır? Tabii ki en önemlileri iklim krizleri, savaşlar, göçler ve bu göçlerden ortaya çıkan değişen sosyolojik yapılardır. Bunlara ek olarak, artan ve önlenemeyen ekonomik sorunlardır. Tabii kendi ülkemizde değişen ekonomik modeller, sürdürülebilir kalkınma modellerindeki değişimler ve bunlardan ortaya çıkmış zorluk ve tehditler fazladır. Eğitime ayrılan fonlarda özellikle devletlerin sadece kendi ülkemizde değil, diğer ülkelerde de var bu; devlet desteğinin azalması, teknolojiye hızlı değişime ayak uyduramamak. Yani, değişimler geçmişte neredeyse doğrusaldı. Üç aşağı beş yukarı “Gelecek 10 yılda şunlar olur” diyebiliyorduk. Şimdi eksponensial ve kendi içinde de sürekli değişen bir değişim ve gelişme var.

Toplumlarda dijital kaynaklara erişim sorunları var. Dünyanın her köşesinde aynı teknolojik altyapı yok. Pandemi olmasaydı kimseye online eğitimi kabul ettiremezdik. Bu değişimde, teknolojinin üretiminde en başta görev alan kurumlar üniversitelerdir. Ama en muhafazakar kurumlar da, tüm dünyada da öyledir üniversitelerdir. O açıdan, ben tabii bir eğitimci olarak k12'deki teknolojik gelişmelere uyum ve kullanımın, üniversitelerinkinden daha önde olduğunu görüyorum.

İşgücündeki yeni ve farklı yetkinlik, beceri taleplerinin karşılanamaması; tabii herkes üniversiteler ya da liseler bunları karşılasın diyor. Bir yandan akademik müfredat var, onları yetiştirmek gerekiyor. Diğer yandan ise bu yetkinlikler ve becerilerin kazandırılması gerekiyor. İkisini birlikte üstlenebilen, yapabilen kurumlar tabii ki vardır. Genelde gördüğüm, eğer öğrenci Harvard, Stanford, MIT'den veya Boğaziçi, ODTÜ, İTÜ'den mezun olursa herkesin onun her şeyi yapabileceğini zannetmesidir. Ama öyle bir dünya yok. Daha alt düzey kurumlardaki öğrencilerin, o kurumun hocalarının ve yöneticilerinin öğrenciyi geleceğe hazırlamak konusunda daha çok emek sarf ettiklerini görüyoruz.

Bilim ve teknolojiye son on yılda dünyada büyük değişimler yaşandı ve yaşanmaya da devam ediyor. Bilim ve teknolojiye, son on yılda yapılanlar, ondan öncekileri ters yüz etmiş durumda. Bu nedenle “Bilim ve teknolojiye 2010 senesinden bahsetmek

milattan önceden bahsetmekle eşdeğerdir” diyorum. Bu doğru mu? On yıl önce Ipad, Google Chrome, Snapchat, Airbnb, Oculus, Instagram, Whatsapp, Android, Uber gibi ürünler yada şirketler yoktu. On yıl önce, yapay zeka, gezegenlere seyahat, akıllı kentler, yeni enerji kaynakları, otonom araçlar, uçan optomobiller, topraksız tarım, unicorn şirketler vs gibi konular hayatımızda yoktu, belki araştırma düzeyindeydiler. Ama bugün artık bunlar hayatımızın içindeler. Aslında bizim yaştakiler 10 sene önceki ülkemizi ve dünyayı biliyoruz. Gençlere bunları anlattığımız zaman gençler “Hakikaten on sene önce siz milattan önceydiniz” diyorlar. Bugün sosyal medya hesaplarımızın 1 saat durduğunu düşünün, hayat bizim için duruyor.

2008’e gidildiğinde ilk ondaki şirketlerin tamamı enerji şirketleri, yani eski tip şirketlerdi . Şimdi ise ilk onda yeni tip şirketler var. Nedir bunlar? Teknoloji, iletişim, e-ticaret, finans teknolojileri gibi yeni model, yeni tip şirketler ve bunlar çok hızlı büyüyen şirketlerdir. Apple 2010’dan sonra ortaya çıkmadı ama 2010’dan sonra Apple ve diğerleri hızlı büyümeye başladı. Bugün ilk ondaki tek enerji şirketi aramco, Suudi Arabistan’ın petrol şirketidir. Mesela Suudi Arabistan, gelecek 20-30 yılda -projeksiyonları da o yönde- yeraltı kaynakları tükenecek diyor. Onun için ekonomisini çeşitlendirmeye başladı. Bugün Rusya’nın tüm ekonomik modeli yeraltı kaynaklarına dayanıyor. 20 sene sonra tabii ki oralarda da bu azalmalar olacak.

Unicorn şirketleri belki duymuşsunuzdur- Bunlar 2010 senesinden sonra ortaya çıkan şirketlerdir. Demin söylediğim gibi bu şirketler bilişim, iletişim, teknoloji, finans teknolojileri, e-ticaret gibi şirketler sadece bir fikirle ortaya çıkan şirketler. Bir fikirle ortaya çıkıyor ve çok kısa bir sürede, nedir bu kısa süre, 3-5 yılda dev bir şirket haline geliyorsa, bu dev şirketin boyutu 1 milyar dolarlık piyasa değerine sahip bir şirket oluyorsa, bu şirketlere dünyada Unicorn şirket deniyor. Böyle bir network var. 1 milyar dolar demek Türk Hava Yolları’nın yarısı demektir. Türk Hava Yolları’nın piyasa değeri 2.2 Milyar Dolar’dır. Burada ilk onunu paylaştım sizlerle. Dün itibarıyla (27.01.2022) 986 şirket var. Tabii, bunlar belli bir aşamadan sonra unicorn olmaktan çıkıyorlar. Bu 986 içinde Türkiye’den sadece iki şirket var. Bu 986 şirketin yarısı geçen sene unicorn oldu. Yine 986’nın yarısı Amerika’da kuruldu, %17-18’i Çin’de, kalanın %80-90’ı da Avrupa’da. Bizim “yükseliyoruz, yükselecek” dediğimiz coğrafyada 5-10 tane şirket var topu topu. Burada İsrail’in bile, şu anda bilmiyorum, ama 15’in üzerinde şirketi var. 8 milyon nüfusa sahip İsrail, İstanbul’un nüfusunun yarısı kadar.

Amerika’daki şirketleri kuranların da yarısı göçmenler. Yani ilk 500 şirket, zaman zaman açıklanıyor Amerika’da, ilk 500 şirketin yarısı birinci veya ikinci jenerasyon göçmenler tarafından kurulan şirketlerdir. Kim bu göçmenler? Bizim gibi az gelişmiş, gelişmekte olan, gelişmeye niyeti olmayan, gençler için bir gelecek vaadinde bulunamayan ya da gençleri inandıramayan ülkelerde sizin gibi hocaların, okulların en başarılı bir şekilde yetiştirdiği gençlerden oluşuyor.

Sabah konuşmada da gençlerin yurt dışına gidişi ile ilgili tabii endişeler vardı. Ben şöyle diyorum: “Gitsinler ama onların dönmeleri için ileride, ortam yaratmamız gerekiyor.” Amerika’da ortalama 1.1 milyon yabancı öğrenci var, bunun %34’ü Çinli. Çin, Amerika ile ticaret savaşı, siyasi savaş yapıyor. Çin şunu demiyor: “Ben artık Amerika’ya öğrenci göndermiyorum” ya da Amerika şunu demiyor: “Ben Çin’den öğrenci almıyorum.” Güney Kore’nin nüfusu Türkiye nüfusunun yarısı kadar: 50 milyon. Güney Kore’nin Amerika’daki öğrenci sayısı 50 bin ve dünyada Amerika’ya en çok öğrenci gönderen ülkeler içinde 3. sırada. Çin, Hindistan, Güney Kore. Güney Kore, kendi çapında, kendi ölçeğinde belli teknolojilerde Amerika ile yarışıyor. Diyeceksiniz ki, artık ihtiyacı yok. Yani, bunları niye söylüyorum, bunları hep yerli ve milli vurgusu yapanlara söylüyorum. Öyle bir şey yok arkadaşlar. Yerli, milli demek Kuzey Kore olmak demektir. Bunu gençler kabul etmiyor, onun için bu ülkeden kaçıyorlar. Tekrar söylüyorum, gitsinler ama onları getirmek için ortam yaratmamız gerekiyor. Sonuçta, Çin gönderdiği öğrencileri kulağından tutup geri getirmiyor. Ülkede onlara, Amerika’da öğrendiklerini, Avrupa’da öğrendiklerini kullanma, uygulama ortamı sağlıyor. Aynı şekilde Güney Kore ve Japonya da sağlıyor. Yani, Asya ülkeleri 1950’den sonra batıya öğrenci göndermeye başladılar. Çekim merkezi olamayacaklarını biliyorlar coğrafik olarak, siyasi olarak.

Atatürk, 1929’da ayınsını yapmak için 1416 sayılı yasayı çıkarttı, ecnebi memleketlere öğrenci gönderme yasası. Yani; Japonya’nın, Çin’in, Güney Kore’nin 1950’den sonra yapmaya başladığını Atatürk 1929’da gördü. Ancak devlet her sene 300-500 öğrenci gönderiyor. Bir ara Millî Eğitim Bakanlığı Bakan Yardımcısı “Artık biz batıya öğrenci göndermeyeceğiz, boşuna paralarımız heba oluyor oraya” diyerek açıklama yapmıştı. Bizdeki vizyon bu maalesef.

Unicorn şirketlerinin en büyüğü 2012’de kurulan bir şirket (ByteDance), yani 10 sene önce kurulmuş. 2017’de unicorn olmuş. Yani, 2017 senesi şirketin 1 Milyar Dolarlık değere ulaştığı tarih. Bugün aynı şirket 140 Milyar Dolar değere sahip yani 70 tane Türk Hava Yolları yapıyor. Türkiye’nin en büyük 20 şirketinin İstanbul Borsasındaki değeri, yaklaşık 80 Milyar Dolar. O Çinli, bugün 2012’de kurduğu şirketini, bugün 39 yaşında, satıp gelse İstanbul Borsasındaki 20 şirketimizin hisselerini kapatır, cebine de 40 Milyar Dolar para koyabilir.

Bu unicorn şirketler içerisinde ne kadar eğitim teknolojileri var diye araştırdım. 28 tane şirket var. Fena değil aslında. Bunların 12’si geçen sene unicorn olmuş. Tabii ağırlıklı olarak Çinli şirketler var. Arkasından, Amerika ve Hindistan geliyor. Toplam büyüklükleri de 90-100 Milyar Dolar civarında.

Eğitimde pandemi ile birlikte öne çıkan yeni trendleri anlatacağım.

Birincisi, bildiğimiz çevrimiçi eğitim, senkron, asenkron veya hibrit dediğimiz senkron,

asenkron ve yüz yüze eğitimin hepsinin harmanlanmış şekli. Bence en büyük tartışma konusu bunların ölçme değerlendirme sistemlerinin kurulması. Bu süreçte normal yüz yüze eğitimde ne yapılyoduydu, online eğitimde de aynı şekilde yapıldı. Onun için öğrenciler sıkıldı. Yani, öğrenci evde kaldığı için sıkılmadı. Sistem değişti ama biz anlatma biçimimizi değiştirmedik.

İkincisi aktif öğrenmede öne çıkan trend, 2020'de google'da eğitim sistemleri içerisinde en çok aranan kelime flipped learning (ters yüz eğitim sistemi) oldu. Ters yüz eğitim sistemi, Türkiye'de de ilk MEF Üniversitesi'nde başlattığımız zaman birkaç yerden aranmıştı, Türkiye'deki üniversitelerden, Hindistan'dan gelenler olmuştu. Bu işin öncüsü olduğumuzu gösteren birkaç gösterge var. Özellikle pandemiden sonra kurumlar aramaya başladı. Biz de elimizden gelen desteği veriyoruz. Zaten sistemle ilgili bilgilerin çoğu dijital ortamda. 2016'da Amerika'da Flipped Learning Akademisi kuruldu. Orada dünyada bu işi kimler yapıyor diye bakmışlar ve bizimle flipped learning'in uluslararası standartlarını belirlemek için temasa geçtiler.

Üçüncü trend, ölçme ve değerlendirme sistemleri, şimdi sorgulanmaya başladı. Sınavlar yerine proje ve ürün odaklı eğitim. Becerilerin, yetkinliklerin gelişiminin ölçülmesi. Bir önceki yıla ve bir önceki döneme göre öğrenci bu becerileri, yetkinliklerini nasıl geliştirmiş? Bunları nasıl bir ölçme ve değerlendirme ile belirleyeceğiz? Kazanılması gereken bilgi, beceri ve bunların kullanılması için, kazanılması için gereken tutum ve değerleri nasıl ölçeceğiz?

Dördüncü trend, dijital kaynaklar. E-book kitaplar var. Bir de onların yanında 2015-2016'dan sonra yapay zeka destekli adaptive learning (uyarlanabilir öğrenme) uyumlu dijital kitaplar ve platformlar gelişmeye başladı. Bugün pandemide gördük ki, derste ders içeriğini aktarmak için 2 saat zaman harcamamız gerekmiyor. Bilgi, şimdi artık her yerde. Derslerin şu anda benim yaptığım gibi işlenmemesi gerekiyor. Ben konuşacağım, öğrenci dinleyecek. Yani, öğrenci önceden içeriği görmezse derste aktif öğrenme yapmanız mümkün değil. İçerik aktarma kısmını online verip, ders içerisinde diğer becerilerin, yetkinliklerin kazandırılması gerekiyor. Her hoca kendi içeriğini, ders kaynaklarını ve ppt sunularını kendisi hazırlar. Her hocanın kendi ders kaynağını kullanmaması gerekiyor. 2016'dan sonra gelişen yapay zeka destekli adapted learning uyumlu platformlar bu anlamda eğitime farklı bir soluk getirdi. Bunları en yaygın şekilde geliştiren üç yayınevi var : Pearson, Chengage, McGraw Hill. Kurumsal olarak, bu platformları kullanan Türkiye'de tek üniversiteyiz. Kurumsal olarak bu platformları kullanmak demek şudur; platformu biz satın alıyoruz, öğrenciye ücretsiz veriyoruz.

Beşinci trend; açık kitleli çevrimiçi eğitim platformları. Coursera, Stanford'da 2 profesörün geliştirdiği bir platformdur. Dünyada 2002 yakın kurum, genelde üniversiteler

ama özel sektörde var, buraya veri sağlıyor. Ne tür veriler? Ağırlıklı olarak ders içeriği veya kişisel gelişim videoları. Edx, Harvard ile MIT'nin kurumsal olarak geliştirdikleri platformdur. Onların da dünyada 200'ün üzerinde kurumla anlaşmaları var. Udemy, bir Türk'ün Eren Bali'nin geliştirdiği platformdur. Bilmem biliyor muydunuz? Ama Udemy'nin büyüemeyeceğini anlayınca Amerika'ya gidiyor ve orada büyütüyor. Ardından, şirketini pandemiden önce 2 Milyar Dolara satıyor. LinkedIn Learning'de ise 17.000'in üzerinde kişisel gelişim videosu var. Şimdi son 2 senedir ağırlıklı olarak öne çıkan tartışmalar şunlar :”Bu platformlar artık derslere, ders programlarına entegre edilsin.” Yani, öğrenci bu platformlardan ders alsın ve bu dersler kredilendirilsin. Geçen sene 2 tane önemli kongrede konuşma yapmıştım. Biri Dünya Rektörler Kongresiydi. Orada bu yeni eğitim teknolojileri konusunda konuşma yapmamı istemişlerdi. Bir diğeri ise ACE (American Council on Education) Amerika Rektörler Kongresiydi. “Üniversitenizde yeni teknolojilerle ilgili neler yapıyorsunuz?” konusu üzerine dünya rektörler kongresine konuşmacı olarak 40-50 rektör davet edilmişti. Bugün konuşulan konuların hemen hepsini biz MEF'te uzun yıllardır uyguluyoruz. Mesela bu açık kitlesel çevrimiçi eğitim platformlarında bizim 4. senemiz. Derslere entegre ettik, her öğrenci en az iki tane dersini buradan almak zorunda. Mesela 10 tane LinkedIn sertifikası alan biri bunu ders yerine saydırabiliyor bizde, ama tabii ki bölümdeki hocalarla koordine etmesi gerekiyor.

En son bir kitap çıktı “Yapay Zeka 2040” diye, o kitabı almıştım. Oradan sizlerle paylaşmak için bir şeyler getirdim. Şimdi deniliyor ki; Yapay zeka ile birlikte her öğrencinin bir yol arkadaşı olacak, bir öğretmeni, bir yoldaşı olacak veya metaverse ile birlikte avatarı olacak. Bu da diğer trendimiz. Öğrencinin hatalarını düzeltecek, sık karşılaşılan öğrencinin soracağı sorulara cevap verecek. Tabii ki, bu yönetilebilen yapay zeka. Bir de yönetemediğimizi düşünün, yani onunla ilgili tabii tehditler var. Ödevler verecek. Yani, hoca bunlarla uğraşmayacak. Yapay zekanın sağlayacağı en önemli şey fırsat eşitliğidir. Bireyselleştirilmiş bir eğitimi sağlayacak, her öğrenciye bir yapay zeka , öğrenciye ait tüm bilgileri, geçmiş bilgileri, eğitim sürecinde öğreneceği bilgileri kaydedecek. Öğrenci istediği zaman 7/24 tabii ki ulaşabilecek. Öğrencinin hızına göre ödevler verebilecek ve öğrencinin öğrenme yeteneğine göre örneklerle öğrenciyi anlatacak. Yani, her öğrenciye bir dersin uygulaması için aynı örneği vermeyecek.

Tabii gerçek öğretmen ne yapacak? Yapay zekanın yapamadıklarını yapacak. Öğrencinin eleştirel düşünme, empati, takım çalışması gibi yetkinliklerinin gelişmesini yine öğretmen yapacak. Öğretmen; öğrencisinin duygusal zeka, yaratıcılık, karakter gelişimi ve değerler kazanımı gibi konularda yol arkadaşı olacak. Öğrencinin kafası karıştığında onun netleştirmesini sağlayacak. Öğrenci ilgisiz olduğunda, ilgisini kazanmasını sağlayacak. Aynı zamanda öğrenciye atanacak olan yapay zeka yol arkadaşısını da yönetecek. Dediğim gibi yönetilebilen yapay zekadan, robottan bahsediyoruz.

Genişletilmiş gerçeklik bazı yerlerde tabii sanal gerçeklik olarak kullanan var ama aradaki fark nedir diye sorarsanız, zor bir soru. Bilgisayar mühendisliği hocamızı, aradım bu işin dersini veriyor, o da anlatırken zorlandı, belki ben tam anlamadım. O zaman XR diyelim hepsine birden doğru mu, dedim. O da “Doğru” dedi. Bu da yeni bir konu değil tabii ki. Metaverse bundan 30 sene önce 92’de sanırım bir kitapta geçiyor. “Evren ötesi”, “yeni bir evren”. Birden neden Metaverse bu kadar öne çıktı? Çünkü Facebook bu işe girdi. Facebook’la birlikte diğer zenginler de giriyor. XR mekandan bağımsız, birliktelik ve ekran öğrenmesi, şimdi eğitime ciddi şekilde girmeye başladı. Bu konuda biz de üniversite olarak çalışıyoruz, yani Facebook girdikten sonra üçüncü gün biz de ekibimizi kurduk. Bir laboratuvar hazırlıyoruz. Yurtdışından da iki tane şirketle görüşüyoruz. Mart’ta bizim de bir eğitim konferansımız var. Belki biliyorsunuzdur. Orada bununla ilgili bir workshop’umuz olacak. Sınıfta mümkün olmayan öğrenme ortamlarının, yani sınıfta yapabileceğinizi sanal ortama aktarmanın bir anlamı yok. Sınıfta gerçekleşmeyen uygulamaları ve ders içeriklerini sanal ortamda bu teknolojiyle öğretmek. Örneğin; bir öğrenciyi volkanın içine atamazsınız, Mars’a gönderemezsiniz. Tıp eğitiminde insan organının tanımlanması metaverse daha kolay anlaşılması sağlanabilir. Bugün çok daha düşük maliyetlerle sanal laboratuvarlar kurulmaya başlandı. Tüm bölümler için her bir öğrencinin deneyim kazanacağı bir ders koymak mümkün.

Kanıta dayalı öğretim. Bu da yeni değil, öne çıkan konulardan birisi. Öğrenme analitiği bunu destekliyor. Kanıta dayalı öğretimin, öğrencilere sürekli geri bildirimler vererek başarıyı arttırdığı söyleniyor. Tabii ki, bu da öğrenme analitiğinin tüm yöntemlerini kullanarak. Öğrenciye bunu gösterebilirsek öğrenme daha eğlenceli oluyor, daha içselleştirilmiş oluyor. Bu arada ofis alanları ile ilgili yeni tartışmalar da var. Ortak yeni kurgular var: ortak kullanım alanları, paylaşımlı ofisler, ortak buluşma mekanları, sosyalleşme alanları, odaklanma mekanları, sessiz ya da özel görüşme mekanları, daha az kişisel ofisler. Tabii, buna en büyük karşı çıkanlar hocalardır. Çünkü özellikle üniversitelerde her hocanın özel bir odası vardır. Ama gidişat bu yönde. Amaç; işbirliğinin mekanda teşvik edilmesini ve etkileşimi arttırmak, giderek artan takım çalışmasına mekânın ayak uydurmasını sağlamak, mekandan bağımsız işbirliği olanaklarının artmasına imkan vermek.

Bir diğer trend olarak da: dijital kütüphane öne çıkmaya başladı. Bu da yeni değil. Dijital kütüphane neler sağlayacak? YÖK denetimlerinde en büyük sorun bize gelirlerdi; Siz de öğrenci başına 4 tane kitap düşüyor. Diyoruz ki, “Biz o kitapları siz istediğiniz için alıyoruz. Bizim yayınlarımızın hepsi dijital. Ters yüz eğitim yapıyoruz. Yapay zeka platformlarını satın aldık. Bu kadar para veriyoruz”. Bir de şunu diyorlar, “Bu raflardaki kitaplar hiç açılmamış kütüphanede.” Öğrenci hiç bakmıyor ki. Geçen seneden itibaren bu sefer dijital kitapları da koydular. Şu anda bildiğim kadarıyla öğrenci başına 120 dijital kitap düşüyor. Küçük bir üniversiteyiz ama öğrenci başına 120 dijital kitap düşüyor.

Dijital kütüphane çok çeşitli içeriğe erişim sağlıyor, en son güncel veriye erişim sağlıyor. Dijital kütüphane; 7/24 mekandan bağımsız araştırma hizmeti ve altyapı, aynı kaynağa çoklu ve eş zamanlı erişim, kişiselleştirilebilen araştırma deneyimi, ortak çalışma yapmaya uygun esnek araştırma altyapısı sağlıyor. Küresel araştırma ekosistemine entegrasyonu sağlıyor. Deneyimlerin hızlı ve kolay paylaşımını sağlıyor. Gerçek zamanlı ve ihtiyaç odaklı anlık etkileşimi sağlıyor. Zaman ve mekan tasarrufu sağlıyor. Gelecek nesil için bilginin korunmasını sağlıyor. Birçok üniversite buna büyük oranda geçmiş durumda ama mekanları da koruyorlar. Yeni kurulacak olanlar ve eskiler, mevcut mekanlarını genişletmek yerine dijital alt yapılarını güçlendirmeye başladılar.

Eşitlik ve sosyal adalet. Tabi hepsini yapabiliriz ama eşitlik ve sosyal adaleti sağlayamazsak yaptıklarımızın hiçbirinin anlamı kalmıyor. Eğitimde eşitlik ve adalet olmayınca toplumda da eşitlik ve adalet olmuyor. En güzel örneği kendi ülkemiz. Geçmişte eşitlik, adalet ve denge konularında kız çocukların okula gitmesi ya da gitmemesi tartışılıyordu.

Bugün iyi okullara giden çocuklar, iyi bir hayat yaşıyor. Kötü okullara giden çocukların hayatı gerçekten çok daha zor oluyor. Arada bir iki örnek gerçeği maalesef değiştirmiyor. Fırsat eşitliği sağlamak yetmiyor. Türkiye'de iki buçuk milyon öğrenci üniversite sınavına giriyor. İyi tamam fırsat eşitliği sağlıyoruz, herkes bu sınava giriyor. Aynı sınıf, ama aynı alt yapıya sahip değil. Türkiye'nin doğusu ile batısı, kuzeyi ile güneyi eşit değil. Aynı olanaklar yok. Dolayısıyla sosyal adaleti sağlayamadığımız zaman fırsat eşitliğini sağlamak anlamsızlaşıyor.

İlk defa katılıyorum etkinliğimize gerçek bir aile olduğunuzu dün den beri şahit oluyorum. Örneği az rastlanan bir organizasyonsuz. Bir ailesiniz. Değişik gruplardan insanlar var. Her dünya görüşünden insanlar var ama hepiniz birsiniz. Bunun için Başkanımız Zafer Bey'e teşekkür ediyorum. Ondan önceki Başkanlarımız Cem Bey, Yusuf Bey ve Rüstem Bey'e de çok teşekkür ediyorum ve merhum Başkanımız Nurullah Bey'i de saygıyla ve özlemlerle tekrar huzurlarınızda anıyorum.

Teşekkürler...

Prof. Dr. Yankı YAZGAN

Çocuk, Genç ve Yetişkin Psikiyatristi

OKUL VE RUH SAĞLIĞI: KORUMA, GÜÇLENDİRME, SAPTAMA VE ÖNLEME

Öncelikle, Türkiye Özel Okullar Derneği'ne, bu seçkin dinleyici kitlesine hitap etme fırsatı verdiği için içtenlikle teşekkür ederim. Bu bir ayrıcalık, bu ayrıcalığı layıkıyla yerine getirme arzusunda'yım.

Bu fotoğraf nedir diye bakarsanız; öğretmenlerle bulduğumda hemen hemen hiçbiri hayatta olmayan öğretmenlerimi anmadan geçemeyeceğim. Çünkü bu fotoğraflardaki kişilerin her biri için söyleyeceğim birçok söz var. Öğretmenlerimi burada anarken bir kısmı da böyle anılmayı umarak işlerini yapmadılar ama gelecek inşasının bir parçası olarak uğraştılar ve yaşamdaki görevlerini yerine getirmiş olmanın rahatlığı ile çoğu aramızdan ayrıldı.

Bu dönem ruh sağlığı konusunu özellikle gündeme getirmemin sebebi, içinde olduğumuz son iki yıldır pandeminin katkısıyla, sadece pandemiye bağlı olmayan ama dünyanın içinde zaten sürüklenmekte olduğu büyük değişim noktasında ruh sağlığımızın nasıl etkilendiği daha büyük önem kazandı. Burada sadece yılmazlık kısmı dışında ayrıca "Ruh sağlığının bozulma durumlarını nasıl fark ederiz, önleriz, korunuruz?" gibi kavramlara değinmeyi önemli buluyorum.

Pandemi ile birlikte olağandışı bir durumla karşı karşıyayız. Ben çocuk ve ergenlerle ağırlıklı olarak çalışan bir psikiyatristim, Okullara olan ilgim birkaç sorumluluktan dolayı çıktı. Çocukların içinde olduğu iki ana gelişim ortamından bir tanesi aile ise diğeri de okuldur. Bu ikisi ile birlikte çalışmaksızın çocukların gerek ruh sağlığını

korumak gerekse ruh sağlığında olan bozuklukları düzeltmek, önlemek pek mümkün değil. O nedenle yaptığımız klinik işin, gerçekleştirilmesini sağlamak açısından okulların kritik bir önemi var. Çocuğa nasıl davranılacak, değişik nöro-gelişimsel sorunları olan bir çocuk okul eğitimini nasıl alabileceği, davranış problemleri nasıl yönetilecek gibi, daha birey odaklı çalışmanın ötesine geçmeme sebep olan durum “sıra dışı koşullar” oldu.

Bu görüntüleri bir kısmımız hatırlayabilir; malum 1999 büyük Marmara depremi. O sıradaki sıra dışı koşullarda okullarda acaba ruh sağlığı için ne yapılabilir? sorusunun cevabını ararken okullar ve öğretmenlerle tekrar bir araya gelindi. Bu da gördüğümüz gibi yarısı yıkık prefabrik bir okul binasında bir öğretmen eğitimi. Bu da o zamanki bir kreş, hatırlayanlar mutlaka vardır.

Öğretmenler afetlerden sonra toparlanma süreçlerinde
'klinik ulak' rolünü oynayabilir mi?

 CHILD AND ADOLESCENT PSYCHIATRIC CLINICS

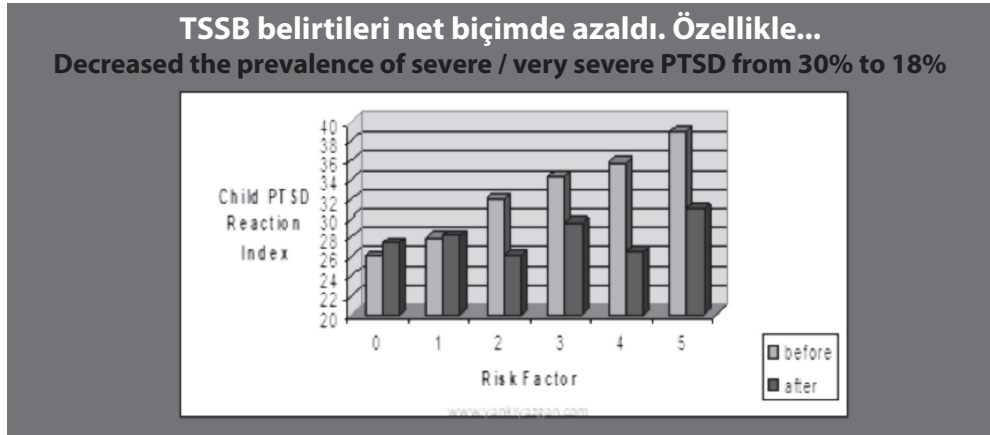
Child Adolesc Psychiatr Clin N Am
12 (2003) 363–381

**School reactivation programs after disaster:
could teachers serve as clinical mediators?**

Leo Wolmer, MA^{a,b,*}, Nathaniel Laor, MD, PhD^{a,b,c,d},
Yanki Yazgan, MD^e

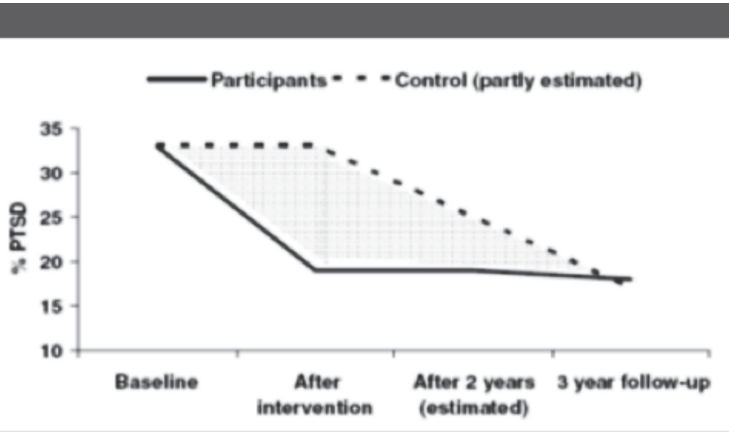
Bir afet olduktan sonra toplumda, o toplumun kendisini tekrar toparlaması için okullarda yürütülecek canlanma programları yaratılıyor. Bu programlar içerisinde öğretmenler bir tür “klinik ulak” yani “medyatör” rolünü alıyor. Medyatör, “moderatör”den farklı olarak bir mesajı alıp bir tarafa götüren, bunu yaparken kendisi de dönüşen anlamına geliyor. “Moderatör” daha dışarıda kalan, “medyatör” ise sürecin içine giren, o süreçten etkilenen; aynı zamanda öğrettiğinden öğrenen anlamına geliyor. Bunun sebebi şu: Yüzbinlerce çocuğun etkilendiği ve büyük bir bölümünün ciddi riskli olduğu, çocukların, ailelerin paramparça olduğu, büyük kayıpların yaşandığı bir durumda, annelerin babaların kendi standart rollerini oynayamadığı koşullarda acaba okullar bizim sağlayacağımız ruh sağlığı hizmetlerinin bir parçasında aktif bir rol oynayabilirler mi? Onu araştırdık, bunu denedik. Hem hizmet sunduk hem de bunu bir araştırmaya dönüştürdük ki ileride dünyada, yine felaketler olduğunda acaba bundan yararlanabilir miyiz?

3 yıllık bir süreç sonunda verileri değerlendirdiğimizde özellikle Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomlarında ciddi bir düşüş olduğunu gördük.

Burada belki dikkat edilmesi gereken, okullar ve ruh sağlığı açısından baktığımızda, “risk faktörü” dediğimiz çocuğun maruz kaldığı değişik travmatik faktörlerin yanı sıra örneğin; anne babasından birini kaybetmiş olmak, daha önceden gelen bir ruhsal bozukluğu veya gelişimsel bozukluğu olmak, yoksul olmak, travma sonrasında aşırı etkilenebilecek koşullarda olmak gibi faktörler de risk oluşturuyor. Özellikle risk faktörleri ayrıştırılanlarda bu hizmetin daha da etkili olduğunu gördük. Bunun da bize öğrettiği şeylerden birisi: Eğer elimizde sınırlı kaynak varsa, tıpta triyaj diye de bilinen, önceliği kime vereceğimiz konusunda da belli bir farkındalığımız olması gerekiyor.

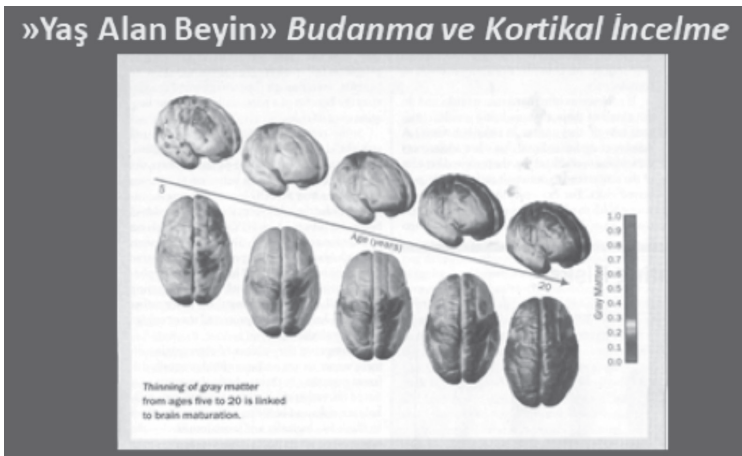
Bu 3 yıllık araştırmada bir kontrol grubu da vardı. Kontrol grubu gösteriyor ki hiçbir şey yapılmassa da zaten insanlar iyiye gidiyor.

Hiçbir şey yapılmamış olanlarda da -üstteki kesikli çizgide görüldüğü gibi üç yılın sonunda müdahale edilenlerle aynı yerde buluştu. O nedenle bazen bir şeyi düzeltmekten ziyade, eninde sonunda iyiye gidecek bir şeyi mümkün olduğunca az hasarla ve verimli şekilde, çocuk için en iyi şekilde geçirmeye dönük. Şimdi içinde olduğumuz zor dönem de elbet bir gün mazi olacak. Bütün iş, o olana kadarki zor dönemlerde, özellikle ruh sağlığı ile ilgili aktif pozisyon almak. Bu benim, bu konuya ilgi duymamın hikayesi, bu hikaye her zaman geçerliliğini sürdürüyor.

Bu arada teşekkürlerimi de sona bırakmayayım. Sabancı Vakfına okul çalışmalarında verdiği düzenli ve sürekli destek için, Hacı Sabancı Anadolu Lisesi ve Sakıp Sabancı Anadolu Lisesi yönetici, PDR, öğretmen, öğrenci ve velilerine aktif katılımları ve süreci ileri taşıdıkları için AÇEV kurucularına sosyal duygusal öğrenme çalışmalarının ilk adımını desteklemiş oldukları için ve Güzel Günler Klinik ekibine, yol arkadaşlığı için teşekkür ediyorum.

Öncelikle, gençlikte beyin ve ruhsal gelişim ile ilgili bazı genel prensipleri kısaca hatırlayalım.

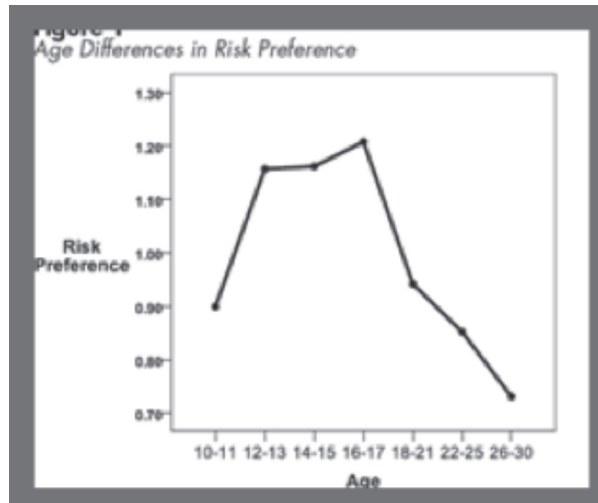

Bu 2002'de yapılan önemli bir çalışma, bunun yenisini yapmaya gerek yok, çünkü bir atlas gibi bu. Bir beyin atlasını oluşturduğunuz düşünün ve bu atlasla benim bugün kullandığım parçası, beyin kabuğunun nasıl incelendiği. Daha çok gri maddeden oluşan beyin kabuğunun incelenmesinin birkaç manası var. Birisi, bu sürecin gerçekleştiği ölçüde davranışsal ve bilişsel gelişimin ilerliyor olması.

İkinci husus, beyin kabuğunu oluşturan nöron grupları arasındaki haberleşmeyi sağlayan beyaz madde diye bilinen alanın gelişmesi, olgunlaşması suretiyle bu inceleme arasındaki ilişki. Bunun önemi şu: Beynin değişik bölgelerinin tek tek gelişmesi bir mana taşıyor. "Beynimin sol tarafı çok büyük, o yüzden benim sol taraf aktivitelerim çok iyi" demek yetmiyor çünkü sol tarafta üretilen süreçlerin, başka taraflara da iletilmesi gerekiyor ki yerini bulsun. Çünkü beyin aslında bir işbirliği sistemi.

O nedenle beynin incelenmesindeki bu gelişmeyi, bu illüstrasyonda da görebilirsiniz. Arkadan öne doğru giderek yaş büyüdükçe, beş yaşından yirmi yaşına kadar arkadan öne doğru bir mavi geliyor, bu beynin gelişiminin arkadan öne doğru olduğunu bize gösteren bir bilgi. Beynin ön bölgesi, özellikle düzenleme ve denetim sistemlerinin kaynağı olan, yatağı olan yer.

Özellikle duygu ve davranışla ilgili sistemleri denetleme, durdurma, regüle etme diye bilinen görevleri yapan sistemler daha çok beynin ön bölgesinde. En son da bu sistemler geliyor. Dolayısıyla dürtülerin ve duyguların yoğunlaştığı örneğin; 14-16 yaş döneminde beynin ön bölgesi hala beynin geri kalanındaki o kaynayan kazanı kontrol edebilecek kapasitede değil. Ortaokul diye kastettiğimiz dönemin, yani erken adolesans döneminin, gerek psikiyatri, psikoloji veya başka literatürlerde de biraz ihmal edilen bir dönem olduğunu, adeta herkesin uzak durduğu, bir "ara-geçiş dönemi" gibi görüldüğü bir zaman olduğunu da not edelim.

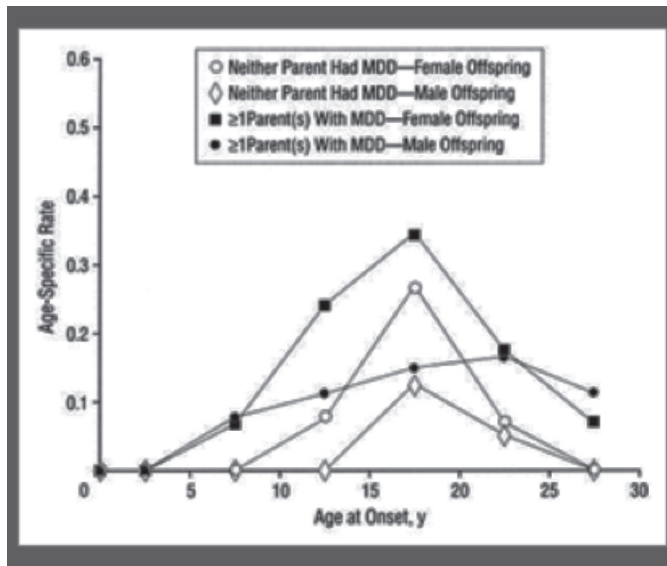

2007 yılında Temple Üniversitesi'nden bir gelişim psikoloğu Steinberg ve arkadaşlarının yaptığı bu araştırmada “Yaşa göre riskli davranış eğilimleri” adlı bir endeks geliştiriyorlar. Riskli davranışlara örnek olarak babasının arabasını alıp kaçmak, sigara içmek, içki içmek, uyuşturucu kullanmak verilebilir. Kısaca, yaşına uygun olmayan ve zarar vericilik potansiyeli yüksek bir davranışta bulunmak olarak tanımlanabilir. Burada bu riskli davranış endeksinin 10-11 ve 12-13 yaş civarında nasıl tırmanışa geçmiş olduğunu, tırmanışın 17’den sonra düşmeye başladığını, bunun da biraz önceki bu gri maddenin yani beyin kabuğunun inceliş sürecine paralel bir seyir izlediğini görebilirsiniz. Ben bu dönemi “risk sever yıllar” olarak kabul ediyorum. Çocukların kendini yapmaktan alıkoyamadığı zamanlar. Bu şu bakımdan önemli: Riske yatkınlığın adeta doğal olduğu, bir tür dürtülerin güdümünde olduğumuz bu yaş döneminde çocukların ruh sağlığı ile ilgili sorunların patlak verdiği ana dönemlerden birisi oluyor. Şizofreni, Bipolar Bozukluk, Depresyon, Obsesif Kompulsif Bozukluk gibi ciddi ve ömür boyu etkileri devam edebilen ruhsal hastalıklar bu dönemde başladığı gibi yine kendine zarar verici davranışlar, kötü alışkanlıklar gibi belli bir hastalık kalıbına sokulamayan ama birçok problemin içerisinde olan durumlar yine bu yaşlarda ortaya çıkıyor. Özellikle 12-18 yaş arasını kastediyorum bu yaşlar derken.

Yine ilkokul yıllarında Dikkat Eksikliği, Hiperaktivite Bozukluğu, Disleksi ya da Otizm Spektrum Bozukluğunun daha hafif formlarının artık normal eğitim sistemi içerisinde gayet güzel yer alabildiklerini görüyoruz. Kaynaştırma mevzuatı ile birçok iyi şeyler yapılmaya çalışıldığını biliyoruz, ama birçok çocuğun ihtiyacının da arada kaynadığını görüyoruz bu tip programlarda. Bu eksikleri ile ortaokul, lise yıllarına geldiklerinde ruh sağlığı ile ilgili problemler için ciddi aday durumda oluyorlar. Bu durumda yapısal özellikleri, geçmişten kapatılmamış hesaplar ve büyük ölçüde önemli rol oynayan okulların ve öğretmenlerin bir türlü bu konulara hazır hale gelememesi rol oynuyor.

Eğitim şart, orada hiçbir şeyimiz yok ama o eğitimlerin içeriğinin genellikle, bir sebeple nedense gündelik hayata transfer edilmesindeki zorlukları, ben pratikte işin içinde olan birisi olarak görüyorum. Özellikle yüksek riskleri olan %15-18’lik dilimdeki çocuklar ve riskli davranışlara giren, ergenliği aşırı uçlarda yaşayan %50’lik dilimdeki çocuklar için değişmesi gereken bir yaklaşımdan ve gecikmelerden bahsediyoruz. Gri maddenin incelme sürecindeki gecikmeler değişik sorunlarla birlikte oluyor.

Bu döneme ilişkin bir başka kavram; yaş. Amerika’da “The Great Smoky Mountains Çalışması” diye bilinen 1990’larda yapılmış bir klasikten bir grafik.

Weissmann et al,1997

Gösterdiği şey şu: Depresyon oranlarının nasıl yaşa bağlı olarak yükseldiği, Major Depresif Bozukluğa (MDD) ulaştığı. Baktığımızda yine aynı şekilde 12-13 yaş arasında bir yükseliş görülüyor, ancak 8-10 yaş arasından bir tırmanış başlıyor. Burada en yüksek giden grup kimdir diye baktığımızda: Kadınlar ve kadın cinsiyetinden olan çocuklar. Kadınların olduğu iki grup var. Ailede depresif bozukluk öyküsü varsa, biliniyorsa ve tanınmışsa, bu riskin daha da arttığını görüyorsunuz kadınlarda özellikle.

Depresyone yatkın demek yerine: Kötü Muameleyi önle.

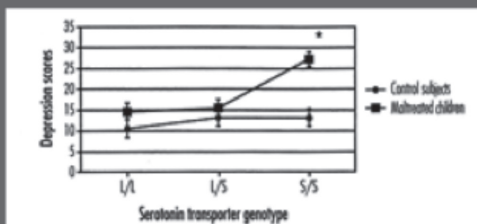

FIGURE 7-4. Gene-maltreatment interaction in predicting depression in children.

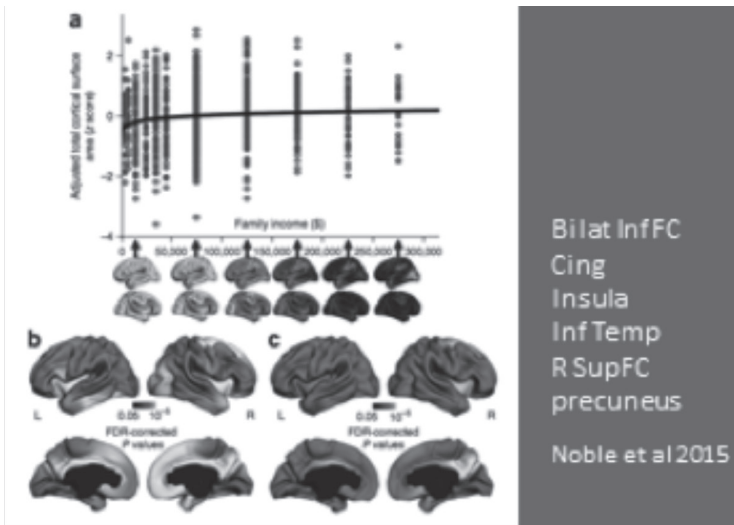
- Serotonin transporter geni ile kötü muamele hikayesi arasındaki etkileşim anlamlı bulunmuş.
- ($p < 0.01$). S/S genotipi sadece kötü muamele görmüş çocuklarda anlamlı korunmasızlık yaratıyor.

Depresyonda özellikle ağır depresyonu yaşamaya yatkınlık ile ilgili SS, yani, serotonin transporter genotipinin iki kolu da kısa olan tipte olanını taşıyorsanız depresyon riskiniz yüksektir. İntihar riski de yüksektir. Bu çalışmada, kontrol grubu ve kötü muamele görmüş çocuklar karşılaştırılıyor. Kötü muamele görmüş bir çocuksanız, bu geni taşıyor olmanın riski depresyon açısından, dikkat ederseniz neredeyse iki buçuk katına çıkıyor. Bu şu demek: SS genine yapacak bir şey yok, çocuğun genini çıkartamayız, ama kötü muameleyi önleyebiliriz. O nedenle okulların kapalı olması, birçok durumda çocukların gördükleri kötü muamele, istismar gibi durumların gözden kaçmasını, bunları fark edebilecek kurumsal denetimin zayıflaması, aile içindeki şiddetin artması, ailelerin kendi krizlerine ayrıca sürüklenmelerini getirdi. O nedenle ruh sağlığında bir kriz var lafı geliyor. Ruh sağlığında bir kriz var, çünkü problemlerde bir artış var. Zaten artış olmaya müsait bir koşuldaki bahsediyoruz. Yaşamımızda illa kötü muamele olması gerekmiyor. Boşanma, ölüm, taşınma, hastalık gibi stresli olayların sayısı ile SS genine bakıldığında, iki tane olay yaşamamanın diğer gruplardan çok farklı bir depresyon skoru vermediğini görüyoruz. Ama üçüncü ve dördüncü stresli olayda örneğin; taşındınız, göçmek zorunda kaldınız, babanız işini kaybetti, yoksul düştünüz, böyle bir durum olduğunda depresif belirtilerin, depresif bir tablonun ortaya çıkması kaçınılmaz olabiliyor.

Yoksulluktan bahsetmişken, bir başka faktör: Yoksulluk ve beyin gelişimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan son 8-10 yıldır ciddi çalışmalar var. Bunlar tıp dergilerinde değil sosyoloji dergilerinde, siyaset bilim dergilerinde yayınlanıyor. Çünkü bu sadece tıbbın konusu değil, tıbbi teknikler kullanılarak toplumsal bir konuya bakılıyor.

Yoksulluk ve beyin gelişimi: beyin yüzeyi Gelir Düzeyi

Yoksulluk sınırı genellikle 40-50bin dolardır. Sınırın altındakilere baktığınızda beyin yüzeyinin grubun geri kalanına göre çok daha küçük kaldığını görüyoruz. Beyin yüzeyinde, o kıvrımları açtığınızda net bir şekilde gelirle orantılı ölçüde bu yüzeyin azaldığını görüyoruz. Bu yüzeyin azalmasının pratik bir anlamı var mı? Evet var. Çünkü ne kadar geniş bir yüzey olursa işleme kapasitesi de o kadar büyük oluyor. Bu beyinin büyüklüğü demek değil, beyin yüzeyi ile ilgili bir konu. Yine aynı şekilde beyin yüzeyinin anne baba eğitimi ile de orantılı olarak değiştiğini görüyoruz. Beynin özellikle öğrenme sistemleri, ikincisi de risk ve tehlike yönetimi ile ilgili mekanizmalarının da etkilendiğini görüyoruz. Risk ve tehlike mekanizmalarının etkilenmesi ne demek? Kolayca saldırganlaşmak. Örneğin, sizin için tehditkar olmayan bir durumu, başkası için tehditkar olmayan bir durumu kolayca tehdit olarak algılamak, saldırganlaşmak, alınganlaşmak. Bunların giderek yayılması, yoksullukla daha da orantılı. Yoksullukla başarısızlık arasındaki ilişkilere bakıldığında, öğrenme için gereken odaklanma ve kendini kontrol mekanizmasındaki sistemlerin gelişim farklılıkları grup düzeyinde ders başarısızlığının neredeyse %20'sini açıklıyor. Bu farklılıkları grup düzeyi dışında, yani bireysel farklılıklara bakarak görmek mümkün değil.

Önümüzdeki dönemde, ekonomik olarak ciddi bir sıkıntıya geçilen bir dönemin içindeyiz. Önümüzdeki 10 yılın pek kolay geçmeyeceğini herkes söylüyor. İnsanca yaşamak için gereken gelir düzeyi dışında özel okullarda çalışan öğretmenlerin, en azından toplumun bir parça daha ayrıcalıklı kesimini, en iyi şekilde eğitme görevini yerine getirmesi için gereken moral ve gelişim düzeyinin sağlanması, beğenelim beğenmeyelim, kazandığı parayla orantılı. Bunu da burada bir kere daha not düşmek lazım. Çünkü yoksulluk ya da yoksul olma ihtimali, ay sonunu getirememe ihtimali başlı başına bir stres etkeni.

Bazen bir azınlıktan olmak, bir sebeple itilip kakılan bir toplumsal gruptan olmak ya da bir cinsiyetten olmak ya da kentte yaşamak bizim ömrümüzü kısalttığı gibi ruh sağlığımızı da tehlikeye sokuyor. Böyle baktığımızda içinde olduğumuz pandemi ve pandemiyle birlikte geldiğimiz zaman dilimi, bizi beklemediğimiz ya da beklediğimiz, öngördüğümüz ya da ön görmediğimiz birçok başka riskin içine sokuyor. Türkiye'de pandeminin ilan edildiği Mart 2020 ve devamındaki ilk aylarda ruh sağlığını çok fazla akla getirmiyorduk. Çünkü hepimiz canımızı kurtarmakla meşgulüydük. Ruh sağlığı krizleri aslında genellikle felaketin olduğu sıradan ziyade felaketin yatışmaya başlamasından sonra daha çok ortaya çıkıyor. Bu I. Dünya Savaşı'nda da böyle, II. Dünya Savaşı'nda da böyle, deprem döneminde yine böyle. Ruh sağlığı konusundaki duyarlılığımızı iyice keskinleştirmesi gerekiyor çünkü, birçok açıdan hazırlıklı olmak için çok geç değil ve bu konuda yapılabilecek birçok durum var.

Dostojevski'nin Suç ve Ceza'sında Raskolnikov, Sibiry'a'da sürgündeyken bir rüya görüyor ve o rüyasında tüm dünyanın, Asya'nın derinliklerinden Avrupa'ya gelen korkunç, yeni ve tuhaf bir pandemiye mahkum edildiğini hayal ediyor. Diyor ki "Bütün

köyler, kasabalar, halklar enfeksiyondan deliye döndü. Herkes çok heyecanlıydı fakat kimse birbirini anlayamıyordu. Her biri gerçeği bildiğini ve diğerlerine bakarak perişan olduğunu düşünüyordu. Göğüslerine vurarak ağlıyor ve ellerini ovuşturuyorlardı. Yangınlar ve kıtlık vardı. Pandemi yayıldı ve ileri gitti”...

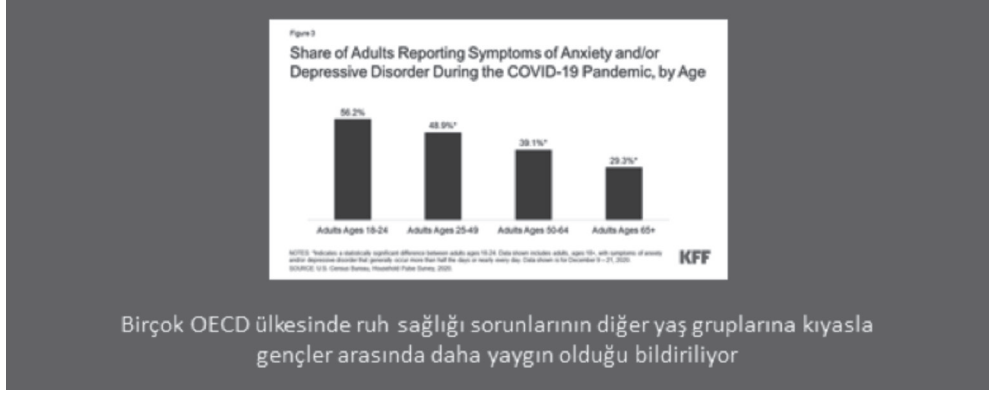
Pandemi insanlıkta ilk defa olmuyor, burada Raskolnikov’un rüyasında olduğu gibi ve pandeminin etkisini sadece insanları öldürmekle değil akıllarını da yerinden etmekle tanınan bir etkisi var. Ama önce şöyle bir ruh sağlığı kavramını hatırlayalım. Dünya Sağlık Örgütü’ne göre ruh sağlığı: Bir öznel iyi oluş. Kendini iyi hissetme, kendini yeterli hissetmek, başkalarıyla rekabet edebilecek, karşılıklı oturup konuşabilecek, kendini ortaya koyabilecek bir durumda olmak, bu potansiyeli geliştirebilmek ve dünyaya geldiğinde beraberinde getirdiği bağ kurma kapasitesini kullanmak, entelektüel ve duygusal potansiyelini ortaya koyabilmek için gerekenlerin var olması durumudur. Çok ideal bir durum değil mi böyle baktığımızda? Birçok kişi rahatlıkla “Benim ruh sağlığım bozuk.” diyebilir. Bozuk olmasa bile, “tam değil” demek, bunu bir parça “fitness” kavramına benzetebilirsiniz. Hiçbirimiz tam fit hiçbir zaman olmayabiliriz ama yeterince fit olabiliriz. Bunun ölçüsü de genellikle yeteneklerimizle uyumlu bir yaşam sürdürebilmek ve bunları geliştirebilmek, günlük streslerle başa çıkabilmek, üretken ve topluma faydalı olabilmek. Freud’a yakıştırılan ama tam nerede söylediği belli olmayan iki ana işlevi yerine getirmek: Sevmek ve çalışmak. Sevmeyi ve çalışmayı sağlayabilecek bir ruhsal durumdaysak, sağlığımız fena değil diye düşünebiliriz belki.

Pandemi ile ruh sağlığı bozuldu. Çünkü hem önceden olan sorunlar arttı hem de bir parça da hayatın sonluluğunu hatırlatan bir durum oldu. Ölmek normal ama yer yokken, vakitsiz ölmek insana acı veren, yaşamın sonunu hatırlatan durumlar genellikle insanları hayatta kalma vitesi ile yaşamaya götürüyor. Gelecek perspektifini kaybetmeye, günü kurtarmaya ve gelecekle ilgili düşünmemeye. Özellikle öğretmenliğin kendi görmeyeceği bir gelecek için insan yetiştirme misyonu olduğunu düşünürsek, Nazım’ın örneğindeki gibi “kendi meyvesini yemeyeceği zeytin ağacını diken bir insan” olarak tanımlarsak, pandemi ve benzeri felaketler o bakış açımızda bir kaymaya yol açıyor ve bu bir korku veriyor.

Korku ve Kaygı

Korkmamak normal değil diye böyle bir illüstrasyon yapmaya çalıştım. Çünkü korkan birine “Korkma” demek ilk işimiz. Milli marşımız bile “Korkma!” diye başlıyor biliyorsunuz ama bazen korkmak çok da anormal bir şey değil. Bütün mesele duygunun farkındalığını, duygunun adını koyabilirimizi muhafaza etmektir. Çünkü korktuğumuzu bildiğimizde korku ile birlikte gelebilen davranış silsilesinin ne olacağını düşündüğümüzde bunun bile başlı başına insanın ruh sağlığını daha fazla bozulmasını engellediğini biliyoruz.

Bu OECD verisinde benim vurgulamak istediğim, bizim konumuzla ilgili olan, çoğunluğun ruh sağlığı ile ilgili semptomları, özellikle Anksiyete ve Depresif Bozukluk semptomlarını hafif düzeyde yaşayabileceği. Yaşa bağlı olarak bu oranın azaldığını görüyorsunuz. Bu önemli bir bulgu çünkü bu aslında özellikle genç kuşağın, şu anda 18-24 geçiş yaşı olarak bilinen grubun, bilhassa ruh sağlığı problemleri açısından riskli bir noktada olduğunu ve onların gelecek için kilit noktalarda olan hayatlarının en kritik zamanlarından birinde ruh sağlığı konusunda sıkıntıları olduğunu görüyoruz. Ayrıca, neredeyse %50'ye varan bir kesim olan 25-49 yaş grubunun da sıkıntıları olduğunu görüyoruz.

Ruh sağlığı genelde nasıl etkilendi? Mesela Meksika'da yapılmış bir çalışmanın özetlerini size aktarırsam: Düşük gelirli olanlar, engelli olanlar, kadın cinsiyetten olanlar, daha küçük yaşta olanlar yani okul öncesine doğru, eğitim kitlesi açısından baktığımızda küçük yaşlara doğru gittiğimizde hem uzaktan eğitime erişim şanslarının daha az olması, uzaktan eğitim dönemindeki açıkların oluşmasını getirdi, hem de bu grupların öğrenme ile ilgili kritik fırsatları kaçırmalarını getirdi.

Okul ve öğrenimin koruyucu etkisini şöyle açıklayabiliriz: Biraz önce istismardan koruyucu etkisinden bahsettik. Birileri görüyorsa insanlar kendi davranışlarını daha iyi kontrol eder ve çocuğumuzu her gün okula yolladığımızda onu birisinin gördüğünü bilmek bizi bir hareketi yapacaksa iki kere düşünmemizi sağlar. Bu nedenle okulların açık tutulması yönündeki siyasi kararı çok gönülden desteklemiş

olduğumu da burada not düşeyim. Çünkü bunun bütün pürüzlerine rağmen zorluklar getirdiğini biliyorum ama çocukları düşündüğümüzde başka bir çarenin olmadığı konusu da bütün dünyada bir uzlaşma olduğunu vurgulayayım.

Pandemi süreci ile ilgili hep öğrenci üzerinden düşünüyoruz ama öğretmenler nasıl etkilendi? Örneğin Temmuz 2020 sonbaharında okulların açılma ihtimali olduğu sırada yaptığımız, pandeminin ilk dört ayında öğretmenlerin neler yaşadığı ile ilgili internet üzerinden yapılmış, iyi seçilmiş bir örnekten olmasa da içerisinde özel okul ve kamu okulu öğretmenlerinin olduğu bir çalışmanın sonuçlarını aktarayım:

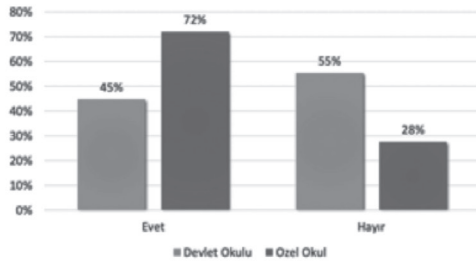

Örneklemin yarısından fazlası bu dönemde her zamankinden daha fazla çalıştığını düşünmekte

Uzaktan eğitim sürecinde daha çok çalıştığınızı düşünüyor musunuz?
(n=306)

Özel okullarda çalışanların %72'si pandemi döneminde daha fazla çalıştıklarını düşünmektedir.

Örneklemin yarısından fazlası, bu dönemde her zamankinden daha fazla çalıştığını düşünmekteydi. “Evet.” diyenler özel okullarda %72’ydi. Özel okul öğretmenlerinin çok büyük bir bölümü pandemi dönemini her zamankinden çok daha fazla çalıştıklarını söyleyerek geçirdi. Biraz önceki ücret gelir tartışması ile beraber bu da göz önüne alınması gereken bir durum. Bu çalışma temposunun yerleştiğini biliyoruz. O nedenle öğretmenlerin çalışma koşullarının kritik bir önem taşıdığı, bunun da okulda hem öğretmenlerin ruh sağlığının korunması hem de çocukların ruh sağlığı ve gelişiminden sorumlu bu bireylerin korunması açısından kritik bir önemi var.

Yoksulluk ve beyin gelişimi arasındaki ilişkiyi açıklayan araştırmacılar Nobul ve arkadaşlarının “cash transfer” adı ile bilinen bir yöntem üzerine yaptıkları bir başka çalışma geçtiğimiz günlerde yayınlandı. Bu yöntem, birine doğrudan para vermeyi içeriyor ve araştırmada bir gruba para verilirken bir gruba verilmiyor. Sonuçlarında görülüyor ki anne babanın cebine giren para arttığında çocukların elektroensefalografi ve topografik beyin haritalaması yöntemi ile saptanan beyin gelişim hızında, infant

ların yani 18 ayın altındakilerin, belirgin bir değişim var. Burada “Parayı veren beynini geliştirir” gibi düz bir mantık çıkartmak gerekmiyor. Ama yoksulluk endişesinden kurtulan anne ve babaların çocuklarının gelişimi daha yolunda gidiyor. Yani bazen psikolojik, nörolojik ya da gelişimsel konulardaki müdahalelerin mutlaka doktorlar, psikologlar, öğretmenler tarafından yapılması gerekmiyor. Politikacılarda bir karar verip, bütçeyi yönetenler, onlar da ruhsal durumun gelişmesinden sorumlular.

Birleşik Milletler içindeki yardım teşkilatındaki çalışanlarla zaman zaman yaptığımız konuşmalarda 15 yıl önce duymuştum: Yoksulluk, bir şiddettir. Yapısal bir şiddet unsurudur ve özellikle yoksullukla mücadele sadece psikolojik ya da sosyal bilimler yöntemleri değil, politik bir mücadele gerektirir. Bir şiddetle mücadeledir. Bu beyin çalışmaları o sırada yoktu, etkisi, insan gelişimini ketlemek, kösteklemek ve insanın varoluşunu, sevme ve çalışma kapasitesini ortadan kaldırmak şeklinde olur. Biz bunun bizden uzak olduğunu düşünürüz değil mi? Pat diye kapımıza gelebiliyor böyle şeyler. Ben, bu konuların farkındalığının, adını koymanın dahi önemli katkısı olduğunu birçok yerde görüyorum.

ABD’de yeni bir çalışma yayınlandı, intihar girişimleri, depresyon ya da psikopatik ataklar sebebiyle hastaneye yatışlarda artış yok. Yatma ayrı bir konu çünkü hastanelerin birçoğu ruh sağlığı servislerini, COVID servisine dönüştürdü. Dünyanın birçok yerinde psikiyatrlar yoğun bakımda çalışıyor, sadece Türkiye’de değil başka ülkelerde de böyle. Biz Burcu Erdoğan, Gözde Yazkan Akgül ve Burcu Yıldırım Budak ile beraber daha çok poliklinik ve acillere başvurularla ilgili bir çalışma yaptık 3 büyük hastanede. İki üniversite hastanesi. Burada gördüğümüz verileri hızlıca özetleyeyim.

Güzelim Ülkemizde: İstanbul ve Trakya’da 3 Hastane ÇEP İlaç Kullanım Örüntüleri 2019x2020

Semptom şiddetinde artış, ruhsal hastalıklarda ağırlaşma

Yıl	2019	2020	İstatistik Veriler
Katılımcı Sayısı	1583	663	
Anti-ADD	%33,9	%33,2	$\chi^2=0.323, p=0.570$
Antidepresan	%13,3	%21,4	$\chi^2=60.903, p<0.001$
Atipik Antipsikotikler	%15,5	%26,5	$\chi^2=96.073, p<0.001$
Duygu Durum Dengeleyiciler	%0,5	%1,1	$\chi^2=5.601, p=0.018$
Tipik Antipsikotikler	%1,2	%1,1	$\chi^2=0.047, p=0.829$

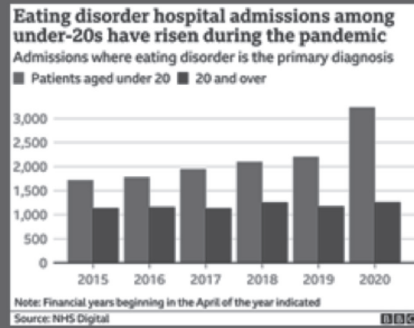

2019 ve 2020 arasındaki kompozisyonları karşılaştırdığımızda örneğin; bu, ilaç kullanımında durumun ciddiyetine ilişkin bir gösterge olarak sayılabilir. Lüzumsuz ilaç veriliyor gibi birtakım imajlar toplumda olsa da, çok çok küçük bölümü aslında. Türkiye’de toplumun büyük kesimi gereken tedaviye ulaşma zorluğu çekiyor. O nedenle baktığımızda mesela Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu için verilen ilaç oranlarında bir artış yok. Aynı oranda 2019-2020 ama özellikle antidepresanlarda neredeyse %60-70 bir artış var. Atipik antipsikotik diye bildiğimiz, bilhassa dürtü kontrolünü, beynin ön bölgesinin yaptığı işe sistem yetişemeyince ilaçla onu telafi etmeye çalışıyoruz. Dürtü kontrolü sağlayıcı ilaçların kullanımında yine ciddi bir artış olduğunu görüyoruz. Bir doktor olarak buna baktığımızda gördüğümüz: Daha ağır vakaların oranı hastanelerde artmıştı ya da mevcut daha önceki vakalarda, durumlarda daha ağırlaşma var. Bu da beklenmedik bir şey değil ama sürece çoktan yansımış vaziyette.

Yine tanı kümelerinde Karşıt Olma/Karşı Gelme Bozukluğu diye bilinen asabi, agresif ve keyifsiz çocukların oranında ciddi bir artış olduğunu görüyoruz. “Davranım Bozukluğu” diye bilinen davranış problemlerinde zarar verici, başkalarını gözetmeyen davranış problemlerinde artış olduğunu görüyoruz. Ama öğrenme güçlüğü veya bu gibi tanılarda yeni bir artış yok. Çünkü bunlar daha nörobiyolojik zemini daha çok olan o nedenle dışsal etkenlerden artıp azalması az olan problemler. Stabil olarak kalmış vaziyetler. Bu çocuklar neredeler? Okullardalar, sınıflardalar. Durumları belki daha iyi, belki daha kötü bilmiyoruz. Ama okullar özellikle bu problemlerin saptanması için aynı zamanda bir araç. Birçok yerde örneğin intihar girişimlerinin sayısında bir artış olduğunu biliyoruz. Kendine zarar verici davranışlar, yeme bozukluğu gibi davranışlarda, davranışsal problemlerde ciddi bir artış olduğunu biliyoruz ve birçok yerde okul öğretmenleri kendilerini sorumlu hissedebiliyorlar. Bazı öğretmenler çok öyle hissetmiyorlar, bunu açıkça söylüyorlar. “Ben dersimi verir giderim” diyen arkadaşlarımız da var. Ama yanlış yapıyorlar. Çocuğun gelişiminden kendini sorumlu hisseden birçok öğretmen özellikle ruh sağlığı ile ilgili bu parametreleri, göstergeleri, bunların ayrıntılarını nasıl erken saptayabilir, yakınımızda olan birinin ruh sağlığının bozulduğunu nasıl anlarız’ı öğrendiklerinde uygun yönlendirmeleri en iyi şekilde yapabiliyorlar.

Yeme Bozuklukları

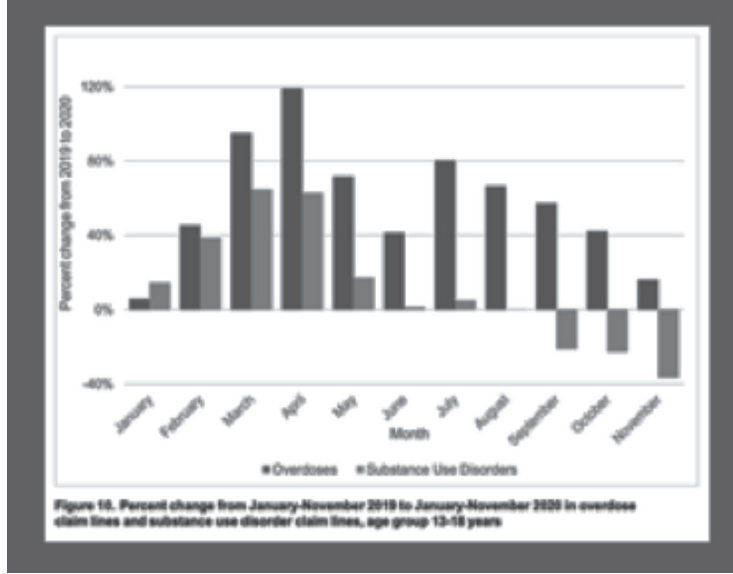
- Bulimia Nervosa
- Anoreksiya Nervosa
- Tıkınırcasına Yeme Bozukluğu

Bunlar hep artışları gösteriyor; yeme bozuklukları, madde kullanımı örneğin.

Madde Kullanımı

Madde kullanımına baktığınızda bazı aylarda düşüyor, görüyorsunuz Eylül-Ekim-Kasım'da. Maviler de "overdoz" denen yani aşırı doz alımı, çoğu ölümlerle de sonuçlanan durumlar. Bunlar ABD sonuçları. İnsanlar iyi hissetmiyorlar, bunu bilmek için bir araştırma yapmaya gerek var mı? Dökümanete etmek önemli.

Bilhassa önceden zorlukları olanlar, nörogelişimsel bozukluklar başlığı altında koyduğumuz Otizm, Disleksi gibi sorunlar biliyoruz ki son dönemlerde toplumsal eğitim sistemi içinde çok daha iyi yer alabilecek düzenlemelerle yer almaktalar. Gerek tedavi gerek terapiler ve gerek okul düzenlemeleri ile. Ama ruh sağlıklarının daha kolay bozulduğunu daha kırılabilir bir beyin, zihin yapısına sahip oldukları düşünürsek şimdiden aslında kimlerin riskli olduğunu da gayet iyi görüyoruz. O nedenle okullara düşen konulardan birisi kimin riski olduğu konusu üzerine daha çok düşünmek, örneğin mayıs ayındaki ruh sağlığı haftasının bu konuda bir fırsat olarak kullanılabilirliğini ya da haftanın öncülünde birtakım şeylerin yapılabileceğini bazı okullarda tecrübe ederek de görmüş durumdayız.

Okul erken farketme, yönlendirme ve destek olma için özel bir fırsat sunar

School Mental Health Resources and Adolescent Mental Health Service Use

Jennifer Greif Green, M.D., Katie A. McLaughlin, M.D., Margarita Alegria, M.D., E. Jane Costello, M.D., Michael J. Gruber, M.S., Kimberly Hoagwood, M.D., Philip J. Leaf, M.D., Serene Olin, M.D., Nancy A. Sampson, B.A., Ronald C. Kessler, M.D.

Objective: Although schools are identified as critical for detecting youth mental disorders, little is known about whether the number of mental health providers and types of resources that they offer influence student mental health service use. Such information could inform the development and allocation of appropriate school-based resources to increase service use. This article examines associations of school resources with past-year mental health service use among students with 12-month DSM-IV mental disorders. **Method:** Data come from the U.S. National Comorbidity Survey Adolescent Supplement (NCS-A), a national survey of adolescent mental health that included 4,445 adolescent-parent pairs in 227 schools in which principals and mental health coordinators completed surveys about school resources and policies for addressing student emotional problems. Adolescents and parents completed the Composite International Diagnostic Interview and reported mental health service use across multiple sectors. Multilevel multivariate regression was used to examine associations of school mental health resources and individual-level service use. **Results:** Nearly half (45.7%) of adolescents with a 12-month DSM-IV disorder received past-year mental health services. Substantial variation existed in school resources. Increased school engagement in early identification was significantly associated with mental health service use for adolescents with mild/moderate mental and behavior disorders. The ratio of students to mental health providers was not associated with overall service use, but was associated with sector of service use. **Conclusions:** School mental health resources, particularly those related to early identification, may facilitate mental health service use and may influence sector of service use for youths with DSM disorders. *J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 2013;52(5):501-510. **Key Words:** mental health, schools, services

2013'te Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanmış bu yayında söylenen şey şu: Okullarda psikolojik danışmanlık servisi dışındaki öğretmenler de ergenlerdeki ruh sağlığı değişimlerini fark ettiğinde ruh sağlığı hizmetlerinden faydalanabilme ve yarar görebilme ihtimali çok daha artıyor.

Aşağıdaki, 2021 Aralık ayında İngiltere'de yayınlanan bir çalışma.

NEW RESEARCH Check for updates

The Role of Schools in Early Adolescents' Mental Health: Findings from the MYRIAD Study

Tamsin Ford, FRCPsych, PhD¹, Michelle Degli Esposti, DPhil², Catherine Crane, DPhil³, Laura Taylor, DPhil⁴, Jesús Montero-Marín, PhD⁵, Sarah-Jayne Blakemore, PhD⁶, Lucy Bowes, PhD⁷, Sarah Byford, PhD⁸, Tim Dalgleish, PhD⁹, Mark T. Greenberg, PhD¹⁰, Elizabeth Nuthall, PGDip¹¹, Alice Phillips, MRes¹², Anam Raja, MSc¹³, Obioha C. Ukoumunne, PhD¹⁴, Russell M. Viner, PhD¹⁵, J. Mark G. Williams, PhD¹⁶, Matt Allwood, BSc¹⁷, Louise Aukland, PGCE¹⁸, Triona Casey, MSc¹⁹, Katherine De Wilde, PGCE²⁰, Eleanor-Rose Farley, MSc²¹, Nils Kappelmann, MSc²², Liz Lord, MSc, Emma Medicott, MSc²³, Lucy Palmer, PhD²⁴, Ariane Petit, MSc²⁵, Isobel Pryor-Nitsch, MSc²⁶, Lucy Radley, BSc, Lucy Warriner, BSc²⁷, Anna Sonley, MEd²⁸, the MYRIAD Team, Willem Kuyken, PhD²⁹

Objective: Recent studies suggest mental health in youths is deteriorating. The current policy in the United Kingdom emphasizes the role of schools for mental health promotion and prevention, but little data exist on what aspects of schools influence mental health in pupils. This study explored school-level influences on the mental health of young people in a large school-based sample from the United Kingdom.

Method: Baseline data from a large cluster randomized controlled trial collected between 2016 and 2018 from mainstream secondary schools selected to be representative in relation to their quality rating, site, deprivation, mixed or single-sex pupil population, and country were analyzed. Participants were pupils in their first or second year of secondary school. The study assessed whether school-level factors were associated with pupil mental health.

Results: The study included 26,883 pupils (response rate = 90%; age range: 11–14 years; 55% female) attending 85 schools in the United Kingdom. Schools accounted for 2.4% (95% CI: 2.0%–2.8%; $p < .0001$) of the variation in psychopathology, 1.6% (95% CI: 1.2%–2.1%; $p < .0001$) of depression, and 1.4% (95% CI: 1.0%–1.7%; $p < .0001$) of well-being. Schools in urban locations, with a higher percentage of free school meals and of White British, were associated with poorer pupil mental health. A more positive school climate was associated with better mental health.

Conclusion: School-level variables, primarily related to contextual factors, characteristics of pupil population, and school climate, explain a small but significant amount of variability in mental health of young people. This information might be used to identify schools that are in need of more resources to support mental health of young people.

Clinical trial registration information: MYRIAD: My Resilience in Adolescence, a Study Examining the Effectiveness and Cost Effectiveness of a Mindfulness Training Programme in Schools Compared With Normal School Provision; <https://www.iscra.com/>; 86619085.

Key words: adolescents, mental health, school climate, schools, well-being

J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 2021;60(12):1467-1478.

Bu çalışmanın gösterdiği, okulların erken dönem adolesans ruh sağlığındaki rolü. Bu büyük bir araştırma ama gösterdiği şey şu: Etkisi olduğunu düşündüğümüz birçok faktörün rolü yok.

Neler ilişkili diye baktığınızda burada, okullar aslında bütün psikopatolojinin %2.4'ünü açıklıyor. % 2.4 deyip geçmeyin, birçok başka etken % 0.1'ini açıklıyor. O yüzden içerisindeki en güçlü açıklayıcı etken ama okulun boyutu, öğretmen sayısı ya da okul kalitesi ile ilgili birtakım reytingler çok önemli değil. Önemsiz değil ama belirleyici düzeye ulaşmıyor. Ne ulaşıyor? Bir tanesi: Eğer okulda bedava yemek varsa ki bu biraz okulun yoksul bir bölgede olduğunu gösteriyor. Bedava yemek veriliyorsa bu bir faktör ruh sağlığının o okulda yukarı ya da aşağı gitmesi ile ilgili. İkinci faktör: Beyaz İngilizlerin çokluğu. İngiltere'de tutuculaşma sürecine giren beyazların olduğu yerlerde ruh sağlığının daha bozuk olduğunu gösteren bir çalışma. Burada vurgulamak istediğim, okul ikliminin nasıl olduğuna bağlı olarak okul iklimi öğretmenler tarafından okul ikliminin nasıl görüldüğü üzerine.

“Okul iklimi” üzerine birkaç kelime söylemenin yeri geldi. Okul iklimi çok kullanılan bir kavram. Okul iklimi kavramı bütün paydaşları içeren bir durumu tanımlamak üzere, yani sadece öğretmenler, öğrenciler, müdürler, psikolojik danışmanlardan ibaret değil. Bunların arasındaki sosyal bağların ve ilişkilerin düzeyini, okul yönetiminin süreçlere okulun bütününe atma kalitesini, okulun organizasyonunun nasıl işlediğini, organizasyondan kastım nöbet saatlerinin nasıl belirlendiğinden tutun, ders programının nasıl yapıldığına kadarki olan dışarıdan gözükmeyen detayların nasıl yapıldığını ama belki en önemlisi: duygusal ve fiziksel güvenliğin sağlanması.

Duygusal güvenlik ve fiziksel güvenliği tek bir kelimeyle özetlersek: Başkalarına güvenilebildiğimiz bir yer mi? Söylediğim bir sözden ötürü benim başıma bir şey gelir mi? Bir konuda bir eleştirel bir şey söylediğimde bana ne olacak? Ya da öğrenci için de aynı şey geçerli. Ben kıyafetimden dolayı acaba yargılanabilir miyim? Oturduğum yerden, okuduğum kitaptan dolayı nasıl değerlendirileceğim? Bütün bunlarla ilgili güvencilik hissinin okulda ne kadar var olduğu, okul ikliminin aslında ana karakteristiği. Bu ortamı sağlayabileceğimiz ölçüde okul büyümüş, karışıkmiş, küçükmüş, kenar mahalledeymiş gibi etkenlerin önüne geçen; dolayısıyla çocuklara bu kriz döneminde bir çıkış, bir nefes alma imkânı sağlayacak bir ortam yaratmayı getiriyor.

Toplumda yoksullukların olduğu gibi eşitsizliğin de arttığı bir zamandayız. Türkiye’de mesela toplumun en üst %10'luk kesimi, ki özel okullara giden çocukların çoğunun mensup olduğu, Türkiye'nin toplam gelirin %55 'ini alıyor. Böyle baktığınızda toplumsal eşitsizliğin içerisinde bir tarafta olan çocukların ve ülkenin bütün bu çatlama, yarıлма, birbirimizden uzaklaşma, kutuplaşma ne dersiniz deyin altında bir anlamda da bu eşitsizliğin yattığını, bu eşitsizliğin yarattığı hem vicdani gelişim açısından hem bu tür bir ortamda yaşıyor olmanın verdiği garip duygu ve haksızlığın içerisinde

bir aktör olmaktan duydukları endişeleri de burada not düşmek lazım. Toplumun genel geriliminin bu nedenlerle çocukların ruh sağlığına ayrıca bir bozucu etkisi vardır. Bu okul iklimi çalışmasının etkisi tabii ki bir devrim yapmıyor ama böyle bir koşulda bile insanların, okulların, çocukların hatta öğretmenlerin ve velilerin nefes alabileceği bir yer olmasını sağlamak mümkün mü? Mümkündür, değildir. Bilmiyorum bu soruyu, ortaya atıldığında buradaki veriler bunu söylüyor.

Dolayısıyla okul, ders öğrenmenin ötesinde bir yer. Bir toptan gelişim merkezi. Bunu herkes söylüyor ama biliyoruz ki notlar önemli. Üniversite giriş sınavlarında ya da başka yerlerdeki dereceler önemli. Bunların önemsiz olduğu anlamına gelmiyor ama bunların biliyoruz ki sosyal duygusal gelişimin akademik başarı ile bire bir ilişkisi var. Okuduğunu anlamayan, anlamadığı için problemi çözemeyen bir çocuk, o dersi daha çok çalışmakta değil sosyal duygusal bakış açısını geliştirici aktivitelerle ancak bunu sağlayabiliyor. Ama oyun oynayarak yani gerçek oyun, bilgisayar oyunu değil, ama kitap okuyarak. Kütüphanede hangi kitapların olduğu da önemli biliyorsunuz. Ne kitaplar var okul kitaplıklarında ya da anne babası ile geçirdiği zamandaki etkileşim de birçok faktörle bu konuda farklı noktalara gelebiliyor.

Eğitim bir anayasal hak. Sağlık da bir anayasal hak. Türkiye Cumhuriyeti anayasası açısından en azından. O nedenle sağlıkla eğitim gibi iki temel hakkın gelişim hakkının olduğu nokta okullar olabilir mi? Okullar rahat nefes alınan, bütün bu karanlığın içerisinde insanların kendilerini tıkanmış hissetmedikleri, gelişme fırsatları bulunduğu bir yer olabilir mi?

Birincisi ruh sağlığı farkındalığının, artık bunun adını konmasının çok kritik olduğunu düşünüyorum. Çünkü ruh sağlığı ile ilgili problemler bir parça örtbas edilen, gizli tutulan, kısacası damgalanan, damgalama süreçlerinin kurbanı olan; o nedenle de insanların yardım arayışında bulunamadığı, yardım arayışında bulunduğu da yadırgandığı veya dışlandığı bir durum. O nedenle ruh sağlığına bakış açımızla ilgili ve ruh sağlığı ile ilgili sorunları ele alışımız ile ilgili okullar düzeyinde bir seferberlik gerektiğini düşünüyorum. “Okul iklimi” kavramı ise okulların bu ruh sağlığını koruyucu, yılmazlığı destekleyici, stresin toksik düzeylere vardığı toplumsal koşullarda bunu en azından nötralize edici, giderici bir rol oynayabileceği bir ortam olabilir mi? Bunu nasıl yapabiliriz? Değişik bir sürü fikir var. Değişik bir sürü deneme var. Bunun üzerine düşünme vakti gelmiştir diyorum.

Çocuk kitabı yazarı Erich Kastner’ın bir kitabından, Biontech firmasının kurucularından Özlem Türeci’nin bir konuşmasında duydum bunu, diyor ki; İyi bir şey, birisi onu öldürmedikçe olmaz.

Hepinize sevgi ve saygılarımla...

Prof. Dr. Belma TUĞRUL
İstanbul Aydın Üniversitesi

BAŞKA

Sözcüklerin bizde çağrıştırdığı anlamlar, ön yaşantılarımıza, bilgilerimize ve beklentilerimize bağlı olarak farklılaşır. Misal; '**Başka**' sözcüğünün farklı kişilerde çağrıştırdığı duygu ve düşüncelerin öyküsünü öğrenmek heyecan verici olmalı. Yaratıcılık, farklı bakış açısı, yenilenme isteği, yetersizlik, değişime duyulan ilgi, merak, uyum sağlama çabası, problem çözme, girişimcilik, etki yaratma alanı, güncelleme, eleştirel düşünme, duyarlılık, memnuniyetsizlik hali ve dahası... Ben ise, tüm bu çağrışımların dışında **başka** sözcüğünün olasılıkların varlığına bir referans olduğunu düşünenlerdenim. İçinde bulunduğumuz zamanın ilgi, gereksinim ve gelişmelerine uyum sağlayabilmek için eğitim dünyasının çok farklı alanlarda ve boyutlarda dönüşüm arayışında olduğunu görmekteyiz.

Eğitimde dönüşüm fikri üzerinde düşünüp, çalışıp üretirken, yeni neslin öğrenme gereksinimlerini karşılayabilmek için acaba **başka** okullara, **başka** eğitim programlarına, **başka** derslere, başka öğretmenlere, başka yöntemlere mi gereksinim var yoksa başka şeylere mi? Sürecin öznesi, en önemli aktörü olan çocukların eğitimde dönüşüm süreci sırasındaki hakları, ilgileri ve gereksinimlerine karşı duyarlılıklarımız ve sorumluluklarımız nelerdir?

Bazen bir sözcük, bir nesne, bir rakam bize farklı şeyler düşündürülebilir, çok farklı şeyler hatırlamamıza vesile olabilir. Örneğin ekranda gördüğünüz 45 rakamının size herhangi bir şey çağrıştırıp, çağrıştırmadığını merak ediyorum. Peki siz merak ediyormusunuz? Ekranda yansıttığım 45'in ne anlama geldiğini? Aranızdan bir kişi bile bu soruma evet yanıtı verirse, işimi iyi yaptığımı düşüneneceğim. Umarım 45 ile yarattığım merak daha çok kişiye ulaşmıştır. Aslında, konuşmama başlarken **başka**'nın olasılıkların varlığına dikkat çekmek istedim ve bu nedenle de farklı bir başlangıç yapmak istedim. 45 hiç beklemediğimiz bir zamanda bizim için kışkırtıcı, harekete geçirici, düşünmeye yöneltici ilham veren bir **başka** başlangıç olsun istedim. Siz ne düşünüyorsunuz bilmiyorum ama ben, çok yakından tanımadığım kişilerin hayatına beklemedikleri bir zamanda girip, kafalarını karıştırmayı, duygu ve düşüncelerini tetiklemeyi, öğrenme ortamı için önemli buluyorum. Bunu bir **başka** deyişle insanların hayatında unutulmaz olmak ve iz bırakmakla da ilişkilendiriyorum.

Şimdi ikinci slaytım belki size daha fazla yardımcı olabilir. 45 dakika. 45 dakika bugün bana bu konuşmayı yapmam için verilen süreyi ifade ediyor. 45 dakikaya neler sığar ki? 45 dakika boyunca sizlerle birlikte olacağım. Ancak ben 45 dakikadan daha

fazlasına talibim. Bu toplantıdan ayrıldıktan sonra, konuştuğumuzun sizin aracılığınızla başkalarına aktarılmasını ve böylece etki alanımı genişletmeyi ve sizin burada konuşulanları düşünmeye devam ederek 45 dakika sınırlarının ötesine geçmenize neden olmak istiyorum.

GELİN.....MEKTUP

Şimdi de bu 45 dakika içinde “Gelin” ile başlayan “Mektup” la tamamlanan sürece dikkatinizi çekmek istiyorum. Gelin ve mektup arasında olanlarla ilgileniyor musunuz? Gelin ve mektup arasında nasıl bir ilişki kurduğunuzu merak ediyorum. Meraklı kalmak ve merak uyandırmak benim işim.

45 dakikalık konuşmamın akışını size bir slayt ile elbette ki sunabilirdim ancak sizi *acaba bu konuşmada bizi ne bekliyor?* diye düşündürmek istedim. Bu nedenle de ilk slaytımda konuşma içeriğime ait bir akış sunmak yerine başlangıç ve sonuç sözcüğü arasına noktalar koydum yani ‘başka’ bir başlangıç olsun istedim. Düşündürmek, merak, akıl yürütmek, duygu ve düşünceleri harekete geçirmek idi niyetim. Sadece çocuklar için değil, biz yetişkinler için de merak uyandıran başlangıçlar, sürecin etki alanını genişletir. Kestirilebilir cevaplardan kestirilemeyecek, açık uçlu cevaplara bizi götüren merak uyandıran sorulara her zaman daha fazla ilgi göstermeliyiz. Başka yolların olduğu olasılığını hep aklımızda bulundurmamız gerekir.

Şimdi de gelinle tanışma zamanı. *Sen hiç gelinliği ile anaokuluna gelen öğretmen gördün mü? Bu soruyu bana soruyorsanız ben anaokulunda gelinlikli bir öğretmen görmedim ama ben gelinlikli öğretmenin kendisi olmayı seçtim, diye yanıt verebilirim size.*

SEN HİÇ.....

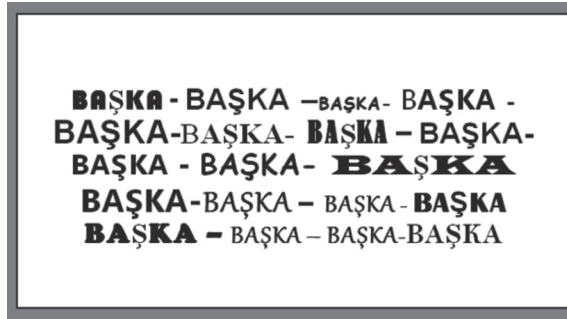
Bu fotoğraf 1991 yılında Hacettepe Üniversitesi Gülveren Anaokulunda çekildi. Siz bu fotoğrafta ön planda bir gelin ve etrafında onu izleyen çocuklar görüyor olabilirsiniz ben ise öğretmenlerinin düğününe gidemeyen ama öğretmenlerinin gelinlikli halini merak eden çocukları ve çocuklarının bu merakına kayıtsız kalamayan mutlu bir gelin öğretmeni görüyorum. Çocuğun ilgi ve gereksinimlerini ciddiye alan bir öğretmenin, fırsat eğitimi yapmak üzere, çocukların merakını odağa alması gerektiğini her zaman önemsemeliyiz.

Konumuz bu değil ama yeri gelmişken belirtmek isterim ki; o yıllarda sosyal medyada fenomen olup görünürlüğün artırılması itibar gören bir durum değildi. Aslında söylemem gerekir ki şu anda da bu durumu eleştiriyorum.

Şimdi yine geline dönelim. Gelinlikli öğretmen çocukları heyecanlandırdı, düşündürdü, akıllarına çok sayıda soru getirdi. Belki de en önemlisi öğretmenlerinin öğretmenlik dışındaki hayatını ve farklı rolleri olduğunu anlamaları için **başka** bir bakış açısına yöneltti.

Bu arada gelinlikli öğretmen ile vermek istediğim **başka** bir mesaja daha dikkat çekmek isterim. Benden önce burada konuşma yapan ve yapacak olan hiçbir konuşmacının gelinlikli resminin olmaması da benim bu resmi paylaşma arzumu tetikledi. (TÖZOK 22 tek kadın konuşmacısı olarak)

Ekranda farklı yazılmış **başka**'ların yazılı olduğunu görüyorsunuz. Her biri **başka** bir yazım karakterinde tıpkı bizim gibi, tıpkı bir çocuk gibi. Özgün, farklı, doğal ve merak uyandırıcı. Bir öğretmen olarak ya da bir ebeveyn olarak işimiz, gücümüz birbirimizi anlamak, anlaşılacak yeni ve farklı şeyler keşfetmeye yönelik merakımızı uyanık tutmak. Konumuz çocuklar olduğunda, çocukları keşfetmek kadar çocukların kendi kişisel keşif alanlarını da desteklemenin önemini vurgulamak gerekir. Çocuklar neyi merak ederler? İhtiyaçları nelerdir? Ne düşünürler? Nasıl düşünürler? Neden böyle düşünürler? Bizim aklımıza gelmeyen ama çocukların aklını ve yüreğini meşgul eden başka neler olabileceğini tahmin edememek, bence öğretmenliğin en heyecan verici yönü. Bu arada "**Başka**"nın çağrıştırdığı şeyleri size bırakıyorum.

TANIŞALIM SİZ KIMSİNİZ?

Bu kar taneleri size ne çağrıştırıyor? Merak ediyorum. Kar taneleri bana bizi, yani kar tanesi kadar birbirimizden farklı oluşumuzu hatırlatıyor. Herkes kendini bulsun lütfen ekranda.

Şimdi de ekrandaki bebeklerin ellerine dikkatinizi vermenizi ve bu bebek ellerinin konumuzla ilişkisinin ne olacağını düşünmenizi isterim. Belki kendimizi bir bebek gibi düşünüp, hissetmeye çalışırsak neden ellerinin böyle kapalı olduğunu anlamamız daha kolaylaşır. Umarım bir bebek gibi düşünebilmek ve hissedebilmek sizi zorlamak olmayacaktır.

KARINCA-KOLEKSİYON- KALEM-TAŞ-YAPRAK

Evet, dünya böyle, temasla başlıyor. Dokunmak, ellerini kullanmak önemlidir. Bir bebek dünyaya geldiği zaman böyle parmakları kapalı doğuyor ve biz avucunun içine parmağımızı dokundurduğumuzda parmağımızı kavıyor ve elini açar. Sağlıklı doğan her bebek, bu dokunuşa tepki verir ve kendisiyle iletişime geçen o kişiyle arasında güvene dayalı bir bağın inşa edilmesine kabul gösterir.

Şimdi herkesin kendisini bir bebek gibi düşünüp ellerini/parmaklarını yumruk yapmasını istiyorum. Sizinle tanışmak için yumruklarınızı kullanmayı teklif ediyorum. Size bazı sorularım olacak o soruların yanıtları sizi tanımlıyorsa lütfen yumruk halindeki parmaklarınızdan birini açın.

Yolda giderken bir karınca sürüsü ile karşılaştınız ve onları incitmemek için yolunuzu değiştirdiniz ya da üstünden atladınız. Bunu hayatında en az bir kez yapan birisi iseniz, lütfen yumruk olan parmaklarınızdan birini açınız.

Aranızda benim gibi koleksiyon yapmayı seven biri iseniz lütfen yumruk olan parmaklarınızdan birini açınız.

Kitap okurken satırların altını çizen, beğendiği sözler, cümleler olursa onları başka bir yere kaydeden, bunu arkadaşları ile paylaşan ve hatta benim gibi günlük tutmayı seven biri iseniz, lütfen yumruk olan parmaklarınızdan birini açınız.

Deniz kenarında olduğunuzu düşünün, suya bir taşı şefkatle, nazikçe, barışçıl bir şekilde atarsınız, yani niyetimiz iyidir, zarar vermeyi düşünmeden atarız o taşı doğaya. Suyun yüzeyinde dalgalar oluşur. Eğer siz o dalgaların nereye gittiğini izleyen biri iseniz, lütfen yumruk olan parmaklarınızdan birini açınız.

Doğa o kadar cömert ki, o kadar zengin ki, bizim bu zenginliğimizi görmemizi bekler adeta, doğadaki yaprakların rengine, taşın şekline, rüzgarın esintisi ile bir oraya bir oraya salınan ağaçlara hayran kalırsınız. Bugünün anısına bu yaprağı, bu taşı, bu dalı benim saklamam lazım dersiniz. Ya da bize birisi bir çiçek getirir ve hatıra olsun diye o çiçeği bir şeyin arasında kuruturuz. Bunu yapan birisi iseniz, lütfen yumruk olan parmaklarınızdan birini açınız.

Yumruk açma oyunu birbirimizi tanımak için kullandığımız oyunlardan birisi, şu anda beş parmağını birden açanlar var mı aranızda bilmiyorum, Elbette ki bu salondaki herkesi tanımam mümkün değil ve birbirimizi tanımak için yeterli zamanımız olmadığını da farkındayım. Ancak, bu problemin çözümünü bulmak için **başka** bir yol daha önerebilirim size. Lütfen kapalı parmaklarınızı açabilmek için, sizi tanımlayan özelliklerinizi yanınızda oturan kişiye söyleyin ve parmaklarınızı açın.

Herkesin avuçları açıldı mı? Bu ne demek biliyor musunuz? Ellerini yumruk yapmış pozisyonda dünyaya gelen çocuk misali, sizler de sizi tanıma, anlama, keşfetme

sürecinde olan benim bu davetime yanıt verdiniz. Çocuklar da büyüme gelişme sürecinde kendilerine sunulan uyarıcılarla dünyayı keşfettikçe avuçları açılır, avuç bir dünya metaforudur. Kendine dönük olan çocuğun ufku yetişkin desteği ile açılır. Ama bazen öyle durumlar olur ki çocukların avuçları hiç açılmaz bu çocuğun doğuştan getirdiği potansiyelinin hakkının verilememesi, atıl durumda bırakılması demektir ki biz bu salonu dolduran hepimiz bunu istemeyiz. Hedefimiz avuçların açılması için çabalamaktır.

Çocuklarla beraber olduğumuzda, öğretmenlik sürecimizde çocukların avuçları misali zihinlerini, duygularını bedenlerini harekete geçirmek için çok zamanımız var. Ben çocuklarla birlikte okulda geçirdiğimiz zamanların dışındaki zamanlara yansıyan etkilere de talibim. Tıpkı sizinle geçirdiğim 45 dakikadan sonraki zamanlara talip olduğum gibi. Çocukların yumruklarının açılıp gerçekten kendisi için, dünya için iyi şeyler yapacak çocuklar olarak yetiştirmesinde can suyu olmaya talibim. Ben buna iz bırakmak, başkasının hayatında yarına kalmak diyorum. Öğretmenlik sadece bugünün işi değildir, bugünün sesi geleceğin yankısıdır.

Bazen çocukların o gün içerisinde öğretmenlerinin ne yapacağını bilmiyor olmaları, öğretmenim bugün ne yapacağız diye sormaları, o bilinmezliğe ilgi göstermelerini sağlamak ve böylece meraklarını ateşlemek o kadar önemli ki. Gerçekten sonunu bilmediğimiz bir filme girmek gibi. Çocuklar düzeni, rutinleri severler ancak, onları beklentilerin dışında farklı ve hatta bazen alışılmamış durumlarla karşılaştırmaya da gereksinim duyacakları unutulmamalıdır. Bu çocukları da konfor alanından çıkaracak, onları provoke edecek **başka** bir yol açacak fırsat olarak düşünülmelidir. Bir öğretmen olarak şaşırmak ve çocukları da şaşırtmak çok önemli bir **başka** olma yolculuğuna çıkmaktır.

Misal; anaokulunda çocukların yanına avucum kapalı olarak girdiğimde ve onlara “avucumdan ne çıkarsa şaşırsınız?” diye sorduğumda alabileceğim yanıtların olasılıklarını düşünmek beni heyecanlandırıyor. Öğretmenin heyecanlı, coşkulu olması, çocuğu heyecanlandırmak kadar önemlidir, öğretmenin yüksek ilgisi, öğrenme ortamının can suyudur, bunu devamlı akılda tutmak gerekir. Şu anda sizce avucum boş olabilir mi? Bir fil, bir dinazor, bir aslan, bir zürafa... Avuca sığabilir mi? Avucumda bir hayvanlar ordusu olabilir mi? Bu çocuklar için o kadar heyecan verici bir şey ki. (Avucumu açıyorum ve içinden çıkan minyatür hayvanları gösteriyorum).

Ben bir erken çocukluk eğitimcisiyim. O yüzden burada verdiğim örneklerin erken çocukluk eğitimi yaş grubu için olduğunu düşünebilirsiniz. Ama iyi haber şu: Bizden geliyorlar size yani erken çocukluk yıllarının etkisiyle ilk okul, orta okul, lise ve üniversite öğrencisi oluyorlar. Durumun daha da ciddi olduğunu söylemek isterim size o da şu ki erken çocukluk tüm yaşam için güçlü, sağlam başlangıç referansıdır.

Şimdiye kadar size sorduğum sorular çerçevesinde sizin hakkınızda bazı fikirler edinebildim ama size kendimi de tanıtmak isterim. Konuşma tamam **başka** olunca, kendimi size tanıtmanın farklı, **başka** yollarını bulmak istedim.

BEN BELMA TUĞRUL

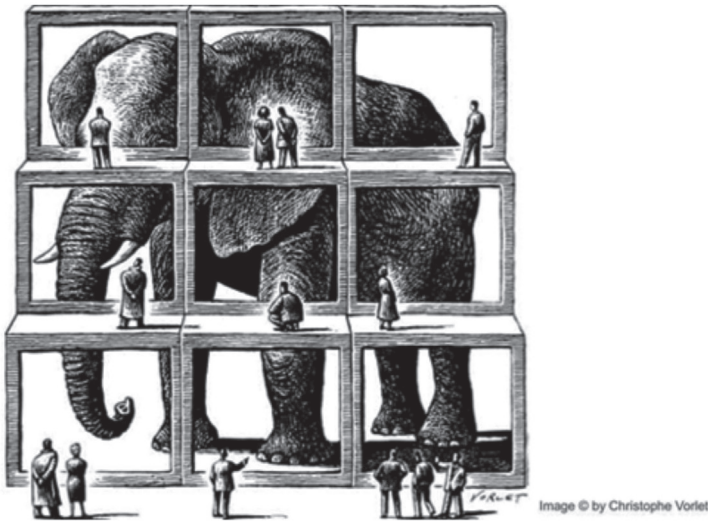
Burada bir yap boz görüyorsunuz, burada öğretmen Belma, öğrenci Belma var, anne Belma var, arkadaş Belma var, komşu Belma, evlat Belma... var, yani Belma'lar var. Aynen çocuklar da böyle. Çocuklar okulda belki öğrenci kimlikleri ile bulunuyorlar ama onların da arkadaş kimliği var, evlat kimliği var, vatandaş kimliği var... İşte okulun öyle organize olması gerekir ki; çocuğun her bir rolünün, kimliğinin okulda tatmin edilebilecek bir şekilde görünürlüğü'nün kılınması önemsenmelidir. Bugün size bu öğretmen kimliğimle geldim.

22552450003931782529101

Burada benimle ilgili önemli sayılar var. Kendimizi birisine nasıl anlatırız? Bugün itibarıyla **22.552** günlüyüm. 22.552 gün acaba kaç yaşa tekabül ediyor? Belki aranızda matematik öğretmenleri vardır. Bunu kendi derslerinde **başka** bir şekilde kullanabilirler. Merak uyandırmak için bir başka yol daha size. Kaç günlüksünüz? **5000 den fazla çocuğun anaokulu öğretmeni** oldum. 5000 den fazla öğrenci benim için 5000 den fazla öğretmen demektir. Çocuklara öğretmek konusunda gösterdiğimiz özeni, öğretmek ile ilgili öğrenmelerimizin ötesinde, çocuklarla beraber öğrenmek ve çocuklardan öğrenmek mutlaka odağa alınmalıdır. Çocuklarla birlikte öğrenmek ve çocuklarla öğrenmek, o kadar değerli ki. Belki ekranda yansıyan sayılar içinde merak ettikleriniz vardır. Mesela **78** sizce ne olabilir? 78 ilde annelere, babalara, öğretmenlere konferanslar verdim. 78 ildeki toplantılar beni besledi ve oralardaki zenginlikle öğretmenliğimi geliştirdim.

Son olarak buradaki 1'in hayatımdaki anlamını açıklamak istiyorum. Lisede iyi bir öğrenciydim ve bizim zamanımızda, fen ve edebiyat öğrencileri vardı Ben fen öğrencisiyim. Liseden çok iyi bir şekilde mezun oldum ve Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümünü kazandım. Lise yıllığımda anaokulu öğretmeni olmak istediğim yazıyordu yani hayatımın işini yapabilme fırsatını bulmuştum. Ancak, annemin komşularının beklentisi benim doktor, mühendis olmam olduğu için, kazandığım bölüm onlarda tam bir hayal kırıklığı yaratmış ve anneme moral verici sözler söylemişler. *“Nereyi kazandı?” Hacettepe Üniversitesi. Ooo belli, akıllı kızdı zaten. “Ne doktoru olacak?”. Diyor ki annem “Hayır, o doktor değil anaokulu öğretmeni olacak.”. “Ay, soruları mı kaydırdı?”. “Yok, anaokulu öğretmeni olacak” diyor annem. “Olsun seneye bir daha girer.” Annemi ikna etmeye çalışıyorlar. “O zaman sınıf öğretmenliğine geçer.” diyorlar. 1978 yılında liseden fen bölümü mezunu birisinin bir anaokulu öğretmeni olma talebi ancak yanlışlıkla olabilir diye düşünülüyor. Ne şanslıyız ki artık erken çocukluk öğretmenliği en çok tercih edilen meslek grupları içerisinde yerini almış durumda. Ne hoş! Eminim bu salonda erken çocukluk öğretmenliğinin önemine dikkati çekmek için çalışan benim gibi çok kişi vardır.*

İnsanın istediği, sevdiği işi yapması ya da yaptığı işi sevmesi önemlidir. Ancak bir o kadar önemli olan konu da şu ki; çocukların öğretmenlerinin neden öğretmen olduklarının öyküsünü bilmeleridir. Çocuklar öğretmenlerinin işlerini severek, isteyerek yaptıklarını hemen anlar ve bu durum onları çok olumlu etkiler. Bu nedenle, bir öğretmenin sadece kendisi için değil, sorumluluğunu aldığı çocukların da üstün yararına olacak şekilde iş doyumunu ve duygusal emniyetini garantilemesi gerekir. Örneğin ben, mesleğimin 39 yılındayım ve aklım, ellerim ve yüreğim çalıştığı sürece yaptığımı yapmaya devam edebilmeyi hayal ediyorum. Ya siz?

Fili resmin her bir parçasını bir çocuğun farklı bir gereksinimine bakış açısı olarak düşünüyorum, belki sizin aklınıza **başka** fikirler de gelmiştir. Bizim bütünü görebilmemiz için drone bakışına, özel gereksinimlere odaklanmamız için zoom bakışına ve hatta bazen daha derinden bakabilmemiz için yakın plandan mikroskobik bakışa ihtiyacımız vardır. Bu, çocuğun değişen gereksinimlerine göre bakış açımızı ve kullandığımız etkileşim yollarını çeşitlendirmemiz gerektiğini bize hatırlatan bir metafordur benim için.

Tam bu noktada bir hatırlatma yapmaya ihtiyacım var. Lütfen, 45 dakikalık konuşmamın son 7 dakikasına girdiğimde bana özel bir işaretle haber vermeniz mümkün mü?

Yumruk açma oyunu ile kısmen sizi tanıdım, benimle ilgili rakamlar vasıtasıyla siz de beni tanıdınız, şimdi sıra geldi buradaki evlere. Hepimiz böyle farklı evlerden ve farklı öykülerle geliyoruz geldiğimiz yere.

Bu evlerden gelen çocukların ve öğretmenlerin merak ettiği, bir soru şu olabilir mi sizce?

“Bir ülke öncelikli olarak hangi yaştaki çocuklarının eğitimine yatırım yaparsa geleceğe yönelik toplumsal katkısı ve refah düzeyi ile ilgili olumlu gelişmelere neden olur?” sorusunun yanıtını ekonomi alanındaki 2010 Nobel ödülü sahibi James Heckman’ın yanıtı şu; Erken çocukluk eğitimi. Özellikle okul öncesi değil, erken çocukluk eğitimi tanımını kullanmayı önemsiyorum. “Okul öncesi” deyince “okulun öncesi” anlamına geliyor yani biz okul değil miyiz? Elbette ki okuluz. Önce, erken çocukluk eğitimi vurgusuyla erken çocukluk eğitiminin önemine vurgumuzu arttırmalıyız. Belki ilk okul öncesinde erken çocukluk eğitimi demek daha doğru olacaktır.

Şu anda salondaki katılımcılar olarak hangi yaş grubunun okullarının temsilcisi olursanız olun, okulunuzda iyileştirme yönünde yatırım yapacağınız en önemli kademe erken çocukluk eğitimi olarak düşünülmelidir. Erken çocukluk eğitimi, çocuğun yaşantısında tam bir domino etkisi yaratır.

Şimdi ise, A ve B noktasında arasındaki öyküyü anlamaya çalışalım. Bu iki nokta arasındaki süreç size ne çağırıyor? Diyelim ki A bir çocuğun doğduğu zamanı B de çocuğun şu andaki yaşını tanımlasın. Ortadaki de A dan B ye gelinceye kadar yaşanan deneyimler. Tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, zorluklar, çatışmalar, çözümler düze çıkmalar. Ya da başka bir deyişle A noktası erken çocukluk yaşları gibi yaşamın en kritik dönemi olarak bir başlangıç, sonrası büyümek, olgunlaşmak, gelişmek, öğrenmek demek olan erken çocukluk eğitimi, B noktası da erken çocukluk eğitiminin sonuçlarını aldığımız, kendi hayatımızın ustası olma şansı bulduğumuz kazanımları elde ettiğimiz şu andaki halimiz.

NEDEN OKULA GIDIYORSUN?

Aile geleneği. Başka çare yok ki? Düzen bu. Meslek sahibi olmak için diploma lazım. Bana kalsa kapısından bile gitmem. Askerlik meselesi. İyi iş bulmak, ilerde rahat etmek için bu sıkıntıyı çekiyorsun. Sosyalleşiyor insan. Arkadaşlarla buluşma yeri. Seçme şansı bırakıyorlar ki. Hiç düşünmedim bunu, gitmen gerekir dediler gidiyoruz. Alternatifi olsa asla gitmem. Üniversiteye gidebilmek için. Herkes okula gidince sen gitmesen olmaz. Ailemin hayalleri var.

Büyüdüm artık. Okula gitmezsen hep bebek kalırsın. Yazmayı okumayı öğrenmek için. İşte... Okulda oyun oynanıyor.. Evde olmayan yeni oyuncaklar var orada. Çok arkadaş bulmak için. Bilmediklerimi öğrenmeye. Mutlu oluyorum. Okulda çok etkinlik var. Sıkılmamak için. Ders çalışmayı öğrenmek için. Öğretmenler çocukları bekliyor. Öğretmenler çocukları sevdiği için. Annem babamın işleri, herkesin işleri. Kardesim doğdu diye.

Erken çocukluk eğitimi alan çocuklara ve 19 yaşın üstündeki gençlere neden okula gittiklerini sordum. Küçük çocukların yanıtları ile genç yetişkinlerin yanıtları arasındaki çarpıcı farklılıklar A noktasından B noktasına gelinceye kadar neler olup bittiğini bize açıkça yansıtmakta. Anaokulu çocuklarının neden okula gidiyorsun? Sorusuna verdikleri yanıtlardaki umuda, şefkate, merak duygusuna, ilgiye dikkat çekmek isterim.

“Büyüdüm artık. Okula gitmezsen hep bebek kalırsın. Yazmayı okumayı öğrenmek için. İşte....Okulda oyun oynanıyor.. Evde olmayan yeni oyuncaklar var orada. Çok arkadaş bulmak için. Bilmediklerimi öğrenmeye. Mutlu oluyorum. Okulda çok etkinlik var. Sıkılmamak için. Ders çalışmayı öğrenmek için. Öğretmenler çocukları bekliyor. Öğretmenler çocukları sevdiği için, Annem babamın işi var, herkesin işi var. Kardeşim doğdu diye. Annem artık Covid' den korkmadığı için....” Bakın, çocuk okula bu duygu ile başlıyor. Ne oluyor?

Şimdi de genç yetişkinlerin kızgınlık, küskünlük, mecburiyet, ilgisizlik içeren yanıtlarından bazısına bakalım *“Herkes okula gidince sen gitmezsen olmaz. Ailemin hayalleri var. Askerlik meselesi. İş bulmak için. İleride rahat etmek için bu sıkıntıyı çekiyorum. Hiç düşünmedim bunu. “Gitmen gerekir” dediler, gidiyoruz. Başka çarem yok ki düzen bu”.*

O zaman karşımızda kocaman bir soru. Neden böyle? Neden anaokulu çocukları için okul bir umut iken, daha büyük çocuklar için böylesi olumsuz duyguların ortaya çıkması neden olan bir yer olarak algılanıyor? Biz neleri yapamıyoruz? Ya da biz ne yapıyoruz? Neleri farklı, **başka** yollarla yapmamız gerekir? Elbette ki okula gitme nedeni olarak olumlu görüşleri olan çocuklarımız da oldu, ancak ben iki yaş grubunun okulla ilgili algısındaki bu farklılığa dikkat çekmek için **başka** bir yolu tercih ettim ve sadece olumsuz görüşleri ön plana çıkardım.

Çocuklara merak etmek nedir diye sorduğumda aldığım yanıtların dikkatinizi çekeceğinden eminim. Merak etmek nedir? Dört, beş ve altı yaşındaki çocukların cevaplarına bakın lütfen. Merakı nasıl onurlandırmışlar bakar mısınız?

MERAK ETMEK NEDİR? MERAK EDİNCE NE OLUR?		
4 YAŞ	5 YAŞ	6 YAŞ
<ul style="list-style-type: none"> Bilmediğin bir şeyin nasıl yapıldığını, sırrını öğrenmek istemeye denir. Düşünmektir. Neler olduğunu bilmemek, endişelenmektir. Servisimiz gelmediği zaman servisi merak ederiz. Bir şeyi öğrenmektir. Çok soru sormaktır. Bir şeye dokunmak ve bakmak istegidir. Bilmeyen bir konu ya da nesneyi öğrenmek istegidir. Dünyanın her evini görmeyi istemek demektir. Sabırsız olmak etmektir. Bir şeyin nasıl olduğunu anlamaya çalışmaktır. Sürpriz yapmak gibi bir şeyin sonudur. Çok zor bir soru.	<ul style="list-style-type: none"> Öğrenmeye çalışmak, ne olduğunu düşünmektir. İki kişi birbiriyle konuşurken diğeri merak eder. Onun ne olduğunu bilmemektir. Bir arkadaşımızı düşünmektir, onun için endişelenmektir. Soru sormak, bilgi istemektir. Bir şeye ilgi duymak onun tüm özelliklerini öğrenmektir. Cevabını bilmediğimiz bir şeydir. Öğrenmeyi çok istemektir. Görememek, dokunamamak sır gibi bir şeydir. Ne yapıyor, nasıl yapıyor diye aklından geçirmektir.	<ul style="list-style-type: none"> Bilmediğimiz bir şeyi bilmek istemek. Nedenini anlamaktır. Bazı şeyleri araştırmak, ne olduğunu bulmak istemektir. Çok heyecanlımaktır. Bir şeyi anlamak ve öğrenmek için duyulan istek. Düşünmek, sabırsızlanmak, endişelenmek. Akıllı biri olarak bilgiyi bulmak, düşüncelere dalmaktır. Her şeyi sormak, görebilmek, ne olduğunu bulmaktır. Bakmadığımız, bilmediğimiz bir şeyi öğrenmek. Buluş yapmaktır, yeni yeni icatlar düşünmektir. İnsanın öğrenmek için sorduğu sorudur. Kişini hiç görmediği şeydir.

MERAKINI GIDERMEK İÇİN NE YAPIYORSUN? 4 YAŞ

- Soru soruyorum, bakıyorum, yakınına gidiyorum
- Televizyon seyrediyorum
- Onu telefonla arayıp konuşunca merakım gidiyor
- Bilen kitaplara bakıyorum
- Gezmeye gidiyorum.
- **Onunla oynuyorum,**

Ardından sorduğum soru merak ettikleri zaman ne yaptıkları. İşte bakalım; 4 yaşındaki çocuklar merak ettikleri zaman ne yapıyorlarmış? *“Onunla oynayınca merakım gidiyor” diyor. Demek ki bir şey merak ediyor, oynuyor ve o merakını gidermek için bunlar var. Bilen kitaplara bakıyormuş. Nasıl muhteşem bir tanımlamalar, öyle değil mi?*

MERAKINI GIDERMEK İÇİN NE YAPIYORSUN? 5 YAŞ

- Anneme , babama , öğretmene soru sorarım
- İşyerinde internete girerim incelerim, gerçeğini bulurum
- Allah'la konuşurum
- Düşünürüm
- İçine bakarım, sesi takip ederim
- Araştırma yaparım, bakarım, elimi dokunurum, ona yaklaşırım
- Olsun diye hayal kuruyorum
- “Söyle” derim, ders çalışırım
- Hiçbir şey yapmam unutmaya çalışırım
- Öğrenmek isterim sonra öğrenince merak biter
- **Oynayınca anlarım**

Beş yaşındaki çocuklar da meraklarını gidermek için şu yanıtları verdiler; *“Bakarım, elimde dokunurum, ona yaklaşırım.”* Verdikleri yanıtlardan anlıyoruz ki çocuklar meraklarını gidermek için merak konusu olan o şey ile temas kurmaya meyilliler. Avucun açılma sürecindeki dokunma duyusunun rolünü hatırlayın lütfen.

MERAKINI GIDERMEK İÇİN NE YAPIYORSUN? 6 YAŞ

- Televizyon seyrediyorum ve resimlere bakıyorum. Anneme ve babama soruyorum.
- Merak ettiğim şeylere bakıyorum, korkmadan denerim
- Köpeği olan birini görünce soruyorum, Kitaplara, bilgisayara , CD lere bakarım,
- Yaşlılar bilir onlara sorarım
- Resmini çizmeyi deniyorum o zaman onu görüyorum
- Araştırıyorum, gezilere gidiyorum, elime alıyorum
- En kısa zamanda yaparım, dikkat ederim, dinlerim
- Sabırla bekliyorum
- Gidebilirim oraya giderim o zaman görünce tam anlarım
- Oynayınca unutuyorum

Altı yaşın yanıtları da bir o kadar ilgi çekici; “Resmini çizmeyi deniyorum, o zaman onu görüyorum” diyor. Bakın nasıl somutlaştırıyor. Kullandığınız yöntemleri düşünün. Çocuklar bize yol gösteriyor. Nasıl öğrendiklerini bize gösteriyorlar. O zaman ne yapmak lazım? Çocukları dinlemek, onlardan kendi haklarındaki ip uçlarını toplamak lazım. “Gidebilirim oraya giderim, o zaman görünce tam anlarım.” demiş bir çocuk, yine temas etme, bağ kurma yani iletişim içinde kalma, dahil olma gereksinimi var. Ve dikkat ettiyseniz üç yaş grubunda da çocukların meraklarını gidermek için başvurdukları oyun.

MERAK ETMEK NEDİR? MERAKLI OLUŞUNUZ ÇEVRENİZDE NASIL KARŞILANIR? ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ 19 YAŞ ÜSTÜ

- Öğrenmek. Bilmek. Soru sormak. Araştırmak. Problem çözmek. Çaba göstermek. İlgili duymak. Cesaret göstermek, Sorgulamak, Gelişmek, Girişimde bulunmak...
- Başkasının işine burnunu sokma. Demedi deme.
- Bu merak başına derf açacak. Sonra başını taşlara vurursun.
- Sana kalmadı. Bir bu eksikti. Herkesin bir bildiği var herhalde. İki kere iki dört. Sonucu değiştiremezsin.
- Seni ne ilgilendirir. Karıştırma. Çıkmıtlık yapma.
- Boşuna uğraşma, olmayacağı besbelli. Zaman kaybı.
- Gereksiz işler bunlar. Geçer gider bu heves
- Bir sen düşündün, onca insanın aklına neden gelmedi ki senin farkın ne?
- Bildiğin yoldan şaşma. İcat çıkarma. Bırak başkası yapsın, kurcalama
- Merak edecek ne var? Apaçık ortada bu neyin merakı? Sorulacak soruların hepsi soruldu.

Aynı soruyu 19 yaşındaki üniversite öğrencilerine sorduğumuzda aldığımız yanıtların bir kısmı tıpkı küçük çocukların yanıtları gibi *öğrenmek, bilmek, soru sormak, sorgulamak üzerinde* odaklandı. Ancak diğer yanıtlar ürkütücü derecede düşündürücü; Onların sorusu biraz daha değişik. Soru şu: Merak etmek nedir? Meraklı olunuz çevrenizde nasıl karşılanır? Cevaplar: *“Gereksiz işler bunlar. Geçer gider bu heves. Seni ne ilgilendirir. Karıştırma. Başkasının işine burnuna sokma. Bir sen düşündün değil mi onca insan düşünmedi bunu? Neden senin aklına geldi onların aklına gelmedi ki? Merak edecek ne var?” “Sorulacak tüm sorular soruldu”.* Üzgünüm ve kendimi sorumlu hissediyorum bir bilim insanı, vatandaş, ebeveyn olarak bu yanıtların arkasındaki olumsuz yaşantılar için yeterince etkili olamadığım için.

Şimdi de küçük çocukların neleri merak ettiklerine bakalım; Çocuklar bu ve daha nicesini merak ediyor. Çocukların merakları bizim müfredatımız. Peki biz böylesi meraklı çocukların dünyasında nasıl etkili ebeveynler ve öğretmenler olabileceğiz? Nereden, nasıl başlamamız daha doğru olacaktır.

Yesil sabun ama köpük beyaz neden? **Eskiden de okul var mıydı?** Oyuncak ayının kulağını çeksem kulağı acır mı? **Benim de bir gün sihirli gücüm olacak mı?** Başka dünya var mı? Kim gitti ? Giden var mı? Ölünce büyümek duruyor mu? **Büyük ayakkabı giyersem baba olmam daha mı kolay olur?** Uzay neden siyahtır, orası hep mi gece? Köpeğe havlamayı kim öğretti? Ben büyüyünce neye benzeyeceğim? **Çizgi film karakterleri nerede yaşar?** Oyuncak bebeklerin de ailesi var mı? Onlar hiç mi büyüyemez? Cennet neresi? Nasıl bulacağız yolumuzu,adresini bilen var mı? **Mikrop çok küçük, göremiyoruz, bizi nasıl hasta yapabiliyor?** Herşey biter mi? Benim nasıl olacağıma kim karar veriyor? Neden herkesin sesi farklı? **İlk insanların düğünün şahitleri kim oldu?** İyiler de bir gün kötü olur mu? Kırmızı rengine kim ilk kez kırmızı dedi? Uykusu gelen kuşlar havadayken uyursa düşmez mi? **Hayvanlar neden ailecek dolaşmaz?** Dünyada kaç tane hayvan var? **Karıncalar, çamurda nasıl yürür ?** Ağaçların yaprakları neden farklı? Hayvanlar ağlar mı? Bebekler konuşmayı nasıl öğrenir? **Büyüme kendiliğinden mi olur?** Biz uykudayken dünyada neler oluyor? Parasız hayat yok mu?Allahı neden göremiyoruz? **Erkekler neden doğuramıyor?**Kar yağmazsa kış olmaz mı? Arabalar çarpışınca ölen adamlara ne oluyor? **Herkes ölecek mi?** Arabalar nasıl modifiye ediliyor? Neden büyükler büyük, küçükler küçük? Nasıl çürüme

ÖNCE ERKEN ÇOCUKLUK
EĞİTİMİ

Yanıt çok açık. Yani A noktası erken çocukluk eğitimi. Çocuğun yüksek yararına olan şey çocuğu anlamak, ihtiyaçlarının ve önceliklerinin farkına varmak ve kendi potansiyeli kullanabileceği en üst seviyeye kadar kullanmasına eşlik etmek, ilham olmak.

ÇOCUĞU ANLAMAK, ONUN İÇİN ÖNEMLİ VE ÖNCELİKLİ OLANLARA DUYARLI OLMAK

Şimdi bu çocuğa bakalım bu çocuk şu anda ne yapıyor? Uçak kullanıyor ama biz yukarıdaki uçağı görmediyse, onu taklit ettiğini fark etmediyse, koşturmasını, çıkardığı sesi gürültü olarak tanımlayabiliriz. Bu durumda çocuğa ciddi bir haksızlık yapmış oluruz. Geçen gün anaokulunda koridorda koşturan çocuklara dikkatli olun koşmayın böyle dediğimde bana *koşmuyoruz ki uçuyoruz* dediler.

Bir **başka** anekdot daha; Ebeveyn anaokulu çocuğa soruyor. Mars mı uzak Amerika mı? diye, çocuk Amerika uzak yanıtı verince ebeveyn okulun çocuklara bir şey öğretmediğinden yakınıyor ta ki çocuk yanıt olarak; bak Mars şurada ama Amerika' yı buradan görebilir misin? Göremezsin tabi ki o zaman neymiş Amerika daha uzakmış. Çocuğun gözünden bakmak gerekir dünyaya.

Bu da **başka** bir anekdot; Dünyaya çatal batıran çocuklara ihtiyaç var. Ne demek bu? "Bilim insanları neden dünyayı araştırıyorlar?" sorusuna çocuğun verdiği yanıt: "Bir sufle düşünün. Suflelerin içinde çikolata vardır ve sizin bu çikolatayı görmek için ona çatal batırmanız gerekir. Dünya da böyle, tadını almak için onu incelemek lazım.". Bu bir çocuğun yanıtı. O zaman çocukların dünyasını anlamanın **başka başka** yollarını keşfetmek için çok çaba sarf etmemiz gerektiğini düşünmemiz gerekir. Yeşil ışık, çocuğun dünyasını anlamaya, onun duygu ve düşüncesini kabule yönelik farkındalığı ve duyarlılığı göstermek için kullandığım bir metafordur. Ancak etrafımızda bazen kendimizi korumamız gereken o kadar çok kırmızı ışıklar yanıyor ki.

İşte size çevrenize yeşil ışık saçmanıza yardımcı olacak bir kitap; Çocuk, Köstebek, Tilki ve At. Çocukların sorularına verdiğimiz yanıtlar öğretmenliğimizde, **başka başka** yolları keşfetmenize yardımcı olacak. Kitaptan birkaç yeşil ışık sorusu paylaşmak isterim; *Büyüdüğünde ne olmak istiyorsun? “İyi kalpli.” dedi çocuk. “Yaptığın en iyi keşif neydi?” diye sordu köstebek. “Bu halimle yeterli olduğum” dedi çocuk.* Sizin için getirdim bu kitabı, diğer sayfalarında neler yazıyor merak ediyor musunuz? Güzel, merak edin. Tam da istediğim bu. Merak uyandırmak, merakta bırakmak, meraklı kalmak. Merak sadece çocuğu değil herkesi harekete geçiren çok güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Elbette ki bir duygu, düşünce eylemini başlatmak için her zaman alıştığımız rutinlerin dışında **başka** yollar dememiz gerektiğinin önemini hepimiz farkındayız.

Örneğin sizce aşağıdaki sözleri kim ne zaman söylemiş olabilir?

- * *Öğrenme, çocukluğun ilk günlerinden itibaren başlar. Anneler, çocuk eğitiminde aktif olmalıdır. Eğitim, okul ve aile dışında tüm toplumla bütünleştirilmelidir. Cinsiyet ayrımı yapmaksızın her çocuk eğitim hakkından yararlanmalıdır. Özel gereksinimi olan çocuklar, okul dışında bırakılmamalıdır. Çocuklar okulda iyi, insani muamele görmelidir. Çocukların mutluluğu için yeni disiplin ve öğretim yöntemleri bulunmalıdır. Mümkün olduğunca çok duyuların kullanılmasına fırsat tanınmalıdır. Ezbere dayalı eğitimden uzaklaşılmalı, muhakeme yapmak, hafıza, yaratıcılık, hayal kurma desteklenmelidir. Dersler birbirinden kopuk olmamalı, birbirleriyle bütünleştirilmiş verilmelidir. Comenius 1592 – 1670. Yani günümüzde de ilgi gören bu fikirler 16 ve 17 yy da dile getirilmiş fikirlerdir.*
- * *Duyular, zihne açılan kapılardır. Çocuklara daha sempatik ve şefkatli davranmak gerekir. Oyun ve özgürlük çok önemlidir. Çocukların oynamak, keşfetmek ve büyümek için özgür olmaları gerekir. Merak etmek, çocuğun öğrenmeye ilgisini işaret eder, meraklı oluşları ciddiye alınmalıdır. Çocukların sorularına saygı duyulmalıdır. Düz anlatım yerine, örneklerden ve deneyimlerden yararlanmaları sağlanmalıdır. Botanik, astronomi, coğrafya, anatomi, marangozluk ve el sanatları, dil eğitimi dersleri erken yaşlardan itibaren verilmelidir. Çocuğun özgürlük kadar otoriteye ve kurallara da ihtiyacı vardır. John Locke 1632 – 1704. Görüldüğü üzere 17 ve 18 yy söylemleri ile 21.yy söylemleri arasında muazzam bir benzerlik görülmektedir.*
- * *Çocukluğa ve çocuğun doğasına saygı duyulmalıdır. Çocuğun doğası iyidir, yanlış bir deneyimle karşılaşmadığı sürece hayatı boyunca iyiliğini korur. Çocukların deneme yanılmalarla kendi kararlarını verip davranışlarının doğal sonuçlarını görerek öz denetim becerilerinin gelişimi desteklenmelidir. Çocuklar, doğayla yakın temasta ve duyularını kullanarak, dış dünya ile etkileşimde kalarak kişiliklerini geliştirirler. Kapasitesine ve gelişimine uygun eğitim ortamlarında çocuklar kendilerini korumayı ve erdemli kalmayı başarmayı öğrenirler. Öğrenme pasif değil aktif bir eylemdir. Jean Jacques Rousseau 1712 – 1778 yılları arasında yaşayan bir düşünürün fikirlerinin bugünümüzün de savunulan fikirleri olması dikkat çekicidir.*

- * *Öğrenme, çocukluğun ilk günlerinden itibaren başlar. Anneler, çocuk eğitiminde aktif olmalıdır. Eğitim, okul ve aile dışında tüm toplumla bütünleştirilmelidir. Cinsiyet ayrımı yapmaksızın her çocuk eğitim hakkından yararlanmalıdır. Özel gereksinimi olan çocuklar, okul dışında bırakılmamalıdır. Çocuklar okulda iyi, insani muamele görmelidir. Çocukların mutluluğu için yeni disiplin ve öğretim yöntemleri bulunmalıdır. Mümkün olduğunca çok duyuların kullanılmasına fırsat tanınmalıdır. Ezbere dayalı eğitimden uzaklaşılmalı, muhakeme yapmak, hafıza, yaratıcılık, hayal kurma desteklenmelidir. Dersler birbirinden kopuk olmamalı, birbirleriyle bütünleştirilmiş verilmelidir. Comenius 1592 – 1670. Yani günümüzde de ilgi gören bu fikirler 16 ve 17 yy da dile getirilmiş fikirlerdir.*
- * *Duyular, zihne açılan kapılardır. Çocuklara daha sempatik ve şefkatli davranmak gerekir. Oyun ve özgürlük çok önemlidir. Çocukların oynamak, keşfetmek ve büyümek için özgür olmaları gerekir. Merak etmek, çocuğun öğrenmeye ilgisini işaret eder, meraklı oluşları ciddiye alınmalıdır. Çocukların sorularına saygı duyulmalıdır. Düz anlatım yerine, örneklerden ve deneyimlerden yararlanmaları sağlanmalıdır. Botanik, astronomi, coğrafya, anatomi, marangozluk ve el sanatları, dil eğitimi dersleri erken yaşlardan itibaren verilmelidir. Çocuğun özgürlük kadar otoriteye ve kurallara da ihtiyacı vardır. John Locke 1632 – 1704. Görüldüğü üzere 17 ve 18 yy söylemleri ile 21.yy söylemleri arasında muazzam bir benzerlik görülmektedir.*
- * *Çocukluğa ve çocuğun doğasına saygı duyulmalıdır. Çocuğun doğası iyidir, yanlış bir deneyimle karşılaşmadığı sürece hayatı boyunca iyiliğini korur. Çocukların deneme yanılmalarla kendi kararlarını verip davranışlarının doğal sonuçlarını görerek öz denetim becerilerinin gelişimi desteklenmelidir. Çocuklar, doğayla yakın temasta ve duyularını kullanarak, dış dünya ile etkileşimde kalarak kişiliklerini geliştirirler. Kapasitesine ve gelişimine uygun eğitim ortamlarında çocuklar kendilerini korumayı ve erdemli kalmayı başarmayı öğrenirler. Öğrenme pasif değil aktif bir eylemdir. Jean Jacques Rousseau 1712 – 1778 yılları arasında yaşayan bir düşünürün fikirlerinin bugünümüzün de savunulan fikirleri olması dikkat çekicidir.*

Özetlemek gerekirse, günümüzün 21.yy becerileri olarak referans gösterilen tüm beceriler, neredeyse 16 yy dan beri savunulan görüşler arasında yer almıştır. Bu demektir ki, eğitimde dönüşüm fikri, sadece günümüzün yenilikçi arayışları ile yanıtlanamaz. Eğitimde dönüşümün sadece ileriye değil, aynı zamanda geçmişten bugüne taşınan deneyimlerle de beslenmeye gereksinimi vardır. Bugün ve yarın geçmişten bağımsız değildir. Eğitimde dönüşüm fikrinin teknoloji bağımlı dönüşümden ötede geçmişten de yararlanmayı kapsamaması gerektiğini hatırlatmak isterim. Yani eğitimde dönüşüm için **başka** bakış açılarına gereksinim olduğu açıktır.

Son olarak Gelin ..... Mektup sürecini hatırlamanızı rica ediyorum.
Şimdi sıra mektupta.
Bir mektubunuz var.

Sevgili genç meslektaşlarım, öyle bir işe soyundunuz ki işin ciddiyetini ne kadar farkındasınız bilemem. Ben de tıpkı sizin gibi meraklı, hevesli, kafası karışık ve heyecanlıydım. Hoş heyecanımı hiç kaybetmedim. Şu an bile.... Bu iki duygunuza sahip çıkın. Yoksa olduğunuz yerde kalırsınız. Bu arada ciddi derken sıkıcı bir işten bahsettiğimi sanmayın sakın. Yapacağınız işin önemine, değerine dikkat çekmek için bu sözü sarf ettim. Binlerce çocuğun hayal ortağı oldum. Hiç, birbirinin aynısı olan bir çocuğum olmadı, hepsi **başka başka** dünyalarına kabul etti beni ve onlarla zenginleştim. Bazılarına yetişmek için çok çalışmam gerekti, koşturdular beni peşlerinden ama bazıları vardı ki ben onlar için adımlarımı yavaşlattım. Bazen durdum ve hatta geri adımlar bile attığım oldu. Yolculuğum hep sürdü. Onlar zor değil, zorluklar yaşayan çocuklardı. Nasıl daha iyi bir öğretmen olabileceğimi öğrendim onlar sayesinde. Büyük ünvanları olan ailelerin çocuklarıyla çalıştım, sınıfıma ünvanlarını sokmak istediler, risk aldım direndim, onlara çocukların ünvanlarının olmadığını eşit onurları ve farklı hayalleri olduğunu anlattım. Zor oldu, ama oldu.

Geçmez dediğiniz yıllar o kadar çabuk geçiyor ki tıpkı şu an olduğu gibi bakıyorsunuz mesleğinizde 67 yılı geride bırakmışsınız. Şu an tam 90 yaşındayım sizin bildiklerinizi bilmem elbette mümkün değil ama hala öğrenme hevesim olduğuna göre umut var demektir.

Umudun adıdır, öğretmen. Günlük tutun gençler, sonrasında ne kadar muhteşem işler yaptığınızı görüp kendinizle gurur duymak için işinize yarayacaktır. Mesela 28 Ocak 2022 tarihini günlüğüne yazın gençler, mesleğine yeni başlamış gibi hevesli, heyecanlı, yarına iş bırakmak istemeyen, yarın ve sonrası için birçok hayali ve anlatacak çok öyküsü olan **Koza öğretmen hanımla** tanıştık diye yazın. Kozalar kolay örülmez. Kozadan kelebeğe can bulmak, sabır gerektirir, emek ister. Bugünü kaydedin gençler, kendi emeklilik gününüzde açıp okursunuz. Sevgiyle, coşkuyla çalışın gençler.

Koza Kantar Anaokulu Öğretmeni hem de 90 yaşında

İşte gelin ile başlayan mektup ile biten konuşma akışımın sonuna böylece gelmiş oluyoruz. Eğitimde dönüşüm fikri ve eylemi 90 yaşındaki Koza öğretmenin deneyimlerinden, beslenmeye devam etmelidir.

Eğitimle ilgili geçmiş zamana ait görüşlerin paylaşılmasında yararlanılan kaynak:
Aktan, E.K. 2021. Erken Çocukluk Eğitimine Giriş. Nobel Akademik Yayıncılık.

Prof. Dr. Sinan CANAN

Üsküdar Üniversitesi, Öğretim Üyesi

YENİ DÜNYANIN CESUR EĞİTİMİ

Türkiye Özel Okullar Derneği'ne bu davet için teşekkür ediyorum. Bundan seneler evvel katıldığım 14. Antalya Sempozyumu'ndan sonra o gün bugündür eğitim camiası ile ilişkilerimiz çok sıkı fıkı devam ediyor. O yüzden bu organizasyonun bizde ayrı bir yeri var. O toplantı 14. olmasına rağmen, orada yaptığımız beyin muhabbetinin çok büyük ilgi çekmesi, böyle hayretle karşılanması beni biraz şaşırtmıştı. “Bundan öncekilerde beyinden niye hiç konuşulmadı?” dedim. “Sonuçta eğitim deyince aklımıza ilk o geliyor, bir organ olarak” dedim. Dediler ki “Üç sene önce bir hoca çağırdık, bize bir beyin anlattı. Biz o gün kani olduk ki bu iş bizim işimiz değil. Biz bir daha bu toplara girmeyelim. Biz paşa paşa eğitim modelleri tartışıp geçip gidelim.” diye bir düşünce oluştu dediler. Hak verdim meslektaşlarımızın bu iş de çok suçu varmış. O günden beri üstümüze bir vazife edindik diyelim, hayırlısıyla yerine getirmeye çalıştığımız. En anlaşılır şekilde anlatalım diye vurduk kendimizi yollara 2013-2014'ten beri gezerek bu işi yapıyoruz.

Bugün burada çok farklı bir zamansal tecrübeden sonra buluştuk. Bana gençken, küçükken biri bana: “Böyle bir zaman geçireceksin, bir pandemi olacak bütün dünya kitlelenecek. Dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde eşzamanlı olarak okullar kapanacak” gibi bir şey söyleseydi arkadaşısı bilim kurgu yerine başka tür kitaplar okuma yönlendirmeye çalışırdım. Yani bu çok hayal edebileceğiniz bir şey değildi ama oldu. Biz böyle bir şeyden geçtik, geçiyoruz. Hala devam ediyor. Zorlayıcı bir dönemdi. Kötü birçok haber, gerginlik, belirsizlik içerisinde bulunduk, bulunmaya da devam ediyoruz. Fakat burada masaya koyduğumuz eğitim konusu açısından ben büyük hayırlara vesile olabileceği umudunu taşımak istiyorum. Çünkü biz insanların bir özelliği var; ben biliyorsunuz insanla uğraşıyorum, esas konum başta kendim olmak üzere “Bu insan nedir, nasıl bir şeydir?” mevzusunu çözmeye çalışmak. Biz zorlanmadan, sıkışmadan dönüşmüyoruz. Yani bir şekilde aklımızda yeni bilgiler olsa bile onları hayata geçirmek için böyle bir tokat yememiz gerekiyor tabiri caizse. Bu tokat genellikle yumuşak bir tokat olmuyor. Yani ufak tefek böyle bizi rahatsız eden durumlar pek dönüşüme, değişime sebep olmuyor. Çok radikal değişimler yaşarsak eğer bir şeyler oluyor.

Ben bu dönemin yeterince radikal olduğunu düşünüyorum, öyle olduğuna inanmak istiyorum ve bundan sonra inşallah “eğitim” denen, “okul” denen, “talim terbiye” denen şeyin aslına rücu edeceğini ve insana biraz daha uygun, insan yapısına göre şekillendirilmiş bir tarafa doğru adım atabileceğim bizi düşünüyorum. Tabi insanla

uğraşırken bu kadar sene, ben bir biyolog olduğum için biyolojik zaviyeden bakıyorum insana. Oradan tarif etmeye çalışıyorum ve bu bana çok fazla şey öğretti; başta kendim hakkında, sonra yaptıklarım, ettiklerim, hayata nasıl yanıt verdiğim hakkında. Tabi ki etrafımdaki insanlar hakkında da çok fazla değişik şeyler öğrendim.

Bugün havada bir başlığımız var “Yeni Dünyanın Cesur Eğitimi” diye. Dün akşam bir zihin haritası yaptım size ne anlatacağım ile ilgili. Zor bir konu insan eğitimi ama dün İlber Ortaylı Hoca sabah burada laf arasında çok güzel küçük bir cümle sarf etti ; “Eğitim bir hayat meselesi” dedi. Zürafalar böyle kongreler yapmıyorlar. Yani toplanıp “Ya ne yapacağız biz, bu zürafaların hali ne olacak?” ya da ne bileyim rakunların, suaygırlarının böyle bir derdi yok. Bir tek biz böyleyiz ve bunu bir kere bir çözmemiz lazım. “Eğitim şart” diyoruz “Eğitim önemli” diyoruz “Eğitim, eğitim, eğitim...” diyoruz ama niye biyolojik alemde 10 milyondan fazla canlı türünden sadece insanın hem de bu kadar zeki, bu kadar kapasiteli, bu kadar hani devrimler yaratabilecek kadar kafasını iyi çalıştırabilen bir canlının ömrünün neredeyse yarısından çoğunu eğitimle geçirmesi gerektiğini belki de çok iyi masaya koymuyoruz, belki de bunun üzerine çok düşünmüyoruz. Zira bunu düşünmeye başladığımız anda eğitimle ilgili ters giden şeyleri de fark etmeye başlıyoruz aslında. Neden bizim eğitime ihtiyacımız var? Biyoloji ve biyolojik evrim bağlamında insana bakmak hep çok öğretici olduğu için paylaşmaya çalışıyorum. “İnsanın Fabrika Ayarları” gibi kitapları biraz da o yüzden yazıyorum. Biyolojinin propagandasını ve reklamını yapmaya çalışıyorum. Biz de biyoloji bir ders olarak zannediliyor. Yani bir uzmanlık alanı zannediliyor.

Bu devirde biyolojiyi merak etmemek, biyolojiden temel düzeyde haberdar olmamanın en önemli insani eksikliklerden birisi olacağını savunuyorum. Özellikle içinde bulunduğumuz dönemde. Uzmanlık ya da teknik düzeyde değil, bir anlayış, nosyon ve kültür düzeyinde biyolojiyi anlamamız, gerçekten kendimize ve hayatımıza bakışı çok değiştiriyor. Ben bununla ilgili üzerime düşeni yapıp, anlaşılır bir şekilde anlatmaya gayret ediyorum ama bu biyolojik zaviyeden baktığımızda insan çok tuhaf bir canlı ama diğer canlılar arasında onların ayrılmaz bir parçası olacak kadar da anlaşılabilir özellikleri var. Bunlardan bir tanesi, demin söylediğim gibi, zayıf ve çıplak bir bedenle bu dünyaya gelmek zorunda olduğu için aşırı zeki olması gereken bir canlı ve bu yüksek derecede zekâsıyla hayatta kalmanın yollarını bulmak durumunda. İşte zürafaların böyle bir derdi yok. Onlar ful ekipman doğuyorlar, her şeyleri üzerlerinde hazır. Yani ekstra bir şey yapmaları bu sabah ne giyeceğim diye stres olmalarına falan gerek yok. Onlar gayet güzel yaşayıp gidiyorlar. Biliyorsunuz bir de beyin gelişimleri tam doğdukları için anne karnından çıkar çıkmaz, üç beş dakika içinde, ayaklanıp yürümeye başlıyor canlıların çoğu. Biz seneler boyunca böyle anne bakımına muhtaç, eli ayağı tutmayan, hiçbir şeye yetmeyen, tek başına hayatta kalması imkansız olan bir canlı olarak doğuyoruz. Üç dört sene anne ve baba bakımına ihtiyacınız var.

Bu aile bakımı, kültürel bir çevrede var olma gibi hikâyelere baktığımızda ve insanın şu son 20-30 bin yıllık macerasına şöyle kuşbakışı bakınca; biyolojik bir canlı olmanın çok ötesine geçmiş durumdayız; özellikle son 15.000 senedir. Biz artık kültürel bir canlıyız. Kültür üretiyoruz. Bir şeyler yapıyoruz, “birikimli kültür” dediğimiz bir şey üretebiliriz ve bunun da en önemli dayanağı ya da biyolojik arka planını; bu eli ayağı tutmaz bir bebek olarak beyin gelişimimiz bitmeden doğuyoruz ya; anne babamızın ya da etrafımızdaki insan grubunun teşkil ettiği kültürel ortamda gözümüzü açıyoruz ve beyin onun içinde gelişiyor. Kültür bizi şekillendiriyor. Sonra kısmetse, yeterince yaşarsak, deneyim toplarsak bu kültüre bir şeyler ilave edip kendi yavrularımıza aktarıyoruz. Biz aslında, bütün canlılar nasıl genetik bilgiyi aktararak canlılığı devam ettiriyorlar, biz canlılığı devam ettirirken öte yandan bir de kültür yaratıp bunu devam ettiriyoruz. Aslında insan artık biyolojik bir gen aktarıcısı olmaktan çok öte bir kültür aktarıcısı. Bizim temel görevimiz, insan olarak, hem genlerimizi hem de kültürümüzü aktarmak. Bu “kültürü aktarmak” deyince bu kadar kolay bir şey değil. Çünkü ne yaşarsak bir sonraki nesil bizden o birikimi devralıyor. Dolayısıyla bu yaşantımız, nasıl ki yediğimiz, içtiğimizde dikkat ediyoruz, daha sağlıklı olalım, çoluk çocukta bir sıkıntı çıkmasın diye biyolojik sağlık açısından dikkat ediyoruz. Kültürel sağlık, entelektüel birikim açısından aynı dikkati gösterebildiğimizi söylemek pek mümkün değil. Biraz gelişine yaşıyoruz ve bu gelişine yaşama, özellikle kendi ömür süremiz içinde bile gördüğümüz sonuçlarıyla eğer bir bakarsak; insan kültürünün yozlaşmasına, dağılmasına ve özellikle binlerce yıllık kadim tecrübe dediğimiz şeyi sıklıkla unutmaya sebep oluyor. O yüzden de böyle toplanıp sürekli birbirimize bir şeyler hatırlatmaya çalışıyoruz. Biraz önce Belma Hoca ne güzel eskilerin söyledikleri güzel sözleri teker teker karşımıza çıkardı. Aslında herkes gereken her şeyi söylemiş. Ben çoğu zaman, onları duyunca, boşa konuşuyormuşum gibi geliyor çünkü zaten söylenmiş. Fakat biz unutuyoruz. Çünkü insan nisyân ile malûl diyorlar ya, nisyân unutkanlık” demek, biz hep unutuyoruz ve hatırlatma görevimiz var birbirimize.

Bu kültür aktarıcısı canlı olmak, eğitime ihtiyacımızın temelini oluşturuyor. Çok uzunca bir süre kültürel birikimimizi bir şekilde devralmak üzere erken yaşlarımızı eğitimle geçiriyoruz. Ama bunun için neler alıyoruz? Eğitimde öğrendiklerinizin ne kadarını hatırlıyorsunuz bilmiyorum ama ben üniversitenin son sınıflarına kadar aldığım şeylerin çoğunu unuttum yani hiçbirini hatırlamıyorum. O kadar uzun sürede bu kadar verim büyük bir vakit kaybı anlamına geliyor. Bunu da hepimiz biliyoruz zaten. Hayata dair okulda kazandığımız belki de en önemli nosyon: Karşı cinsle nasıl muhabbet edilir, nasıl havalı olunur, hangi müzik türü bana en uygundur gibi sosyal işler. Çünkü sosyallik bizim beynimizi, birazdan söyleyeceğim, bizi çok ilgilendiren, çok gelişmiş bir beyine ihtiyaç duyan bir özelliğimiz. Yani öyle kolay bir şey değil sosyal aktiviteler yapabilmek.

İnsanın bazı zaaflarını öğrenmemiz gerekiyor aslında bu eğitim sürecinde. Benim biyolojide en sevmediğim bilgi - ama benim çok işime yarayan bilg- bana benim zaaflarımı anlatan bilgiler. Mesela evrimsel ve antropolojik olarak baktığınızda insan, dünyadaki 300.000 senelik yaklaşık varlığının %95'inden fazlasını avcı ve toplayıcı olarak tabiatta geçirmiş. Son % 3-5'ini de tarım ve hayvancılığı keşfettikten sonra yerleşik hayat, şehirleşme, medeniyetler ortamında sürdürüyor. Çok kısa bir süredir biz bu toplu kültür ortamına alışmaya çalışıyoruz ve aslında yapılanmamız, yani tırnak içinde fabrika ayarlarımız, avcı toplayıcı dönemde optimize edilmiş. Beyinlerimiz ve bedenlerimiz ona göre ayarlanmış. Bunun farkında olmamak bize neler kaybettiriyor? Garip bir bağlantı gibi gelebilir size ama yeterince uzun süre üniversitede öğretim üyeliği yaptığınızda ilginç bir fenomenle karşılaşıyorsunuz. Çok havalı ya da normal, herhangi bir üniversite bölümünü bitiren bir öğrenciye bakın; tıp fakültesi, hukuk fakültesi gibi havalı bölümler de dahil olmak üzere. Türkiye'de üniversiteye girebilen genç olmak çok seçkin bir durum değil mi? Çok az sayıda insan, oransal olarak üniversitelere gidebiliyor. Bu eskiden daha da fenaydı ama o zaman da aynı fenomen geçerliydi. Bu fenomen şu: Bir bölümden mezun olup oturup atanma, bir fırsat bekleme, böyle bir şeyleri bekleme gibi bir durum var insanların hemen hemen tamamında.

Psikoloji bölümdeyim ben, genç arkadaşlarım, mezuniyette diploma yerine verdiğimiz bir belge var, onu alıyorlar diyorlar ki: "Hocam fotoğraf çektirelim, hayırlı olsun diplomamızı aldık artık işsiziz.". Hep yapılan espri bu. "Niye işsizsiniz?" sorusu sorulduğunda: "Kadrolar dolu, nasıl atanacağız, ne olacak işte bir sürü klinik psikolog var, klinik yapsam ne olacak..." gibi tonla şikayet ve bahane sıralanıyor ve bu insanların hepsinin zihninin arka tarafında "Bir fırsat bulursam yırtacağım, bir fırsat bulmalıyım" kodu yerleşmiş vaziyette. Bu kod nasıl bu kadar kolay yerleşiyor? Mesela herhangi bir dinin kurallarını öğretmeye çalışsanız bu kadar verimli öğretmezsiniz. Baskı ile bile olmaz ama nasıl bu kadar otomatik yerleşiyor? Bundan 200.000 yıl önce hayatta kalmanın şartı, tabiatta fırsat bulmaktı ve insan zihninin varsayılan altyapısı fırsat kovalamaya, fırsat beklemeye ayarlıdır. Mesela atalarımız, yırtıcı hayvanların yeni avladıkları av hayvanlarını kaçırap karınlarını doyurdukları için fırsat olarak dört gözle kovalarlarmış. İyi havaları kovalarlarmış, doyacak, üreyecek ve güvenli olacak fırsatları kollamak zorunda kalmışlar yüz binlerce yıl boyunca.

Bundan dolayı beyinler fırsat aramaya kodlu ve bugün 21. yüzyılda bu avcı toplayıcı beyin özelliğimizi bilmediğimiz için bir insana ne öğretirsek öğretilim, fırsat bekleme modundan, fırsat yaratma moduna onu dönüştüremediğimiz sürece bu insan hayatı boyunca modern dünyanın avcı toplayıcısı olarak yaşamaya devam edecek. Dönüştürücü eğitim, insanın zaaflarını anlamasını ve bu zaafı avantajla dönüştürmesini ya da kontrol etmeyi öğrenmesini getirmeli. En önemli sorunumuz hiçbir zaman bilgi eksikliği olmadı sevgili dostlar. Bizim bilgi eksikliği konusunda artık hiçbir sorunumuz yok. Her bilgi; yazılabilir, konuşulabilir, mantık çerçevesinde izah

edilebilir. Her bilgi artık yerde var. Şimdi neyi öğrenmemiz gerektiğini tekrar tartışmamız gereken bir dönemdeyiz. “Yeni Dünyanın Cesur Eğitimi” dediğim mesele de özellikle bu konunun çok merkezi olduğunu düşünüyorum. Artık öğretme metotlarını konuşmayı, en azından bir süre bir kenara bırakıp, “Ne öğretmemiz lazım?” gibi “Aa bu da sorulur mu ya?” denen soruları bir daha sormalıyız. Temel soruları az önce çocukların sorduğu sorular gibi bir daha, bir daha, bir daha sorabilirsek bazı işleri düzene koyacağız diye düşünüyorum.

İnsanın zaafı demişken, yani böyle kendinizi sürekli üremeye çalışan, devamlı genlerini aktarmak üzere bin bir dolap çevirmek durumunda olan, şekerci dükkanındaki çocuk gibi dünyanın nimetlerine saldırmaktan kendini bir türlü alıkoyamayan, hayatını dizginlenemeyen garip bir canlı olarak resmeden ama kültürün size öğrettiği “İnsanız kardeşim, hayvan değiliz ya” gibi sloganlarla da kendini rütbeli de hissededen bir canlı olarak çelişkiler yaşıyoruz. O yüzden belki biyolojiyi pek sevmiyoruz. Bize en çıplak hayvansı halimizi anlattığı için. Fakat bu bilgi yaklaşık 100 yıldır dünyada özellikle gelişmiş ülkeler ve gelişmiş kurumlar tarafından çalışılıyor, derleniyor ve toplanıyor.

1920’lerde mesela insan psikolojisinin zaafı üzerine kuzeni Freud’un çalışmalarını dikkatle takip eden Edward Bernays, bugün dünyada halkla ilişkiler olarak bilinen alanın temellerini, çok ilginç bazı hareketlerle atıyor. Bu hareketler, detaylara girmeyeceğim, mesela; “Amerika’da insanların toplu davranışlarını ben nasıl yönlendirebilirim?” diye düşünüyor, gerçekten bir hafta sonu bütün Amerikalı kadınların sokakta sigara içmesini sağlayarak ki o zamana kadar ayıp bu, kadınlar sokakta sigara içmiyorlar. Lucky Strike’in satışları üçe dörde katlanıyor ki onların talebi “Kadınlar da sigara içse çok satarız” diye. Adam bunun yolunu buluyor. Nasıl buluyor? İnsanın zaaflarını biliyor. O dönem kadın hakları sorunu var. Üç dört tane model tutuyor parayla, diyor ki: Pankartlarla kadın hakları diye yürüyeceksiniz ama New York’ta Time Square’ye geldiğiniz zaman hemen çantalarınızı açıp sigaralarınızı çıkacaksınız, bir tane yatacaksınız ve basın mensuplarının da önünde diyeceksiniz ki: “Ben özgür bir kadını hayattımı belirleme hakkım var” diye ve o fotoğrafı verdikleri anda sokakta içilen sigara Amerikan kadının bir anda özgürlük sembolü oluveriyor. Sigara satışları gerçekten patlıyor. Bu sadece basına en çok yansıyan, en ortada gördüğümüz işlerinden bir tanesi. Edward Bernays için “şeytanın sol bacağı” diyorlar. O kadar kolay halkın görüşünü ve davranışlarını manipüle edebiliyor ki, öyle teknikler geliştiriyor ki tabi bu teknikler sadece ona ve iş ortaklarına yaramıyor. Yıllar Sonra 1930’larda 1940’larda milyonlarca Yahudi’nin toplama kamplarında öldürülmesini alkışlayan milyonlarca Almanın, o alkışları tutabilmesini sağlayan propagandalara da ilham kaynaklığı ediyor. Hitler’in propaganda bakanı Goebbels’in “En büyük ilham kaynağım” dediği o arkadaşına atıf yaparak bir milleti özellikle fakirlikte korkutup coşturduğu enteresan endoktrinasyonlarını hazırlayabiliyor.

Bu bilgiler, tarihsel olarak üzülelim diye söylemiyorum, çok ciddi bir bilgi birikimi anlamına geliyor. Bugün bu bilgi birikimi artık yeni yapılan çalışmalarla da her türlü veri tabanında mevcut. Yani bunlara istersek ulaşabiliyoruz. Peki bu verileri bugün biz nerede kullanıyoruz? Tabii ki reklam ve halkla ilişkilerde bol bol kullanıyoruz. Nöropazarlama da bol bol kullanıyoruz. Alım satım işinin, paranın döndüğü her yerde kullanıyoruz. Ama bir yerde daha kullanıyoruz, yeni dünyanın ne olacağını belirleyen en önemli teknoloji altyapımız olan yapay zeka ve öğrenebilen sistemlerde kullanıyoruz.

“Yeni Dünyanın Cesur İnsanı” dediğim zaman herkes Aldous Huxley’in kitabına şerh yazdığını sanıyor. Halbuki ben kitabı okumadım ama okuyacağım “Cesur Yeni Dünyayı” sözüm var. Yeni dünyanın ne olduğunu pek anlayamadığımızı ya da üzerinde düşünemediğimizi düşünüyorum. Hele hele eğitimle ilgili konuştuğumuz böyle bir hazirunun yanında bunu kısaca bir resmetmeyi çok istiyorum. Çok önemli buluyorum. Biz son 20-30 yıldır “dijital teknoloji” diye bir şeyle karşılaştık. Gittikçe de hayatımızda yer tutmaya devam ediyor. Her şeyimiz dijitalleşti. Artık dijital bir medeniyeteyiz. Onda sıkıntı yok. Şu anda ellerimizde birkaç senedir akıllı cihazlar, akıllı telefonlar dediğimiz bir şeyler var ve hemen hemen kesintisiz olarak, yani evlerimizde elektrik olduğu gibi bizde de artık kesintisiz olarak internet bağlantısı var. Devamlı olarak bir şeye bağlıyız ve oralardan veriler alıp verebiliyoruz ama bununla da kalmıyor artık teknolojik cihazlar birbirleriyle haberleşip bizim adımıza kararlar verebiliyorlar. “Şu şunu şöyle yapsın. Bu bunu böyle yapsın” gibi “nesnelerin interneti” diyorlardı bir ara buna. Peki bu kararları kim veriyor? Yani kim yönetiyor bu işi? Milyarlarca insanın aynı anda bağlı olduğu bir ağda merkezi bir yönetim sağlama imkanınız yok. Ne yapacağız? Bu veriler, biliyorsunuz dünya bilgisayar devleri Google gibi, Amazon gibi, Apple gibi firmaların büyük sunucuları var. Bizim kullandığımız markalar her neyse, o markaların sunucularına bizim yaptığımız her şey bir şekilde gönderiliyor. Her şey derken; elinizdeki bir akıllı telefonun sizden her bir saniye hangi bilgileri aldığını, liste olarak elinize versem, şu anda bu salondaki insanların %70’i o telefonu atarak ters tarafa kaçacak. Size bunu net olarak söyleyeyim. Ben bunu 2015 senesinde bir çalışma vasıtasıyla ki 2015 diyorum, bugünkü cihazlar yoktu ortada. Bana bir yazı çıktısı verdiler. Bir cep telefonu bizden kalem kalem hangi verileri alıyor? Hani sadece veri kalemleri. Dört beş sayfa printer çıktısı, karınca bacağı gibi yazılmış her bir satır bir veri tipi. Telefonu ne eğimde tutuyorsunuz, yüzünüze ne kadar yakın, el sıcaklığınız ne kadar, ne kadar titriyorsunuz, hangi sayfalara hangi sıklıkla basıyorsunuz, tıklama sırasında baskı süreniz nedir milisaniye olarak, sayfaları gezerken nerede duraklıyorsunuz, nerede geri dönüyorsunuz, nerede tereddüt ediyorsunuz, hangi resme bakarken telefonun eğimi nasıl değişiyor, sizin titreşimlerimize ne oluyor gibi çaprak kolerasyonlu veriler bir nehir gibi bu sunuculara akıyor.

Şimdi herkesin böyle bir veri akma durumunda, hani dünyanın en büyük yalanı var ya, dijital sözleşme çıkıyor karşınıza “Okudum, anladım ve kabul ettim”. Hepiniz bu

yalanı söylüyoruz demi; Nasıl okuyacaksın o kadar yazıyı? Amel defteri gibi yazmış adam. Sonuçta bir tane uygulamadan mesaj yazacağım, tamam kabul. Ama kabul ettiğimiz şeyin ne olduğunu ve nereye gittiğini çok fazla bilemiyoruz. Bu kadar veri gönderirken de güvenlik anlamında bize pompalanan endişe şu: “Aman abi CIA benim google drive’daki belgeleri okumasın. KGB beni takip ediyor. Bak milletin gözü benim yazdığımda, çizdiğimde. Proje fikrimi çalacaklar, sunumumu araklayacaklar”. Arkadaşlar emin olun ne KGB’nin, ne CIA’in, ne FBI’ın ya da herhangi bir şeyin bizim dosyalarımızla işi yok. Kişisel olarak bizim ne yaptığımız onları hiç ilgilendirmiyor. Bizim veri güvenliği ile ilgili esas endişe etmemiz gereken konu başka. O konuyu düşünmeyelim diye kişisel dosyalarınız dünyanın en önemli şeyiymiş gibi bize veriyorlar gazı, özellikle medya destekli propagandalarla. Esas konu şu: Bizim bu kadar verimiz sunuculara akarken büyük veri diye bir şey oluşturuyor. “Büyük veri”nin adı niye büyük? Bir adam oturup da onları bilgisayarda, excelde hesaplayamaz hesaplıyor. Bu kadar çok veri var. Biz bu verileri zaten bilgisayarları icat ettikten sonra kullanabilmeye başladık. Ama bilgisayarın da, yani biz komut verince çalışan arkadaşların da, bir sınırı vardı bu işte. Onun için yapay zeka algoritmalarını geliştirdik.

Özellikle son zamanlara son beş on yıldır derin öğrenme falan gibi yeteneklerle donatılmış yapay zekalar artık bir insan operatör olmadan aldıkları veriler içerisinden örüntüler çıkarıp, bu örüntülere göre testler yapıp, yani gerçek dünyayı sınıyıp; aldığı verilerde hatalarını düzeltip, ustalaşabiliyorlar. Gittikçe kendi kendilerine daha iyi öğrenebiliyorlar. Harika yazılımlar. Evinizdeki mesela, çoğumuzun evinde var artık, temizlik robotu. Onlarda yapay zeka var. Salonunuzu her temizlediğinde daha iyi öğreniyor. Çoraplarınızı en çok nereye bıraktığınızı sizden daha iyi o biliyor. O ustalaşma sayesinde biz çok güzel teknolojik çıktılar elde ediyoruz. Ama Edward Bernays’den buraya kadar gelen bilgilere atıf yapmışım demin. O bilgiler şu anda bu algoritmaların içinde ve kullandığımız cihazlar, ne amaçla olursa olsun, arka planda bu tip yapay zekalara veri aktarıyorlar. Bu yapay zekalar; bizim kullanımlarımızdan aldıkları verilerle, insan zaaflarına dair bildiklerini bir şekilde harmanlayıp, örüntüler çıkarıp bizim bir şeyleri daha kolay nasıl satın alabileceğimiz konusunda kararlar veriyorlar ve biz de tıpış tıpış o kararları alıyoruz.

Bugünkü teknolojinin şimdiye kadar var olan tüm teknolojilerden -taş baltadan bugüne kastediyorum- çok büyük bir farkı var. Son 20-30 yıldır, artık işimiz olduğunda kullandığımız ve işimiz bitince bıraktığımız teknolojiler hayatımızda gittikçe azalıyor. Hala varlar, çatal-kaşık öyle mesela, araba öyle, vileda, süpürge öyle. Onları ne zaman ihtiyacımız olursa kullanıyoruz ama işimiz bitince bırakıyoruz. Fakat bir teknoloji var şimdi bizden talepte bulunuyor; “Bana baksana, arkadaşın bir şey gönderdi, baksana, şuraya gitsek ya, şunu yapsak ya” diyor. Sürekli bildirim gönderiyor bize. Mesela o bildirimleri kapatıp, şimdi hepimiz için söylüyorum, şu telefonu bir gün bir kenara atsak. Ne oluyor bize? “Acaba mesaj geldi mi? Acaba benim bitcoinler ne

oldu? Bilmem ne, ne durumda acaba” diye bir merak oluşuyor içimizde. Niye öyle bir merak oluyor? O bildirimler sizin için ve size göre yapılandırılıyor. Sizin davranışlarınızdan alınan verilerle sizi cezbedecek olta iğneleri şeklinde tasarlanıyor ve bu teknoloji bizden sürekli talepte bulunduğu için, şu anda çok iyi biliyoruz ki normal bir internet ya da sosyal medya kullanıcısının her türlü fikir ve görüşünü altı ay içerisinde ölçülebilir derecede değiştirebiliyoruz sevgili dostlar. Ben değiştiremiyorum, bu uygulamalar değiştirebiliyor. Mesela diyorsunuz ki: “Altı ay önce şu görüşe sahiptim, şu inanca sahiptim, şu partiye oy veriyordum ama şu anda aydınlandım”. Acaba gerçekten siz mi aydınlandınız yoksa bir lamba yakan mı var içeriden? Gittikçe daha bilemeyeceğimiz bir dünyaya doğru ilerliyoruz ve Noam Chomsky’nin dün “Rıza Üretimi” yani “Manufacturing Consent” dediği şey bugün bizim vaka-i adiyemiz. Her gün özellikle twitter’da, sosyal medya haber takip edenler varsa bu haberlerin bizi nasıl manipüle etmeye yönelik olarak pompalandığını sadece sakın bir kafayla bakınca çok rahat fark edebilecekler. Ama haberler sadece buzdağının görünen kısmı. Bizim internetten aradığımız bilgileri o görünen kısma ait. Görünmeyen kısımda bize gelen o minik minik bildirimler, güzel güzel tavsiyeler, cici cici yönlendirmeler, hatırlatmalar bunlar yer alıyor aslında. Bunlar yavaş yavaş bizi dönüştürüyor. Neye? Çok üzgünüm; Tüketicie.

Bütün sistem kâr amaçlı kurulmuş bir sistem. Uzaylılar tarafından kurulmadı. Biz, bir teknoloji şirketi kursak, yazılım öğrensek bizim de amacımız aynı olacak. İki kuruş daha fazla kazanalım, yani kapitalist bakış açısının doğal gereği budur ve bütün sistem kâr üzerine odaklı maalesef. Kâr üzerine odaklı bir sistem, tabiiatta çok nadir örneklerini gördüğümüz üzere yıkıcıdır. Kâr üzerine odaklı sistem nedir? Devamlı büyüyen sistemdir. Devamlı büyüyen sistem ne vardır tabiiatta? Kanseri vardır. Kanserin de ne yaptığını hepimiz biliyoruz. Doğal ortamında, dengede olan diğer canlılardan çok farklı bir davranış biçiminden bahsediyorum. Bunu bir kanser bir de biz yapıyoruz. Dolayısıyla bundan yakın vadede kurtulmamız, bu düzeni değiştirmemiz çok mümkün gözüküyor. Hal buysa durumumuz ne? Anlattığım tablo biraz iç karartıcı, kabul ediyorum. Birbiriyle haberleşen trilyonlarca cihazdan veri alan ve bizden gizli karanlık serverlarda bizim için hesap kitap yapan bir şeyler var. Ben burada cep telefonuyla pıt pıt... Ben neyim ki? Ne yapabilirim bu dünyada? Bu resim sıklıkla bu konu üzerine düşünen insanların vardığı ilk duraktır. Buna “büyük sistemlerin karşısındaki küçük ve yalnız insan” diyoruz ve hepimizin durumu tam olarak bu. Fakat, bu teknoloji aynı zamanda sizin üzerinizde engellemeler, yasaklamalar, hapisler uygulanmıyor. Mesela diyelim çok parlak bir fikriniz var ya da bir ticari girişiminiz var. İnternet sayesinde, bu sistem sayesinde şu anda 4 milyar insana ulaşabiliyorsunuz teorik olarak. Fikrinizi çok kolay yayabileceğiniz bir ortam var. Eğer gerçekten etkili bir enerji varsa sizde -ben fikre enerji olarak bakıyorum genelde-bunu dünyanın her köşesine ulaştırmak için bulunmaz bir zamanda yaşıyoruz aslında. Fakat çoğumuzun öyle bir fikri yok. Çoğumuz öyle bir fikir geliştirecek kadar kendi mağarasında tefekküre dalamıyor. Sürekli meşgul ediliyor, sürekli bom bardımana

tutuluyor, sürekli sınavlara giriyor, sürekli yarıştırlıyor, sürekli kıyaslanıyor. İki dakika durup da “Ben buraya niye geldim? Biz ne yapıyoruz? Bu nedir?” sorusunu sormaya ta küçük yaşlarından itibaren hiç vakitleri kalmıyor. Böyle olunca da bu sistemin hepimize bir kanser gibi yıkıcı bir etki yapması, hepimizi bilinçsiz, şursuz tüketicilere dönüştürmesi kaçınılmaz bir hale geliyor.

“Yeni Dünyanın Cesur İnsanı” bununla ilgili bir hikaye. Yeni bir dünya var. Evet, korkutucu ama bir şey yapmamız lazım ve yapabileceğimiz çok şey var. Yeter ki ne olduğumuzu ve ne yapabileceğimizi bir daha baştan hesaplayalım. “Yeni Dünyanın Cesur Eğitimi” de biraz bununla ilgili. Biz bununla ilgili yaklaşık bütün pandemi süresince, biraz ondan önce de başlayarak Açık Beyin’de benim ekip arkadaşlarımla beraber, kendimi mağaramızda, dünyadan bu arada bir haberiz arkadaşlar, ne oluyor ne bitiyor bilmiyoruz, hani bir ülkeyi kapatsalar yeniden açsalar dünyadan haberimiz olmaz. Bu eğitim olayı nedir diye kafa yoruyoruz. Çünkü biz eğitim işiyle uğraşıyoruz. Özel sektörde ben 2016 yılından beri resmi olarak Açık Beyin ile birlikte faaliyet gösteriyorum. Ağırlıklı olarak yetişkin eğitimiyle uğraşıyoruz. İnsanların çok garip istekleri, arzuları ve soruları var artık. Benim zamanında öyle değildi ve buradan edindiğimiz deneyimlerle bir eğitim modeli kurgulamaya çalışıyoruz. İlginç bir şey fark ettik. Ben ilk eğitim şirketimi kurduğumda bana dediler ki: “Hocam sizin eğitimler ne tip?”. Dedim ki “Nasıl ne tip?”. “Yani ne tip eğitim yapıyorsunuz?”. Ben de dedim ki: “Beyin, nöron öyle şeyler anlatıyorum”. “soft skill o zaman” dediler, yani böyle kişisel gelişim gibi şeyler... Dedim herhalde öyledir. “Öbürü ne?”, “Onlar hard skill” dediler “Teknik beceri eğitimi”. Dedim “Bizimkiler hard skill’e girmiyor, biz soft skill’den gidelim”. Sonra ben birkaç yerde konuşma, eğitim falan yapacağım dedim. Dediler ki “Hocam bu pek öyle bir şey değil. Siz de öyle bir şey de yok”. O zaman “Bunun başka bir adının olması lazım” dedik ve biz de oturduk kafa yorduk o sene içerisinde, açık söyleyeceğim uydurduk bir tanım. Hard skill ve soft skill arasında hatta onların üstünde “core skill” diye bir beceriye ihtiyacımız var diye düşünüyoruz “Öz beceri eğitimi”.

Öz beceri yani “Ben neyim?” onu hatırlamaya ihtiyacımız var ve bu teknik eğitimle, kişisel gelişim arasında sıkışmış seçeneklerde kayıp olan çok büyük bir halka ya da insana en çok ihtiyacı olan bir orta göbek var orası da: Kişilik gelişimi. Biz, eğitimle ilgili aldığımız her şey, diplomalar da dahil olmak üzere, kimliğimiz için alıyoruz onları, toplumsal kimlik. “Profesörüm kardeşim ona göre konuşuyoruz. Yani kiminle konuştuğunuzu bir bilin”. Profesörü koyduktan sonra artık ne söylediğinin yarı yarıya önemi var. Çok önemli değil. Falanca gelir grubunda olduktan sonra... Aman, zaten zenginim. Bu zenginlik, çeşitli unvanlar kazanmak bizim topluma yansıttığımız kimlikle alakalı ve hemen hemen her şey oraya hizmet ediyor. “ X kolejden mezun. O zaman akıllıdır bu çocuk”. Ben nadiren bunun gerçek olduğunu gördüm. Öyle bir şey yok. Ama kişilik gelişimi dediğimiz bir şey var. Hayatın içerisinde oluyor, hayatı yaşarken oluyor. Karşılaştığınız şeylerin sizi geliştirmesi ile ilgili mesele. İcinizde,

özünüzde olan değişim, dönüşüm ve sağlamlaşmayla alakalı. Bence eğitimin en önemli ıskaladığı, daha doğrusu, dokunamadığı yer orası. Oraya dokunamıyoruz.

Mesela çok basit örnek vereyim: Bütün okul boyunca bize neyin ne olduğu ve neyin nasıl yapıldığı bolca öğretiliyor. Bilmem nerenin başkenti neresidir? Atom bombası nasıl yapılır? fakültelerde öğretiyoruz. Ama nadiren hatta çoğunlukla, hiçbir zaman onu neden öğrendiğimizi kimse öğretmiyor. Nedeni bize eğitim vermiyor ve biz ne soruyoruz bütün okulumuz boyunca özellikle matematik, fizik öğrenirken: Bunlar benim hayatta ne işime yarayacak? Kim soruyor bunu? Beyin. Diyor ki: “Hayatta kalma donanımı. Bana bir şey öğretmek istiyorsan bana bir neden ver. Neden ver, aradan çekil. Ben gerisini öğrenirim zaten. Bana neden vermediğin için ben öğrenemiyorum. Eğer nedenim olursa ben çözerim. Bana integral ihtiyacı oluştur. Ben eve gidip integralin teorisini sıfırdan da inşa ederim.”. Bizim beynimizin aslında bize verdiği vaat bu ama onu duyamayacak kadar yöntemimize odaklandığımız için maalesef işin içinden çıkamıyoruz.

Neler lazım bizce? Yani bizce derken, bu kadar senedir kendi özel deneyim alanında bu işe kafa yoran bir grup marjinal olarak belki işimize yarar diye birkaç anekdotu ayrıık olarak paylaşmaya çalışacağım. Eğitim dediğimiz sürecin bir kere adı değişecek. Eğitim, hayvanlara yapılan bir şeydir. Ben ona kani oldum artık. Yani belli bir yönde davranış değişikliğini sirk hayvanına yapmamız gereken bir şey. Bizim eski isim güzelmış. Ziya Selçuk hoca, Bakan olduğu ilk günlerde yaptığı konuşmada, benim hayatımda ilk defa “Talim terbiye” denen meseleyi ayırmamı sağlamıştı. Talim, “ilim ettirmek” ten geliyor, yani öğretmenin karşılığı, insanların bir şeylerin ilmine sahip olması. Terbiye ise “rab” kökünden gelen bir kelime. İnsanın neyi nasıl yapacağına karar verebilecek olgunluğa getirilmesi, reşit olması yolunda alınan bir mesai aslında. Fakat eğitimde bunların hiçbiri yok. Eğitim garip bir terim, havada askıda kalan bir terim. O yüzden de belki de içini pek dolduramıyoruz. Birkaç önerim var. Mesela en fazla sorun çektiğimiz bu iletişim çağında, herkesle bağlı olduğumuz çağda, sosyal ilişkiler çok problemlî. Dünyanın birçok ülkesinde yalnızlık bakanlıkları kuruluyor. Bir tık ile milyonlarca insana erişebileceğiniz bir yerde trajikomik bir olay, insanlar kendini gittikçe daha yalnız hissediyorlar. Bizim sosyal yeteneklerimiz, gerçekten üzerinde düşündüğümüz zaman, dehşete sokacak derecede karmaşık. Biraz önce Belma Hoca yapbozu örnek verirken “Öğretmen ben, anne ben, çocuk ben” vs bir sürü benlik çizdi. Sosyal çok canlı var, kurtlar var, arılar var ama bir kendinizi düşünsenize. Mesela bir ailenin çocuğusunuz ya da anne babasıınız ya da bir apartmanın sakinsiniz, bir mahallenin diğer hemşerilerinizle beraber yaşayanısınız, bir şehrin vatandaşıınız ya da oranın hemşehrisiniz diğer insanlarla, bir ülkenin vatandaşı, bir takımın taraftarı, bir derneğin üyesi.. tonlarca sosyal halka görevi aynı anda bu beyin tarafından yürütülebiliyor. Sosyal davranış kalıpları arasında hızlıca

gezebiliyoruz. Bu çok anormal gelişmiş bir beyin istiyor ve insan beynine bakarsanız en büyük farkı nedir, diye. Bu sosyal devreler yüzünden böyle balon gibi şişmiş vaziyette bizim beyin. Yani bedene göre en büyük beyne bu yüzden sahibiz. Matematik, fizik yapabildiğimiz için değil.

Son yıllarda “nöro çeşitlilik” diye bir kavram çok ortada geziyor. Muhtemelen burada da muhabbeti geçmiştir. Eskiden disleksi, hastalıklı mesela. Şimdi “farklı zihin durumu” diye isimlendirmeye çalışıyoruz ama kibarlıktan yapıyoruz. Mesela otizm. Hafif otizm, işlevsel otizm nöro çeşitliliğin bir parçası. Ama nöro çeşitliliğin ne demek olduğunu bilmiyoruz. Niye bilmiyoruz biliyor musunuz? Çok direkt bir örnek vereceğim. Özür diliyorum biraz sert geliyor bu örnek ama “Sınavda kopya hala yasak değil mi okullarda?” Geçen gün benim bilgisayarımda arıza çıktı “Abi bilgisayarda şurası çalışmıyor” dedim. Ozan tarif etti, yaptım ve yoluma devam ettim. Bunu okulda yapınca adı “cheating” yani “kopya çekme”. Hayat bunun üzerine dönüyor farkında mısınız? Beni buraya çağırarak kopya çekiyorsunuz farkında mısınız? Beyinciden hayat hakkında kopya çekiyoruz farkında mısınız? Hepimiz bunu yapıyoruz. Okulda niye yasak? Çünkü eğitim insana uygun bir şey değil. Hayatla alakalı bir şey değil. Biz sosyal olarak her birimizin benzersiz, yeni, birlikte bir network içerisinde kullanabildiğimiz bir süper organizmaya dönüşmek için yaratılmışken herkesin her derste aynı başarıyı göstermesini zorlayan anlamsız, garip ve gayri insani bir eğitim sistemini revize etmeye uğraşmaktan vazgeçmeliyiz. Konumuz mevzunun temelden yanlış olması. Bütün çocukların matematiği aynı düzeyde yapmasının bize ne faydası var? Bütün çocukların resim dersinde aynı güzellikte resim yapabileceğini kim söylüyor? Bütün çocukların beden eğitimi dersinde geçer not alması kimi ilgilendirir? Niye biz böyle bir merkezi sınav sistemine takık vaziyetteyiz? Endüstri devriminin bize hediyeyelerinden bir tanesi. Çok da üzerinde düşünmediğimiz zaman asıl öğreneceğimiz konusunda böyle laboratuvarında çalışır, kongrelerde gezer, saçları döker, derimizi pörsütür ama bir adım dahi yol alamayız. Bence ne öğreteceğimize tekrar bakmak lazım.

Pandemiden en büyük umudum, online eğitime şöyle ya da böyle geçtik şimdi okula gidiyor çocuklar. Çocuk diyor ki: “Uzaktan yaptığımız şeyin aynısını sınıfta yapıyoruz. Ben niye okula gidiyorum?”. Harika bir soru, bugünleri bekliyordum ben. Çünkü çocuk evde de o dersi alıyor, internetten izliyor. Okula gittiğinde artık başka bir şey talep edecek, öğretmen başka bir şey talep edecek. “Ben bunu zoom’dan da yapıyordum, bu okula geldiğimde başka bir şey yapmalıyım” diyecek ve okul gerçek asli fonksiyonuna geri dönecek. Akran öğrenmesinin ve sosyal öğrenmenin laboratuvarına dönüşecek. Dersle vakit kaybetmeyi minimuma indirip ilişkilerle, birlikte çalışmalarla, projelerle, hele hele ki kendi doğamızla iletişime geçmeye çok güzel bir ortama dönüştürme şansımız var.

Benim ÷lkeme özel, ikinci büyük eğitim eksikliğimiz: Dil ve düşünce konusunda bir devrim yapmaya ihtiyacımız var. Bütün araştırmanın gösterdiğine göre, gençlerimiz günde 200-250 kelimeyle konuşuyor. İnsanların konuşma bölgesine hasar veren birçok beyin hasarı bu kadar ağır hasar oluşturmuyor. Broka merkezine kan kesildiği zaman konuşamıyorlar ya, o insanların bile daha fazla kelime kullanabilme şansları var. Bu bir beyin hasarıdır, bu bir zeka suikastidir, bu bir insanlık kıyımıdır. Bizim acil bir şekilde dilimize geri dönmem lazım. Niye? Dil zenginliği zihnin yakıtıdır, insan zihni dille düşür. “Mantık” dediğimiz sözcük Arapça “Nutuk” kökeninden gelir. Nutuk, konuşabilmektir, konuşulabilir bilginin zihninde çevrilmesine “mantık melekesi” diyoruz ve dil olmadan mantık olmaz. Mantık olmadan matematik, matematik olmadan bilgi ve görgü, o olmadan medeniyet mümkün değil. Dil olmadan bunların hiçbirini yapabilmek mümkün değil.

Genç arkadaşlarıma bir tavsiyem var. inşallah okullarımızda bir gelenek olsun, yarışmaları açılsın. Her gün bir kelimenin etimolojisi, yani kökenini öğrenmeye devam edersek, bunu huy yaparsak 365 gün sonra lq'muz da, zekamız da, zihnimiz de ölçülecek kadar açılıyor. Bu çok net olarak gözlemleyebileceğimiz bir etki: Her gün bir kelimenin kökeni. Zihnin kelime ile çalıştığının en güzel kanıtıdır. Bugün de “Etimoloji için hangi sözcüğü tavsiye edersiniz” dersiniz “Google” diye cevap veriyorum. Çünkü Google'a “herhangi bir kelime, boşluk, etimoloji” yazdığınızda sabahlar olmasın, harika sayfalar çıkıyor. Gezin gezin durun. Başta “Nişanyan Sözlük”, “Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü” olmak üzere tonla ücretsiz online kaynak da var.

İnsana dair en önemli farklarımızı araştırdığımızda, hep dedik: Atalar mağara duvarına resim yaptığı için bize modern insan diyorlar. Herkes de “Sanat önemlidir, estetik önemli” deyip duruyor. Gözden kaçırdığımız bir nokta: Özellikle erken eğitim dönemlerinde, o yaşlarda, 10'lu yaşlarımıza kadar olan dönemde beynimizdeki estetik algı yeteneği şekilleniyor. Estetik algı maruziyet ile gelişiyor. Maruz kalmayan beyine 40 yaşından sonra estetik değer üretmiyorsunuz. Müzelerden, internetten ya da eş dost sohbetlerinden aldığı anekdotlarla caka satan ve malumatfuruşluk yapan yüzeysel aydıdan başka bir şey elde edemiyorsunuz. O yüzden erken yaşta, Rus ekolünden örnek alabiliriz. Beş altı yaşındaki çocukları ördek yavrusu gibi müze gezdiriyorlar. Çocuklar sizin, benim çocuklar gibi bir şey anlamıyorlar, mermer gibi bakıyorlar ama 30 yaşına geldiğinde çocuk bir tabloyu gördüğünde, bir müziği duyduğunda zihni bir anda açılıyor. Çünkü tanıyor.

Nelere mal olduğunu merak ediyorsanız, erken dönem maruziyet eksikliğinin, herhangi bir Türkiye Cumhuriyeti şehrine gidin, ana caddesinde gezin ve binalarına sokaklarına bakın. Hiç yakışıklı değil. İnsana yakışıklı değil. Biz böyle bir yerde

yaşamak zorunda olmamalıydık. Ben İstanbul'da yaşıyorum. 6 bin yıllık bir kent İstanbul. 6 bin yıl. Gelin bir görün. Şimdi gelin bir görün eğer uzun bir süredir görmediyseniz. Korkunç durumdayız. Niye? Maruziyet yoksa yaratım yok, üretim yok, sanat yok. Ne yapıp, edip hayatın ilk on senesini mümkün merteye boşaltıp, bulursak, bilmiyorum. Müze niye yok? Maruziyet yok çünkü. Sanat galerisi niye yok doğru dürüst? Maruziyet yok. Üretim, orijinal eser niye yok? Maruziyet yok. Bir şekilde “Fake it until you make it.” prensibini inşallah hayata geçirebileceğimiz bir program yapalım isterim.

İnsana dair becerilerle ilgili bir rapor gönderdiler bana, OECD'nin eğitimle ilgili raporu. Tarihine baktım 2017'ymiş. OECD diyor ki: “Eğitimin en önemli bileşeni farkındalıktır. Farkındalık oluşturmeyen eğitimi at çöpe”. Farkındalık bizim de çok uğraştığımız bir konu, “Mindfulness” diye İngilizcede ifade edilen bir terimi, biz Türkçeye “bilinçli farkındalık” olarak çeviriyoruz. “Bilinçli farkındalık” deyince de birçok insan kızıyor, diyor ki “Farkındalığın bilinçlisi bilinçsizi mi olur?”. Oluyor, şöyle oluyor sevgili dostlar: Ben burada konuşurken şurada mesela bir şey fırlasa yukarıya, bir ışık parlarsa hepinizin dikkati benden otomatikman oraya döner ve onu fark edersiniz. Bu otomatik farkındalıktır. İnsan zihninin ve bütün hayvanların zihninin ayarlı olduğu konu budur. Değişikliği çabuk tespit eden zihin, hayatta kalacağı için biz her hoplamayı zıplamayı kolayca fark ederiz. Ama bir de şöyle bir farkındalık var: Kediye, köpeğe, maymuna yaptırılmayacağınız bir farkındalık. Size yaptırayım mesela; Sağ ayağınızı bir hisseder misiniz? Ya da sağ elinizi? Ya da burnunuzu? Deminden beri orada. Ben diyene kadar farkında değildiniz. Şimdi: “Burnum var!”. Biraz daha burunda, elde, ayakta kalmaya dikkat ederseniz, o el, o ayak, o burun artık size farklı gelmeye başlıyor. Bir şeyler söylemeye başlıyor. Bilinçli farkındalık, iradi olarak dikkat spotunuzu bir konunun üzerine odaklayarak makul bir süre onun üzerinde kalabilme becerisi demek.

Nihan Kaya'nın “Yazma Cesareti” kitabında beni çok sarsan bir alıntısı var bir, alıntı yapmış birinden. Orijinal kaynağı hatırlamıyorum. “Bir ağaca yeterince uzun süre baktığınızda o ağaç yalnızca sizin görebildiğiniz bir şeye dönüşür.” Hayat böyledir. Zoom yapmak, yakından bakmak, dikkati vermek. Dikkat, rikkat ve tefekkürle bakmak. Günümüzün hızlandırılmış medeniyetinde en büyük sorunumuz: Sen, benim gösterdiğimi fark et, ilgilen dediğimde ilgilen. Boş ver kendi gündemlerini, boşver eskilerin dit dıtlarını. Ya sen tıkla, al”. Böyle bir ortamda giderken “mindfulness” yani “bilinçli farkındalık becerisi” hayatın en önemli silahı haline geliyor. Bugün hem kendimize hem gençlerimize lütfen yapalım. Sadece beş dakika boyunca, bütün bildirimlerimizi, bütün cihazlarımızı, her şeylerimizi kapatıp, hiçbir şey yapmadan beş dakika oturabiliyor muyuz? Bunu denediğiniz anda, ne kadar sakatlandığımızı fark edeceğiz. Kendi kendimizle sohbetin bütün araçları elimizden alınmış durumda. İş

daha iyiye gitmiyor, daha kötüye gidiyor. Özellikle böyle beni yıllardır tanıyanlar: “Hocaya ne oldu? Sinirlenmiş, yaşlandı mı acaba? Aristo'nun gençlerden şikayet ettiği gibi yeni zamanlardan şikayet ediyor”. Durum öyle değil. Cesaret göstermemiz gerek diyorum ya, yeni dünyanın cesur insanı ve eğitimi. Cesaret ancak korkarsanız mümkün. Korkmazsak, o suda ısınan kurbağa gibi pişinceye kadar bekleriz ama korkarsak ve irademiz, niyetimiz, yolumuz, fikrimiz varsa cesaretle bir adım atabiliriz.

Son sözüm: Cesaret her şeyi değiştirecek. Cesaret, korkunun varlığında belirsizliğe rağmen, bu şartlarda, bu ekonomide, bu zamanda, bu kadar tantanada nasıl yapacağım söylemlerine rağmen adım atabilme iradesidir ama cesaretin bir zehri var. Bir şey var ki onun olduğu bedende ve zihinde cesaret asla bulunamaz, bulunsa da yüzeye çıkamaz. Biz ona “şikayet” diyoruz. Şikayet ve cesaretin aynı bünyede bulunması mümkün değil. Kendimize ve etrafımıza bakalım. Şikayet eden asla cesaret edemez ve cesaret etmekte olanın şikayete vakti ve enerjisi kalmaz. İnşallah önce kendimizi sonra birbirimizi, şikayet ederken yakaladığımızda “Bir dur!” diyelim. Sonra cesaret etmek üzere sağlam bir niyet, bolca gayret, zamanı gelince de cesaret edelim.

Bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Murat FERMAN
Beykent Üniversitesi Rektörü

EĞİTİM-ÖĞRETİMDE YENİDEN OPTİMİZASYON: MAKUL'E DAVET

Değerli meslektaşlarım; hepinizi en içten duygularla selamlıyorum. Bu değerli kurumun; bu değerli birlikteliğin yirminci yıl dönümünde çok önemli fırsatlara sahibiz. Çünkü eski güzel bir söz var: “Kaçmaktan kovalamaya vakit bulamıyoruz!. Bizler de aslında bu birlikteliği bir parça daha belirli konulara şöyle bir kaliteli zaman ayırmak, bir ufuk turu gerçekleştirmek, biraz, “ne oluyor; nereye gidiyoruz; ne yapıyoruz?” meselesine, günlük rutin içinden çıkarak, belki bir pencere açmak açısından değerlendirmek; öyle bakmak durumundayız. Onun için ben bugün sizlere asla yeni bir şey öğretmek veya yeni bir şey lanse etmek gibi bir iddiada değilim. Zaten böyle bir haddim olmaz. Ancak, müsaade ederseniz, bu 20. yıldönümü toplantısının esas teması olan “Eğitimin Dönüşümü” konusunda, hasbelkader kendi formasyon alanım olan işletme - yönetim biliminden aldığımız bazı oryante edici bilgilerle kısa bir ufuk turu yapalım.

Belki program kitabındaki özete göz attınız; “Makulde Buluşmak” başlığımız... “Makul” kavramı, hep bildiğimiz fakat çok da kullanmadığımız bir kavram. Aslında “makul” çok derinlikli bir kavram, bu kavramı; işletme - yönetim biliminde ve tabi günlük hayatta “optimal” kavramıyla da karşılıyoruz. Bu başlık altında; optimal arama, en doğruyu, en iyiyi, en ciciyi, en olması gerekene ulaşma gibi bir kavramın etrafında şekilleniyor bütün bu anlam bütünlüğü... Makul; ne çok büyük ne çok küçük; ne çok hızlı ne çok yavaş; ne sizi yutacak kadar iri, ne sizi hayatta bırakmayacak kadar küçük veya pörsümüş; tam ideal olana işaret ediyor. Aslında insanoğlunun bu dünyadaki arayışı da hep ideal olan peşinde. Hatta bunun biliyorsunuz, ileri versiyonu var: “perfeksiyonizm” yani mükemmeliyetçilik. İlk bakışta çok doğru, arzulanan, peşinde koşulması gereken bir kavram gibi gözüküyor, ama aslında, maalesef pratik olarak hepimiz biliyoruz, kendimizden ve öğrencilerimizden yaşıyoruz ki, mükemmeliyetçilik pek de pratik bir yaklaşım değil. Çünkü mükemmeliyetçilik aslında sizi, daha iyi olmanızı engelleyecek çok büyük bir perdeyle karşı karşıya bırakıyor. İsterseniz “perde” demeyelim, bir duvarla karşı karşıya bırakıyor. O da “procrastination” denilen “erteleme, geriye bırakma”. Çünkü mükemmel arama yolunda devam ediyoruz.

Örneğin bir sınavdan 100 almak istiyorsanız, dört başı mahmur bir rapor yazmak istiyorsanız, oturup çalışmaya veya raporu hazırlamaya başlıyorsunuz. O arada bir konuyu anlamıyorsunuz veya raporun bir bölümünde istediğiniz olgunluğa ulaşamıyorsunuz, diyorsunuz ki: “Bir dakika; bu mükemmel olmayacak!. Geriye bırakayım”. Dolaylı veya dolaysız olarak işi erteliyorsunuz. Klasik öğrenci veya iş

yetiştirmeye çalışan öğretmen veya yönetici mantığı!. Ertesi sabah imtihanınız var ya da raporu teslim edeceksiniz. Ne yapıyorsunuz? Diyorsunuz ki: “Bir dakika kendine gel”!. Gece saat 22.00; kalan bu kısa süre içerisinde ne yapacaksın yapacaksın” ve elinizden gelenin en iyisini yapıyorsunuz. Mükemmel olmadığını biliyorsunuz, ama kendinize şöyle rasyonalize ediyorsunuz; diyorsunuz ki: “Bir dakika, bu kadar zamanda ancak bu kadarı yapılabilirdi”. Onun için aslında erteleyenler, son dakikaya bırakanlar, son dakikacılar belki de gizli mükemmeliyetçiler. O bakımdan kağıt üzerinde, mükemmel, ideal, %100, fevkalbeşer, her şeyin üzerinde gibi kavramlar aslında çok da pratik bir anlam ifade etmiyor. İşte bunun için biz daima optimali aramak zorundayız. Onun için ölçekte de, gidişte de, gelişte de daima makul olanda buluşmak zorundayız; ama işimiz çok zor!. Çünkü makulü berbat eden, dejenere eden bir sendromla beraber yaşıyoruz: Enflasyon...

Bugün ortaya çıkmamış bu enflasyon. Enflasyon insanlık tarihi kadar eski. Büyük iktisat tarihçisi Werner Sombart diyor ki: “Bir cemiyete tarih boyunca yapılabilecek en büyük kötülük, enflasyonun ortaya çıkması ve o toplumun enflasyonla beraber yaşamaya mecbur bırakılmasıdır”. Çünkü enflasyon hayata karşı duruşu, kaynakları kullanımı, her türlü kararı; satın alma kararı ve tüketim kararları başta olmak üzere, dejenere eder, berbat eder, soysuzlaştırır!. Çünkü enflasyon aslında “çokluk içinde yokluktur”; Varlık içinde darlıktır. Mış gibi yapmaktır. Bir şeyleri yapıyormuş gibi yapıp aslında hiçbir şey becerememektir, adı üstünde enflate etmek, şişirmektir, enflasyon!.

Futbol oyununda nizami olarak topun bir basıncı var. Ne çok şişkin olacak, ne çok sönük olacak. Eğer FIFA kurallarına uygun hava basıncı olmazsa top nizami sayılmıyor. Hatta oynanan maçın iptal edilmesi bile söz konusu...Peki enflasyon dediğimiz ne? Enflasyon aslında gerçekleri çarpıtan bir mercektir; hakikatin üzerine örtülen bir şal... Hani hepimiz gürbüz çocuk istiyoruz ama bu, toraman çocuk, kof!. Bakıyorsunuz ense, kulak yerinde ama aslında dokunsanız yıkılacak!. Hangi anne baba kof bir evlat büyötmek ister? Biz çocuklarımızın gürbüz, ayakları üstünde durabilen, sadece görüntüde değil, özde ve içerikte de sağlam olmasını, robust olmasını istiyoruz. Enflasyon bunun düşmanıdır. Enflasyon mantıklı düşünmeye imkan bırakmaz. Hayatı, yaşama zevkini bırakmaz. Çünkü çokluk içerisinde yokluk çekersiniz. Varmış gibi yapılır, aslında yoktur. Onun için enflasyon demek, çok para demektir. Çok para da; yok hükmündedir!. Çünkü değerli hocalar, değerli eğitimciler, hepimiz biliyoruz ki; ekonominin en önemli kaidelerinden bir tanesi de “nedret” ilkesi. Ekonomiyi nasıl tanımlıyoruz? Kıt kaynakların en iyi yönetimi, kıt kaynakların optimal yönetimi, optimal dağılımı, tahsisi... Peki bunu nasıl gerçekleştiriyoruz? Bunu tabi değişik ölçütlere göre yapacağız. Eğitim sektöründe ise kendimize göre birtakım planlarımız, programlarımız, ilkelerimiz var. Eğitim planlaması var, ölçeklemeler var, performansın ölçülmesi var, sistem yaklaşımı var vs. Ama bunun dışında eğer eğitimin yer aldığı genel set-up, işletme-yönetim çevresi enflasyon ile malülse; enflasyon hastalığına yakalanmışsa ne yapacaksınız?!

Yüksek tansiyon hastasıyınız, üstelik esansiyel tansiyon hastasıyınız, senelerdir çekiyorsunuz, dördüncü aşamaya gelmişsiniz. Göz altı muayenesi yapılıyor, doktor diyor ki: “Dördüncü aşamadasın. Bundan sonrası yok”. Artık dilaltı tabletleri falan sonuç vermiyor. Faiz indirimi gibi parasal politikalar da sonuç vermiyor. Yapısal bir şeyler yapmak lazım. Formül kolay! Cari dengeyi tutturacağız. Bu şuna benziyor: 140 kilosunuz, diyorlar ki “Bu kiloyla, bu obezite ile tansiyon problemini yenemezsiniz. Sizin “bod-mass index” dediğimiz vücut kitle endeksine göre 72 kiloya düşmeniz lazım. Bunu yaparsanız hiçbir problem kalmayacak”. Kolay mı? Ne zaman düşeceksiniz? Nasıl düşeceksiniz? Düşene kadar tekrar tansiyon atağı olursa ne yapacaksınız? Tamam, dilaltı almalıyım. Anladık. Peki ne yapacağız? Belli değil. Çözüm yok. Tabii farazi bir ülkeden bahsettim, herhalde anladınız!.. Ama netice itibarıyla enflasyonun bu tür mekanik veya coğrafi konumlarına, işaretlerine de takılı kalmayalım.

Enflasyon, hayatı kemiren bir unsurdur, yüksek tansiyon gibi. Dışarıdan mükemmel gözükürsünüz. Öyle bir beladır ki, hani ailelerimizde vardır; büyük teyzemiz tansiyon hastası. Ne sevindirici haberi, ne de üzüntü verici haberi birdenbire verebilirsiniz. Berbat bir durum! Çok heyecanlanmaması lazım. Onun için makul ve optimal kavramları, her zaman peşine düşmemiz gereken kavramlar.

Ben senelerdir, rahmetli Güngör Uras'ın başlattığı Ayşe teyze spotlarını, onun vefatından sonra sürdürüyorum. Rahmetli babam talebesiydi. Oradan da bir ünsiyet var. Devam ettiriyoruz ve her zaman şunu söylüyoruz, bakıyoruz, dinliyoruz, duyuyoruz. Bu sabahki programda da söyledim, havaalanından yaptım o programı; “Enflasyonun olduğu bir vasatta çürük zemine sağlam inşaat yapmaya çalışmak gibi bir işle uğraşırsınız”. Bu mümkün değildir. Bunu medeniyet tarihi boyunca kimse bulamamıştır; Romalılar bulamamış, eski Sümer dahi bulamamış, Osmanlı bulamamış... Buna inanmıyorsanız değerli dostum Şevket Pamuk Hoca'nın Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan Osmanlı dönemi enflasyon rakamları eserine bir göz atın. Öyle bir illet ile karşı karşıya ki insanlık, bu musibet geldiği zaman; optimal, makul, rasyonel ortadan kalkıyor. Yapılacak ilk iş, bunu bir numaralı halk düşmanı ilan edip, her ne olursa olsun bununla mücadele etmektir. Fakat biz enflasyonun bu gerçekleri çarpıtan görüntüsü ve sanki çok ciciymiş, çok güzelmiş, çok iyiymiş, çok büyümüş, başarılı olmuş gibi gösteren o rakamların şişkin tabloları karşısında perspektifimizi kaybediyoruz. Onun için enflasyon gerçekleri çarpıtan bozuk bir mercektir.

On yılda on misli büyüyen bir grup. Süper! Türkiye'ye bakıyorsunuz yükseköğretimde sekizbuçuk milyon insan var. Nüfus 85 milyon, yükseköğretimde sekizbuçuk milyon insan bulunuyor. Eşikteki, beşikteki, ölüm döşeğindeki, yeni doğan bebek dahil her on kişiden bir tanesi yükseköğretimde. Bu size normal geliyor mu? Hayır! Hiçbir usul ve esasa göre normal değil!. İşte makulün berbat edildiği bir senaryo, daha uzağa gitmeyelim. Nedret ilkesi, nadirat ilkesi, az olma ilkesi; enflasyon tarafından berbat edildiğinde hiçbir şeyin değeri kalmaz. Eğitimin de değeri kalmaz. En acı verecek

unsur da budur. En üzüntü duyacağımız meselede budur. Çünkü ekonomi; kıt kaynakların optimal yönetimi, tahsisi, dağılımıdır. Ama iş eğitim ekonomisine geldiğinde, “kıt kaynak”tan bahsedemeyiz. Gençlerimiz, eğitime konu olacak nüfusumuz, kritik kaynaktır; kıt kaynak değildir.

Eskiye göre çok mezunumuz var ama bu mezunlarımız aslında yok mezunumuz!. Otuzbeş yıl evvel rahmetli Selçuk Hoca'dan, personel yönetimi dersini alırken kulağıma enteresan bir kavram çalınmıştı: Adam çok, adam yok ilkesi. Çok hoşuma gitti. İleri ki yıllarda da birçok makaleme konu ettim. Bugün bunu yaşamıyor muyuz? Tabii bu cinsiyet ayrımcı ifade için sizlerden özür dilerim. Aslında nötr olarak söylememiz lazım: “İnsan çok, insan yok”. Çünkü değerli eğitimciler bunu en iyi siz biliyorsunuz; dünyada hiçbir işletme-yönetim ekolü, hiçbir ileri endüstri mühendisliği uygulaması henüz nicelik ile niteliği, kalite ile kantiteyi bir arada yürütmek veya optimal bir dengede buluşturmak, ya da, onu en üst noktaya taşımak çözümünü bulamamıştır. Belirli bir noktadan sonra sayı arttıkça, nicelik arttıkça, nitelik düşüyor. Kalite ile sayı arasında maalesef, farklı bir ilişki var. O halde ne yapacağız? Bir kere durumu tespit etmek lazım, “mış gibi yaparak” sonuç alamayız. Sistemin içerisinde yer alanlar olarak biz, kendi kendimizi değersizleştiriyoruz. Bugün hepimizin en büyük problemlerinden bir tanesi, yaptığımız işin tam karşılığını alma konusundaki sıkıntılarımız değil mi? İş gören olarakda, işveren olarakda aynı sıkıntıyı yaşamıyor muyuz?

Çok para kazandığımızı zannedip aslında az parayla veya gerçekçi olmayan sermayelerle, gerçekçi olmayan projelerle baş başa kaldığımızı görmüyor muyuz? Üstelik bu sağlam olmayan zeminlerde arada bir çıkan, beklenmeyen yağmurlar, boranlar, bize diretilen bazı oranlar; %30 küsurlar... Bunlar bizim işimizi daha da zorlaştırıyor. Biz zaten yüksek tansiyon hastasıyız. Bize böyle ani şekilde sevindirici, üzücü haberler vermeyin.

Onun için her zaman söylüyoruz. Üçüncü senesine giren pandemi konjonktüründen hiçbir ülke, hiçbir sektör, hiçbir hane halkı uzakta kalamadı. Bir yol kazasına uğradık. Fakat bizim talihsizliğimiz bu yol kazasına yüksek enflasyonla girmektir. Çünkü tüm kriz dönemlerinde olduğu gibi en yakın dönemi hepimiz hatırlıyoruz. Hanımefendiler de hatırlarlar mutlaka 2008 krizinden sonra ne oldu? “Krizler”, canların yandığı; hareketsizliğin bereketsizliğe dönüştüğü çorak iklimlerde insanların kavrulup su aradıkları, imkân aradıkları, fon aradıkları dönemlerdir. Onun için bütün kriz dönemlerinde reflasyonist, genişletici, serbestleştirici, can suyu sağlayıcı politikalar uygulanır. Amerika Birleşik Devletleri de bunu yapar, İngiltere'de yapar, Türkiye'de yapar. 2008 krizinden sonra da böyle oldu. Bol para, çok para, ucuz dolar. % 1-2'yle kullan krediyi. “Niye gidiyorsun bizim bankalara; TL kredi kullanma kardeşim!. Dolar bolluğu var; rahat ol”. Sonra, klasik doldur - boşalt manipülasyonu. ve Çok da güzel bir isim bulmuşlar, hafif romantik: doların evine dönüşü...

Onüç yaşında ki oğluma sordum: bak, Fatma Girik vefat etti. Müthiş mavi gözleri vardı dedim. Baktı, dedi ki; “güzel gözlü ama öyle abartıldığı kadar değil!”. Haklı, çünkü farklı bir ortamın insanıyız biz, farklı dönemlerdeyiz. Ama şimdi baktığınızı zaman, herkes kendi meşrebine göre, kendi tercihlerine göre, kendi imkanlarına göre farklı koruma politikaları, destekleme politikaları uyguluyor. Bunların ortak noktası şu; bol para – kredi – pompalamak. Esnafa ver, küçük esnafa ver, büyük esnafa ver, ona ver, buna ver...Çünkü hareket durdu. Hareket durunca bereket olmaz. Bereketin olması için ne olması lazım? Para pompalamak lazım. Bunu rezerv sahibi Amerika Birleşik Devletleri yapar. Sonra ne olur? Romantik bir şekilde, dolar evinin yolunu tutar. Fakat bu romantizm hani Fatma Girik'in, rahmetlinin gözlerinin oğlumu heyecanlandırmaması gibi bizi de artık heyecanlandırmıyor. Bu işi anladık; çünkü biz biliyoruz ki dolar anavatanına dönüyor. Gurbete çıkmış; yazık!. Gene aynı oyun oynanıyor, dikkat edin!. Ne oluyor? Doldur, boşalt. Maliyetin büyük bir kısmı bizim gibi yumuşak karnı geniş, kırılabilirlikleri çok fazla sayıda, araya kamanın girmesi çok kolay ülkelere yükleniyor. Bir kama değil, on tane kama; üstüne de kaldırıcı bastır; kırılсын gitsin!.

Böyle bünyelerin daha çok hesap ödeyeceği veya daha az dayanıklı olabileceği senaryoları yeniden gündeme getiriyor. Önümüzde yaşayacağımız günler bunlardır. Bütün mesele Amerika Birleşik Devletleri'nin doları ne kadar değerli veya değersiz kılacağına karar vermesi. Zaten şu anda %7 enflasyonu bize ihraç etmiş durumdadır. Bunun ne kadarını bizim cebimizden alacaklar, ne kadarını bırakacaklar; onu önümüzdeki günlerde göreceğiz. 48 saat evvel FED açıkladı: “Mart'ta karar vereceğiz.” dedi. Üç mü olur, beş mi olur? Haziranda mı olur? Mayıs'ta mı başlar? 5+3 mü olur? Bu sene beş, önümüzdeki sene üç mü olur? 50 bips mi olur; 100 bips mi olur? Elimiz hazır değmişken biraz daha mı fazla olur, bilmiyoruz!. Ama canımızın yanacağı kesin, çünkü zemin sağlam değil. Çünkü bizim bünyemiz sıkıntıda. Ne çok sevinçli haberleri alabiliyoruz, ne çok üzüntülü haberlerle hayatımızı sürdürebiliyoruz.

O halde değerli meslektaşlarım, temel mesele şu: Enflasyonla kaim bir ortamda objektif karar vermek, verimlilik, başarı, performans, istikrar, hele sürdürülebilirlik, (sustainability) gibi kavramların peşine düşmek mümkün ama bunları realize etmek gerçekçi değil. Hiç kimsenin moralini bozmak ya da karamsarlık sularına itmek istemem. “İhtiyatlı iyimserlik” ekolüne mensup bir akademisyenim ve bunu göğsümü gere gere her zaman söylerim ama şunu vurgulamakta fayda var: İhtiyatlı iyimserliğe prim veriyoruz diye gerçekçi olmayan bir romantik olmaya gerek yok. Netice itibarıyla romantik gerçekçi olmak lazım. Zaten romantik olmasak bu meslekte ne arayalım? Öyle değil mi? Eğitimcilik, fedakârlıktır, eğitimcilik fedailiktir. Eğitimcilik, normal insanların yapacağı iş değildir. Biz normalin dışında insanlarız ve normalin dışında insanlar olarak enflasyon gibi bir anormal durumdan diğerlerine göre daha çok inciniriz. Daha çok zarar görürüz. Bu maalesef her zaman ortada olan bir durum. Zaten okuyan insan, düşünen insan diğerlerinden farklı olarak bir zihinsel labirentin içine

girer. Bir de bu enflasyon gibi bir genel belirsizlik, mış gibi yapabilmek, kalitesizliğin çoklukla, avamın bağırarak hakim olduğu bir ortam, işi daha da berbat eder. Onun için eğitim-öğretim işine soyunmuşsanız ve bu işi devam ettirecekseniz işimizin kolay olmadığını peşinen kabul etmek zorundayız. Eğer bunu kabul etmiyorsak zaten gerçekçilikten hemen uzaklaşmış oluyoruz. Halbuki biz bugün gerçekçi noktaları nasıl bulacağız, onu aramaya çalışıyoruz.

Öyle bir konjonktürdeyiz ki, pandeminin getirdiği atmosfer içerisinde “pandeminin ne zaman endemiye dönüşeceği” sorusu, hep kafamızın içinde. Maalesef, bütün birikimimiz, bütün ferasetimiz, bütün külliyatımız pandeminin bundan sonraki seyrini güvenilir şekilde modelleyecek bilgi, beceri ve donanımı bize sağlamaktan yoksun. El yordamıyla gidiyoruz. Açık ve net konuşalım. Bazı günler, bazı haftalar karamsarlığın en koyu kuyularında kendimizi kaybolmuş veya Asya borsalarını çökmüş bulurken ertesi gün, birdenbire iyimserliğin o yüksek bulutlarında gezer veya oradan ahkâm keser görüyoruz. Neyin ne olacağı belli değil!. Yaptığımız projeksiyonlar belirsizlik girdabının klasik örnekleri veya set-upları içerisinde kalmaya, onun çemberi içinde hapsolmaya mahkum. Bilmiyoruz, bilemiyoruz!.

Ben otuz bin öğrencimi ikinci dönem kaç hafta boyunca örgün eğitimde tutacağım, bunu bilemiyorum. Bilmem mümkün değil. Kim; biliyorum veya buna göre planlıyorum derse bence ya işi iyi çalışmamış ya da hakikaten neden bahsettiğini bilmeyen bir yapıda. Hayat daima belirsizliklerle kaim. Biz aslında, yönetim kademesinde olanlar ya da ilerinin yöneticilerini yetiştiren kişiler olarak, ne iş yapıyoruz? Riskleri çalışacak, problemleri çözecek kişileri yetiştiriyoruz. Eğitim nedir; bunun yolunun, yordamının öğretilmesidir. Biz onun için riskten korkmayız. Biz risklerle var oluruz, riskleri çalışırız, analiz ederiz. “Araştırma yöntembilimi” senelerdir verdiğim derslerden bir tanesi. On dört haftalık dersin altı haftasını “araştırma problemi nasıl tanımlanır” a ayırıyorum. Çünkü zamanında Türkiye’de bu derslerden çok yüksek puanlarla geçip sonra Amerika’da o dersi aldığımda burun üstü düşmüş biri olarak, hocanın şu sözlerini hiç unutmuyorum: “sen teknikleri, mekaniği çok iyi biliyorsun, ama problemi formüle etmeyi bilmiyorsun; problemi doğru formüle edemezsen en doğru tekniklerle yanlış problemi çözersen yanlış sonuçları alırsın!”. Biz hala problemi tanımlayamıyoruz. Niye? Çünkü “problem(ler)” “enflasyon şalı”nın altında gizlenmiş. Çünkü problem enflasyonun “çarpıtıcı merceği” tarafından farklı gösterilmiş. O bakımdan özellikle eğitimciler olarak bir numaralı önceliğimiz, enflasyonla mücadeleyi yaşamsal problem haline getirmektir.

Dün Merkez Bankası’nın birinci enflasyon raporu açıklandı; hiç bu temayı göremedik. Hatta Merkez Bankası, değerli meslektaşımız başkanının sözleri ile şöyle diyor: Bu işi tamamen bizim üstümüze yüklemeyin. Hay hay! Kime yükleyelim?! Bugün X olur, yarın Y olur. Biz oradaydık, şimdi buradayız, öbür taraftayız... Ama netice itibarıyla şunu vurgulamak istiyorum; enflasyonun kaim olduğu bir ortam, aslında bir sebep -

sonuç ilişkisine de yol veriyor veya işaret ediyor. Biz niye bu enflasyona müsaade ediyoruz? Dünyanın diğer ülkelerinde niye bu enflasyon yok? Çünkü bizim hoşumuza gidiyor, çünkü enflasyon alışkanlık yapıyor. Çünkü bir parça enflasyon iyidir!. Eğitimcilerin en büyük problemlerinden bir tanesi; çocuk ağlamasın diye önüne ekran koymak ya da canı sıkılan çocuğa şeker vermek değil mi? Enflasyon da zaten bu. Enflasyon aslında mış gibi yapmaksa kalitesiz çoğunluğun ve avamın sanki bir matahmiş gibi ortaya çıkmasını sağlayan ortamdır! Onun için kalitenin düşmanıdır. Enflasyonun olduğu yerde kalite olmaz. Kalite olsa da değeri bilinmez. Hatta nedret haline geldiği için, nadir bulunduğu için o kalite de berbat edilir.

Şu anda belirli sayıda kişiyiz burada, bu sayının beş misli buraya gelse bırakın beni dinlemeyi, nefes alacak ortam bulamazsınız. Dolayısıyla nicelik ve nitelik arasında aslında enflasyon dünyanın en büyük kandırmacasıdır. İngilizcede “cheating” var ya gerçekten böyle “kandırmaca, hile, desise”. Enflasyon, odur. Çok para kazanır gibi görünürsünüz, aslında hiçbir şey kazanmıyorsunuzdur!. Bir paranız vardır, paranın dört tane asli fonksiyonu var. Dün Ege Cansen ağabeyim yazmış diyor ki: Üç buçuğunu yapamıyor. Bir tanesini yapıyor, yarısını yapıyor”. O zaman ne oluyor? 1958 yılındaki büyük devalüasyondan beri “ekonomi nasıl?” diye soranlar, doların değerine bakıyor. Çift paralı ekonomide, siz hangi para politikasını uygularsanız uygulayın, sonuç alamazsınız. Dilaltı hapi ile artık düşürülemeyecek bir tansiyon problemi ile karşı karşıyayız. Ne yapmamız lazım? İlk önce içselleştirip tekrar makule dönmemiz lazım. Makule dönmek çok zor, makule dönmek gerçekten zor, hep beraber fedakârlık etmemiz lazım. Bunun nasıl olacağını bilmiyorum doğrusu. Allah'tan politikacı değilim. Çünkü politikacıların söz etmek istemedikleri tek şey makul olmaktır. Daima daha fazlası, daha iyisi, daha büyüğü, daha güzeli... Burada merkez bankalarının rolü gündeme gelir. Merkez Bankaları niye bağımsızdır? Çünkü politikacıların dünyada her yerde para basarak, hak edilenden fazlasını sunarak ilerlemesini, icraatları ile enflasyon üretmesinde engelleyici rol oynarlar. Onun için fiyat istikrarı diye bir şey vardır. Mesela Amerika'da Merkez Bankası rolü oynayan FED'in iki görevi var. Bizdekinin bir tane, onu da pek üstlenmiyor, yani öyle anlaşılıyor. İlki , fiyat istikrarının sağlanması; ikincisi, istihdamın çözülmesi. Allah'tan bizde istihdam problemi Merkez Bankası'nda değil. Ama netice itibarıyla baktığınızda gelinen noktada; Merkez Bankası'nın başında şu olmuş, bu olmuş; bunların da artık itibarı önemi yok. Çünkü esansiyel tansiyon hastası gibisiniz. Mega enflasyona geçmiş durumdasınız. Mega - enflasyondan sonra hiper - enflasyon var. Hiper -enflasyonun tedavi şekli reçeteleri farklı. Biz farkında değiliz, yeni bir aşamaya geçtik. Bu yeni aşama da artık tansiyona tahammül sınırlarını gerçekten zorlanmaya başladı.

Bu kadar senedir enflasyonla beraber yaşıyoruz. Hiç düşündünüz mü? Neden bazı ülkeler; İsrail, Arjantin gibi, Şili gibi ülkeler %1000'lerle ifade edilen enflasyonlarla karşı karşıya kalıp sonra anti - enflasyonist politikalarla bu işi çözmüşler. Çünkü

bıçak kemiğe dayanmış. Biz de enflasyon şöyle: Enflasyon tarihine bakın %130'u gördüğü anda geriye çekilmiş. Çünkü biz de bilerek, istenerek yüksek tutulmuş bir enflasyonla büyüme modelini uygulamışız.

Rahmetli Demirel'e, doçentken sormuştum; “Enflasyon olmasa idi siz GAP'ı yapabilir miydiniz?”. “Karıştırma oraları doçent!” dedi. Allah rahmet eylesin. Enflasyon daima ısırabileceğinden bir parça fazlasını ısırmaktır. Hak ettiğinden daha fazlasına el atmaktır. Kabiliyetinin üzerine çıkmaktır. Mısır gibi yapmaktır. Nurlu ufuklardan bahsetmektir. Şuna işaret etmektir: Daima büyük, daha büyük, çok daha büyük!... Belki genç kardeşlerimiz bilmiyorlar ama hepimiz, yaşı müsait olanlar şu cümleyi hatırlayacaktır, “Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük tesisi”. Size tanıdık geldi mi? Bir aralar hep böyleydi: “Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük tesisi”. Ya normal bir tesis olsun kardeşim, niye Balkanlar'ın ve Ortadoğu'nun en büyük tesisi olacak?! Hatırlarsanız Şansölye Merkel de Türkiye ziyaretinde, yükseköğretimdeki öğrenci sayımızı duyunca şaşırmişti.

Ara eleman yok; ana eleman yok!. İş sahibi olan mutsuz; işi olmayan da mutsuz!. İşveren sıkıntılı; işgören sıkıntılı... Neden? Çünkü “makul”de değiliz, çünkü daha aşırısını ortaya koymaya çalışıyoruz. O bakımdan enflasyon, aslında çok konuşuluyor, sebep-sonuç meselesi. Enflasyon bu bakımdan dejenere edici etkisi ile senelerdir hayatımızın içinde...

Rahmetli Prof. Dr. Sabri Ülgener'in iktisadi konuları ele alırken Max Weber'den etkilenen bir yaklaşımı vardı: zihniyet ve tatbikat. Biz bunu çok mantıklı görenlerdeniz. Çünkü anlayış veya zihniyete göre uygulama veya tatbikat ortaya çıkar. Bunu birbirinden ayrı tutamazsınız. Senelerdir daima “geçişli zümre toplumu” olmanın altını doldurarak, kuşaklar boyunca hak ederek değil, tükettiklerinizle, giydiklerinizle, kullandıklarınızla, alo dediklerinizle kendini tanımlamanın, kifayetsiz muhteris olmanın değişik örneklerinin sergilendiği bir sosyo-ekonomik bir bünyede, “enflasyon” bu işin sosudur.

Rahmetli Bedri Koraman benim dostumdu. Bedri Abi'nin biliyorsunuz bir karikatürü vardır: Enflasyon Canavarı!. Çok sevimli bir şeydir. O canavar bazen bir küçülür, onu böyle alırsınız kucağınıza seversiniz, birdenbire şımarır, bir büyür, hani suya atıldığında büyüyen plastik oyuncaklar gibi, sizi altına alır, nefessiz bırakıp ezer. Enflasyon işte böyledir. Kolumuzu kaptıırırsanız yakanızı bırakmaz. O bakımdan itiraf edelim, açık ve net konuşalım; enflasyon bizim ruhumuza, bizim geçişli zümre toplum yapımıza uyuyordu. Belirli bir dönem için de geçerliydi. Devlet bakımından da iyiydi. Çok para basın, milletin cebi para görsün. Öyle değil mi? Büyük Atatürk demedi mi “Daha fazla zengine ihtiyacımız var”. Kara Kemal Bey demedi mi; İttihat ve Terakki; milli ekonomi. “Ey Yüzbaşı üniformanı çıkart. Sen tüccar olacaksın; zengin olacaksın.” dedi. Rahmetli Bayar demedi mi; “her mahallede bir milyoner lazım” diye. Elbette milletin cebi para görsün. Fakat enflasyon gizli vergidir.

Enflasyonla milletin cebine para vereceksiniz; ama, tekrar geri alacaksınız. Doldur – boşalt!. Amerika Birleşik Devletleri bunu büyük ölçekte yapıyor. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri de daha küçük oranda senelerdir yapıyor. Alan razı satan razı. Fakat işin esas acı verici tarafı şu: Bir süre sonra bünye, abur cubur yemeye alışmış bünyeler gibi, kolay olmuyor terk etmek; enflasyonu hayatından çıkartmak...

O bakımdan makul'ün arandığı bir kulvara girmek zorundayız. İşimiz zor; çünkü işletme - yönetim çevresi ve dünyadaki genel gidişata baktığımızda gerçekten normal olmayan zamanlardayız. Zor, oyunu bozuyor. Rahmetli Kemal Tahir'in söylediği gibi, biliyorsunuz onun devam ekollerinden Erol Toy abimizi de geçenlerde kaybettik, o da bu terimi kullanırdı: "Zor, oyunu bozar!."

Bu Covid meselesi, bu pandemi, aslında mevcut bir takım sıkıntıları, çarpıklıkları, bozuklukları, makul'ün dışına çıkanları, olması gerektiği halde olmayanları, optimal'in dışında olanları işaret etti; gözümüze soktu. Tekrar bize dedi ki: "Bak! Burada bu sıkıntı var" ve onun için "saadet zinciri" midir "nedir, hepimizin kafasında öyle bir şey var biliyorsunuz. İyi zamanlar, güzel zamanlar... Halbuki Charles Dickens bunu seneler evvel söylemiş: "It was the best of times, it was the worst of times". Yani hem en iyi zamanlardı, hem en berbat zamanlardı".

Değerli meslektaşlarım, her zaman; hem en iyi, hem de en berbat zamandır. Ama bunu eğer enflasyon set- up'ın içine yerleştirirseniz, maalesef, ne iyinin istediğiniz şekilde keyfine varabilirsiniz, ne de kötü size esaslı bir ders öğretebilir. Eğitimciler olarak ilk önce bu gerçeği içselleştirmemiz lazım. Daha evvelki kuşaklardan bize intikal eden; mış gibi yapmak, enflasyon içinde hayatımızı sürdürmek, rakamların arkasına sığınmak, şişmiş, şişirilmiş, böbürlenmiş, egosantrik, havalandıran, uçuran, kaçırın, nurlandıran, daima daha ileriye, daha büyüğe, süpere, daha da süpere... unsurlarının ayaklarını da yere bastırmamız lazım. Eğitimciler olarak biz, bunu gerçekleştirmek zorundayız. Bu da makul'de buluşmakla olur. Hiç kolay değil işimiz!.

Bakın ücretli çalışanlar, enflasyonun geldiği bu noktada fedakârlığı üstleniyorlardı. Şimdi bütün ekonomik aktörlerin fedakârlığı birlikte üstlenmesi zamandır. Şimdi esnafın kâr marjını düşürmesi zamandır. Şimdi patronun kâr marjını ve kâr miktarını yeniden rasyonelize etmesi zamandır. Çünkü birbirimize rağmen var olamayız!. Çünkü eğer makul'de hep beraber buluşmazsak; sürdürebilecek ve makul'ün var olabileceği bir ekonomik sistem veya sosyoekonomik sistemin varlığını koruyamayız. Basra harap olduktan sonra "şunu almıştım, bunu almıştım. Ah ne güzel günlerdi!"; deyip sadece hikaye anlatırız. Bunları niye biz bize konuşuyoruz? Biz bakkallar federasyonu değiliz. Mobilya bayileri toplantısında değiliz. Biz en kritik varlığı, en stratejik değeri biçimlendiren, onlara rehberlik eden, alnında ışığı ilk hissedenleriz. Dolayısıyla önce bizim bu zorluğa, bu farkındalığa ulaşmamız lazım. İşimiz zor. Eğitimciliğin kolay olduğunu kimse söylemedi zaten. İşimiz, enflasyon ortamında daha da zor...

Enflasyonu sadece rakamlardan ibaret zannetmeyiniz. Rakamlar, biraz evvel anlat-tığımız zihniyetlerin bir sonucudur ve fasit daire gibi birbirini besler. Enflasyon olduğu için o olur, o olduğu için enflasyon olur. Cambaza bakmanın zamanı çoktan geçti. Alnında ışığı ilk hisseden, damarlarında acıyı ilk hisseden kişiler biz olmak zorundayız. Eğitimciliğin esası budur. Dolayısıyla şimdi artık yeniden makul'de buluşmanın zamanıdır. Makul'de buluşalım ki, ölçeklerimizi yeniden rasyonalize edelim ki, kendi hayatımızda ve çevremizde makule, rasyonele tekrar dönelim ki yarınlarımızı kurtaralım. Bu konuda öncü rol bize düşüyor. Bunun nasıl yapılacağı konusunda benden bir reçete beklemeyin. Herkes kendi üslubunca, kendi dairesinde, kendi çevresinde yapabilir ama bu birliktelikte bu fırsattan istifade mademki o yoğun temponuzun dışında birkaç gün bu “quality-time” dediğimiz kaliteli zamanı bu konularla ilgili düşünmek, eskilerin güzel bir sözü var: tetebbu etmek; sadece düşünmek için değil birtakım muhasebeler yapmak için geçiriyoruz. Size sadece bu noktaları biraz hatırlatmak istedim. Biraz konfor dairesinden sizleri çıkartmak istedim. Çünkü bu konfor dairesinin dışına hep beraber çıkmazsak, bazıları “Ben konfor dairesinin içinde kalacağım, dışarıda kalanlar beni ilgilendirmez” derse o dairenin varlığından, bırakın o dairenin yer aldığı yapıdan eser kalmaz. Onun için bizi kurtarabilecek olan bazı kavramları tekrar hatırlamakta fayda var: Sürdürülebilirlik.

Sürdürülebilirlik; sadece tribünlere oynamak, skor yapmak, bugünü kurtarmak, iki gün sonrasını kurtarmak değildir. Sürdürülebilirlik; gelecek kuşakları, gelecek zamanları ipotek altına almadan performans gösterebilmektir. Dolayısıyla sürdürülebilir olmak için, sürdürülebilirliği yakalamak için makul olmak zorundasınız. İfrat ve tefritten, aşırı uçlardan kaçınmak zorundasınız. Unutmayın Fransızlar ne diyor: “Aşırı” uçlar buluşur, öpüşür. Dolayısıyla aşırıdan makule dönmek zorundayız. Eğitimcilerin çoğu aslında kelimenin gerçek anlamıyla, pejoratif anlamını veya Türkiye geçmişindeki anlamını söylemiyorum, sıra dışı - devrimci insanlardır. Bu kavramı tekrar sol jargondan kullanmadığımı söyleyeyim size ama keskin ve kararlı duruşlarımız var. Çünkü, biz olana talip değiliz. Biz en kritik zenginliğimizi, varlığımızı, gençlerimizi şekillendirmeye, yönlendirmeye, onlara opsiyonlarını göstermeye çalışıyoruz. Onların cehaletini yenmeye çabalıyoruz.

Cehalet nedir? Cehalet, alternatiflerin veya opsiyonların farkında olmamak demektir. Cehaletin diploma ile alakası yoktur. Maalesef en büyük cahiller, en fazla diploma biriktirmişlerden çıkar. Sadece bir tek ekole gönül vermiş, gönlünü, ruğunu, analitik yapısını, zekâsını, münazara kabiliyetini sadece bir tek noktadan gören herkes, unvanı ne olursa olsun cahildir. Okula bile gitmemiş ama opsiyonları, alternatifleri gören hayatı okuyan, ne kadar zengin halk âlimlerimiz, kahramanlarımız, insanlarımız vardır. Büyük Hanımlar vardır, biliyorsunuz. Her ailede, hanımefendiler, özellikle tabi hanımların erkeklere göre dünyayı kavramada ve analiz etmede çok daha donanımlı, çok daha ileri olduğunu biliyoruz. Onun için büyük Atatürk'ün örneğini unutmayın. Atatürk, eş seçimi ile neyi işaret etmiştir? Akıllı erkekler,

gelişmek isteyen, cehaletin dehlizinde kalmamak isteyen toplumların erkekleri daima kadınlarını kendilerinden daha donanımlı, daha ileri insanlar arasından seçerler ve kadınları cahil bırakılan bir toplumun ileriye gitmesi mümkün değildir. Tüketici davranışı konusunda çalışmış bir kişi olarak şunu söyleyeyim: Eğer bir satınalma formülü hanımlar tarafından uygun bulunmuşsa erkekler için on kere geçerlidir. Kararların büyük kısmını hanımlar alır çünkü hanımlar; dünyayı ayrıntı'lardan, bütün'e giderek kavrarlar. Erkekler ise bütün'den ayrıntı'ya gelmeye çalışırlar.

Cehalet alternatifleri bilememek demektir. O bakımdan bizim aslında eğitimciler olarak yapmaya çalıştığımız ne? Öğrettiğimiz şeylerin ne kadar doğru, ne kadar geçerli olduğunu açıkçası bilemiyoruz. Yani bugün için geçerliydi, on sene evvel farklı şeyler okutuluyordu. Rahmetli babam Fransız Devrimi'ni çok iyi bilirdi. Ben de biliyorum. Ama şimdi ben oğluma soruyorum. Ne Fransız Devrimi mi? diyor. O zamanlar onlara başka bilgilere hakimdik. Fransa'daki bütün akarsuları biliyorduk. Şimdi bizim çocuklar İstanbul'un derelerini biliyorlar mı, emin değilim. Bilmeleri gerekir mi? Belki de gerekmiyordur!. Onun için öğrettiğimiz ne kadar doğru, ne kadar yanlış, nedir, ne değildir; tam emin değiliz ama bir tek şeyi öğretmemiz lazım: Cehaletin ne olduğunu ve onunla nasıl mücadele edileceğini... Opsiyonların açık tutulması, daima, sürekli gelişme, daha iyileşme, daha iyisine yönelme... Ama buna yönelirken mükemmelleşmenin batağına da saplanmamız lazım. Onun için mükemmelleşme örneği ile açtım dikkat ederseniz. Onun için orada da rasyoneli bulmak lazım; orada da makul olanı bulmak; aşırıdan uzaklaşmak lazım!..

Her konuda yeniden ölçeklenme'nin zamanıdır. Optimal büyüklükleri, optimal hedefleri, optimal gelişmeleri yakalama; "rasyonalizasyon" denilen unsuru yeniden keşfetme zamanıdır. Elbette heyecana, motivasyona ihtiyacımız var ama bunlar bir süre sonra eğer arkası doldurulmazsa sizi gülünç duruma düşürür. Çünkü arkası olmayan, doldurulmayan cesaret, cehaletin öncüsüdür; şaklabanlığın hazırlayıcısıdır. Rezil-i rüsva olmanın ilk adımıdır!. "Kifayetsiz muhteris" kavramı ile anlatılmaya çalışılan da herhalde bundan ibarettir. Onun için önce eğitimciler olarak bizler "kifayetsiz muhteris" profilinin ne olduğunu iyi anlayıp, güncel versiyonlarını sürekli olarak düşünüp, o profilden mümkün olduğu kadar kendimizi uzaklaştırmalı, rasyonel'e yakın durmalıyız. Tabii rasyonel derken, elbette yaptığımız iş kolay değil, yaptığımız işin zorluğunu bilerek, bu zorluk karşısında, bu işin stratejik önem ve manası karşısında bir parça da alçak-gönüllülüğümüzü her daim koruyarak, kendi araştırmalarımızı, kendi çalışmalarımızı devam ettirmek zorundayız.

Bilmediğimiz şeyi öğrencimize de söyleyeceğiz. Bilmiyorum ama araştırırım!. Ben her şeyi bilmek zorunda değilim ama neyi, nasıl araştıracağımı veya hangi yoldan buna yaklaşacağımı biliyorum. Zaten hayat bundan ibarettir. Hayat sadece böbürlenmek; hayat sadece en büyüğü, en iyiyi, en ciciyi, en şekili düzgün olanı yapmak

değildir!. Bakın Cem Ceminay vardı; en ciciyi anlatıyordu. Nerede Cem Ceminay?! Cem Ceminay'lar gelir geçer; öğrenciler gelir geçer, iktidarlar gelir geçer, dönemler gelir geçer ama belli ilkeler daima kalmak zorundadır. Bu ilkelerin koruyucuları da bizleriz. Bu ilkeleri biz, bizden evvelki öğretmenlerimizden, eğitimcilerden devraldık. Sürdürülebilirlik adına bundan sonrakilere devretmek zorundayız. İşimiz hiç kolay değil...

Biraz realitelere bakmakta fayda görüyorum. Tekrar ediyorum. Şunu diyebilirsiniz “Ya Murat hoca ne dedi? Bir şeyler söyledi de bir formül yok, reçete yok”!. Çünkü değerli hocalarım; standart bir reçete olduğunu düşündüğünüz anda zaten eğitimcilik, zaten arama, tarama, soruşturma, muhakeme, tümünden varım, tümünden gelim, hayata dışıl yaklaşım, eril yaklaşım, bunların hepsi bitmiş demektir.

Adam ne demiş; “bildiğim bir şey varsa, o da hiçbir şey bilmediğimdir!”. Yok biz bunu demiyoruz!. Biz neyi bilmemiz gerektiğini veya bilme yolunda nasıl ilerleyebileceğimizin sistemini en azından biliyoruz. Zaten bu sistemi biz öğrenemediysek, biz içselleştiremediyse, vah bize! Vah vah, bizden eğitim alanlara!.. Vah vah yönettiğimiz, harcadığımız kaynaklara!.. Vah ki vah gelecek kuşaklara!.. O bakımdan yeniden derlenip toparlanma, sorgulayıp soruşturma, öze dönme, temellerin duruşmasını yapma zamanıdır.

Ahmet Kabaklı, bir Fransız düşünürden mülhem, güzel bir kitap yazmıştı: “Temellerin Duruşması”. O kadar çok teferruatla uğraşyoruz ki, ana noktaları kaçırıyoruz. Aslında enflasyon da bu zaten. Enflasyon size mış gibi yaptırıp, onunla bununla uğraştırıp; şunu mu alayım, bunu mu alayım; dolar mı alayım, altın mı alayım; bilmem ne mi alayım..!?! Bunların hepsi esas meselenin orta noktasına bakmadığınız zaman ikincil, sekonder unsurlar... Biz eğitimciler, sıradan insanlar değiliz. Bir kere bunu kabul edin. Bu herhangi bir böbürlenme, herhangi bir öykünme, herhangi bir başkalarından kendisini yüksek görme şeyi değil! Biz bunun bedelini maddi-manevi ödemiş ve ödemekte olan insanlarız. Hayatımızla, aldığımız mütevazı ücretlerle bunları sürdüren insanlarız. Bizim toplumumuzda da biliyorsunuz öğretmene ve eğitime, biraz üzerini kazıdığınızda altı kalp tenekede çıksa, hiç olmazsa görünürde, bir parça da böyle mülhem veya belirsiz veya böyle bir genel bir havadan, böyle ümmi olmaktan kaynaklanan bir saygı var. Ama bu saygıyı; sürdürülebilir, rasyonalize edilebilir noktaya getirmemiz lazım.

Tüketici Davranışı disiplininin bahsettim. Hep şu söylenir; “En iyi müşteri, en kolay müşteridir!”. Müşteri hiç soru sormuyor, muti; uysal müşteri; “Herşeye tamam diyor, hemen mi ödersin; “hemen ödeyeyim” diyor. Çıkartıyor, pat diye ödüyor. Aslında bu en riskli müşteri tipidir. Çünkü satınalma kararının sonucu olan satış aslında “kapatılmaz” ve fakat “bağlanılır”! Bu alandaki literatür Anglo-sakson ekolüne veya külliyatına mensup; oradan çeviriyoruz: “closing the sale” olmuş: satışın kapatılması. Yahu satış kapatılır mı; satış bağlanılır! Her satış; bundan sonraki satışların bir hazırlayıcısıdır, müjdecisidir.

Mesela bir çocuğumuzu okuttuk; tamam, bir aileden bir tane yeter!. Olur mu? Biz bir gelenek yaratmaya çalışıyoruz. Biz annelerin, babaların ve dahi çocuklarının oluşturduğu üç jenerasyonu okulda okutmak istiyoruz. Dolayısıyla, işletme-yönetim açısından satış hiçbir zaman kapatılmaz, bağlanılır. Satış bağlandıktan sonra esas mesele şu: İşlem gerçekleşti; eğer o müşteri satınalma kararını kendisi nezdinde ve başkalarına karşı rasyonalize etmiyorsa, edemiyorsa, savunamıyorsa, bunu yeniden değerlendirme ve tekrar etme konusunda yeterli done ile teçhiz edilmemişse, bilgilendirilmişse, aydınlatılmamışsa en tehlikeli müşteri tipi ile karşı karşıyasınız. Onun için her zaman şunu söylüyoruz: En kötü müşteri, soru sormayan müşteridir!. Müşteriyi bilgilendirin. Müşteriyi önce ilgilendirin, sonra bilgilendirin!. Bilgilendirin, done verin ki; kararlarının rasyonalize edilmesinde elinde tutacağı sağlam parametreler olsun.

İşte eğitimcilerin de yapması gereken budur. Öğrencinin şu bilgi kırımını veya bu bilgi bütününü bilmesi elbette önemli ama işin esası değil. Eğer o arkadaşımıza biz aramayı, taramayı, bilgiyi kullanmayı, malumat ile bilgi arasında, data ile veri arasındaki farkı anlatabiliyorsak, bunu gösterebiliyorsak, “sürdürülebilirlik” kavramını, “optimal” kavramını, “makul” kavramını, “sosyal kontrat”, “sosyal fedakarlık”, “bir arada yaşamak” kavramını anlatabiliyorsak o zaman görevimizi yapmış oluruz. Yoksa bilgi kırıntıları, farklı malumatlar; bunların hepsi temporal (geçici) meselelerdir. Eğitim eğer temporal, geçici meselelere indirgenseydi, o zaman diploma ticaretinden başka bir şey olmazdı. Maalesef, eğer gereken özeni göstermezseniz zaten işin sonu buna gelir. O zaman araç ile amaç arasındaki hiyerarşi bozulur. Araç, amacın önüne geçmeye başlar, Ama bu da bir süre sonra fazla sayıda gerçekleşeceği için devreye tekrar nedret ilkesi girer. Unutmayalım nadir olan değerlidir.

Enflasyon nadir olanın düşmanıdır. Nadi; estetik olandır!. Nadir olan, nezih olandır. Enflasyon bunu berbat ettiği için enflasyonun olduğu yerde nezahat olmaz. Nezahatın olmadığı yerde de hiçbir şey olmaz!. Dolayısıyla tekrar eğitim ve öğretmenlerin rehberliğinde, nezahatte buluşmanın zamanıdır. Nezaket, nezahatin altında yer alır. Güzel bir söz var: “Hazik ve nazik hekim” derler. Hazik; bilgili, donanımlı ama nazik de olması lazım. Birebir ilişkiler kadar, kişisel dokunuş kadar önemli hiçbir şey yok.

Değerli öğretmenler, değerli eğitimciler hepimiz çok iyi biliyoruz; hiçbir şey insan sıcaklığının, insan dokunuşunun, görsel rabitasını veya zihinsel yolculuğunun; birlik-teliğinin yerini tutamaz. Seneler evvel Boğaziçi'nde “Yeni Ürün” dersi anlatıyorum. 32 yıl evvel, ilk defa o dersi başlatan hocalardan biriyim. Yan sınıfta da o dönemin Pamukbank'ın genel müdürü Bülent Bey ders veriyor. Bankamatikler çıkmıştı. Bankamatik, Pamukbank'ın icadı, fakat sonra jenerik bir isim oldu. Ders arasında bana geldi, biraz da latife etmek için; “Hocam, hani sen diyorsun ya böyle kişisel hizmet şu bu, dokunuş vs... Bak bankamatikler çıktı. Bitti artık!. Hiç kimsenin ihtiyacı kalmayacak banka memuruna” dedi. Tabii gülerek bunları söyledi... Bir süre sonra

bir araştırma yaptırıldı. Bankamatiklerin kamera görüntülerine bakıyoruz. İnsanlar sinirleniyorlar, bankamatiği yumrukluyorlar, dondurma basanlar, vuranlar, kıranlar... Çünkü bankamatikte insaf yok, anlayış yok, izan yok. Orada bir “rapport” dediğimiz sosyal mukavelenin, sosyal dayanışmanın, birlikte olmanın; “biz birlikteyiz, onun için fedakarlık ediyoruz, onun için ben sabahleyin saat 06:30’da yatağımdan kalkıyorum, 07:00’da servisi yakalıyorum, 08:00’da buraya geliyorum ve kasamı kuruyorum, bu insanlarla beraber, onlara hizmet ederek paramı kazanıyorum, onlarla beraber varım” diyen banka memurunu hatırlamalıyız. İnsanlarla varım demenin birlikten doğan güç ve sinerjinin tek formülü var: İnsanı dokunuş.

Online; teknoloji; dijital... Allah aşkına birbirimizi kandırmayalım!. Hiçbir şey bir öğretmenin fiziki varlığı, bakışı, dokunuşu, zihinsel birlikte yolculuğu kadar etkili olamaz. Bu zenginliği öğrencilerimize sunmakla yükümlüyüz.

Dolayısıyla, “ehem”i; “mühim”e tercih etmemiz lazım. Ehemmiyetli olan nedir? Ehemmiyetli olan, makulde buluşturmak. Maaalesef, tüm kuşaklar boyunca duyduğumuz terane; artık çağ atlayacağız, sıçrayacağız, şöyle yapacağız... Yazlık, kışlık, araba sahibi olacağız... 80’li yılların başında, ben üniversiteyi bitirdiğimde, yazlık-kışlık-araba formülünü gerçekleştirmek mümkündü. Şimdi mümkün değil!. Ama eğer makul bir şekilde hayatınızı sürdürürseniz, hiç olmazsa bundan sonra yetiştirdiğimiz talebelerin sürdürülebilir bir ortamda tekrar o hayali, ama bu sefer ayakları sağlam basarak gerçekleştirmeleri mümkün olacaktır. Üstelik o günlerde yaşayanlar, bu günlerimizden yediler ya; bizim de gelecek günleri yemeden tüm zenginlikleri kazanmamız sağlanabilir. Onun için geliniz; “makul” konusunu yeniden düşünelim. Her iş’te, dilde, eğitimde birlik olalım, makul olalım. Bizi kurtaracak olan yeniden ölçeklemedir; makuldür, isterseniz “optimal”dir.

Hepinize bu çerçevede makul, optimal, sürdürülebilir bir gelecek diliyorum. Bu geleceğin inşa edilmesinde birinci dereceden sorumlular biziz. Bu sorumluluğumuzu politikacılara devretmeyelim, en son devredeceğimiz kişiler onlardır. Politikacılar, gelir geçer; onlar unutulur, unutulmuşlardır. Ama bir eğitim ve öğretim neferin katkısı, katma değeri her zaman öğrencileri ve onların gelecekteki öğrencileri ile ayaktadır.

Konuşmamı müsaade ederseniz radyo programlarımın değişmeyen sloganıyla bitirmek istiyorum; “Hepinize katma değeri yüksek ve yüksek katma değerli günler diliyorum”. Bizim işimiz “katma değer” üretmek. Sadece kalifiye insan katma değer üretir. Biz eğitimciler, katma değer üretecek insanları yetiştiren, en büyük katma değer ve zenginliğiz. Biz katma değer anasıyız, babasıyız, atasıyız, jeneratörüyüz... Pekiyi, niye katma değeri yüksek ve yüksek katma değerli? “Hareket, bereket”. Bolca alış-veriş edelim KDV geliri artsın; bir parça da gelir gelsin diye düşünmekte fayda var değil mi?

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Erhan ERKUT
MEF Üniversitesi Rektör Yardımcısı

EĞİTİM EVRİLİYOR MU, DEVRİLİYOR MU?

Benim buradaki amacım eğitimin evrilemez noktaya geldiğine sizi ikna edip, eğitim aktivisti olmanızı sağlamak ve yeni bir eğitim sistemini el ele, hep birlikte kurmamız. Eğitimde devrim için yoldaş arıyorum, konuşmanın özeti bu.

Okulda...

- **... verilmeyen beceriler**
  - İyi soru sormak
  - Bilgiyi eleştirel analiz
  - Bağımsız fikir oluşturmak
  - İş birliği
  - İletişim
  - Uygulama
- **...verilen beceriler**
  - Bilgi (ezber)
  - Test çözmek

Bu eleştirileri sık sık duyuyorsunuz. Herkes “Bunları öğretin, anlatın” diyor. Biz yapmıyoruz. Ne yapıyoruz? Çok güzel içerik odaklı, müfredat aktarımı yapıyoruz. Bir de çok iyi yaptığımız bir şey var: Test. Lütfen dışarı çıkın, bir dolaşın stant alanlarını, en çok ne görüyorsunuz? Testçi görüyorsunuz değil mi? Test, eğitimin düşmanı, hele çoktan seçmeli test.

Sonuç?

- Mezunlardan memnun olmayan işverenler
- Eğitimden memnun olmayan aileler
- Hayatından memnun olmayan öğrenciler
- Çaresizlik, Kaygı, Mutsuzluk
- Ekonomik Felaket
- Sosyal Sorun

Bunun sonucu ne? Arkadaşlar bunun sonu korkunç. İşverenler sürekli beni eleştiriyorlar; sanki müfredatı ben kurguladım. Memnun değil. Esas, öğrencinin kendisi memnun değil. Öğrenci çok net görüyor bizim çağ dışı kaldığımızı, bütün notaları kaçırdığımızı, ne şarkı söylemeyi, ne dans etmeyi bilmediğimizi öğrenci çok net görüyor. Biz kendi kendimizi aldatıyoruz. Öğretmenlik oynuyoruz, okulculuk oynuyoruz. Bu eğitim sistemi dinozora dönüşmüş durumda. 60 küsur yaşına geldim; bu kadar çaresiz, bu kadar kaygılı, bu kadar mutsuz, umutsuz bir öğrenci kitleleriyle karşılaşmadım. Öğrenci her zaman kaygılıdır ama bugünkü sadece kaygı değil çaresizlik var. Biliyorlar yanlış bir sistem içinde olduklarını, yapabilecekleri hiçbir şey de yok. O çocukları güçlendirmemiz gerekiyor.

Ben endüstri mühendisiyim; yönelim araştırmacıyım, optimizasyon öğretim aslında. Bir numaralı işim çocukların öz yeterliliğini artırmak. “Özgüven” dediğim zaman Acar Hoca; “Özgüven sosyopatlarda, seri katillerde olur. Özgüven değil öz yeterlilik” diyor. Benim işim artık öz yeterlilik arttırmak, öğrencinin kendi kendine güvenmesini ve kendi kendine başarılı olabileceğine inanmasını sağlamak. Bırakın o ilk 10 ekonomi masallarını, bu insan kaynağı, ülke için bir ekonomik felaket. Bunu herkes bir görsün. Tam bir işçi ülkesi olmaya doğru gidiyoruz. “Zaten bizden ancak ara eleman çıkar” diyen siyasiler oldu biliyorsunuz bu ülkede. Ben, bunu ekonomik bir felaket olarak görüyorum. Çünkü ben Fatih'te doğdum; Cengiz Topel'de okudum; devlet okullarında okudum; zehir gibi eğitim aldım. Yurtdışına gittim; doktora yaptım. 20 sene orada hocalık yaptım. Türk çocuğu ara eleman değildir. Amerikalıdan, Almandan bir farkı yoktur. Var diyorsanız zaten eğitim işinde işiniz yok. Eğitimci ırkçı olmaz, ayrımcı olmaz.

Aynı zamanda ben bunu büyük bir sosyal sorun olarak görüyorum. Herkes kendi penceresinden bakıyor. Doktor “Ülkenin en büyük problemi sağlık” diyor. Ama ülkenin en büyük problemi: Eğitim. Her şeyin içinde eğitim var. Dolayısıyla kaygılı olmak zamanıdır, paniğe kapılmak zamanıdır. Ama şikayet cesaretin düşmanıdır. Şikayet etmeyip, cesur olup, alternatif eğitim kurumlarının peşine düşme zamanıdır. Hepiniz birer potansiyel girişimcisiniz. Lütfen şikayeti bırakın, elinizi taşın altına koyun. Alternatif eğitim kurumları için çaba gösterin.

Eğitimin (pek) kısa tarihçesi

Eğitim 1.0: Taş devri (*yaparak öğrenmek*)

Eğitim 2.0: Usta-çırak sistemi (*çiftçi, demirci, terzi*)

Kısa bir eğitim tarihçesi ile başlayayım. Eğitim 1.0, 2.0 pek sevildi. Bu benim kendi uydurduğum. Eğitim 1.0: Bu dönemde insan bir şeyler yapmaya çalışıyor ve yaptıkça da yanlışlarından öğreniyor. Eğitim 2.0: Orta Çağ döneminde usta çırak ilişkisine bağlı olarak bir öğrenme var. Yani, ustandan öğrenmek. Mesela ustandan öğrenen bir ayakkabı ustası.

Bizim Şu anda eğitim sandığımız Şey aslında 1800 yıllarında Kuzey Almanya'da geliştirilmiŐtir. Bütün bu bildiğiniz okul, sınıf, öğretmen, not, kredi hepsi Kuzey Almanya icadı. Adamlar Napolyon'a savaşı kaybedince bu sistemleri geliŐtirmiŐler.

Hedeflere bakar mısınız:

Eğitimin (pek) kısa tarihçesi

Eğitim 3.0... 1800 Prusya + 1900 ABD

- Endüstriyel ekonomiye işçi yetiştirmek
  - Emirlere uymak
  - Zamanını yönetebilmek
  - Rutin işleri yapabilmek
  - Temel okuryazarlık (*RRR*)
- Öğretmenden öğrenciye içerik nakli
- “Üretim hattı” modeli
  - Stack them deep, teach them cheap

Zamanını yönetebilmek, yani saat okumayı bilmek. Komik geliyor size değil mi? Ben babaanneme saat okumayı öğrettim. Böyle bir beceri var; analog saatin okunması. Mesela üçü çeyrek geçiyor. Bu abstract bir konsept. Bunu matematiğe döküp okuma yazma bilmeyen birine öğretmeniz gerekiyor. Kolay değil.

- * Rutin işleri yapabilmek,
- * Temel okuryazarlık (aritmetik, okuma vb.)

Sen bunu nasıl yapacaksın? Dolduracaksın böyle insanları salona, bir tane bilen koyacaksın, bilen bilmeyene anlatacak. Al sana endüstriyel model işte. Endüstriye işçi mi yetiŐtireceđiz? Endüstriden kopya çekelim. Endüstriyel modelle, endüstriye işçi yetiştirelim: Stack them deep teach them cheap. “Doldur-boşalt sistemi” ya da “ucuza getirme sistemi”.

Buyurun arkadaşlar, dünyanın ilk üretim hattı: Ford 1903.

Buna ne kadar inanırsınız bilmiyorum. Ama adam böyle bir test hazırlıyor ve 1600 çocuğa veriyorlar bunu; %98 alıyor çocuklar. Ama bu çocuklar 5 yaşında. Okul tarafından zehirlenmemiş çocuklar. Aynı gruba, on yaşına geldiklerinde benzeri uygun bir yaratıcılık testi verildiğinde %32'si yaratıcı çıkıyor. Bakın sistem ne kadar mükemmel çalışıyor. Gerçekten gurur duyulması gereken bir başarı bu. %92 yaratıcılığı %32'ye indiriyorsun sadece beş yılda. Tabi sistem tıkır tıkır çalışıyor. On beş yaşında yapıyorsun aynı sınavı, %10'a düşmüş. Delinin biri çıkıyor, diyor ki: "Biz bu sınavı yetişkinlere versek acaba ne olacak?". %2 çıkıyor; %1 çıkıyor arkadaşlar. Sistem çalışıyor. Sistem çalışmıyor diye şikayet etmeyelim, sistem çalışıyor. Sistem düşmanımız, bunu görelim.

Hemen bir quiz yapayım. Ben Fatih doğumluyum da babam Kayserili. Bizimkiler "Bura nire?" derler. Bu kurum neresi? Devam zorunluluğu var, otoriter yapı var, zoraki uyum var, özgürlükler kısıtlanıyor, yaratıcılık ve inisiyatif almak istenmiyor, alkol yasak ama çok kullanılıyor, şiddet var, çeteler var... Nire bura?

Bura nire?

Bireylerin zorla kuruma dahil edilmesi
Bireylerin ceza ile yola sokulması
Devam zorunluluğu
Otoriter bir yapı
Kıyafet serbestliğinin olmaması
Sessizlik ve düzene önem verilmesi
Bireylerin sıraya dizilmeleri
Bireysel otonomi kaybı
Zoraki uyum
Kurallara uymayanların cezalandırılması
Özgürlüklerin kısıtlanması
Bireylerin karar vermeye katkısının olmaması
Kuralların sorgulanamaması

Programlanmış günler
Vergilerle desteklenen bir sistem
Belirli bir süre kurumda kalma zorunluluğu
Kurallara uymayanların daha uzun zaman geçirmesi
Otoriteyi sorgulayanların başının derde girmesi
Yaratıcılık ve inisiyatif almanın istenmemesi
Bireyselliğin dışı vurulmasının hoş karşılanmaması
Alkol ve uyuşturucu yasak ama yaygın
Güçlülerin zayıfları ezdiği bir ortam
Etrafın duvarlarla çevrildiği bir alan
Kıdemlilerin saygı gördüğü bir ortam
Anlaşmazlıkların kavga ile çözüldüğü bir kurum
Civarındaki evlerin değerini düşüren bir kurum

Kafanız biraz daha karıştırayım.

Bura nire?

- Okul mu?
- Hapisane mi?

Arkadaşlar böyle bir benzerlik olabilir mi? Bunun bizi kemiklerimize kadar sarsması gerekiyor. Yani evinin yakınında hapisane varsa evinin emlak değeri düşer ya, okul varsa da düşüyor. Çünkü orada ilaç alınıyor, satılıyor. Çocuklar kavga ediyorlar, bağırıyorlar, çağırıyorlar, gürültü yapıyorlar. O kadar fazla benzerlik var ki. Biz ne yaptık? Okuldan hapisaneye, hapisaneden okula böyle bir yer altı hattı kurmuşuz.

Eğitim 4.0?

• “Bilgi çalışanı” ihtiyacı farkındalığı (20 yy. sonu)

• 21. yy’da bilgi artık meta

- Bilgi çalışanı da yetersiz
- “Akıllı yaratıcı”lar gerek (*smart creatives*)
  - Doğru cevabı aramak yerine farklı cevaplar yaratmak

• Endüstri 4.0 için Eğitim 3.0 yetersiz/zararlı

- Robotların yapamayacağı işlere hazırlanma... *Jack Ma*

Peki hocam, eğitim 4.0 bizi kurtaracak mı? Bilgi, çalışanın ihtiyacının farkına vardı ülke, IT’ciler, makinenin önünde çalışanlar vb. Fakat beş on sene içerisinde bilginin meta olduğunu fark ettiler. Geçti bu da artık, konu bu değil. Akıllı yaratıcılar gerekiyor bize. Yani, doğru cevabı arayan insan artık makbul değil. Farklı cevaplar geliştirebilen insanlar gerekiyor. Eğitim sistemimiz hala doğru cevap bulma üzerine kurgulu. Dolayısıyla endüstri 4.0’a gideceksek, problem bu dünyanın problemi, sadece Türkiye’den bahsetmiyorum. Endüstri 4.0’a gidecekse eğitim 3.0’la hiçbir yere gidemezsin. Bu zararlı. Yetersizi bırak, zararlı. Tersine çalışıyor.

Jack Ma ne diyor? Biz söyleyince kimse dinlemiyor. Alibaba’yı kurdu, milyarder oldu. O söyleyince herkese “Aaa!” diyor. Robotların yapamayacağı işleri hazırlanma... Şimdiki eğitim sistemiyle ancak insanın yapabileceği, üretim hattı türü işlere insan yetiştiriyoruz biz.

21. yy’da Eğitimin Amacı?

- Tutku ve hedef keşfi
- Kritik becerilerin geliştirilmesi
  - Eleştirel düşünme ve problem çözme
  - İş birliği
  - Hızlı hareket ve adaptasyon
  - İnisiyatif ve girişimcilik
  - Etkin sözlü, yazılı ve multimedya iletişim
  - Bilgiye ulaşım ve bilgiyi analiz
  - Merak ve hayal
- İlham

20 yy. alışkanlık ve uygulamaları ile olmaz:

- Sahnedeki uzman
- İçeriği işlemek
- Pasif öğrenci
- Sıralama ve eleme

Most likely to Succeed: Preparing our kids for the innovation era (Wagner, Dintermitt)

Eğitimin amacı ne? 21. Yüzyılda eğitimin amacı çok basit, hiç değişmedi bu: Tutku ve hedef keşfi. Çocuğun tutkusunu keşfetmesini sağlamamız ve ona bir hedef oluşturmasına destek olmamız. İki: Kritik becerilerin geliştirilmesi. Bu kodlama da olur, müzik de olur. O da bir dildir. Herkesi kodlamaya zorlamak gerekmiyor. Sanat da olur, spor da olur. Ama kritik becerilerin geliştirilmesi gerekiyor. En başta, eleştirel düşünme ve problem çözme, sonra işbirliği geliyor. Zaten bütün işverenlerde bana bunu söylüyor. “Hocam işbirliği, takım çalışması yapabilirsin, eleştirel düşünsün, problem çözebilirsin”.

Hızlı hareket ve adaptasyon. Arkadaşlar burada müfredat yok, şunu lütfen bir görün. Biz bu ülkede halen müfredat tartışıyoruz. Bunların hepsi artık meta, tamamen beceri geliştirmeye odaklanmamız gerekiyor anaokulundan itibaren.

İlham. Türk çocuklarına, “Benden bir şey olmaz” diye kafasına vurula vurula çaresizlik öğretilmiş. Senden her şey olur! Olamayabilirsin ama ola da bilirsin. Bunu göstermeniz gerekiyor çocuklara. Herkes NBA’de basketbolcu olmayacağı gibi, herkes bir Zuckerberg de olmayacak. Zuckerberg diyince Metaverse son yılların en büyük balonudur. Boş demiyorum, XR’a, artırılmış gerçekliğe inanıyorum. Çocuklarımız o gözlükleri takacaklar, avatarları olacak ama bu Metaverse’e inanmıyorum. Bu bir video game. Çocuğu video game’in içine sokuyorsun. Öğrenciler panik halinde bana geliyor “Hocam Metaverse öğretiyor musunuz?”. Bir yerden duymuş Metaverse’ü. Şimdi ne desem ben? Palavra desem, “Bunlar bilmiyor. Metaverse öğreten üniversiteyi bulalım, onlara soralım” diyecekler.

Tutku, ilham, merak ve yetkinlikler. Bizim bunu içselleştirmemiz gerekiyor. Bizim artık öğrencinin yanında yol gösterici, harita çizici olmamız gerekiyor. “Ay, eyvah! Müfredatı yetiştirmeyeceğim”. Öğrenci orada oturacak; ben anlatacağım; öğrenci öğrenecek. Böyle bir şeyin olmadığını biz yüzyıllardır nasıl öğrenemedik? Ne kadar yavaş öğrencilermişiz biz. Bir de bu sıralama sınavları... Niye sıralıyorsun? “Eleyeceğim, en iyilerini alacağım”. Neye göre?

Üniversitelere bakalım. Biz acaba çok mu iyi yönetiyoruz kendi çevremizi? Üniversiteler onu da yapalım, bunu da yapalım, her şeyi yapalım istiyor. Tipik 20. Yüzyıl Üniversiteleri sürdürülebilir değil. Bunu sadece ben söylemiyorum, bunu söyleyen birçok akademisyen var. Milyarlarca dolarlık bütçe; şehir gibi, eyalet gibi üniversitenin kendisi. Türkiye’ye bakmayın. Koskoca Boğaziçi’nin bütçesi 50 Milyon Dolar civarı. Benim geldiğim devlet üniversitesinin bütçesi 2 Milyar Doları. Milyarlarca dolar bütçen var, devasa bir operasyon var, spor salonların, yurtların var, kendi güvenlik sistemin var, kendi sağlık sistemin var. Yani ülke içinde ülke. Dört tane misyon var: Araştırma, eğitim, hizmet ve uygulama. Biz dördünde birden başarılı olacak insan arıyoruz. Böyle insan yok. Olmasın da zaten. Sen hem kaleci hem

santrafor arıyorsun. Adam çıkacak kalede duracak, arada bir de gidecek gol atacak, sonra da sıkıldığı zaman gidecek basketbolda koçluk yapacak. Olmaz. Bu sürdürülebilir değil. Bunu görmemiz lazım arkadaşlar. Eğitimin kendi kendini tamir etme şansı yok. Çünkü kendini köşeye sıkıştırmış durumda.

Peki biz neredeyiz? PISA dinlemekten bıkmış olduğunuzu düşünerek size PIAAC getirdim. PIAAC, yetişkin becerileri araştırması. Aynı kurum yapıyor, OECD. 25-34 yaş aralığında bakıyor. Her sınavın altı tane seviyesi var. Bir ülke ortalamada kötü olabilir. Çok iyi olmayabilir diyeyim ama çok iyi performansa erişen çok sayıda birey çıkarmışsa onlar lokomotif olur, o ülke yürür gider. Dolayısıyla beni ilgilendiren ortalama değil. Burada tipik olarak ortalamaya bakılıyor. Türkiye ortalamalarda sondan üçüncü vesaire... O bize gerçek mesajı vermiyor. Ortalama bir insan yok, o bir istatistiksel veri. Beni ilgilendiren en üst düzeye çıkabilen geleceğin ekonomistleri, geleceğin bilim insanları, geleceğin mühendisleri, geleceğin sanatçıları, geleceğin düşünce liderleri... Bunlar büyük bir ihtimalle en yüksek düzeyde olan bireylerden çıkacak. Bakıyoruz okuma becerilerinde tavana vurabilen yani ciddi felsefi bir metni okuyup anlayan, derdini ifade edebilen, tam cümle kurabilen, tartışma yapabilen insan oranı. Bu %10-15 olsa iyi. Toplumun %10-15'i tepeye vursa biz bu ülkeyi uçururuz.

Biz neredeyiz?

OECD 2015 Yetişkin Becerileri Araştırması

- 25-34 yaş aralığında
  - okuma becerisinde
  - en üst düzey oranı (%)

Finland	37.4
Japan	31.9
Netherlands	27.7
Sweden	24.4
Norway	20.8
Australia	20.7
Flanders (Belgium)	20.4
Canada	19.8
New Zealand	19.4
England (UK)	17.7

Denmark	17.5
Estonia	16.8
Germany	16.3
United States	15.3
Poland	14.4
Czech Republic	14.1
Northern Ireland (UK)	14.1
Korea	14.1
France	13.4
Austria	12.6

Ireland	12.0
Israel	11.9
Slovak Republic	10.3
Slovenia	9.1
Spain	6.6
Italy	5.7
Greece	5.3
Chile	3.2
Turkey	1.0

Peki dünyada durum ne? Finlandiya %37. İnsaf! %37'si tepeye vurmuş. Avustralya %20. Almanya %16. Türkiye nerede? %1. Yani yüz kişide bir kişi anlıyor tam okuduğunu.

Biz neredeyiz?

OECD 2015 Yetişkin Becerileri Araştırması

Tümünde
sonuncu

En üst düzeydeki yetişkin oranı (%)		Yaş Grubu		
		16-24	25-34	35-44
sözel beceriler	TR	0.6%	1.0%	0.5%
	OECD	11.1%	15.6%	13.3%
sayısal beceriler	TR	1.4%	2.3%	1.5%
	OECD	10.1%	15.4%	14.1%
teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerileri	TR	1.0%	1.6%	0.7%
	OECD	8.0%	9.8%	6.0%

Eğitim 3.0'dan
sınıfta kalmışız

Bütün alanlarda durum nasıl? Türkiye ve OECD, sözel, sayısal, teknoloji yoğun ortamda problem çözme becerisi. Önüne veriyoruz bilgisayarı; excel de var, kodlama da var. "Ne istersen yap, çöz" diyoruz. 16-24 yaş aralığı, şu anda öğrencimiz olan insanlar. Sözel beceriler düştü mü 0.6'ya? OECD 11, Avrupa kurtardı kendini. 11 olmasının sebebi de biziz. Görüyorsunuz değil mi?

Sayısal becerilerde 1.4. Problem çözmeye %1. Eğer biz liyakat ülkesi olsak ve en önemli pozisyonlara bu %1'den insanları alıp koysak yine yeter. Ama biz liyakat ülkesi değiliz. En iyi yapanı almıyoruz. 25-30 yaş grubunda da durum çok farklı değil. Hepsinde sonuncuyuz, ağır bir şekilde sınıfta kalmışız.

Gençlerin...

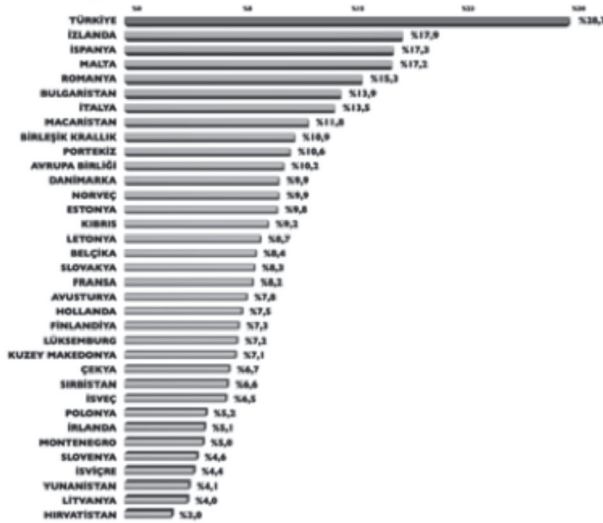
- %55'i eğitim aldığı alanda çalışmak istemiyor
- %89'u yabancı dil bilmiyor
- %72'si okul kütüphanesini kullanmıyor
- %27'si çalışmayı düşünmüyor
- %88'i spor yapmıyor
- %83'u cinsellik eğitimi almamış
- %98'i STK üyesi değil

Fatoş Karahasan bir araştırma şirketinin anketine dayalı bir kitap yazdı. Türkiye’de 8,5 milyon öğrenci var. Onun içerisinde örgün, açık hepsi karışık. Sadece örgünde 3.2 milyon öğrenci var. Bunların yarısı okuduğu işi yapmak istemiyor. Niye okuyorsun o zaman? Annem dedi, babam dedi, toplum baskısı vs. % 89’u yabancı dil bilmiyor. Soruyorlar “İngilizce biliyor musun?”. “Çok iyi biliyorum” diyor. Yani ben biliyorum diyeni, biliyor yazıyoruz. Ben İngilizce eğitim veren üniversitede hocalık yapıyorum. Göbeğimiz çatlıyor, 19 yaşındaki çocuğa İngilizce öğretmek için. Bu işin yaşı 19 değil. Bu işin yeri anaokulu, ilkokul. Üniversitenin İngilizce öğretmesi tamamen kaynak israfı. % 72’si kütüphaneyi kullanmıyor. % 27’si çalışmayı düşünmüyor. Ne kadar kaygı verici değil mi? Ben çalışmayacağım.

%83’ü cinsellik eğitimi almamış. Örf ve adetlerimize aykırı, sınıfta biz cinsellik mi konuşacağız? Ondandır sonra çocuk gelinler ülkesi. Benim kızlarım bu eğitimi ilkokulda aldılar. Neyin olumlu dokunuş, neyin tehditkar dokunuş olduğunu çocuk ilkokulda öğrenirse bu çocuğa kolay kolay dokunamazsın. Babası dahil dokunamaz. Eğitim konuşuyoruz da eğitim çok boyutlu, durum gerçekten içler acısı.

GENÇLERDE EĞİTİMİ TERK ETME ORANI

Anaokulundan itibaren 18-24 yaş aralığındaki gençlerin eğitimden terk etme oranları.
Kaynak: Eurostat (2021); European Union Labour Force Survey; Luxembourg Eurostat.

Eğitimi terk etme oranı; OECD’de birinci olduğumuz bir şey. Liseden zorla mezun ediyorsunuz, kalma yok. Okuma yazma bilmeyen çocuğu mezun ediyorsunuz ama ona rağmen çocuk eğitimi terk ediyor. Yani, çünkü inanmadığı bir şey var çocuğun ortada.

İşsiz üniversite mezunları 1.2 milyon. “Genç İşsizler Platformu” diye bir şey kuruldu ülkede. Bu bile ilginç değil mi? Böyle bir platforma ihtiyaç duyuldu yani.

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE MEZUNU İŞSİZ SAYISI

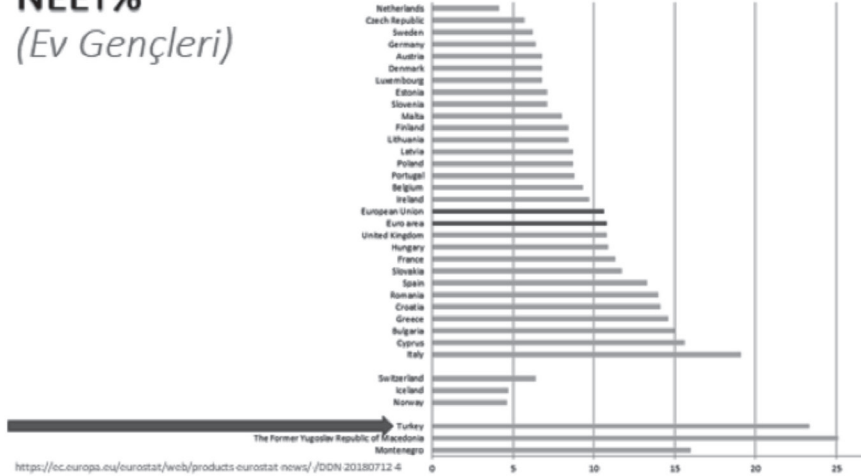
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2021) & Gözölçümleri Kasım 2020, 10 Şubat 2021 tarihinde yayınlanmıştır.

Ne stajda, ne eğitimde, ne de 15-20 yaş aralığındaki genç oranında aşağılardayız. Yalnız Makedonya'yı geçmişiz. Makedonya'dan iyi durumumuz yani.

Bunlar ev genci. Yani; işsiz, güçsüz, boş gezen insanlar.

NEET% (Ev Gençleri)

Share of young people aged 15-24 neither in employment nor in education and training, seasonally adjusted, 2018 Q1 (%)

Bu sosyal tehdit değil mi? Sadece burada kaçan ekonomik fırsattan bahsetmeyelim, bu aynı zamanda bir sosyal tehdit. Bu çocuklar kırgın, bu çocukları manipüle etmek çok kolay. Bu çocukları bir fikir etrafında toplayıp "Haydi, yürüyün!" demek çok kolay. Biz niye böyle insana kaybedecek bir şey verelim ki?

Herkes farkında olayın, kimseyi kandıramıyoruz. “İyi eğitim veriyoruz” hikayelerine kimse inanmıyor. Eğitimi yaygınlaştırdık, doğru. %36’dan %72’ye çıkarttık penetrasyonu, PISA için. Şimdi tablolarda güzel gözüküyoruz ama nitelik? Aynı şey üniversite için de geçerli. 205 üniversite. Bu ülkeyi 100 tanesi mi kaldıramaz? Çatır çatır hukuk fakültesi açıyoruz doktora yok hukuk fakültelerinde. Hoca sayısı yetersiz; hukuk fakülteleri, tıp fakülteleri açılıyor.

Sondan OECD’de eğitime harcanan parada ikinciyiz.

Eğitim fakültesini 300 bininci öğrenci tercih ediyor.

Sorgulayıcı, yaratıcı, birey yerine; biat kültürü.

Yetkinlik geliştirme.

Eğitimi siyasetin esaretinden kurtaramadık.

Bu bugünkü iktidara yönelik bir eleştiri değil. Her iktidar sosyal mühendisliğe soyundu. Kendi seçmenini yetiştirmeye çalıştı, nokta. Böyle yaparsan eğitim olmuyor.

Türkiye’de bir şeyler değişecekse özel okullarla değişecek, devlet üzerinden değişeceğine maalesef inanmıyorum. Alternatif eğitim kurumları diyorum, sizler de aslında alternatif eğitim kurumusunuz. Dolayısıyla TÖZOK’un varlığı da benim için bir güvence, TÖZOK’un bu kongreler yapmaya devam ediyor olması da bence tebrik edilesi bir konu. Baştan söylemem gerekiyordu bunu.

Eğitimi dönüştüren güçler. Zaten sen her şeyi doğru yapsan da eğitimi dönüştüren güçler durmadan hareket ediyor. Dünya boş durmuyor. Birkaç tanesini kitaplardan okudum bunların, birkaç tanesini de ben düşündüm. Eğitim altüst olmak zorunda. Eğitimi altüst edici sekiz tane güç belirledim.

Eğitimi alt-üst eden güçler

• Bilgi patlaması	• Z kuşağı
• Maliyetler	• Girişimciler
• Eşitsizlikler	• Demografi
• Teknoloji	• Pandemi

Bunların birincisi: Müfredattaki patlama. Eskiden 100 yılda bir bilgi ikiye katlanıyordu, şimdi 19 saatte bir dünyadaki bilgi ikiye katlanıyor. Sen hala müfredat odaklı eğitim yapıyorsun. İçerik odaklı eğitim bitti.

İki: Maliyetler. Maliyetler uçuyor, gidiyor. Amerika'da öğrenci borcu 2 Trilyon Dolara yaklaştı. Amerika sınıfsız toplum değil, sonuna kadar da sınıflı toplum olmaya doğru gidiyor. "Dar gelirli" demiyorum bakın, orta halli ailelerin çocuklarının bile eğitime ulaşması sadece burs alabilirlerse mümkün. Biz bunu sadece Türkiye'nin problemi sanıyoruz, değil. Maliyetin artması eğitimi dönüşüme zorlayan faktörlerden bir tanesi.

Üçüncüsü: Eşitsizlikler. Ben çocukken zannederdim ki dünya daha eşit bir yere doğru gidiyor; daha eşitlikçi, daha özgürlükçü. Bütün gelişmiş ülkelerde eşitsizlik endeksleri artıyor. Zengin-fakir farkı artıyor. Eğitime ulaşabilen ile ulaşamayan, özellikle mültecilere baktığınız zaman, artıyor. Bu da bizi eğitimi yeniden düşünmeye zorluyor.

Dördüncü: Teknoloji. Teknolojiyi göz ardı ederek eğitimi kurgulama artık kesinlikle mümkün değil.

Beşinci: Z Kuşağı

Altı: Girişimciler. Udemy, Udacity gibi girişimcilerden bahsediyorum.

Yedi ve Sekiz: Demografi ve pandemi. Virüslerin nasıl bir dert olduğunu herkes anladı.

Burada özellikle maliyetlerden ve demografiden birazcık bahsetmek istiyorum. Bütün dünyada eğitimde maliyetler artıyor, Türkiye'de eğitim ucuzluyor. Çok ilginç değil mi? Türkiye'de hane halkının eğitim için ayırması gereken kaynağın ona olan yükü artıyor ama kağıt üzerinde Türkiye'de eğitim ucuzluyor.

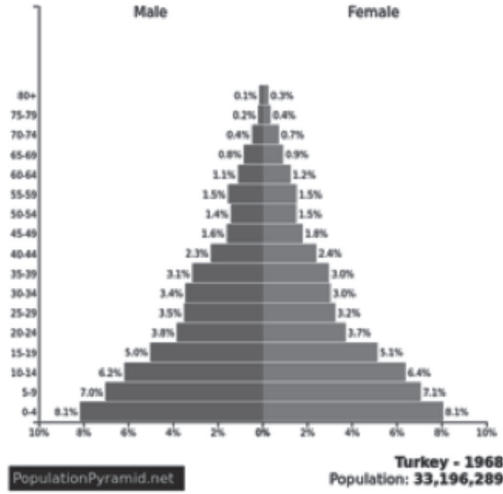
2021 yılı enflasyonu; ENAG diye bir grup var, bu işin akademik olarak hesabını yapıyor. ENAG diyor ki: "%83 enflasyon var". Türkiye İstatistik Kurumu ne diyor? "%36 enflasyon var" diyor. Türkiye serbest ekonomi ile yönetilen bir ülke değil mi? %36 zam. Sen şimdi özel okul sahibi olarak kıvranıyor ama vatandaş olarak şunu gör. Burada yapılan velilerle öğretmenleri karşı karşıya getirmektir. Öğretmenleri velilere kırdırmaaktır. Bugün birçok veli %50 zammını aldı. Çünkü enflasyonun %86 olduğunu herkes biliyor. Özel sektör %50 zamları veriyor. Sen diyorsun ki: "%36". Öğretmen ne yapacak? Şu anda öğretmenlerinizin bir kısmı belki de artık sinemaya, tiyatroya gidemiyor, kitap alamıyor. Bunun lütfen farkına varır mısınız? Ne yapmayı planlıyorsunuz öğretmenleriniz için? Öğretmenin için ekstra bir şeyler vereceksin.

Türkiye'de eğitim maliyetleri geri gidiyor arkadaşlar. Türkiye'de eğitim ucuzluyor, farkında mısınız? % 86 enflasyon var, % 36 en fazla zam yapılabilir. Ne oldu? Ben fakirleştim, hocam fakirleşti. Yani biz bu ülkenin en eğitilmiş insanları değil miyiz? Bu ülkeye gelecekte yol gösterecek olanlar biz değil miyiz?

Demografi, buyurun nüfus piramidimiz:

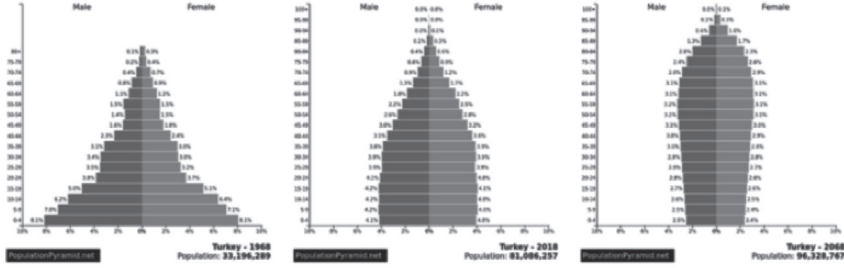
1968

Yıl 1968. Erhan Erkut ilkokula başlıyor, Behramağa İlkokulu, Sevgili Hocam Nehir Türkaslan. Herkes için ilkokul öğretmeni çok önemlidir, çok değerlidir ama benim için yeri gerçekten çok ayrı çünkü ben toplumun dışına düşebilirdim. Kendi kendime okuma yazmayı öğrenmişim, annemin desteğiyle. O hoca beni doğru motive etmeseydi ben kim bilir nerede olurdu şimdi? Çok iyi okudu, bana ekstra ödevler verdi, sorumluluklar verdi, müssil yaptı, para toplattı, hesap yaptırdı vs. Ben kendimi bir şey sanmaya başladım. Böylelikle beni içeri çekti. Öğretmen Lisesi mezunu bu kadın. Öğretmen liselerini de kapattık.

5-9-10-14-15-19. Şu üç şerit sizin öğrencileriniz. Bildiğin piramit. Mavi erkek, pembe kız. Onar yıl onar yıl ileri sarıyoruz. 1968'de toplam nüfus 33 milyon. 1978, 1988, 1998, 2008, 2018. Gitti popülasyon piramidi geldi Galata Kulesi. Geleceğimizi göster. Bu deterministik simülasyon, monte carlo simülasyonu... Çok basit ölüm, doğum hesaplarını, oranlarını bildiğimiz için bu tahminleri yapabiliyoruz. İlköğretim matematik öğretmenleri bile belki bunu öğretiyor olabilirler. Bilmiyorum.

1948, 1958, 1968... Ne oldu? Öğrenciler gitti farkında mısınız? Öğrencileriniz gitti, gitti. %30 ufalacak sektörünüz. Başka bir sektör büyüyor fark ettiniz mi? Yaşlılar. Daha benim 30 yılım var. Ben öğrenmek istiyorum. Tamam, ben mühendisliği, işletmeyi öğreniyorum ama ben şarkı söylemeyi öğrenmek istiyorum, dans etmeyi öğrenmek istiyorum ben. Onları nerede öğreneceğim?

POP	1968	2018	2068
65+	1,274,553	6,672,348	25,400,608
%	3.8%	8.2%	26.4%

Bakın 65 yaş üstü nüfus 1968 yılında 1.3 milyon iken, 25 milyona çıkacak. Dolayısıyla bizim sürekli büyüyen Türk Millî Eğitim nüfusunun küçülmeye başlaması gerekiyor, küçülmeyi öğrenmesi gerekiyor. Böyle bir vites yok arabada. Dört ileri, geri vites yok. Buyurun, demografi eğitimi nasıl kökünden sarsıyor. Ne olacak biliyor musunuz? Rekabet ediyorsunuz ya, aranızda tatlı sert bir rekabet var. Küçülen pazarda rekabet daha zor. Fiyat kırarak rekabet olmaz. Kaliteyi düşürürsün. O zaman başka kollara girmeniz gerekiyor.

Eğitimde 10 akım. Biraz da ondan bahsedeyim. Bu sekiz güç eğitimi değiştirecek.

Eğitimde 10 Akım (trend)

1. İçerik yerine yetkinliklere vurgu
2. Gerçek yaşama yakın eğitim
3. Uluslararasılaşmış eğitim
4. Girişimci yetiştirme odağı
5. Bireyselleştirilmiş programlar
6. Yapay zeka ile eğitim
7. MOOC, hibrid, tersyüz, XR
8. Diplomalar yerine rozetler
9. Programların parçalanması
10. Zamanın akışkanlaşması

- *College (Un)Bound (J. Selingo)*
- *The End of College (K. Carey)*
- *The New Education (C. Davidson)*
- *Creating Innovators (T. Wagner)*

Hangi boyutlarda değişecek? Hangi trendlerde değişecek? Aslında kitabın özeti oldu bu: Sekiz güç ve on trend. Bu on tanenin hepsinden bahsedecek vaktim yok ama

birkaç tanesini seçtim. Nereden çıktı bunlar? College (un) Bound, The End of College, The New Education ve Creating Innovators kitaplarından harmanladım altı yedi tanesini. İki üç tanesini de diğer kaynaklardan, kendim eğitim verirken edindiğim öğrenmelerden vs çıkardım.

İçerik yerine yetkinliklere vurgudan bahsedeceğim biraz. Bence en önemli akın bu. Hangi yetkinliklerden bahsettiğimizden de kısaca bir özet yapalım. Nedir 21. yüzyıl yetkinlikleri? Öğrenme ve inovasyon, bilgi, medya ve teknoloji, yaşam ve kariyer.

21. Yüzyıl Yetkinlikleri

• Öğrenme ve inovasyon

- Yaratıcılık ve inovasyon
- Eleştirel düşünme ve problem çözme
- İletişim ve işbirliği

• Bilgi, Medya ve Teknoloji

- Bilgi okuryazarlığı
- Medya okuryazarlığı
- Bilişim ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı

• Yaşam ve Kariyer

- Esneklik ve uyum sağlayabilirlik
- İnisyatif alma ve öz yönlendirme
- Sosyal ve kültürlerarası yetkinlikler
- Üretkenlik ve hesap verebilirlik
- Liderlik ve sorumluluk

"21 YY Yetkinlikleri" çalışmagrubu(32 üye)

American Association of School Librarians, National Education Association, Lego, Microsoft, Pearson, ETS, İntel, HP, Dell, Apple, Crayola, Cisco, ...

Playlist (YouTube: Ehan Erkut 21. Yy yetkinlikleri)

Amerikalı, bunu 1990'larda yaptı. 21. Yüzyıl Yetkinlikleri diyorum, yıl 2022 farkında mısınız? 22 yılı bitti. Girin Google'a benden başka bunu anlatan konuşan yok. Çünkü neden? Biz bunu çözdük. Hayır çözmedik. Bakın şuraya: Yaratıcılık ve inovasyon, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim, işbirliği... Buna her bakışında karnıma sancılar giriyor. Türk eğitim sisteminin törpülediği yetkinlikleri burada görebilirsiniz. Yaratıcılık ve inovasyon. "Dur, sus, oturma. Dur, sus, otur. Eski köye yeni adet mi getireceksin. Sıranı bozma. Şu saatte gel".

Eleştirel düşünme ve problem çözme. Eleştirel düşünenlere: "Düşünebilirsiniz, eleştirel düşünmede bir sıkıntı yok ama ağzınızı açmayın olur mu?". Eleştirel düşünen, eleştirel konuşmaya başladığı anda risk alıyor. Ne demiş Afrikalı diktatör? "Biz de konuşma özgürlüğü var ama konuştuğundan sonra ne olacağına garanti veremem".

Girişimcilik, inovasyon; itirazdan doğar. İtirazı yasaklarsan girişimci, inovasyon yetiştiremezsin. Teknisyen, mühendis yetiştirirsin; yıllarca yaptığımız gibi. Dünyanın en iyi teknisyen mühendislerini yetiştiriyoruz şu anda. İTÜ'de ODTÜ'de. Gerçekten çok iyiler ama teknikler. Niye ODTÜ'den İTÜ'den oluk oluk girişimci çıkmıyor? Çünkü senin kültürün zaten bunu desteklemiyor. Tam tersine "Bunu yapma" diyor sana.

Üniversite neden bu yetkinlik açığını kapatamıyor?

1. “Bu bizim işimiz değil” (içerik nakli saplantısı)
2. Yoğun akademik programlar
3. YÖK’ün yetkinlikler konusuna gerekli önemi vermemesi
4. Üniversitelerin yetkinlik geliştirmede kapasite eksikliği
5. Yetkinlik geliştirmenin maliyeti ve bütçeler
6. Yönetim kadrolarının inan(ma)mışlığı
7. Öğrencilerin/ailelerin talep etmemesi
8. Bilinçli öğrencilerin çözümü kulüplerde araması
9. Kariyer ofisi/günü yanılığısı (sürekli profesyonel gelişim!)
10. İş dünyasının seyirci kalması

“Son sans” olan üniversite görevini yerine getirmiyor...

Üniversiteler bu yetkinlik açığını kapatamıyorlar. Bir sürü sebebi var. Birincisi: Hocaların kendisinde yok bu yetkinlikler. Neyi kapatacaklar? İkincisi: Okul bunu takmıyor. Bu iş parayla oluyor. “Hocam bir de onu mu yapacağız zaten o kadar müfredat var. 240 ECTS”. Yekta Saraç ve Ziya Selçuk Hocalarıma da birebir söyledim. Yetkinlikler, yetkinlikler, yetkinlikler...

Özel sektör de durumun farkında değil. Veliler de ancak WhatsApp grubunda hocaları çekiştirsinler. “Bu kurumda niye yetkinlik bazlı eğitim yapılmıyor?” diye soru soran veli görsem alnından öpeceğim. Bu böyle gidiyor arkadaşlar. Ben soruyorum “Bütün dünya beceri ve yetkinliğin önemini kavramışken neden MEB ve YÖK bu konu ile ilgilenmiyor?”.

Bill Honig diyor ki; “Eğitimin üç tane hedefi var”. Bunlar: İşe hazırlama, aktif vatandaşlık, dolu bir yaşam. Yani, aydınlanma. Avrupa ülkelerinin üniversite yasası varsa ona bir bakalım dedim. İtalya’ya baktık, bakın İtalyanlar ne demiş:

İtalya Üniversite Yasası

- L’istruzione superiore ha per fine di promuovere il progresso della scienza e di fornire la cultura scientifica necessaria per l’esercizio degli uffici e delle professioni.
- **Yüksek öğrenim, mesleklerin icrası için gerekli olan bilimin ilerlemesi ve bilim kültürünün sağlanmasını teşvik eder.**
- Le Università hanno personalità giuridica e autonomia amministrativa, didattica e disciplinare.
- **Üniversiteler tüzel kişiliğe ve idari, eğitsel ve disiplinler özerkliğe sahiptir.**

Regio Decreto 31 agosto 1933, n. 1592

Almanya'yı araştırdım:

Almanya

- Teaching and study shall impart to students the particular knowledge, skills and methods required in a way appropriate to each course so as to enable them to perform scientific or artistic work and to act responsibly in a free, democratic and social state governed by the rule of law. These purposes of study are common to all types of higher education institution.
- Öğrenme ve öğretim, her ders için gerekli özel bilgi, beceri ve yöntemleri öğreterek, öğrencilerin bilimsel veya sanatsal çalışmalar yapmalarını ve özgür, demokratik ve sosyal bir anayasal devlette sorumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlamak amaçlıdır. Bu çalışma amaçları, tüm yüksek öğretim kurumları için ortaktır.

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/higher-education-31_en

Hiç merak edip baktınız mı Türk Üniversite Kanunu'na? Türk Üniversite Kanunu gösteriyorum şimdi size;

YÜKSEKÖĞRETİM KANUNU (2547, 4/11/1981)

Madde 4 – Yükseköğretimin amacı:

a) Öğrencilerini;

- (1) ATATÜRK İnkılapları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,
  - (2) Türk milletinin millî, ahlakî, insani, manevî ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,
  - (3) Toplum yararı kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,
  - (4) Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,
  - (5) Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,
  - (6) Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,
  - (7) İlgî ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmek,
- b) Türk Devletinin ülkesine milletine bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,
- c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır.

Hala bu kanunla yönetiliyoruz, hepimiz bu kafayla yetiştirildik. Bu kanunun değişmesi için ne gerekiyor? Yeni bir kanun gerektiğinde şikâyet cesaretin düşmanıdır.

Bizler neler yapıyoruz 21. Yüzyıl Yetkinlikleri konusunda? 6 yıl önce 60 kişiyle başladık. Şimdi epey büyüdü. Yüz yüzeyken Zorlu Performans Sanatları Merkezi'nde 500 kişiyle eğitim yapıyorduk ve kürsüden değil, son derece interaktif.

Şikayet değil çözüm!

yetgen
yetkin gençler

Eğitimin haritası bu:

YetGen 21. YÜZYIL YETKİNLİKLERİ EĞİTİM PROGRAMI			
2021 - 3			
25 Eylül Kariyer Planlama	2 Ekim Sunum Teknikleri ve Takım Çalışması	9 Ekim Sunumlar ve Yazılı İçerik Hazırlama	16 Ekim Teknoloji Okuryazarlığı
23 Ekim Algoritmik Düşünmeye Giriş	30 - 31 Ekim Excel	6 Kasım 21. yüzyıl Okuryazarlıkları	13 Kasım Öz Gelişim ve Aktif Vatandaşlık
20 Kasım İş Dünyasına Geçiş	27 Kasım Sürdürülebilirlik ve Sosyal İnovasyon	4 Aralık Girişimcilik Dersi	11 - 12 Aralık GirişGen

- 2.000 katılımcı
- 120 asistan
- 3 FT, 10 PT
- Flipped
- Zoom
- Discord
- LinkedInLearning
- 14 gün, 100 saat
- 5 ECTS ders
- Öğretmenlere...

Kariyer planlama ile başlıyoruz. En çok liselerden davet aldığım konu. Sunum teknikleri, takım çalışması... 500 öğrencinin 500'üne de sunum yaptırıyoruz bir dersin içerisinde. Hangi üniversite bunu söyleyebilir, bilmiyorum. Teknoloji okuryazarlığı dersi var, algoritmik düşünmeye giriş, excel. Bunlar benim hobilerim zaten ben veriyorum bunları

21. yüzyıl okuryazarlıkları, öz gelişim, aktif vatandaşlık... İş dünyasına geçişte mesela 40 tane şirket geliyor, mülakat yapıyorlar çocuklarla ve çocukların yarısını da anında işe alıyorlar. Çocukları işe alsınlar diye yaptırıyoruz bunları, çocuklar

mülakat öğrensin diye yaptırıyoruz. “Hocam sizin öğrenciler bir farklı” diyorlar. Nesi farklı biliyor musunuz? Verdiğim ders “İş Yeri Becerileri Programı” ama çözümün bu olmadığını ben çok erken fark ettim. Bizim eğitimimizde ayrımcı dile izin yok, şiddet iletişimine izin yok. Olumlu geri bildirimlerin dikkatli verilmesi gerekiyor. Olumsuz geri bildirimim de yapıcı şekilde verilmesi gerekiyor. Bunu söylediğiniz zaman Türkiye’de olmayan bir şey çıkıyor ortaya: Güven. “Türk çocukları takım çalışmasında başarısız” diyoruz ya. Değiller aslında güvenmiyorlar birbirlerine. Çünkü bıkmışlar kadına karşı yapılan söylemlerden, Alevi’ye karşı, Kürt’e karşı, LGBT’ye karşı yapılan söylemlerden bıkmışlar. Ayrımcılık sadece azınlıklara yapılmıyor. Toplumda ayrımcılığa uğrayan insan oranı % 80’lerin üzerinde. Sadece beyaz Türk, sünni, uzun boylu, iyi eğitilmiş olanlar yani benim sınıfım ayrımcılığa uğramıyor. Ben ayrımcılığı bilmiyordum. Bana liderlerim söyledi. “Hocam, sen bunları anlatıyorsun ama bizim esas ayrımcılığı sınıfın dışına atmamız gerekiyor. Yoksa bu çocuklar güveni test edemeyecekler.”

Bizim programımızda ilk ayrımcı söylemde uyarılıyorsunuz. İkincisinde hemen atılıyorsunuz, %15’ini atıyoruz. Git, doğru düzgün konuşmayı öğren. “Adam ol” demek bile mesela biz de eril dil olarak kabul ediliyor. Ben çocukların birbirine güvenmesini sağladım. Çocuklar da birlikte başarabileceklerine inandılar. Kendilerine inandılar. Bütün yaptığım bu. Ben mühendisim, duygusal, sosyal zeka tabanlı eğitim veriyordum meğerse, dışarıdan bakanlar öyle diyor.

Sinan Canan, Acar Baltaş, Evrim Kuran, Selçuk Şirin konuşmacılardan bazıları. Yani herkes gönüllü olarak katılıyor. Çünkü doğru bir şey yaptığımızın farkındalar. 2000 tane katılımcımız var. Online yapıyoruz artık. 120 tane asistanımız var. Kâr amacı gütmeyen bir kooperatifim ben.

MEF’in yıllardır uyguladığı flipped learning’i uyguluyoruz. Videoları önden gönderiyorum. “Ben derste işlemeceğim. Sadece soru-cevap yapacağım” diyorum. Sadece soru-cevap, sadece tartışma, sadece misafir konuşmacı.

Discord’a sokuyoruz. 2000 kişiyi, 20’lik gruplar halinde 100 grubu kendi aralarında tartıştırıyoruz. Yani en güzelini söyleyeyim size uzatmayayım. Öğretmenler dediler ki: “Hocam bize bunu öğretsene”. “Tamam, boynumuz kıldan ince” dedik. Erhan Erkut 1000 kişiye dokunuyorsa, ben bin öğretmene dokunsam 100.000, 1.000.000 kişiye dokunuruz. Nisan ayında öğretmenlere özel 1300 öğretmenlik, ücretsiz bir program açıyoruz. Kariyer planlama öğretmeyeceğiz. Kariyer planlamanın nasıl öğretilmesi gerektiğini öğreteceğiz. Özel bir öğretmen YetGen’i kurguladık.

YetGen 2021

@yetgen.mef.edu.tr

EXTRA! EXTRA!

rayz

Buyurun size alternatif eğitim kurumu: Bir sürü şey yapıyoruz, discord kullanıyoruz, Rayz kullanıyoruz. Çocukların hepsine MEF Üniversitesi adresi veriyoruz ki kütüphaneye girebilsinler. Hepsine LinkedIn Learning erişimi veriyoruz. Çünkü MEF bütün öğrencilerine LinkedIn Learning'i bedava veriyor. Ayda 30\$ bu. Üniversite için ufak bir para, öğrenci için büyük bir para. Veriyorum MEF Üniversitesi adresini. Bunun etik olup olmadığı tartışılabilir hocam; ama ben orada bir fayda gördüm. Almışım kapasiteyi, MEF öğrencisi olmayan ama aslında ruhen öğrencisi olan çocuklara adresi veriyorum ve faydalandırıyorum.

Girişimci yetiştirmemiz lazım. 3500 kilo fındık satıp bir tane Apple alabiliyoruz.

Cari açıkta dünya dördüncüsüyüz.

Top 20 countries with the largest deficit

This is a list of the 20 countries and territories with the largest deficit in current account balance (CAB), based on data from 2017 est. as listed in the CIA World Factbook.^[1]

Rank	Country	CAB (million US dollars)	Year
1	United States	462,000	2017 EST.
2	United Kingdom	91,420	2017 EST.
3	Canada	55,570	2017 EST.
4	Turkey	38,950	2017 EST.
5	Brazil	28,990	2017 EST.
6	France	28,920	2017 EST.
7	Algeria	22,870	2017 EST.
8	Argentina	22,130	2017 EST.
9	Australia	21,680	2017 EST.
10	Egypt	19,830	2017 EST.
11	Mexico	19,810	2017 EST.
12	Indonesia	17,030	2017 EST.
13	India	13,047	2017 EST.
14	Iraq	12,220	2017 EST.
15	Colombia	11,700	2017 EST.

CARİ AÇIK

#4

Bunu çıkartabilmek için üniversitenin bir zahmet girişimcilik programlarına önem vermesi gerekiyor. Kuluçka merkezleri kurulması gerekiyor. Yatırım fonları kurması gerekiyor vs.

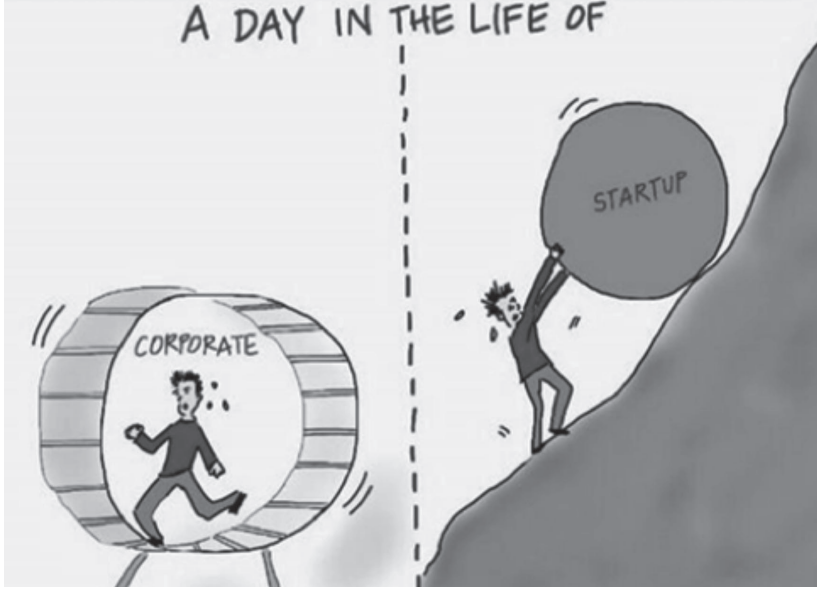
Toplumsal...

- Cari açığın kapanması için
- Orta gelir tuzağından kurtulmak için
- İstihdam yaratabilmek için

• Girişimcilik...

Bireysel?

Bir de tabii bireysel olarak da “Kurumsal köle olmak kader değildir” diyorum öğrencilere.

Benim programımı özel sektör finanse ediyor ve ben programda diyorum ki: “Özel sektör köle çalıştırıyor. Kölelik kader değildir, kendi işinizi kurun” diyorum. Alkışlıyor, özel sektörde alkışlıyor. Onlar da biliyorlar çünkü neyin ne olduğunu.

6. Yapay zeka eğitimi hangi boyutlarda etkileyecek?

- **Öğrenme süreçleri (bireyselleştirme)**
  - Hız, sıralama (teori-pratik), örnek sayısı, seri-paralel
  - 7-24 ulaşım, asenkron, sohbet botları
  - 2 kuşak sonra...
- **Ölçme/değerlendirme ve geri bildirim**
  - 2020 AYT 46,2/100, 2021 AYT 29,6/100 (sabit baraj)
  - Geri bildirim!
  - Çoktan seçmeli saçmalığına son...
- **Dil engellerinin ortadan kalkması**
- **Öğrenci seçimi**
- **Kurumsal eğitim**

67

Şunu söylemeden geçemeyeceğim. Öğrenme süreçleri bireyselleştirme çok önemli, çok değerli; istediği hızla gidebiliyor çocuk, istediği daldan dala atlayabiliyor. İşin güzeli yapay zeka seni çözüyor ve senin stiline göre sana malzeme vermeye

başlıyor. Bunun ne kadar üstün bir model olduğu çok net. Burada bir tane matematik hocası var, İngilizce bilmiyor. Mustafa Bey diyelim. Teknoloji okuryazarı değil. KPSS'den 65 almış. Kimi günler eşiyile kavga ediyor, geliyor sınıfta afra tafra yapıyor. Kimi günler soru çözün deyip çıkıyor. Bir tarafta bir makine var. Çocuğun içini dışını biliyor, hangi hızla gitmesi gerektiğini biliyor. Zor soru yapamazsa daha kolayını soruyor. Fizik öğretirken onu matematiğe bağlıyor... Mustafa başka bir şey yapsın. Ben hakikaten Mustafa'nın benim çocuğuma dokunmasını istemezdim. Hocam makine, öğretmenin yerini alır mı? Onu demiyoruz ki, "Öğretmen içerik nakli yapmasın, öğretmen deneyim tasarımcısı olsun" diyoruz. Öğretmen çocuğun elinden tutsun. Yapay zeka tabii ki öğretmenin yerini almayacak; ama öğretmenin yaptığı en zor işi devralacak.

Biz tarih okuduk. Mesela savaşlar tarihi, 2. Viyana Kuşatması. Macarlar bizimle savaşırken Polonyalılar bize niye karşı geldi mesela? Viyana'da o dönemin ekonomisi neydi, nasıldı? Niye Viyana'yı almaya çalıştık? Bunları bilmiyoruz. Ben o anda mesela Avrupa'da bunlar olurken Amerika'da ne oluyor, onu merak ediyorum. Ben tarihi böyle okumak istiyorum, böyle okumak istemiyorum. Ekonomi ile coğrafya ile karıştırarak okumak istiyorum. Bu yapay zekada mümkün.

Ölçme-değerlendirme. Geçen sene fenomenal bir şey oldu. 2020 yılında AYT'de ortalama 46 çıktı, 2021'de ortalama 29 çıktı ama baraj sabit tutuldu. Standartize etmek diye bir şey var değil mi? Zor sınav verdiysen ona göre sonuçları ayarlarsın. Bir yapay zekanın böyle bir hata yapması mümkün değil. Bunun için insan gerekiyor. Bir de insan gururundan dolayı hatasını kabul etmiyor ve düzeltmiyor. Yapay zeka bunu zaten kendi içinde çözerdi. Şu anki sistemde geri bildirim yok. Çocuk gazeteden takip ediyor hangi soruları doğru yaptığını, hangi soruları yanlış yaptığını. Geri bildirimsiz bir sınav sistemi. Siz torunlarınıza anlattığınızda "Anne ne çekmişsin, öğretmenin mi vardı? Kürsüden anlatır mıydı? Olacak şey değil" diyecekler.

Geldi gidiyor. Örnekler var. Yurt dışı örnekleri de var, Türk örnekleri de var.

Örnekler

- ProProfs Quiz Maker
  - Duolingo
  - Brainly
  - MATHiaU
  - Thinkster Math
  - Oddizzi
  - Presentation Translator
  - Content Technologies
  - Netex Learning
  - Mastery Learning
  - Intelligent tutoring systems (ITS)
  - Doping Hafıza
  - Kunduz
  - Raunt
  - Düşyeri
- SINAVA HAZIRLAMA ®

Bunlar alternatif kurumlar:

Eğitimde Devrimin Öncülerinden 4+1 örnek

- **Ecole 42 (2013, 2016)**
  - Ücretsiz, proje tabanlı, akran öğrenmesi
  - Prof. yok, müfredat yok, herkese açık, 7-24
- **Minerva Univ. (2012)**
  - Kampüs yok, 6 şehirde yurt, flipped learning, küçük sınıf, düşük ücret
- **Lambda School (2017)**
  - 9 aylık çevrimici BT programı (app dev, web dev, ui/ux, data sçı)
  - Peşin \$15B ücret veya \$30B borç (2 yıl boyunca kazancın %17'si)
- **University of the People**
  - Ücretsiz çevrimici "halk üniversitesi"

Lambda School. Bakın ne ilginç işler yapıyorlar. Ben bütün vakıf üniversitelerine gidiyorum, diyorum ki, "Çocuktan parayı peşin mi alıyorsun, niye?" "Ne yapacağız hocam?" diyorlar. "Borçlandırsak, mezun olduktan sonra maaşını bir kısmını alsak?" diyorum. "Aa, hocam saçmalama!" diyorlar. Bunu yapmışlar işte. Peşin verersen 15.000\$, taksit yaparsan 30.000\$. Borçlandırıyor seni, iki yıl boyunca kazandığın paradan %18'ini alıyorlar. Sen bunu niye yapamıyorsun biliyor musun vakıf üniversitesi olarak? Mezunlarına iş bulma garantisi yok. Anlatırsın dışarıda ne kadar bulduklarını, yap o zaman madem o kadar başarılı mezunların var. Niye anneden babanı alıyorsun parayı? Eğitimi çocuğa veriyorsun. Çocuğu borçlandırsana. "Yok hocam. Türkiye'de böyle işler olmaz, bize yalan söyler" vs. Ama "Mümkün" sadece onu söylüyorum. Bunlar mümkün. Profesörsüz üniversite mümkün, kampüssüz üniversite mümkün, ücretsiz özel okul mümkün, halk üniversitesi mümkün.

Niye bizim bir tane millet üniversitemiz yok? National University of Turkey. %100 online. Niye yok? Rektörlüğe talibim. 200 üniversitede 200 tane Türkçe dersi açıyoruz, 200 Devrim Tarihi dersi açıyoruz. Zaten üniversiteler kolayını buldu. Bunları çevrimiçiye bağladı. Bir tane olsun o zaman. Bir tane ulusal devlet üniversitemiz olsun. Üniversiteler özelleşsinler, temel dersleri buradan alalım. Bu çok "genius" bir fikir değil, sıradan bir fikir.

Bir de tabii YetGen var. YetGen geliyor. Şu anda Softech'e 250 tane yazılımcı yetiştiriyoruz. İki ay içerisinde işe girecekler. YetGen sadece temel eğitim vermiyor. Dikeyleri de var. İngilizce'ye giriyoruz. Tamamen ücretsiz, bütün programları ücretsiz. Özel sektöre finanse ettiriyorum. Big Data'ya giriyoruz. Veri bilimine giriyoruz.

Altüst edici güçler sürekli geliştireyorlar. Eğitim sizin yaşamınızda, benim yaşamımda; ben de 93'ü görürsem önümüzdeki 30 sene içinde eğitim altüst olacak. Çeşitli şekillerde, çeşitli hızlarda. Soru şu: Altüst eden mi olacaksın, altüst edilen mi olacaksın? Ben altüst edilmekten hoşlanmıyorum. Dolayısıyla alternatifim yok, altüst eden tarafta olmak zorundayım. Size de tavsiyem eğitim aktivisti olun. Eğitimin silindir gibi üzerinizden geçmesine izin vermeyin. Eğitimi dönüştüren kişilerden biri olun. Eğitim devrimi için yoldaş arıyorum. Provokatif bir lafla bitiriyorum.

Prof. Dr. Soner YILDIRIM
ODTÜ Öğretim Üyesi

AND THE OSCAR GOES TO..

Sevgili dostlar merhaba, iki yıl oldu değil mi görüşmeyeli? En son 2020'yi yaptık. Son 1,5 yılda tahminim 100 binin üstünde öğretmenle buluştum. Bunların çok büyük kısmı milli eğitim öğretmeni idi. Pandemide insanların eline bir gün önce keman verdik, ertesi gün konsere çıkarttık. İşte uzaktan eğitimde başımıza bu geldi. Sonra da döndük bu öğretmenlere “Bu nasıl bir performans gacırcı gucur sesler” dedik. Hak etmediler bence.

Durumlu biliş ne der biliyor musunuz ki bana göre de çok doğru bir kuramdır. Biz bilgiyi o ait olduğu fiziksel ortamla birlikte öğreniriz. Mesela bu salonun içinde öğreniyorsak buranın kodları ile birlikte kodlarız. Şunu unutmayın; Hafıza uykuda oluşur. Tabii ki öğrenme ve hafıza kompleks bir süreç, onu bir gün uzun uzun anlatırım size ama şunu unutmayın hafıza uykuda konsolide olur. Yani uyumadan önce yaptığınız eylemleri hatırlama ihtimaliniz çok yüksek. Büyük bir felaket yaşandı ve İkinci Dünya Savaşı'ndan beri böyle bir felaket yok. Sakın bunu basitleştirmeye kalkmayın. Burada yapılabilecek en büyük kötülük, bu felaketi basit göstermektir. Mesela “Bütün tedbirleri aldık, online içeriğimiz hazır”. Yapmayın bunu çok büyük kötülük yaparsınız. Çok büyük bir felaketin içinden geçiliyor. Bir problemi çözmek istiyorsanız onu basitleştirirsiniz. Sakın basitleştirmeyin. Çok karmaşık bir problem bu.

Herkes tedbir aldı, her ülke aldı ama biz dünyada okullarını en çok kapatan 4'cü ülke olduk. Bu övünülecek bir şey değil. Beni takip edenler 2 yıldır çılgınlığını bilir; Köy okullarını kapamayın, kasaba okullarını kapamayın. Altta öğrenci, üste öğretmen oturuyor köyde. Neyi kapatıyorsun? Anlatamadım, bu ses duyulmadı. Şu anda bir dönem geçti, okullar açık. Aşıya çok şey borçluyuz, orayı sakın atlamayın. Aşı olmasa açık tutamazdık okulları. Ama her halükarda okullar açık tutulmalıydı. Hangileri? Okul öncesi ve ilköğretimi kapamayacaktınız.

Birazdan “neden okul kapanmamalı” anlatacağım. Ben Yenimahalle'de doğdum, büyüdüm. Ankaralıyım. Ben mahallede büyüdüm. 1968 doğumluyum. Mahalle nasıl büyütüyordu beni biliyor musun? Beni babam hiçbir spor kulübüne götürmedi. Akşama kadar top oynuyorduk. Ağaca çıkıp meyve koparıyorduk. Komşu bize taş atıyordu “Kirazları rahat bırakın” diye. Bana para veriyorlardı, bakkala gidiyordum, alışveriş yapıyordum ve üstünü alıyordum. Matematik kursuna da gitmiyordum. Mahalle büyütüyordu. Sen okulu kapatırsan, çocuğun mahallesini kapatırsın. Çünkü artık mahalle okulda, çocuğun mahallesi yok. Kaç çocuğun kaç arkadaşı var, kaç çocuk kaç yaşıyla bir arada sadece okulda. Sen bunu kapatıyorsun, çok büyük hata.

Pandemi üzerinden uzaktan eğitim güzellemesi yapmayın, doğru değil, bilimsel değil. Neden? Zaten uzaktan öğretim olmazsa, ortalama 100 yıl yaşayacak şimdi okul öncesindeki çocuklar, bunları ne ile eğiteceksiniz? 22 yaşında üniversiteden mezun oluyor. Popülasyonun ciddi bir kısmı mastır doktora yapıyor. En fazla 30. 70 yıl ne yapacaksınız? Neyle öğrenecek bu adam? Binalarda mı öğrenecek? Kaynağınız yetmez. Zaten iş buraya evriliyordu ama olgunlaşmasını beklemek zorundaydınız.

“Pandemi fırsat hemen online eğitimi mecburi yapalım”. Yapmayın. Neden biliyor musunuz? İçinizde anne ve babalar var. Çocuk büyüttünüz değil mi? Çocuğun olgunlaşmasını, gelişmesini en iyi anne baba gözlemler. Çocuğunuz doğar. Şunu da unutmayın; Çocuk doğduğunda biyolojik olarak insandır. Kültürel olarak insan adayıdır, insan değildir. O topluluğun içinde büyüdüğü için insanlaşır. Ormana bırak başka bir şey olur o. Sen insan yetiştiriyorsun. Çocuğun omurgası, kasları gelişmeden yürüyebilir mi? Peki şöyle bir ilan görseniz “Yürümek için bir yaş çok geç. Ana rahminde üçüncü ayda yürütüyoruz”. İşte eğitimin hali. Bekleyeceksin. O omurga gelişecek. Neden biliyor musun? Bu canlı en iyi halini iki buçuk milyon yılda alabildi. İşte ürün bu, en iyisi bu. Yirmi yılda olmuyor. Sen kâr et diye yirmi yılda evrimleşemiyor. Saygı duyacaksın. Niye? Eğer bu gezegene hükmedebiliyorsa bu canlı, hatta gözünü evrene diktiyse, zekası sayesinde yapıyor bunu. O zeka ne? İdrak. “İdrak etmek” ne demek? Fully understanding. İki buçuk milyon yılda geldi bu hale. Saygı duyacaksın. Biliyorum senin ömrün kısa, cebin kısa sürede dolmalı ama insanlığa saygı duyacaksın. Gelişimine saygı duyacaksın.

Gelişim ne? Çok boyutlu. İnsan ancak bu dört alanda gelişirse sağlıklı ve başarılı olabiliyor. Bunlardan birini ihmal ettiğinizde çok büyük sıkıntı yaşıyor bu canlı. Neden? Dün Sinan Hoca bir şey söyledi; “Bu canlının hayatının toplamının %97’si avcı toplayıcıydı ve birçok şey oradan gelme” dedi. Çok doğru dedi. II. Dünya Savaşı’ndan sonra uzun yaşıyor bu canlı. Ondandır önce hiç derdi bitmemiş. Savaşlar, hastalıklar, felaketler... Toplasanız yetmiş yıldır rahat yaşıyor bu canlı. Bu da size neyi söylüyor biliyor musunuz? İlk defa bu canlının kendisine kafa yoracak lüksü oldu. İlk defa. Ondandır önce hayatta kalmaya çalıştı. İki yıl önceki TÖZOK konuşmalarını dinleyin. Robotlar, teknoloji... Hayır insan çağına girdik. Niye? Böyle bir lüksü var artık çünkü. Bundan önce yapamadı. Kendi lüzumsuz gördüğü her şeyi makineye yaptırıyor zaten, sen niye insanı makineleştirmeye çalışıyorsun? Makine, insan zihninin ürünlerinden sadece birisi. O zihin neler üretiyor. Saygı duyacaksın.

Belma Hoca’nın önünde de bu nasıl konuşulur, çok zor, eğer bir hata edersem düzeltin ne olur sevgili hocam. Belli gelişim evreleri var, çocuğun burayı ıskalamaması lazım. Sevgili okul öncesi öğretmenleri, sevgili ilköğretim sınıf öğretmenleri çocuk sizin elinizde gelişiyor. Gelişirse öğrenir, bunu sakın unutmayın. Gelişmeden öğretmeye kalkarsanız nefret ettirirsiniz. Bu yaşları atlarsanız bunların dershanesi yok. Dershanesi

olan tek alan: Bilişsel gelişim. Bunların yok. Onun için çocuk gelececek ve saygı duyacaksınız.

Daha önce William McRaven'ı dinlediniz mi? Amerikan donanmasında bir amiral. Kendisi University of Texas'tan mezun.ve 2014'te mezun olduğu üniversiteye gitmiş, mezun olan çocuklara harika bir konuşma yapıyor; 18 dakika. Ben çok küçük bir kısmını vereceğim: Öz düzenleme becerilerinin ne kadar önemli bir gelişim alanı olduğunu online da gördünüz mü? Çocuk kendi başına ekrana oturmadi. Anne baba zoruyla oturdu. Hayatını düzenleyemiyor. Peki o öz düzenleme nasıl başlıyor? Fiziksel ortamı düzenlemesini öğretirsen o bilişsel düzenlemeye dönüşüyor. Bu ne biliyor musunuz? Sabah kalktığında yatağını toplasın, oyuncaklarını toplat, yemek yediğinde “Al o tabağı, git tezgaha koy” de. Bu eziyet değil. Canlının doğayla tanışması, kendini keşfetmesi. Amiral ne diyor? (video gösterimi yapılıyor)

“Temel SEAL eğitimindeyken, o dönemde tamamı Vietnam'da savaşmış askerlerden oluşan eğitimcilerimiz her sabah kışladaki odalarımıza gelirlerdi ve yaptıkları ilk şey yataklarımızı teftiş etmek olurdu. Yatağınızı düzgün topladıysanız köşeler düzgün olurdu, örtüler sımsıkı gerili, yastık yatağın başucunun tam altında ortalanmış ve ekstra battaniye ayakucunda düzgün bir şekilde katlanmış olurdu. Basit ve en iyi ihtimalle gündelik bir işti bu. Ancak bizden yataklarımızı her sabah kusursuz bir şekilde toplamamız talep edilirdi. O zaman özellikle gerçek savaşçılar, çetin ve dayanıklı SEAL'lar olma hayali kurduğumuz düşünülünce bu biraz saçma gelirdi. Ama bu basit eylemin barındırdığı bilgelik defalarca ispatlandı. Yatağınızı her sabah toplarsanız günün ilk işini tamamlamış olursunuz. Bu kendinizle gurur duymanızı sağlayacak ve sizi başka bir iş daha yapmaya teşvik edecektir. Bir tane daha, bir tane daha. Tamamlanmış o tek görev günün sonunda tamamlanmış bir sürü göreve dönüşecektir. Yatağınızı toplamak ayrıca hayatta küçük şeylerin önemli olduğu olgusunu pekiştirecektir. Küçük şeyleri doğru yapamazsanız büyük şeyleri asla doğru yapamazsınız. Olur da kötü bir gün geçirirseniz eve, toplanmış-sizin topladığınız-bir yatağa döneceksiniz ve toplu bir yatak insana yarının daha güzel olacağı konusunda motivasyon sağlar. Dünyayı değiştirmek istiyorsanız işe yatağınızı toplayarak başlayın.”

Asker anlamış, inşallah eğitimciler de anlar.

Size yeni bir makaleden bahsedeceğim, Ekim ayında basıldı; Evrim ile biliş arasındaki ilişki. Makale uzunca, ben çok az bir kısmına değineceğim. Yazar diyor ki: Bizim birincil ve ikincil dediğimiz biyolojik bilgiler var. Birincileri evrimsel olarak ediniyoruz. İkincileri ise eğitim olmadan yapamıyoruz. Okulda yaptıklarımız ikincil biyolojik bilgiler. Şimdi bazı şeyler sizi şaşırtacak. Evrimsel olarak sahip olduğumuz özellikler: Problem çözme, ana dili öğrenme... Diyebilir misiniz; “Ben eğer şunun özel okuluna gitmesem hiç problem çözemiyordum. Orada gördüm” diye. Yapma Allah aşkına! Zaten problem

çözdüğün için evrildin. Yoksa nerede bu zekayı geliştireceksin? Bunu satıyoruz işte çocuklara. Peki şöyle bir kurs açın: “Altı haftada nefes alma kursu”. O alıyor zaten sen merak etme. Bunları ayırt etmemiz gerekiyor. Bunları birbirinin içine soktuğumuzda okul saygınlığını kaybediyor, öğretmen ciddiyetini kaybediyor. Ciddi olmazsanız kimse sizi ciddiye almaz. Şu anda velilerle çok problem yaşıyoruz. Niye? Ciddiye almıyorlar.

Makalede; “Eğer biyolojik olarak ikincil bilgilerin öğrenilmesini istiyorsan birincil bilgilerin gelişimini bekleyeceksin” diyor. Dinlemeye, konuşmaya çocuk kursa yollanmaz ama okuma yazmaya okula yollanır. İşte aradaki fark budur. Sen dinleme ve konuşmayı paketleyip satıyorsun bu çocuğa. Yapma. O zaten yapıyor onu. O, onun evrimsel özelliği. İşte bunları ayırt etmeye başladığımızda bizi de ciddiye alacaklar. Eğitimcileri de ciddiye alacaklar. Okulları da ciddiye alacaklar. Öteki türlü almayacaklar. Sevgili dostlar, makaleyi gerçekten bir ara hepinizin okumasını isterim.

Öğrenme, zor bir beceri. Zor kazandık ama fazlasıyla da tadını çıkarıyoruz. Çok önemli bir beceri. İnsan öğrenebiliyor. Hafızaya dönüştürüyor bunu, geri getiriyor ve kullanıyor. Bu bizi herkesten farklı yapıyor, harika bir özellik. Ama öğrenme çok doğal bir özellik. Sadece süreler fark ediyor. Yani Ankara'dan İstanbul'a trenle, uçakla, kendi arabanızla, ne ile giderseniz gidin, eninde sonunda gidiyorsunuz. Ulaşma saatleriniz farklı. İşte çocuk sınıfta bunu yaşıyor. Aynı saatte gelmedi diye sen çocuğa “başarısız” diyorsun. O da başarısızlığı öğreniyor. Aslında oraya geldiğini göstersen o bir sonraki seferde hızlanıyor, aradaki fark bu.

Bu bizim eğitimcilerin tanımı: Bilgi, beceri ve tutumdaki değişim. Bu harika bir tanım. Niye? Kullanışlılığı çok yüksek. Niye? Buradan ölçme değerlendirme yapıyoruz. Çok kolay; Gözlemlerim, bitti. “Hocam, sınavda yapmış adam biliyor”. Hocam yapmayınca bilmiyor mu? “Yok, onu bilmiyor. Eğer orada doğru cevabı seçmezse biliyor diyemiyoruz biz”. Ama bunu bir de sinirbilim boyutu var, bunun bir fizyolojisi var. Sonuçta biz dünyadan aldığımız bütün mesajları elektrik akımları ile iletiyoruz beyinde. Bunlar da hücreler arasında geçiş yaparken sinaptik boşluklarda kimyasal transmitörlere dönüşüyor. O transmitörler belli bir tekrardan sonra protein sentezine dönüşüyor. İşte öğrenme o protein sentezi. Bunun mekanizması bu. Eğitimciler için bunun anlamı ne? Öğrenme, bir tekrarla olmuyor. Öğrenme, zaman alıyor. Bu kadar basit. Zihinsel tekrar gerektiriyor. Zihin onu tekrarlamalı.

(Slayt göstererek) Bu da 45 tane öğrenme sonucu sentezlenmiş proteinin mikroskop görüntüsü. Burada öğretmen olarak bilmemiz gereken tek bir kural var: Öğrenme Belli bir tekrardan sonra oluyor ve bu tekrar her çocuk için farklı. Hepimiz için farklı. Ama hiçbir hücre beyinde “Ben sayısal hücreyim. Ben bu sinyali almıyorum, yanlış gelmişsiniz. Sen yandaki hücreye gideceksin. Biz bakmıyoruz buna”. Yok böyle bir şey, yok böyle bir evrim. Peki sen nasıl yapıştırıyorsun o etiketi çocuğa ikinci sınıfta

“Sen sayısalcısın, sen sözelcisin” diye, çocuğun hızı farklı. Müfredatın hızını yakalayan sayısalcı, müfredatın hızını yakalayamayan sözelci. Sen öğretiyorsun bu çocuğa sayısalı, sözeli. Sonra çocuk ODTÜ makine okuyup şiir yazıyor, yazık değil mi? Niye okutuyorsun ona çok matematik sorusu çözüyor diye ODTÜ makine? Sen öğretiyorsun onu, onun beyninde öyle bir şey yok. Sadece hepimizin gelişim hızları farklı. Peki biz bunu eskiden nasıl tolere ediyorduk? Mahallede ediyorduk. Şimdi mahalle nerede? Mahalle okul. Mahalle kalmadı. Artık böyle bakmak zorundasınız okula. Bu çocuğun tek mahallesi var: Okul. Orayı da bulamazsa sanal alem. Çöp.

(Slayt gösterimi yaparak, müfredatın yoğunluğuna atıf yapılıyor) Öğrenme vakit alıyor. Bırak tekrar yapsın biraz. Sen ne yaptın? “Ya adam bunu yemiyor tabakta bir sıkıntı var. Dijital tabağa koyalım”. Yemiyor, anlamıyor musun? Bu kadar miktarı yiyemiyor ve tadı yok. Ciddiysen niye müfredata dokunmuyorsun. Hadi çözelim sonunu. Ciddi misiniz? Buradaki öğretmen arkadaşlarıma soruyorum: Öğrenme zaman alır. Rastlantıya bak! Öğretme de zaman alıyor. Var mı zamanınız? Yok tabii. İki hafta sonra dönebiliyor musunuz aynı konuya? Var mı öyle bir lüksünüz? Dört hafta sonra dönebiliyor musunuz? Altı hafta sonra dönebiliyor musunuz? Bir kere bahsettiğiniz şeyden çocuk ne anlam üretecek? Peki bu kadar kötü müfredat yapıp 1.2 milyon insanı nasıl kötü gösterirsiniz siz? Bir insan yanılır, on insan yanılır, bir milyonun insan mı yanılıyor? Bir siz mi biliyorsunuz? Madem bilmiyorsunuz yapmayın. Ayıptır. Çocuğa da ayıptır, öğretmene de ayıptır, veliye de ayıptır. Adamcağız çok para verip okula yolladığında çocuğunu, iyi bir anne baba olduğunu zannediyor. Yazık! Okul da çok para alınca kendini iyi okul zannediyor. Ona da yazık! Keşke verdiğin parayla olsa o iş. Bu müfredattan çıkmaz bir şey.

Niye bu kadar çok şey öğretmeye çalışıyorsunuz? İnsan beyninin böyle bir kapasitesi yok ki. Bunları bu kadar ardışık ve hızlı öğrenmek mümkün mü? Sizin sindirim sisteminiz aynı anda yedi yemeği sindirebiliyor mu? Et yediğinizde 72 saate kadar sindirilmesini bekliyorsunuz. Sindirim sisteminin bir ucundan diğer ucuna 72 saati bekliyorsun da bilişsel süreci niye beklemiyorsun? Et kadar da mı değil? Öteki normal geliyor ama sana. Olur mu? Çok ayıp! İnsanı bilip, insanı tanıyıp insana bu kötülüğü yapamazsınız. Bu üstün bir canlı. Bundan daha zekisi yok ama insan için düşünenlerin, insan için planlayanların zeki olması lazım. Sorun orada.

Beynimiz de öğrenme esnasında aslında üç aşamalı bir değişim oluyor. Biraz önce size gösterdiğim protein sentezi, kimyasal aşama. Onun ikinci aşaması, fonksiyonel. Üçüncü aşaması ise yapısal değişiklik. Hadi gelin, basketbol üzerinden anlamaya çalışalım. Çocuğun eline verin basket topunu, karpuz gibi atar. Bilmez. Atar da atar, atar da atar... Sonra tutmayı keşfeder. “Söyle atınca çembere değişiyor” der. Sonra ara sıra sayı atmaya başlar. Sayı attıkça hep aynı pozisyonda, aynı güçle atmaya çalışır dikkat edin. Bakın o işlevsel olarak artık değişiyor. Sonra neyi fark eder biliyor musun? İllaki çemberin içine atmak gerekmiyor, potaya çarptığında da sayı oluyor.

Bu da yapısal değişikliklerdir. Öğrenme bu işte. İki tane potaya top arttırmayla siz çocuğa “basketçi” diyorsunuz. Bunun zamana ihtiyacı var. Bu çocuk sizin dersinizden çıkıyor, başka derse giriyor. Siz de o şubeden çıkıp başka şubeye gidiyorsunuz. Ben şimdi bu sunu için bir hazırlık yaptım. Konsantre oldum. Benim burada bir senaryom var, bir bilgim var, bir heyecanım var. Bu sunum bittikten sonra “Hocam sunumu yan odada diğer gruba tekrar edin” deyin. Aynı heyecanı ben de bulamazsınız, mümkün değil. Niye? Tüküyor. Kaynaklar tüküyor.

Peki çocuk o heyecanı niye almıyor? Çünkü öğretme coşkusunu yoksa öğrenme coşkusunu da yok. Niye? Çünkü insan, duygusal ve sosyal bir canlı, siz bu tanımı sakın yabana atmayın. Dün Sinan Hoca değindi. Bu ne biliyor musunuz? Siz bilişsel olarak dış dünyadan gelen bütün uyarıcıları almak için evrilmişsiniz zaten ama hepsi ile baş edemezsiniz. Yüzbinlerce uyarıcı geliyor her gün. Bunları sınıflıyorsunuz, kendiniz için önemli olanları ayırıyorsunuz. Bunu da ne ile yapıyorsunuz? Duyguyla eşliyorsunuz. Duygu ile eşledikleriniz geri geliyor, eşlemediğiniz geri gelmiyor. Sınıfta çocuk ne kadar duygu ile eşliyor. Çok azında eşliyor. Öğretmen öğretirken ne kadar duygu ile eşliyor? Çok azında eşliyor.

Öğrenme ve hafızadan sorumlu olan hipokampus ile amigdalanın ..... beyinde aynı yerde evrilmesi rastlantı değildir. Beyin, hayatta kalma mekanizması. Doğru. Öğrenme, hayatta kalma yeteneği. Doğru. Beyin kendisini hayatta tutan şeyleri duygu ile eşleyip hemen topluyor ve onları geri getiriyor. Duygu nerede?

Peki yaparak öğrenme niye çok akılda kalıcı? En fazla duygu salınımının olduğu etkinlik o. Niye? Ellerini kullanabildiği için alet yapmış bu canlı. Ne zaman ellerini kullansa “Bu önemli” diyor. Teknolojiyi oradan geliştirdi çünkü. Çocuğa biz onun için yaptırıyoruz. Yoksa performansla dayalı ödevlerde “Baban, Selimiye Camii yapсын getirsin” deyip, çocuğa 10 vermek marifet değil. O çocuk onu yapamaz. Yıllarca yaptırıldı ama yapmadın.

Salimpoor’un araştırmasını hep söylerim ben, çocuk sevdiği bir şeyle başlarsa %9 daha fazla dopamin salgılıyor. %1 salgılasa motive oluyor bu çocuk zaten. Müzik etkinliği ile yapıyorlar, spor ile yapıyorlar ama akademik konu ile yapmıyorlar. İlk saati akademik konu olmayan okulları gösterin bana, çok az. Peki duyguların beyindeki etki süresi aynı mı? Bu da Motivation and Emotion’da yeni yayınlandı. Duyguların beyindeki etki süreleri ölçüldü. Çok önemli bir araştırma. Çocuğu coşturduğunuzda altı saat sürüyor. Zaten okulda kaç saat duruyor? Zaten o kadar kalıyor bu çocuk. Ama çocuğu korktuğunda 45 dakika etkisinden çıkamıyor. Çocuğu övdüğünüzde, “Harikasın, süper iş yaptın” dediğinizde 3 saat sürüyor etkisi. Biraz da negatif tarafa bakalım. Hayal kırıklığı, 24 saat. Öğretmeni sevmezse 60 saat. İnsan sevdiğinden öğreniyor, bunu sakın unutmayın. Kendinizi sevdirmeden konuyu sevdiremezsiniz. Çocuk öğretmeni severse konuyu da öğrenmek için daha fazla çabılıyor. Onun için

siz bu öğretme, öğrenme işini ne kadar mekaniğe çekmeye çalışırsanız bu canlıya saygısızlık yaparsınız. Çünkü çok kompleks bir süreç.

Sosyal öğrenme çok çok önemli. İnsan akranları ile öğreniyor. Peki niye insan taklit ediyor? Niye gözlem yapıyor? Sadece insana mı ait? Yok, sadece insana ait değil. Diğer canlılarda da var.

(Video gösterimi yapılıyor) İşte senin çocuğun da böyle hopluyor okulda. Anladın mı? Onun için çok hızlı öğrenen çocuklardan grup yapmayın. Yavaş öğrenen çocukları aynı gruba koymayın. O onu seyrettiğinde o da zıplamaya başlar. Bunları bir arada tutun, ayırtırmayın.

Aile mi, çevre mi? 7 yaşından sonra ailenin çok bir etkisi yok arkadaşlar. Peki o çevre neresi? İki ihtimal var: Okul ve sosyal medya. Karar verin. Okulu kapattığınızda ne kaldı geriye? Sosyal medya. Peki niye kapattınız, bilmiyor muydunuz?

Öğrenme döngüsünü biliyorsunuz, öğretme döngüsünü de biliyorsunuz. Çok anlattım size bunları ama şunu söyleyeyim, bu makaleyi bilirsiniz: Teachers Make a Difference What is the Research Evidence. Öğrenme, başarıyı 100 birimlik bir değişken olarak alın, ne etkiliyor? Siz okulları %5'lik teknoloji için kapattınız, etkisi %5. Effect size'lara bakın, öğrenmede en büyük etkiyi feedback yapıyor. İkinci sırada ne var? Öğrencinin ön bilgisi var. Peki burayı manipüle edecek öğretmen haftada 30 saat değil de 15 saat derse girse feedback verir mi vermez mi? Person'a verdiğini Perihan'a versen o daha iyi öğretir. Sen de Perihan yok. Senin çok öğretmene ihtiyacın var. Öğrenme az çocuklara ve çok öğretmenle yapılabilir. Öğrenme nelerden etkileniyor, effect size'lara bakın. Ne anlatıyorsun siz millete? İki yıl önce ne anlattınız siz bu millete? Hiç mi okumazsınız resource ne diyor? İnsan nasıl öğreniyor? Bu kadar mı basit bu olay? İnsana saygı duyun.

(Anlamalı öğrenme üzerine video gösterimi)

Öğretmen: Kurban olayım sana, ey nazlı hilal!

Öğrenci: Ey Nazlı sana kurban olayım.

Ne bildiğin neyi öğreneceğini belirler. Sen anlat dur. Çocuk bunu anlar işte. Bunun düzelmesi için öğretmenin de çocuğun da zamana ihtiyacı var. O zamanı vereceksin. O zaman yoksa öğrenme de yok. Peki bunun ucu nereye gider? Zihnimizdeki şemalar var ya, siz bunları infografikle ya da zihin haritaları ile yaptığınızda ve çocuğun önüne koyduğunuzda öğrenme süresi kısalıyor. Yapın bunu lütfen. Ama sıkıntı ne? Öğrettiğiniz şeyi, bu zihin haritasını oluşturacak kadar biliyor musunuz? Öğretmenin birinci kuralı bilmektir. Eğer siz de bilişsel model yoksa çocukta da oluşmuyor. Sıkıntılardan biri de bu.

Ben şu becerilerin üzerinde çok duruyorum ve birlikte çalıştığım bütün öğretmen arkadaşlara şunları öğretmeye çalışıyorum:

- * Örnek üzerinden gidin. Görsel kodlama önemlidir. Çünkü beynimiz büyük oranda görsel veriye çok alışıktır.
- * Anlamli küçük parçaları bölmeye çalışın mümkün olduğunca.
- * Retrieval practice yaptırın, işte öğrenme orada gerçekleşiyor. Geri getirme çabası yani iki üç hafta sonra aynı konuya dönüp sorular sorun. Oradaki süre ne kadar uzarsa, ısrar süresi, hafızanın büyüklüğü o kadar artıyor. İşte öğrenme orada oluyor arkadaşlar. Burada bir sır yok arkadaşlar biliyoruz çünkü.
- * Space practice çok önemli. Yani ardışık saatlerce çalışmanın öğrenmeye hiçbir katkısı yok. Aralıklı çalışma çok katkı yapıyor öğrenmeye. Zeka başarıyı açıklamıyor, disiplin açıklıyor. Disiplinli çalışan çocuklar başarılı oluyor. Zeka bir avantaj değil. Ama her çocuğun maşallah hastaneden çok zeki raporu var. Yani nasıl dağıtılıyorsa o raporlar?
- * Öğrenme, hayatta kalma refleksi. Siz de öğretmensiniz. Bu nedenle bir gerekçe yaratın. Gerekçe yaratırsanız, öğreniyor. Niye? Doğal, nefes almak gibi.
- * Müzik değişince dans da değişiyor, biliyorsunuz. Artık bu dans da değişecek. Bildiklerimiz yanlış. Yanlış yapıyoruz. Yanlışta ısrar ediyoruz. Tabakla uğraşıyoruz, tabağın içindeki lezzetle değil ve miktarı çok. Bunu hiçbir çocuk yemiyor. Öğrenme hızı iyi olan çocukların size ihtiyacı yok, kusura bakmayın. ODTÜ'de bana da ihtiyacı yok. Kusura bakmayın, o zaten öğreniyor, hızı çok iyi çünkü çocuğun.

Benim çok takdir ettiğim bazı gelişimler var. TeacherX, Legonimbus. Ankara Üniversitesi'nden hoca arkadaşlarım oluşturduğu "Life School". Çok inandığım bir proje. Ben de akademik kurulunda yer almayı kabul ettim. Çocuklara yaşam becerileri nasıl öğretilir? Niye? Okul müfredatında bunlar yer bulamıyor. Hiç yer yok, çok dolu okulun müfredatı.

(Slayt göstererek) Şu boşluğa ne yazarsanız "eğitim" olur. Oraya teknoloji yazarsınız; eğitim teknolojidir. İnsan yazarsanız başka bir şeydir. Eğitim insan içindir, insana dairdir. Bunu sakın unutmayın. İnsanla ilgili bir şeydir.

Ben ilk Oscar'ı coronaya veriyorum. Milli Eğitim'in 20 yılda eğitemediğini iki ayda eğitti. Yaptı virüs, kabul edin. Ama ikinci Oscar'ı Uğur Şahin ile Özlem Türeci'ye veriyorum. Bu insanlar bilim yaptı. Bu insanlar biyoloji bilimi yaptığı için bunu başardılar. Çocuklara veriyorum üçüncü Oscar'ı. Canları çıktı çocukların. Siz öğretmenlerin hakkı ödenmez, bunu da unutmayın. Hem evde kendi çocuğunuza baktınız hem de başkalarının çocuğuyla uğraştınız. Bu kolay bir şey değil.

Aileler. 1947'den yazılan Köy Enstitüleri yönetmeliğini siz hiç okudunuz mu? Bir açın, bakın. Orada temelde ne diyor biliyor musun aslında: Bu yönetmelikte köyler Milli

Eğitim Bakanlığının yönetimine giriyor. Anladınız mı? Şu anda kaç köyde Milli Eğitim'in okulu var Allah aşkına? Sonra dünü sorgulayın “Ne oldu?” diye.

Herkesin gönlünün Oscar'ı vardır. Ben de kendi Oscar'ımı vereceğim. (Ekranda belgeyi göstererek) Bu ne biliyor musunuz? Ben Yurtdışına gittiğimde Milli Eğitim'den bana gelen yazı: “Başvurunuzu kabul ettik. İstanbul'a gelin”. Sene 1990. Hacettepe'den mezunum. “Sınava girmeye hak kazandınız”. Sayıyı hatırlamıyorum 300-400 aralığında bir öğrenci. Gittim İstanbul'a girdim sınava. Bir buçuk ay sonra şu geldi, diyor ki yazıda: “Başarılı oldunuz. Sizi eğitim teknolojisi alanında devlet bursuyla Amerika'ya yollayacağız”. Devlet bana ne yaptı biliyor musunuz? Şansım kadar değil, hakkım kadar eğitim verdi. Çocuğun hakkını almayın. Şu anda çocuklar, şansı kadar eğitim alıyor. Yapmayın bunu.

Bu yazıda imzası olan Halim Küçük, o zaman sanıyorum genel müdür ya da yardımcısı. O zaman ciddi bürokratlar dönemi. Sekreter dedi ki: “Genel Müdür sizi görmek istiyor”. Girdim içeriye, beni koltuğa oturturdu. Yaşlıca bir adam, çay da ısmarladı bana, bir iki kelime etti. Çok uzun bir konuşma değildi. Konuşmanın özü şuydu. (uçak bileti görseli göstererek) Bu benim ilk uçak biletim, bunu devlet aldı bana. Ben ilk defa o zaman uçağa bindim. Hakkım olduğu için aldım.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Mustafa Kemal Atatürk'ün yurt dışına yolladığı gençlere bir mesajı vardır: “Sizleri bir kıvılcım olarak yolluyorum, bir alev topu olarak gelip yurdu aydınlatmalısınız”. İşte orada da bana söylenen buydu. Bunu doğru anlamak önemliydi. Anladım. Dönmek gerekiyordu, aydınlatmak gerekiyordu. Niye? Devlet, çok zor ödüyordu bu parayı bize ve yine söylüyorum: Şansım kadar değil, hakkım kadar eğitimi bu devlet verdi bana. Bu çocuklara hakkı kadar eğitimi dönüp yine vermek zorundayız.

Size bir kitap önereceğim. Murat Bardakçı'nın son kitabını gördünüz mü? “Atatürk'ün Mutfağı” kitabın adı. Kızsanız da kızmasanız da alın bu kitabı, okuyun. Oradan bir kesit vereceğim size: Hasan Rıza Soyak, Atatürk'ün bütçesini tutan kişi, demiş ki anılarında: Atatürk'ün para ve mala karşı bir meyili yoktu. Devletten aldığı maaş ve tahsisattan başka geliri yoktu.

Sonra ne diyor Murat Bardakçı'nın kitabında Hasan Rıza Bey'den alıntı: Bilhassa İstanbul'da bulunduğumuz aylarda elimize geçen maaş ve tahsisat masrafları karşılamaz olurdu. Borçlanırdık ve sıkıntıya düşerdik. Böyle durumları kendisine izah etmeye çalıştığım zaman sözümü keser, gülümseyerek “Peki peki. Ankara'da kendimizi biraz sıkır, açığı kapatmaya çalışırız” der, geçerdi. Filhakika Ankara'da masraf daha az olduğundan bir kıraç içinde vaziyet düzelirdi.

Senin gönlün buysa, seçtiğin adam da bu oluyor işte. Gönül işi bu işler.

Teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun.

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

ULUSLARARASI PROGRAMLAR OTURUMU

► ADVANCED PLACEMENT PROGRAMI- AP

Paul SANDERS

College Board Uluslararası Direktörü

► PYP – İLK YILLAR PROGRAMI

Merve KORKMAZ

IB PYP Koordinatörü

► MYP – ORTA YILLAR PROGRAMI

Gülşah ÇEKİÇ

IB MYP Koordinatörü

► DP – DİPLOMA PROGRAMI

Mine ERİM

IB DP Koordinatörü-Müd. Yrd.

► ALMAN ABİTUR DİPLOMASI

Didem VEYİSOĞLU

Eğitim Yöneticisi

► FRANSIZ BAKALORYA PROGRAMI

Bruno DELVALLÉE

Fransa Eğitim İş Birliği Ateşesi

Paul SANDERS

College Board Uluslararası Direktörü

ADVANCED PLACEMENT PROGRAMI- AP

Giriş

College Board, öğrencileri üniversite başarısına ve fırsatlarına bağlayan, misyon odaklı, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. 1900 yılında kurulan College Board, yüksek öğrenime erişimi genişletmek için kuruldu. Bugün, üyelik derneği, dünyanın önde gelen 6.000'den fazla eğitim kurumundan oluşmaktadır ve eğitimde mükemmelliği ve eşitliği teşvik etmeye kendini adanmıştır. College Board, SAT, Gelişmiş Yerleştirme Programı ve BigFuture dahil olmak üzere üniversiteye hazırlık ve üniversite başarısına yönelik programlar ve hizmetler aracılığıyla her yıl yedi milyondan fazla öğrencinin üniversiteye başarılı bir geçişe hazırlanmasına yardımcı olur. Organizasyon ayrıca öğrenciler, eğitimciler ve okullar adına araştırma ve savunuculuk yoluyla eğitim topluluğuna hizmet eder.

ÜNİVERSİTEYE HAZIRLIK DEĞERLENDİRMELERİ

PSAT 8/9 - Hazırlık temeli

PSAT 10 & PSAT/NMSQT - Kontrol ve Odaklanma

SAT - Üniversiteye ulaşma

MÜFREDAT PROGRAMLARI

Advanced Placement (AP®)

Pre-AP®

YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETLERİ

BigFuture – College Planning

Search (Integrated Student Recruitment Solution)

DÜŞÜNCE LİDERLİĞİ VE MESLEKİ GELİŞİM

AP; Pre-AP; AP Capstone Profesyonel Eğitim

Ulusal ve Bölgesel Forumlar

Yükseköğretim Kolokyum

Danışmanlar, öğretmenler ve kabul memurları için mesleki gelişim fırsatları

Türkiye AP & SAT Programı Katılım Özeti

2021'de AP sınava gireceklerin sayısında %60'lık bir artış oldu; Yapılan AP sınav sayısında %44 artış; ve öğrenciler, pandeminin yol açtığı zorlukların yanı sıra, öğretim zamanı kaybını yönetirken AP sınavlarında son derece iyi performans gösterdiler. AP'nin Türk okullarındaki öğrenciler arasındaki sınava katılımı, 2019'dan bu yana

katılımın %60 arttığı COVID'in sekteye uğradığı yıllar da dahil olmak üzere son 5 yılda %115 arttı. 143 özel okul Kolej Kurulu programları değerlendirmeleri sunar, AP Kurs Denetimine katılır veya SAT sınav merkezleri olarak hizmet vermektedir. Öğrencilerine 53 yıl sonu AP sınavı uygulandı. 2022 yılı için sipariş edilen sınav sayısı, 2021 yılında uygulanan sınav sayısının iki katıdır. 2021 yılı sınıfında Türk okullarından mezun olan öğrenciler arasında SAT katılımı %32 arttı.

AP® Hakkında

Advanced Placement (AP) Programı, Her biri 7 disiplinde titiz ve standartlaştırılmış bir sınavla sonuçlanan 38 üniversite düzeyinde kurs ile uluslararası kabul görmüş müfredat programı. Bu kurslar öğrencilerin küresel üniversite fırsatlarıyla bağlantı kurmalarına yardımcı olur. Lisede alınan üniversite düzeyindeki derslerdir, ama AP Programının AP dersleri için müfredat sağlamamasıdır. Sipariş alınan kaynaklar salt bir ders kitabı serisi değildir. College Board, bu konudaki üniversite düzeyinde bir kursun hangi içeriği kapsaması gerektiğine dair ayrıntılı bir beklentiler dizisini sağlar. Aynı zamanda AP Classroom'un kaynaklarını sağlar katılan okullara. Bu kaynaklar, AP programının merkezi bir parçasıdır çünkü öğretmenlerin uluslararası üne sahip üniversite düzeyinde dersler vermek için gerekli kaynaklara ve desteğe sahip olmalarını sağlar.

Bir okula kursu "AP" olarak adlandırması için yetki vermeden önce, her kurs tasarımını "AP Course Audit, yani AP Kurs Denetimi" adı verilen bir süreçle gözden geçiririz. Öğretmenlerin kendi AP derslerini her dersin üniversite düzeyindeki eğitim standartlarını karşılamasını sağlayan yönergeler dahilinde tasarlaması, AP'yi öğrenciler ve okullar için esnek ve erişilebilir kılar.

Ders sonu değerlendirmesi, üniversite öğretim üyeleri ve deneyimli AP öğretmenleri tarafından geliştirilmiş ve puanlanmıştır. 60'tan fazla ülkedeki üniversiteler tarafından kabul edilmektedir. ABD ve Kanada'daki üniversiteler tarafından verilen gelişmiş duruş.

Dünya çapında tanınıyor

60'tan fazla ülkede 4.000'den fazla üniversite kabul, kurs kredisi ve/veya ileri seviye yerleştirme için AP Sınav puanlarını kullanır. Öğrencilerin mevcut en titiz kurslarla kendilerine meydan okuduklarını gösterir. AP® Sınavındaki başarı, üniversite düzeyindeki kurs çalışmalarına hazır olduğunu gösterir.

Küresel olarak AP alan daha fazla öğrenci: 2019'da, dünyadaki 22.000'den fazla ortaokuldan yaklaşık 3 milyon öğrenci tarafından 5 milyondan fazla AP Sınavı yapıldı.

"Koşulsuz bir teklif almak (Oxford'a, AP Sınavları ile) hayatımı A-Level öğrencilerinden çok daha kolay hale getirdi ... şartlı tekliflerle beklemek zorunda kalan."

— Ming, Çin'den AP öğrencisi

Erişilebilir

AP öğrenciler ve okullar için uygun maliyetlidir. Öğrenciler ayrıca AP® derslerini çevrimiçi alma esnekliğine sahiptir. Okullar, eğitimli bir öğretmene sahip olur olmaz ve bir ders kitabı seçer seçmez AP'yi uygulayabilirler. Onay almak için yıllarca beklemelerine gerek yok.

Yıllık abonelik ücreti veya aidat yoktur. AP Sınav ücreti öğrenci tarafından ödenir ve okul bu ücretin bir kısmını idari masraflar için tutar. Öğrenciler sadece sınav başına ücret öderler. AP öğretmenleri, uygun bir maliyetle mesleki gelişim atölyelerine teşvik edilir.

"Öğretmenler, dersleri öğretmeden önce uygun mesleki gelişime sahip olmalarını sağlamak için dersleri öğretmeden önce Kolej Yönetim Kurulu AP Atölyelerine katıldılar. Bu, okulumuzdaki AP programında yüksek düzeyde mevcut başarıyı teşvik eden yapının temel yönüdür."

— Dr. Eric H. Habegger, Okul Müdürü,

Colegio Nueva Granada, Bogotá, Colombia

AP programının faydaları

Öğrenciler için faydaları olduğu gibi öğretmenler için faydaları da vardır. Öğrenciler için üç tane ana fayda var.

Beceri ve güven teşvik etmesidir.

AP öğrencileri, Üniversite ve kariyer başarısı için gerekli olan temel zaman yönetimi ve çalışma becerilerini öğrenirler. İlgilerini çeken konuları daha derine inerler ve ders zorluklarını ele almak için yaratıcılıklarını ve problem çözme becerilerini kullanmayı öğrenirler.

Üniversiteye girmesidir.

AP kursları alan öğrenciler, üniversitelere eğitimleri konusunda ciddi olduklarına ve zorlu kurslarla kendilerine meydan okumaya istekli olduklarına dair bir sinyal gönderir. Seçici kolej ve üniversitelerin yüzde seksen beşi, bir öğrencinin AP deneyiminin kabul kararlarını olumlu etkilediğini bildirmektedir.

Ve sadece Amerika Birleşik Devletleri değil. AP sınavları, tüm dünyadaki üniversitelerde kabul koşullarının bir parçası olarak giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bir kez

daha, web sitemiz onları aramak için bir aracımız var. Türkiye’de Köç Özyiğit ve Kadır has gibi üniversiteler de AP sınavlarını bir Kabul koşulu olarak alıyorlar.

Üniversiteye girdikleri zaman daha da başarılı olacaklar

Araştırmalar, AP Sınavlarında 3 veya daha yüksek puan alan öğrencilerin, kolejde genellikle daha fazla akademik başarı elde ettiklerini ve AP almayan akranlarından daha yüksek mezuniyet oranlarına sahip olduklarını göstermektedir. Ve bu yüzden Üniversitede zamandan ve paradan tasarruf edecekler.

Aynı zamanda College Board, öğretmenleri profesyonel olarak geliştirmeye ve onları AP sürecinin her adımına dahil etmeye kararlıdır. Her öğretmen için ücretsiz web seminerleri sunuyor College Board. Belirli AP kursları için bir dizi atölye, bir yaz enstitüsü ve AP öğretmen haftası var. Ayrıca internet toplulukları ve yerel ağlar oluşturan uluslararası bir AP öğretmenleri topluluğu da vardır. Mesleki öğrenim için özel fırsatlara gelince, bu yıl iki tane geliyor. **AP Atölyeleri ve AP Yaz Enstitüleri** yeni ve deneyimli AP öğretmenleri için AP kursunu ve konularına yönelik sınav açıklamasını, AP Sınavını ve öğretmenlerin öğretimlerini planlamalarına ve odaklanmalarına yardımcı olacak AP Sınıfı kaynaklarını keşfetmeleri için harika fırsatlardır. Katılımcılar, AP topluluğu içinde deneyimli bir eğitimci tarafından paylaşılan kullanıma hazır stratejiler ve pedagojik araçlar alacaklardır.

Merve KORKMAZ

IB PYP Koordinatörü

PYP - İLK YILLAR PROGRAMI

Herkese tekrar teşekkür ediyoruz geldiğiniz, katıldığınız için. Ankara'da Bilkent Laboratory and International School'da PYP Koordinatörü olarak çalışıyorum. Mine Hocamın anlattığı kısımlar aslında IB'de gördüğümüz üç program için de ana nitelikteki özellikler. Biz bu sunumun bundan sonraki aşamasında Gülşah Hocam ve Mine Hocam ile yine beraber programla ilgili spesifik olarak size bir takım özelliklerden bahsetmeye çalışacağız.

Primary Years Programme hepimizin belki aşına olduğu "PYP" şeklinde kısaltması var; ama tamamen Türkçeleştirdiğimizde İlk Yıllar Programı (İYP) olarak geçiyor. 3-12 yaş arasındaki çocuk grubuna hitap etmektedir. Ülkemizde bu anasını ya da anaokulu seviyesinden ilkokul kademesinin sonlandığı dördüncü sınıfın sonuna kadar geçerli olmaktadır.

Çocukların hem iç dünyalarıyla hem sınıfta hem de dış dünya ile olan bağlantılarını güçlendirmek ve bu bağlantıları nasıl anlamlandıracakları konusunda onlara belli beceriler kazandırmak üzere planlanmaktadır. Aslında bu katılmış olduğumuz konferansta da eğitimin değişimi, dönüşümünü konuştuğumuzda tüm öğrencilerin hayata adapte olabilmeleri, hayatta kalabilmeleri için onların ne gibi becerilere sahip olmaları ve onları nasıl destekleyebileceğimiz üzerine konuşuyoruz, tartışıyoruz ve belki de eylem planları yapıyoruz.

Bu anlamda PYP de yapmış olduğu programı; öğrenmenin ilgi çekici, alakalı, yeri geldiğinde zorlayıcı ve kayda değer olmasını özellikli kılarak planlamaya çalışıyor. Tüm bunları yaparken de bir disiplinler üstü yaklaşımla yaklaşıyor planlamalarına ve uygulamalarına. Bu ne demek? Öğrenmenin bünyesinde var olan derslerimizin aslında sadece dersi derste öğrenip bırakmak yerine onların arasındaki ilişkilendirmeleri, bağlantıları nasıl kuracağımız ile ilgili bize belli başlı kılavuz niteliğinde yardımcı maddelerle, standartlarla destek olmaktadır.

Bu posteri eminim daha önce de görmüşsünüzdür.

Mine Hocam anlatırken de bahsetti. Burada üç kafa var. Aslında bu üç kafa, üç farklı programı temsil ediyor: PYP, MYP ve DP. Giderek gelişen, değişen bir öğrenen profilinden bahsediyoruz. Altını çizmemizde büyük bir önem olduğunu düşünüyorum: Öğrenci-öğretmen profili değil, öğrenen profili. Çünkü biz öğretmenlere de bu programın içinde yer alıyoruz ve öğrencilerle, velilerle, öğrenme topluluğuyla, çünkü konuşmalara ithafen, okul iklimindeki herkesle beraber büyüyor ve geliyoruz.

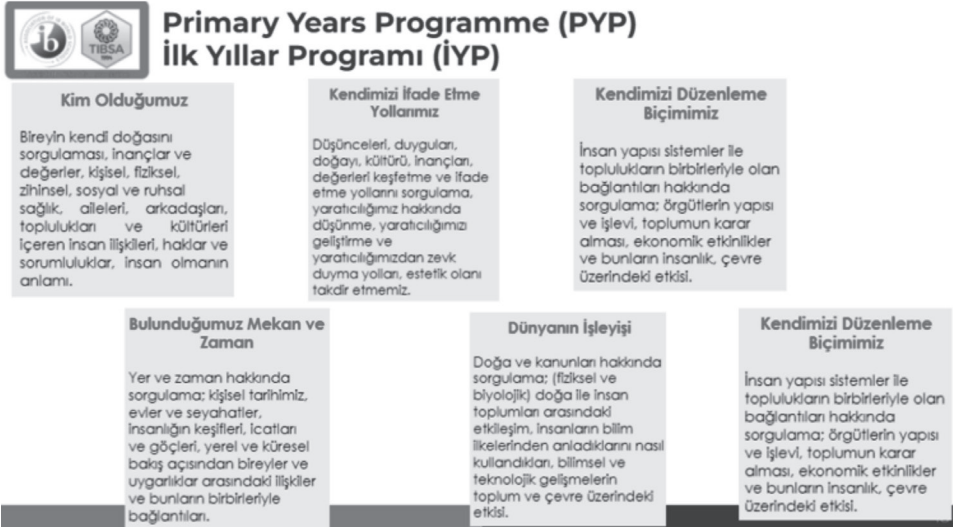
PYP’de altı tane disiplinler üstü temamız var ve bu temalarla öğrencilerimizle farklı aktiviteler, öğrenme deneyimleri planlayarak ilerliyoruz. Burada görmüş olduğunuz öğrenen profilleri her zaman merkezde. Bütün programların için de bu böyle. Bu öğrettiğimiz bir şey olarak algılanmasın. Tamamen öğretmenlerin de model olduğu, özellikle erken çocukluk döneminde, bir öğrenen profilini hayatta nasıl görebiliriz, bunları daha da somutlaştırarak, yeri geldiğinde model olduğu, yeri geldiğinde farklı öğrenme deneyimleriyle bunu öğrencilerimizle deneyimlediğimiz bir alan olarak düşünebilirsiniz.

Programda öğretim yaklaşımları, öğrenim yaklaşımları, tutumlar ve kavramlar yer almakta. Bunları çevreleyen etrafında gördüğümüz eylem ve sergi, yine biraz önce Mine Hocamın bahsettiği gibi her programın sonunda yapma zorunluluğumuzun olduğu bir takım aşamalar var.

Bu dördüncü sınıf seviyesinde, Türkiye’de ilkökulda da bir sergi süreci demek oluyor. Ne demek bu? Sergi sürecinde öğrencilerimizin, öğrenenlerin PYP’ye katıldığı yıllar boyunca öğrendiklerini kendi tutkularıyla birleştirerek bir küresel probleme ya da küresel bir çözüme nasıl daha farklı katkıda bulunabileceğini düşünüp sunduğu bir bitirme ödevi, projesi gibi düşünebilirsiniz.

Primary Years Programme’da sergi, “exhibition” olarak geçmekte. Derslerimiz sadece matematiğe girdik PYP yaptık, Türkçeye döndük başka bir şey yaptık gibi düşünmeyin. Bunların hepsi, bütün dersler birbirleriyle ilişkilendirilerek disiplinler üstü hale getiriliyorlar ve en dışta gördüğünüz de altı tane, bahsedeceğim birazdan, disiplinler üstü tamamızı temsil ediyor.

Uluslararası bilinç yine bütün programların odağında ve merkezinde. IB misyonunu bize iletiyor ama burada biliyorsunuz 100 tane okul var. 100 okulun kendi okul bağlamında, kendi okul ihtiyaçlarıyla belirlemiş olduğu çok farklı misyonları var. Onu nasıl IB ile birleştirdiğimiz ve nasıl sunduğumuz çok önemli ki yine ilerleyen slaytlarda bunlardan bahsedeceğiz.

Altı tane tamamız şu şekilde belirlenmiş durumda: Kim olduğumuz, bulduğumuz mekan ve zaman, kendimizi ifade etme yollarımız, dünyanın işleyişi, kendimizi düzenleme biçimimiz ve gezegeni paylaşma. Bunlar ne demek? IB tarafından oluşturulan çok genel bir çerçeve bize veriliyor. Altını çizmekte yine fayda var: IB bir çerçeve programdır. Yani bize belirli kazanımların verildiği, her okulun uygulamak zorunda olduğu bir program değil. Çünkü yine okul bağlamınızda bunu nasıl ilişkilendirdiğiniz üzerine çalışmanız gerekiyor.

Görmüş olduğunuz tüm tanımlamalar var sayalım ki okulunuz anasınıfından dördüncü sınıfın sonuna kadar işleyen, var olan bir okul. Kim olduğumuz temasının altında yazan her şey, her sınıf seviyesinde farklı seviyelerle işleniyor. Amacımız: O bilgilerin, o becerilerin giderek çoğalarak artması. Yine bu da sizin okulunuzda bulunduğunuz şehre göre; çocukların, öğrencilerin, öğrenenlerin ihtiyaçlarına göre planlanmış olduğunuz temaların açıklamalarıyla ilerlemekte.

Çok önemli bir kavram var: Özne olmak. “Agency” diye geçiyor bu. Yeni bir kavram değil. Düşünürseniz, belki de Doğan Cüceloğlu'nun kitaplarında görmüşsünüzdür, okurken rastlamışsınızdır. Özne olmak, öğrenmenin sahipliğinin alınması demek. Bu nasıl oluyor? Öğrencilerin kendi inisiyatiflerini ve iradelerini kullanarak, kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu alıp öğrenmelerine sahip çıkmaları demek. Bunu yaparken de öğrenenler aslında kendi kimliklerini oluşturuyorlar, kendi sorgulama becerilerini geliştiriyorlar ve kendi anlamlandırmalarını tamamlıyorlar, gerçekleştiriyorlar.

Özne olmanın genel olarak üç ana önemli noktası var ki bunlar: Ses; yani konuşma, kendini ifade etme hakkımızın olması. Tercih yapabilmemiz. Öğretmen olarak planlamamızda her zaman biz mi onlara ne yapmaları gerektiğini söylüyoruz yoksa tercihli bir şeyler mi planlıyoruz? Ya da tamamen iş birliği, dengeleyerek mi bunları sağlıyoruz. Ya da sahiplik, yaptığımız şeyleri, öğrendiklerimizi dış dünyaya nasıl aktarıyoruz? Yine Mine Hocamın da dediği gibi bir eylem bir CAS projeleri oluyor DP'de. PYP içinde bu eylem aslında öğrencilerin sadece okul içinde değil okuldan çıktıkları an da ki öğrenmenin biz her yerde olduğunu biliyoruz; bunların nasıl, ne ölçüde ilerlettiklerine ilişkin bir şey. Eylem, aslında çocukların öğrendiklerini başka yere aktarımı, bağlantı kurmalarını sağlayan da çok çok önemli bir nokta.

Soru-Cevap

- **Bir web siteniz var mı?** Web sitemizi yapıyoruz, Türk IB Okulları olarak. Genel bilgi elde etmek istiyorsanız da ibo.org sitesinden detaylı bilgilere ulaşabilirsiniz.

- **IB'de ders verecek öğretmenlerimiz için beklenen yeterlilikler nelerdir?** Çok güzel bir soru. IB öğretmenlerimizin her üç programda da mutlaka özel bir eğitimden geçmesi gerekiyor IB'yi uygulamak için. Bu da zaten yetkilendirme sürecinde şart koşuluyor. Okulun genel müdüründen tüm öğretmenlerine, IB koordinatörüne kadar herkesin bir kursa katılarak sertifika alması bekleniyor.

Bu bir kereye mahsus değil. IB aynı zamanda yedi yılda bir her bir ders programını inceler. Eğer değiştirmesi gereken kısımları görüyorsa o programı yeniler. Bu her program yenilenmesinden sonra da okulumuzdaki öğretmenlerin tekrardan eğitimden geçmesi gerekiyor. Ancak her bölümde tek bir öğretmenin bu eğitimi alması yeterli oluyor. Ancak yetkilendirme süresinde tüm öğretmenlerin sertifikasyonunun olması gerekiyor.

Aslında ziyaret sırasındaki değerlendirme sürecinde sadece uyguladığınız müfredat değil bununla birlikte geliştirdiğiniz okul politikalarına da bakılıyor. Çünkü bu sadece öğretmenlerin, öğrencilerin yapabileceği bir şey değil. Siz okul topluluğu olarak buna politikanızda nasıl yer veriyorsunuz? Prosedürler velilerle nasıl paylaşılıyor? IB aynı zamanda bunların da arasındaki bağlantılara ve geçişlere çok önem veriyor.

Okullarda olmazsa olmaz belli başlı politikalar var. Bu politikaların yazılması için bize kılavuzları da sağlıyorlar. Yine hep bahsettiğimiz gibi her okul kendi bağlamında bu politikaları geliştirmek, revize etmek ve gerektiği takdirde düzenlemeleri yapmakla da ayrıca yükümlüler.

Diploma programında aynı zamanda sertifika programı diye de bir şeyden bahsediliyor. Bu konu ile ilgili de bilgi verebilir misiniz? Eğer öğrenci diploma almak istemiyor ama bazı derslerden sertifika almak istiyorsa bu sertifika programı olarak geçiyor. Sadece o istediği dersleri alıyor ve o derslerin sınavlarına girip sertifika alabiliyor.

Yurt dışındaki üniversiteler bu sertifikaları da kabul ediyorlar. Bazı durumlarda, örneğin öğrenci diplomasını alamadı ama başarılı olduğu bir iki ders var. Bunları da sertifika olarak kullanabiliyor. Yurt dışında bunu kullanan çok öğrencimiz oldu.

Şu anda bir de CP yani Career-related Programme'ı Türkiye'de uygulayan bir okulumuz yok. Şu anda farklı seviyelerde üç IB Programı var. Çok yakın zamanda 100 okul otorize oldu. Bunun yaklaşık 53'ü PYP, 63 okul DP ve 14 okul da Orta Yıllar Programına otorize olmuş durumda. Ama adaylık için başvurup bu sürecin içinde olan çok fazla okul var. Aynı Mine Hocamın gösterdiği grafikte de adaylık sürecinde belirli bir sınır yok. Sizin okul olarak ona hazırlanmanız ve onun için gereken zaman her okul için farklılaşacaktır.

IB Programına hazırlanan bir öğrencinin AYT, TYT'de Koç ve Bilkent Üniversitelerini kazanması imkansız mı? Biz de çok örnek var. Boğaziçi'ni kazanan öğrencimiz bile var. Dereceye giren öğrencimiz de var. Bu öğrenciyle ilişkili. Tabii ki çalışma sistemiyle ilgili ama imkansız değil. Zor, kolay demiyorum ama imkansız değil. Ancak şöyle durumlarla karşılaştık, yatay geçişlerin çok işine yaradığı öğrencilerimiz oldu. Hem de daha donanımlı üniversitelere başlamış oldular. Sonuçta IB Programını yapmak onlara daha çok değer verdi ve daha başarılı olmalarını sağladı.

Fen dersleri hem SL hem HL veriliyor mu okul programlarında? Evet. İsterseniz SL, isterseniz HL olarak verebiliyorsunuz dersleri. Öğrencinin yapısına, akademik olarak ne kadar kuvvetli olduğuna ve okulunuzun da durumuna göre bunu tabii ki kendi içinizde ayarlayabiliyorsunuz.

IB olmayan okullardaki öğretmenler bu eğitime nasıl katılabilir? IB öğretmeni olabilmek için öncelikle IB Programı uygulanan okulda mı görev yapmak gerekiyor? Aslında, tabii ki IB okulundaysanız çok daha kolay olur, ama dışarıdan da siz IB sitesinden mesleki gelişim kısmına girerseniz orada bütün açılan kursları, çalıştayları görebilirsiniz. O çalıştaylara çok rahat kendiniz bireysel olarak da kayıt yaptırabilirsiniz.

Eğer öğrenci IB öğretimi veren bir okulda okumuyorsa dışarıdan bu sınavlara girebiliyor mu? Nasıl kayıt olabiliyor ve bu diploması alabiliyor mu? Maalesef eğer IB okulunda okumuyorsa öğrencimiz bireysel olarak sınavlara giremiyor. Mutlaka iki yıllık eğitimini IB olarak yetkilendirilmiş bir okulda tamamlaması gerekiyor. Çünkü saat de önemli. 150 saat standart düzey, 240 saat ileri düzey ve 100 saat de ? dersini okul içinde, bir öğretmen gözetiminde yapmış olması gerekiyor. O nedenle dışarıdan girme olamıyor diploma programında.

IA her dersten mi veriliyor? Evet, mutlaka her dersten bir iç değerlendirme yapmak zorunda öğrenci. Çünkü final notunun %20 ile %50 arasında, derslerine göre değişiyor, mutlaka buradan veriyor. Eğer bir öğrenci bir “IA” dediğimiz iç değerlendirmesini yapmazsa maalesef diplomasını alamıyor. Çünkü bir dersin iç değerlendirmesini yapmazsa o dersten kalmış gözüküyor. Bir dersten kalmış bir öğrencinin de diploma alması mümkün olmuyor.

Mayıs Okuluysak, Kasım okulu olarak değiştirebilir miyiz? Evet. IB'ye başvuruyorsunuz. Eğer gerekli evraklarınızı ve isteğinizi destekleyen bir yapısı var ise okulunuzun o zaman sizi kasım okulu olarak değiştirebiliyorlar.

Gülşah ÇEKİÇ

IB MYP Koordinatörü

ULUSLARARASI BAKALORYA ORTA YILLAR PROGRAMI

IB Orta Yıllar Programı, ülkemizde 5. sınıfta başlayan ve 10. sınıfın sonuna kadar devam eden bir programdır. Bu program en az 3 yıl en çok 6 yıl olarak uygulanabilir. Ülkemizde bazı okullar programı sadece ortaokulda 3 veya 4 yıl olarak uygulamaktadır. Ancak ideal olanı programlar arasında boşluk bırakmadan IB felsefesini ilk yıllardan başlayarak lisenin sonuna kadar bütüncül olarak uygulayabilmektir. Bu durum; öğrencilerin IB öğrenen profilini, sorgulamaya dayalı eğitimi, beceri gelişimini ve kavramsal öğrenmeyi içselleştirmesini destekler.

Tüm IB program modellerinde olduğu gibi orta yıllar programının modelinde de merkezde öğrenci ve öğrenen profilleri yer alır. Halkalar içten dışa doğru öğrenciyi öğretme ve öğrenme yaklaşımları, kavramlar, küresel bakış açısı, bilgi ve becerilerin eyleme dönüştürülmesi, disiplinler ve disiplinler arası işbirliği ile donatarak genişler ve uluslararası bilinç ile çerçevelenir. Tüm IB programlarının en büyük amacı IB misyonunda da yer alan daha barışçıl bir dünya için, birbirinin görüşü, inanç ve değerlerine saygı duyan uluslararası bilince sahip bireyler yetiştirmektir. Bu sebeple de tüm derslerin her ünitesinde farklı küresel bağlamlar ele alınır ve bu bağlamda derste öğrenilenlerin yerel veya global olaylarla ilişkisi farklı perspektiflerden irdelenir. Öğrenci kimi zaman yerel bir olayın global etkisini sorgularken, kimi zaman da küresel bir sorunun ortadan kalkması için yerel veya hatta bireysel olarak kendisine düşen sorumluluğu sorgular. Örneğin Matematik dersi kapsamında “küreselleşme ve sürdürülebilirlik” bağlamının ele alındığı bir ünite boyunca öğrenciler bireysel veya aile bütçesinin yönetiminin ülke ekonomisine katkısını ve bilinçli tercihlerin global ekonomiye etkisini sorgulayabilir. Yaş düzeyine göre öğrenciler bu bağlamda ailesi veya okul toplumu içinde; sınırlı kaynakların bilinçli tüketimi, sürdürülebilir bütçe yönetimi, istekler ve ihtiyaçların yerel ve global ekonomideki etkisi üzerine hizmet ve eylem çalışmalarında da bulunabilir.

IB Orta Yıllar Programı size ne öğreteceğinizi bir müfredat olarak dayatmaz, ancak MEB müfredatında yer alan tüm kazanımları kavramlarla, sorgulamalarla, küresel bağlamlarla ilişkilendirerek ve zenginleştirerek öğrencilerinize sunmanız konusunda yol gösterir. Bizler, yeni nesil eğitimciler ve Türkiye'nin önde gelen özel okulları olarak IB programlarını uygulamıyor olsak da MEB müfredatını hazırladığımız bir çok etkinlikle zenginleştiriyor ve öğrencilerimizde sadece bilgi değil beceri gelişimini desteklemeye çalışıyoruz. IB Orta Yıllar Programı yaptığımız bu etkinlikleri kriterler bazında yapılandırmamızı ve bu doğrultuda değerlendirmeyi gerektiriyor. Aslında bu da bize daha dengeli ve bilinçli yapılandırılmış üniteler sunuyor. Orta Yıllar programı her dersin 4 ana kriter ile ölçülmesini istiyor. Bu kriterler her ders için değişkenlik gösterse de genel anlamda öğrencilerin bilme ve anlama düzeylerini, planlama ve organize etme becerilerini, bilgi ve becerilerini gerçek yaşam durumlarına aktarmayı ve dönüşümlü düşünmeyi ölçüyor.

DERSLER	KRİTER A	KRİTER B	KRİTER B	KRİTER C	KRİTER D
Dil ve edebiyat	Analiz etme	Düzenleme	Düzenleme	Metin üretimi	Dili kullanma
Dil edinimi	Dinleme	Okuma Araştırma	Okuma	Konuşma	Yazma
Bireyler ve toplumlar	Bilme ve anlama	Sorgulama ve tasarlama	Araştırma	İletişim	Eleştirel Düşünme
Fen bilimleri	Bilme ve anlama	Örüntüleri keşfetme	Sorgulama ve tasarlama	Veri yorumlama ve değerlendirme	Bilimin etkileri üzerine düşünerek değerlendirme
Matematik	Bilme ve anlama	Beceri geliştirme	Örüntüleri keşfetme	Matematiksel iletişim	Matematiğin gerçek hayatta uygulaması
Sanat	Bilme ve anlama	Performans planlama	Beceri geliştirme	Yaratıcı düşünme	Etki oluşturma
Beden ve sağlık eğitimi	Bilme ve anlama	Fikir geliştirme	Performans planlama	Uygulama ve performans	Düşünme ve performansı artırma
Tasarım	Sorgulama ve analiz etme		Fikir geliştirme	Sorun çözme	Değerlendirme

“Dönüşümlü düşünme” olarak çevrilen “reflection” İb programlarının hepsinde yer alan öğrenme döngüsünün, öğretme döngüsünün ve proje döngülerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Dönüşümlü düşünme olarak çevrilmesinin en önemli nedeni her süreci, süreç boyunca ve süreç sonunda dönüp baştan bir değerlendirmektir.

Tüm süreçte ele alınan her neyse planlamanın, uygulamanın, projenin, ürünün veya bireyin güçlü yönlerini fark edip sonraki süreçlere aktarmak, gelişim alanlarını eleştirel bir bakış açısıyla yakalayıp yine sonraki süreçlerde geliştirmek için öneriler sunmayı gerektirir.

IB programlarında değerlendirme sadece kriter bazlı sonuç değerlendirmeler üzerinden yapılmaz. Süreç değerlendirmeleri diye adlandırdığımız, sunumlar, sınıf içi tartışmalar, grup çalışmaları, süreç günlükleri, akran değerlendirmeleri, öz-değerlendirmeler öğrencilerin gelişimini destekler. Süreç boyunca öğrenciler öğretmenlerinden veya akranlarından yazılı veya sözlü geri bildirim alır, öz-değerlendirmeler yapar, kısa ve uzun vadeli hedefler belirler ve bu hedeflere ulaşmak için planlamalar yapar. Süreç değerlendirmeleri, sonuç değerlendirmelerindeki performansı en yüksek seviyeye çıkartmak için geri bildirimler ve gelişim önerileri içerir. Bu da öğrencileri aldıkları nihai nota odaklanmaktansa, süreçte gösterdikleri gelişimi takdir etmeye ve kendileriyle gurur duymaya yönelir.

Disiplinler arası ünite Orta Yıllar Programının bir başka gerekliliğidir. Orta Yıllar boyunca her sınıfta en az bir disiplinler arası ünite oluşturulması beklenir. Bu ünite öğrencilerde hem disiplinlerin birbiriyle işbirliğinin önemini anlatır, hem de bir derste öğrenilen bilgi veya geliştirilen becerinin bir diğerine transferi sonucunda ortaya çıkabilecek anlamlı projeler ortaya koymalarına fırsatlar sunar. Örneğin; bir sporcunun performans analizinde istatistiklerin, grafiklerin, yüzdelerin nasıl kullanıldığını fark edecekleri Beden ve Sağlık Eğitimi dersi ile Matematik dersinin birlikte hazırladığı bir ünite veya küresel ısınmanın oluşturduğu biyolojik ya da kimyasal etkilerin coğrafi şartları, iklimi ve dolayısıyla tarımı nasıl değiştirdiğinin sorgulandığı bir ünite ile öğrencilerin bu derslerde öğrendikleri bilgileri çok daha anlamlı ve işe yarar kılmaları sağlanmaktadır.

Orta Yıllar Programının son yılında ise öğrencilerden bir bitirme projesi tamamlamaları beklenir. Bu proje 3 yıllık bir programın sonunda bekleniyorsa “Toplum projesi”; 5 yıllık bir programın sonunda bekleniyorsa “Kişisel Proje” olarak adlandırılır. Toplum projesinde öğrencilerin grupça çalışarak belirledikleri bir toplumsal soruna çözüm olabilecek bir proje planlamaları ve yürütmeleri beklenir. Kişisel Projede ise tamamen kişisel ilgi alanına yönelik bir öğrenme ve ürün hedefi belirleyerek, tüm süreci kendilerinin yöneteceği bir proje tamamlamaları istenir.

Orta yıllar programında disiplinler arası bakış açısını kazanan, ib öğrenen profilini içselleştirmiş, uluslararası bilince sahip, araştıran, sorgulayan, zamanı ve duygularını iyi yöneten, iletişimde kuvvetli öğrenciler; bireysel olarak veya takımlar halinde ulusal/uluslararası etkinliklere ve proje yarışmalarına katılmaya, topluma fayda sağlayacak, küresel sorunlara çözüm üretebilecek projeler geliştirmeye çok daha istekli olurlar.

Mine ERİM

IB DP Koordinatörü-Müd. Yrd.

DP – DİPLOMA PROGRAMI

IB Eğitimi öğrenene odaklanan öğrenci merkezli programları ile sağlıklı ilişkiler, etik sorumluluk ve başa çıkma becerisini öne çıkarır. Öğretim ve öğrenime yönelik etkili yaklaşımlar geliştirerek öğrencilerin hem akademik hem de kişisel başarı için ihtiyaç duydukları yaklaşımları ve becerileri geliştirmelerine yardımcı olur. Farklı dilleri ve kültürleri anlamayı ve saygı göstermeyi önemser. Dünya sorunlarını eleştirel bakışla irdeleyen ve sorunların çözümlenmesine yönelik becerilerin geliştirilmesine önem veren geniş, dengeli, kavramsal ve bağlantılı bir müfredat sunar.

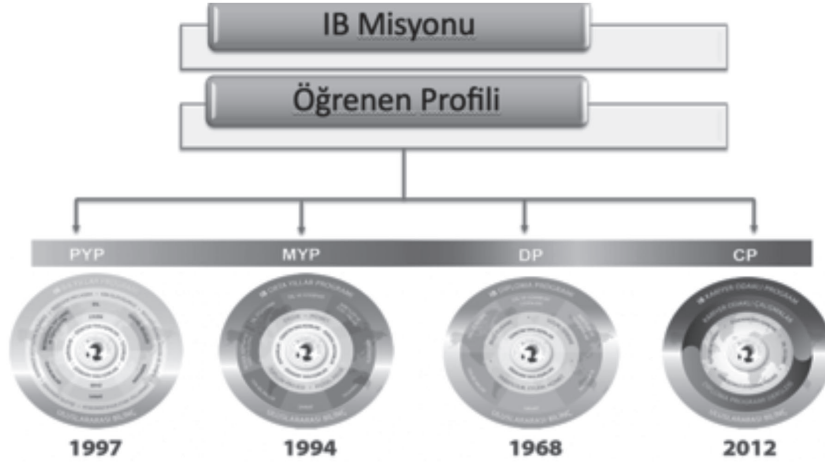
IB Programının ilk tohumları 1962 yılında Cenevre Uluslararası Okullar Birliği (ISA) konferansında atıldı. 1968 yılında IB Organizasyonu Cenevre’de resmen kuruldu ve **10 ülkeden 12 okul** IB Diploma programını uygulamaya başladı. İlk resmi IB Diploma sınavları 1970’da gerçekleştirildi. 1975 yılında New York’ta ilk bölge ofisi açıldı.

IB Diploma Programının ardından 1994 yılında Orta Yıllar Programı (MYP),1997 yılında İlk Yıllar Programı(PYP) ve 2012 yılında Kariyer Odaklı Program(CP) uygulamaya başlanmıştır. 3-19 yaş arası öğrencileri için birbirini tamamlayan bu dört program 1998 yılından beri tek bir misyon ve onu hayata geçiren Öğrenen Profili ile her geçen gün dünyanın dört bir tarafında sayısı artan IB Dünya Okullarıyla daha da güçlenmeye devam etmektedir.

IB Programları değerler bazlı olup Öğrenen Profilini oluşturan Düşünen, İlkeli, Dengeli, Araştıran, Sorgulayan, İletişim Kurabilen,Bilgili, Açık Fikirli, Dönüşümlü Düşünen ve Duyarlı olma özelliklerinin tüm paydaşlar tarafından anlaşılması, özümsemesi ve beceri haline getirilmesi beklenir.

Bu becerileri kazanan öğrencilerin Uluslararası Bilince ulaşarak yerel, ulusal ve küresel toplulukların sorumluluk sahibi üyeleri hâline gelmeleri hedeflenir.

Tek Misyon-Tek Öğrenen Profili-4 Program

Diploma Programının amaçları:

- Öğrencinin sorgulayan, bilgili ve ilgili olmaları
- Aktif, sevecen ve ömür boyu öğrenen bireyler olmaları
- Uluslararası zihniyeti oluşturması
- Üst Düzey bilişsel becerileri (sentez, eleştirel ve dönüşümlü düşünme) vurgulaması
- Değerlendirme sonuçlarının yüksek derecede güvenilir olmasıdır.

Türkiye’de IB 1994 yılında Koç Lisesi tarafından uygulanmaya başlamış ve günümüze kadar aşağıdaki aşamaları gerçekleştirmiştir. Ocak 2022 itibarı ile Türkiye’de 51 İlk Yıllar (PYP), 13 Orta Yıllar (PYP) ve 63 Diploma Programı (DP) uygulayan IB Dünya Okulu bulunmaktadır.

1994	İlk Türk IB Okulu	Koç Lisesi
1996	Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilk onaylı IB çizelgesi	
1998	İlk Türk IB Okulları Müdür ve Koordinatörler Toplantısı	
1999	İlk IB Günü	Eyüboğulu Koleji
2007	Yetkilendirilen ilk IB Devlet Okulu	İstanbul Prof. Dr.Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi
2010	İlk Onaylanan Kasım Okulu	TED Bursa Koleji
2016	Türk IB Okulları Birliği	
2017	Özel Okullar Birliği (TÖZOK) IB Komisyonu	
2018	IB Organizasyonu tarafından Türk IB Okullar Birliği (TİBSA) onayı	
2021	Özel Okullar Birliği (TÖZOK) Uluslararası Programlar Komisyonu	

IB DIPLOMA PROGRAMI

Diploma Programı IB Öğrenen Profilinin oluşturulmasında önemli yer alan Bitirme Tezi, Bilgi Kuramı ve CAS (Yaratıcılık, Bedensel Etkinlik ve Hizmet) modülleri merkezde olmak üzere 6 ders grubundan oluşur. Öğrenciler 3'ü standart Düzey, 3'ü Yüksek Düzey olmak üzere 6 ders grubundan birer ders seçerek 2 yıl boyunca İleri Düzeyde her ders için toplam 240 saat ve Standart Düzeyde 150 saat ders yaparlar. Bu 2 yıl süresinde her dersten Final notlarını %20-50 etkileyecek olan İç Değerlendirme ödevleri yapılır. Öğrenciler ikinci yılın sonunda IB tarafından hazırlanan Final Sınavlarına girerler. Öğrencilerin bu sınavlarda ve iç değerlendirme ödevlerinden aldıkları puanlarla derslerden aldıkları notlar belirlenir. Ders notları 7 üzerinden değerlendirilir. Bitirme Tezi ve Bilgi kuramı değerlendirmeleri 0-3 arasında ek puan getirir. Bir öğrencinin alacağı en yüksek diploma notu 45'tir.

IB'nin değerlendirmesi farklı modellerin uygulanması ile gerçekleştirilir. Bu değerlendirme modelleri projeler, sözlü sunumlar, portfolyolar, araştırma ödevleri, sanatsal performanslar, uzun ve kısa cevaplı ve çoktan seçmeli sorulardır.

IB Diploma Programı akademik olarak güçlü ve Üniversite hayatına hazırlayan bir program olarak tanınmakta ve birçok ülkede üniversiteye girişte ölçüt olarak kullanılmaktadır. Türkiye'de üniversite girişte ölçüt olmasa da pek çok Vakıf Üniversitesinde yatay geçiş, ikinci ana dal ve diploma notuna göre değişen burs imkanları getirmektedir.

Türkiye ve birçok ülkede yapılan araştırmalara göre IB Diploma Programı mezunlarının üniversitede diğer öğrencilere göre daha başarılı oldukları, eğitimlerini zamanında başarıyla ve diğer öğrencilere göre daha kısa sürede tamamladıkları gözlemlenmiştir.

Yararlanılan Kaynaklar:

<https://ibo.org/digital-toolkit/brochures-flyers-and-posters/>

<https://www.ibo.org/globalassets/digital-toolkit/other-laguas/corporate-brochure-2017-tu.pdf>

https://resources.ibo.org/ib/works/edu_11162-58229?lang=en

Didem VEYİSOĞLU

Eğitim Yöneticisi

ALMAN ABİTUR DİPLOMASI

Lise bitirme sınavı olarak kabul edilen Abitur sınavında, Almanca, İngilizce, Matematik, Fizik, Kimya ve Biyoloji derslerinden alınan notlar önem taşımaktadır.

Öğrenciler 12. Sınıfın ikinci döneminde yazılı ve sözlü sınavlara girerek bu diplomayı almaya hak kazanırlar.

Abitur, Almanya'da yapılan en yüksek nitelikli lise bitirme ve mezuniyet programdır. Türkiye'de bu diplomayı veren iki okuldan biri de Özel Alman Lisesi'dir. Bu diploma, yalnızca Almanya'da değil, Almanca konuşulan Avusturya ve İsviçre'de olduğu gibi birçok Avrupa ülkesinde ve ABD'de tanınmakta ve öğrencilere bu ülkelerde üniversite okuma hakkı vermektedir.

Öğrencilerin lise öğrenimlerinde girdikleri ve sonu Abitur diplomasına giden sınavlar Yüksek Olgunluk Diploması (Hochschulreifepfprüfung) olarak adlandırılmaktadır. Özel Alman Lisesi'nde Abitur diploması almaya hak kazanan öğrenciler Almanya'da Abitur yapmış Alman vatandaşı öğrencilerle eşit konumda sayılmaktadır.

Abitur Nedir?

Gymnasium (Lise) seviyesinin tamamlanması 12 yıllık eğitim sürecinin bitmesi Yüksek Öğrenim için „olgunluğa erişmek“ anlamına gelir Özel Alman Lisesi'nin sunduğu Abitur Diploması uygulanırken Almanya'nın dünya üzerindeki tüm yurtdışı okulları için geçerli olan ve Eyalet Eğitim ve Kültür Bakanları Daimi Konferansı (KMK) tarafından belirlenen yönetmelikler geçerlidir.

Her yerde Abitur aynı mıdır?

- İçerik ve müfredat aynıdır
- Türk öğrenciler için yazılı ve sözlü sınavlarda sorumlu oldukları dersler seçime bağlı olmayıp, iki ülke arasında imzalanmış bir anlaşma ile belirlenmiştir.
- Yurtdışından gelen Sınav Denetleme Başkanı sınavlarda kontrolü sağlar
- Sorumlu olunan dersler: Almanca, İngilizce, Matematik, Fizik, Biyoloji, Kimya
- Bölgesel Abitur

Abitur ile neler yapabilirim?

- Abitur ile birlikte Almanya'da ve dünya genelinde üniversite ve yüksekokullara kabulü mümkündür.
- Türk öğrenciler "Eğitim Vatandaşı" olarak kabul edilir.

Yazılı Sınavlar hangi bölümlerden oluşur?

Sınavların üç temel bölümü vardır:

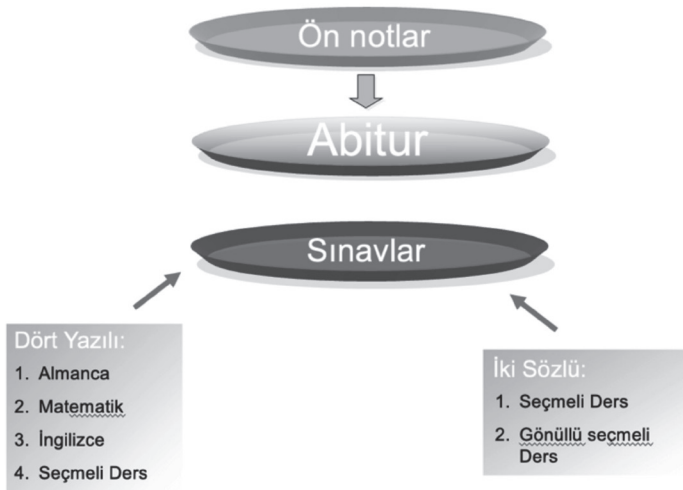
1. Reprodüksiyon / Özet Çıkarma
2. Analiz
3. Elde edilen bilgilerden yeni/geliştirilmiş bir ürün ortaya koyma

Abitur Notları -15'lik Sistem

15	14	13	12	11	10	09	08	07	06	05	04	03	02	01	0	Abitur not puanları
1		2		3		4		5		6						Alman Notlar (6'lı sistem)
5 (-85%)		4 (-70%)		3		2		1		0						Türk not sistemi

15	14	13	12	11	10	09	08	07	06	05	04	03	02	01	0	Abitur not puanları
1		2		3		4		5		6						Alman Notlar (6'lı sistem)
5 (-85%)		4 (-70%)		3		2		1		0						Türk not sistemi

Abitur nelerden oluşur?

Bruno DELVALLÉE

Fransız Eğitim İşbirliği Ataşesi

FRANSIZ BAKALORYA PROGRAMI

Bakalorya, Orta çağ'da Paris'te ortaya çıkmış ve Üniversite diploması olarak Avrupa Üniversitelerine yayılmıştır. Fransa İmparatoru, 1.Napolyon tarafından yeniden düzenlenmiş, 1808'de lise diploması be üniversiteye giriş diploması olarak uygulamaya geçirilmiştir. Bu diploma, bu tarihten beri, bakalorya alanların üniversiteye girmelerine imkân sağlayan bir belge olarak yürürlüktedir. Bugün, dünyanın birçok ülkesinde geçerliliği ve denkliği olan bir diplomadır.

Fransa'da, farklı lise türleri bulunmaktadır: Genel liseler, teknik liseler ve meslek liseleri.

Genel Bakalorya geleneksel olarak çeşitli alanlara ayrılmaktadır: (edebiyat, ekonomi, bilim). 2020 yılından beri, Genel Fransız bakaloryası, farklı şekillerde organize edilmektedir. Öğrencilerin ortak dersleri vardır, ama farklı uzmanlık alanları ve seçmeli derslerde seçebilirler. Bu sistem 21. yüz yıl eğitimine daha iyi adaptasyon sağlamaya imkân verdiği gibi, bireysel yetileri de daha ön plana çıkaran bir düzenlemedir. Bazı liselerde, öğrenciler, farklı bir yabancı dilde (İngilizce, Almanca, Amerikan kültürü ve dilinde, İspanyolca, Çince, Arapça ve diğer diller gibi) uluslararası seçenekler ve kültürel yaklaşımlara izin veren programlarda seçebilirler. Çift tebalı diye adlandırabileceğimiz başka ülkeler tarafından tanınan ve kabul edilen Bakaloryalar da vardır. (Bachibac: İspanyol-Fransız, Abibac: Fransız-Alman, BFA: Fransız-Amerikan, gibi). Fransız bakaloryası, farklı ülkelerin bakalorya sistemlerinden de etkilenmiştir. (Örneğin IB).

Fransız Bakalorya modeli, Türk eğitim sistemi için de ilham kaynağı olabilir, bilgiyi ölçme ve değerlendirme, kazanım ve kültür bağlamında yaklaşımlar konusunda olduğu gibi. Yöntem bilim, yazılı anlatım, sözlü ifade, analiz-sentez de, en basit disiplinler bağlamında bilginin değerlendirilmesi hususunda özellikle yükseköğretime geçiş aşamasında köklü bir hazırlık sağlayabileceği gibi, uluslararası alanda tanınırlığı olan bir diploma olarak da eğitim dünyasında yeri almaktadır.

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

► KAPANIŞ KONUŞMASI

Zafer ÖZTÜRK

Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı

Zafer ÖZTÜRK

TÖZOK, Yönetim Kurulu Başkanı

Pandemi ile birlikte eğitim sektörü, yöneticiler, öğretmenler, okullar, hepimiz yaşanmaz denilen her şeyi yaşadık, bilim kurgu romanlarında, kitaplarında, filmlerinde anlatılan her şeyi. Isaac Asimov'un "Bu kadar da olur mu?" dediği, Jules Verne'din "Denizler Altında Yirmi Bin Fersah" gibi kitaplarda çocukken okuduğumuz şeyler o zamanlar çok ciddi bir bilim kurguydu, gelecekle ilgili tahminlerdi, olmayacak şeylerdi ama hepsi oldu. Bu pandemi bir anda hayatımıza öyle bir girdi ki, hiç olmayacak şeyler oldu. Evlerimize kapandık. Yakınlarımızdan, annemizden, babamızdan, çocuğumuzdan kaçtık. Hepimiz bunları yaşadık. Çok sevdiklerimizi kaybettik, açılış konuşmamda ifade ettiğim gibi. Ama biz öğretmenler, biz eğitimciler bu gibi zorluklarla çeliğe su verilir ya, biz çelik olmak durumundayız. Bu zorluklar da bizim suyumuz. Belki de hiç kimsenin yaşayamayacağı, kaldıramayacağı zorlukları bizler kaldırmak zorundayız.

Şunu özellikle belirtmek istiyorum, bu süreçte de öğretmenlerimiz, özellikle özel okul öğretmenlerimiz, hiç abartıya kaçmıyorum çünkü bizzat sürecin içinde bulunan biri ve yaşayan biri olarak, bu süreci kaldırabilmek, bu olumsuzlukları en aza indirmek adına inanılmaz zahmete katlandılar, inanılmaz emek verdiler. Onun için buradan ben en büyük teşekkürü özel okul öğretmenlerime, bütün öğretmenlerime ama özel okul öğretmenlerime özellikle teşekkür ediyorum.

Bu süreçte online eğitimin en iyisini özel okullar yaptı. Pandemi sürecinde ECNAIS ile (Avrupa Birliği Ulusal Özel Okullar Dernekleri Birliği) ile toplantılar yaptık. Siz ne yapıyorsunuz? Bizler ne yapıyoruz? Her ülke kendi ülkesinde yaptığı uygulamalardan bahsederdi. Ben bizdekilerden bahsedince ağızları açık kalıyordu. İki, üç hafta gibi bir süre içerisinde online eğitim konusunda hemen bir pozisyon aldık. Hemen altyapı yatırımlarımızı yaptık. Hızlı bir şekilde uzaktan öğretime geçtik.

Birkaç sene önce biz burada, az evvel Soner hocamın dediği gibi, geleceği konuşuyorduk. Gelecekte öğretmen olacak mı, yapay zeka vb diyorduk. Ben pandemi sürecinde bu işin öğretmensiz, kılavuzsuz olamayacağını bir kez daha anladım. En iyi online, biraz önce Soner hocamın da dediği gibi, yüz yüze eğitimin yerini tutmaz. Okullarımızı yaşam alanı, akran alanı, oyun alanı, birbirinden öğrenme alanı, rol model alanı. Bu manada ben gerçekten de gönülden teşekkür ediyorum. Bakanımızın da okulları açık tutma konusunda göstermiş olduğu irade de bizim için çok kıymetli oldu. Ona da ayrıca gerçekten teşekkür ediyorum.

Eğitim-öğretim yılının ikinci dönemine de azalan vakalarla başlayacağız inşallah. Aşı tabi ki çok büyük bir çözüm oldu. Keşke aşı olsaydı rahmetli Başkanımız belki bizimle

burada olabilirdi diye düşünmeden de edemiyorum, ister istemez. Ne olur aşılarımızı ihmal etmeyelim. Bu artık belki hayatımızın bir parçası olacak, bununla yaşayacağız belki ileriki dönemlerde de ama gereken tedbirleri yine alacağız. Belki grip gibi bir rahatsızlık olarak hayatımızın içinde bu yer alacak. İnsanoğlu evrilen, gelişen bir varlık, ortama ayak uyduran bir varlık. Biz de eğitimciler, öğretmenler onun öncüleri olarak bunu yerine getirmek zorundayız.

Zorluklar demişken; biz özel okul sektörü, pandemi ile beraber büyük sıkıntılar yaşadık. Biliyorsunuz, yakın bir zaman önce okul ücret artışları gibi konular gündeme geldi. Üzüldüğüm bir konu var. Biz özel okullar medyanın gündemine sadece okul fiyatlarının açıklanacağı dönemlerde düşüyoruz. Gazeteciler “Hocam ücret artışlarına ne olacak?” diye yoğun bir şekilde bizleri arıyorlar bu dönemlerde. Dilimiz döndüğünce anlatıyoruz. Bunların detaylarına çok girmek istemiyorum. Bir açıklama yaptık. Bir kere bir edebiyat öğretmeni olarak, şunu biliyorum: Millet olarak ne yazık ki, okuma alışkanlığını kazanamamak en büyük gafletimiz, en büyük eksiğimiz. Ne olur öğrencilerinizi okumaya alıştırmın. Ben şunu söylüyorum: Okumaya alışan bir öğrenci, okumayı seven bir öğrenci eğitim hayatının %50’sini kurtarmış demektir. İnanın samimiyetle söylüyorum bunu. Bir şekilde okuyan o öğrenci muvaffak olur, o insan muvaffak olur.

Bir açıklama yaptık özel okul ücret artışlarının ne kadar olabileceğine ilişkin yönetmeliğe uygun olarak ki yapmamız gerektiğine inandığımız için. Derneğin “Şu kadar zam yapacaksınız” gibi bir şey söylemesi mümkün değil, biliyorsunuz Rekabet Kurulu var. Biz dernek olarak ancak görüş bildirebiliriz. Bunun üzerine, gerçekten de yazıyı tamamen okumayanlar tarafından bir linç kampanyasına uğradık. Ekonomik zorluklar pandemide okulları gerçekten vurdu. Bir okul öğretmeni kadar iyidir. Biz öğrencilerimizle, öğretmenlerimizle beraber bu süreci götürmek zorundayız. Öyle bir durum ki; biz okulun hem öğretmen boyutunu düşünmek zorundayız hem öğrenci-veli boyutunu düşünmek zorundayız ve bunun sürdürülebilirliğini sağlamak zorundayız. Bunların hepsini dengelemek inanın kolay değil. Bir yönetici, bir kurucu olarak da bunu söyleyebilirim. Ama zaten o kazanımlardan vazgeçtik pandemi ile beraber. Bir sürü şey söylendi: Kısa çalışma ödeneği vb gibi. Biz, velimizden aldığımız gelirlerle yaşayan bir yapıyız.

Bu anlamda yine mücadelemizi sürdüreceğiz. Malumunuz enflasyonist bir ortam var ki bunların planlanabilir ve sürdürülebilir olması gerçekten zor. Ama okullarımız; öğretmeni ile öğrencisi ile velisi ile bu zorluğu da açacağına ben inanıyorum. Zor bir yıl olacak önümüzdeki sene. Herkes üstüne düşenin en iyisini yapmaya çalışacak ben buna inanıyorum. Bir fedakarlık mesleği icra ediyoruz. Sadece öğretmenler değil, idareci ve kurucular da. Gerçekten gönül vermiş olanları, bu işi samimiyetle yapanları söyleyebilirim. Son yıllarda sadece ticari kaygılarla bu sektöre girenler var. Ben açıkça söyleyeyim. Keşke girmeselerdi diyorum ama onların mağdur olmalarından da mutlu olmuyorum. Çünkü onlar mağdur olurken çevrelerini de mağdur ediyorlar

açıkçası. Umarım bu tez zamanda düzeler. Özel okullarımız bir lokomotif, son yıllarda yerlere kadar düşürülmüş bu itibarı düzeltmek, vermiş olduğumuz emeğin karşılığını artık toplumda almak istiyoruz. Hem öğretmenlerimizin hem okullarımızın saygınlığını kazanmak zorundayız arkadaşlar. Bunun içinde ne olur hiç yorulmadan, sonuna kadar anlatacağız. Anlatmalıyız.

Ben 25 yıllık bir eğitimciyim. Sonradan öğretmenlik nosyonu edindim, sırf bana “patron” demesinler, “hocam” desinler diye. Benim en büyük gururum, sıfatlarımın arasında en çok hoşuma giden ve gururumu okşayan bana “öğretmenim” denilmesidir. Biz böyle bir kuşağız. Biz “öğretmen” denildiğinde kaldırım değiştirdik korkudan ve saygıdan. Çekinirdik öğretmenimizden. Düşünün öğretmen; bir mahallenin, bir köyün, bir kasabanın entelektüel değerli kişisiydi.

Şura’da “Öğretmen Meslek Kanunu” konuşulurken biz buna tarafız. Meslek kanunu yanlış bir şey değil doğru bir şey ama Şura’da Öğretmen Meslek Kanunu ve öğretmen özlük hakları konuşulurken sadece para konuşulması, şahsen bir eğitimci belki de bir patron olarak beni bile rahatsız etti. Hiçbir şey konuşulmadı.

Değerli dostlar, zor süreçler bizi bekliyor. Ancak birlikte kenetlenirsek, birlikte olursak bunları aşarız.

Aramızda birisi eksik farkında mısınız? Çok sevdiğimiz bizim için çok özel, çok kıymetli birisi eksik. Onursal başkanımız, bizim derneğimizi bugünlere getiren gerçek bir eğitimci kendisi, gerçekten gönülden bir eğitimci. Çünkü benim onunla yaptığım sohbetlerde her zaman etikti, her zaman “Öğretmenin hakkını vereceksin. Sakın! Öğrencinin zamanı o kadar kıymetli ki, bir çocuğu yanlış değerlendirirsen geri veremezsin. Bir ürün alırsın, baktın bozuk çıkar. Ürünü geri verirsin, yenisini alırsın ama çocukta böyle bir lüksünüz yoktur. O zamanı hiçbir suretle geri veremezsiniz.” derdi Rüstem Eyüboğlu. Kendisi bizim onursal başkanımız Rüstem Hocamız, Rüstem Abimiz. Çok selamlarını söyledi. Rahatsızlığı nedeniyle aramızda olamadı. Bizi sosyal medyadan takip ediyor. Arıyor, soruyor, mesaj atıyor, gönlü, aklı burada. Ben buradan sevgili Rüstem Hocama, değerli büyüğüme saygı ve selamlarımı iletiyorum.

Türkiye Özel Okullar Derneği olarak Türkiye'nin özel öğretmenleri ile burada güzel bir program yürüttüğümüze inanıyorum. Güzel bir çalışma yaptığınıza inanıyorum. Geçmiş dönemlerden farklı olarak bu sene covid tedbirleri kapsamında çalıştay düzenlemedik. Antalya Sempozyumu demek sadece burada verilen eğitim değil, bir birliktelik, bir buluşma, bir network, bir iletişim yeri, herkesin birbirini tanıma, görme, özlemine giderme yeri... İşte biz bu Antalya Sempozyumunu da gerçekleştirmekten dolayı ayrıca çok ama çok mutluyuz. Çok değerli 10 akademisyenimiz burada bizlerle oldular. Büyük salonda icra ettik sempozyumumuzu, çalıştayları bu yüzden yapamadık. Daha çok değerli akademisyenlerimiz, hocalarımız, büyüklerimiz var. İnşallah gelecek yıllarda onlarla da beraber olmaya devam edeceğiz.

Bütün konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyorum, aldıklarıyla aydınlatırlar bizleri, minnettarım kendilerine. Şunu da samimiyetle söylüyorum bilabedel geliyor hocalarımız. Çünkü burada eğitim konuşuluyor. Burada bir aydınlanma yaşanıyor. Belki buradan aldıklarımızı çocuklarımıza, ailemize, çevremize, komşumuza vereceğiz. Bu anlamda kendilerine gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum. Çok sağ olsunlar.

Uçak biletlerimizi yapan Vizyon Turizm firmasına, transfer hizmetlerini yapan Serkan Yanar ve ekibine, Kaya Palazzo Otelinin başta Genel Müdürü Alper Bey olmak üzere tüm çalışanlarına; bu süreç içerisinde bütün yoğunluğuna rağmen otel çalışanları güler yüzlülüklerini eksik etmeden, mümkün merteye ellerinden gelenin en iyisini yaptılar; gerçekten teşekkür ediyorum.

Stage Plus Event firmasından Gökmen Bal ve ekibine, host ve hosteslere gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum. Hep yanımızda oldular, işlerimizi kolaylaştırdılar.

Görevini coşkuyla ifa eden sunucumuz Uğur Ersözlü hocamıza çok teşekkür ediyorum. Uğur Hocamız, aynı zamanda SEV Amerikan Koleji'nin bir öğretmeni, bizden birisidir. Ona da gönül dolusu teşekkürler.

Sanatçılarımız Atilla Demircioğlu'na, o da bir öğretmen Galatasaray Üniversitesi'nde öğretim görevlisi ve Işın Karaca'ya teşekkür ediyorum.

Çanta sponsorumuz MEF Üniversitesi'ne, aplikasyon sponsorumuz Kültür Üniversitesi'ne, yaka kartı sponsorumuz Beykent Üniversitesi'ne, sempozyum kitabı sponsoru SEBİT'e hijyen seti sporumuz Hayat Kimya'ya, program kitabı sponsorumuz Edukas firmasına, ateş ölçer sponsoru ZK software firmasına, oda anahtarı sponsoru Edding'e ve tüm stand alan firmalarımıza gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Daha dikkatli konuşmamızı sağlayan basın mensuplarımıza teşekkür ediyorum.

Değerli dernek başkanlarımıza ben gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum. Burada birkaç gün beraber olduk. Ankara'da bürokratlarımızla beraber sorunlarımızı konuşmada, aktarmada hep yanımızda oldular. Teşekkür ediyorum kendilerine.

Yönetim Danışmanımız Hasan Eren'e, Dernek Müdürümüz Nalan Tuğ'a, bilgi işlem sorumlumuz Hakan Köse'ye, eski çalışanımız Süleyman Göral'a teşekkür ediyorum.

Bu yıl ilk kez yapılan aplikasyon uygulamasına desteği için IB Komisyon üyemiz Metin Ferhatoğlu'na ve IT Komisyonu Başkanımız Süha Hayal'e ayrıca teşekkür ediyorum.

Uluslararası Programlar Komisyonu Başkanımız Dr. Jale Onur'a, komisyon üyelerimiz Mine Erim, Merve Korkmaz, Gülşah Çekiç, Gülçin Cırık Doğramacı ve tüm komisyon üyelerimize çok teşekkür ediyorum.

Danışmanımız Lütfi Gülbenk, Avukat Esmâ Gülbenk ve Ahmet Kurhan'a teşekkür ediyorum. Eğitim ekonomisini konuştuk. Malumunuz asgari ücretin artışı ve bunların bordrolaması, yapılacak planlamalar ve hesaplamalar ile ilgili bu alandaki uzman dostlarımıza gönül dolusu teşekkürler.

Eski yönetim kurulu ve yüksek istişare kurulu üyelerimize, tüm değerli konuşmacılarımıza, Fransa Eğitim İşbirliği Ataşesi Bruno Delvallee'ye teşekkür ederim.

Antalya Valimize, Antalya Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, Bakanlığımızın değerli mensuplarına, Sayın Genel Müdürümüze, Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu üyesi Selçuk Pehlivanoğlu'na, Milli Eğitim Bakanımıza çok teşekkür ediyorum.

Bizim sektör entelektüelimiz çok değerli, çok sevdiğim ablam Sevinç Atabay'a çok teşekkür ediyorum, her zaman varlığını yanımızda hissediyoruz. Sağ olsun, sürekli danışıyoruz. Destekleri, varlığı bizlerle beraber. Kendisine gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Katılımcı tüm okullara, okul kurucularına, eğitim yöneticileri ve öğretmenlerine teşekkür ediyorum. Yani sizlere teşekkür ediyorum. İyi ki varsınız. Burada olmamasının sebebi sizlersiniz.

Öğretmen her şeydir. Herkesin hayatında unutamadığı öğretmenler vardır, şu anda bile belki aklınızdan geçirdiğiniz, unutamadığınız bir öğretmeniz. İşte her öğrencimiz için o unutulamayan öğretmenlerden olunuz lütfen. Onların hayatlarına dokununuz. Öğretmenlik sonradan kazanılan bir şey değil. İçinizde varsa vardır. Sonradan bazı eklentiler olabilir ama içinizde öğretmenlik varsa gerçekten o zaman o çocuğa dokunabiliyorsunuz.

Okul kurucularının da hakkını yemeyelim. İşveren, istihdam, devlete katkı, devletin üzerindeki yükü alma anlamında bir takım yatırımlar yaptılar, yapıyorlar. Kendilerine çok teşekkür ediyorum.

Ben 25 yıl önce sıfırdan bir okul kurdum. Olayın maddi boyutunu çoktan geçiyorsunuz bir yerden sonra. O artık sizin onurunuz, gururunuz, yaşama sebebiniz oluyor. Ben ömrüm elverdiği sürece, gücüm yerinde olduğu sürece de bu işi sürdüreceğim inşallah. Çocuk yetiştireceğim benim ülkeme, gelecek yaratmaya çalışacağım. Çok önemli bir görev yüklendik biz kurucular. Umarım bu zor zamanları da en hafif şekliyle atlattırız.

Bir dahaki Antalya Sempozyumunda görüşmek üzere hoşça kalın, sağlıklı kalın.

EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ

SONUÇ BİLDİRGESİ

SONUÇ BİLDİRGESİ

27-29 Ocak 2022, Antalya

Türkiye Özel Okullar Derneği tarafından düzenlenen “EĞİTİMİN DÖNÜŞÜMÜ” temalı XX. Geleneksel Eğitim Sempozyumu, Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Mahmut Özer’in katılımıyla Antalya Kaya Palazzo Otel’de 27-29 Ocak 2022 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Eğitim ve Öğretim Politikaları Kurulu Üyesi, Milli Eğitim Bakanlığı bürokratları, Fransa Büyükelçiliği Eğitim Ataşesi, özel öğretim kurumlarını temsil eden dernek başkanları, TOBB Eğitim Meclisi ve İTO Eğitim Komitesi üyeleri, yurtiçi ve yurtdışından akademisyenler, eğitim uzmanları, basın mensupları, özel okul kurucu, yönetici ve öğretmenlerinden oluşan 1400’ün üzerinde katılımcı 3 gün boyunca, “Eğitimin Dönüşümü” konusunu 10 konferansta ele almıştır. Uluslararası Programlar (IB, AP, Abitur, Fransız Bakaloryası) üzerine gerçekleştirilen oturumla, okullarımıza bu programların da tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca eğitim ve öğretimle ilgili ürün ve hizmetler sağlayan firmalar fuaye alanında dünyada eğitim alanındaki en son gelişmeleri yansıtan ürün ve hizmetlerini katılımcılara sunmuşlardır.

1. Tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgını eğitim öğretimi de etkilemiş hatta riske sokmuştur. Bu süreçte okullar kapanmak zorunda kaldığı için ortaya çıkan eğitim eksiği teknolojik imkânlar kullanılarak sunulmaya çalışılmıştır. 2021-2022 Eğitim Öğretim Yılıının başından itibaren ise Milli Eğitim Bakanlığı her türlü zorluğa göğüs gererek okulları açmış ve örgün yüz yüze eğitime geçme başarısını göstermiştir. Milli Eğitim Bakanlığının okulların hep açık olması hususunda ortaya koyduğu irade ve kararlılığın ülkemiz için son derece önemli olduğu değerlendirilmektedir.
2. Salgın sürecinde edinilen tecrübeler ışığında olağanüstü koşullarla tekrar karşılaşma durumunda eğitim ve öğretimin sürdürülmesi için yetki ve sorumlulukların Bakanlık merkez teşkilatı ile il, ilçe ve okul düzeyinde dağıtılmasının işlevsel olacağı düşünülmektedir.
3. İçinde yaşadığımız dönem içinde sürdürdüğümüz örgün yüz yüze eğitim ve teknoloji temelli uzaktan eğitim ikileminde karşılaştığımız problemler, gerçekler ve beklentiler bağlamında eğitim ve öğretimin yeniden anlamlandırılması ve tanımlanması gerekmektedir. Bu çerçevede;
  - a. Eğitim, öğretim ve öğrenmenin sağlanmasında aile okul ilişkisi yeni gelişmelere göre geliştirilmelidir. Bu manada belli ölçülerde evin okul, okulun da ev gibi olması için çalışılmalıdır.
  - b. Eğitim, öğretim ve öğrenme süreçleri anne babaların da katkılarını sağlayabilecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.
  - c. Okulöncesinden ortaöğretime tüm eğitim programları esnekleştirilmeli ve sadeleştirilmelidir.

d. Uzaktan eğitim artık bir mahkûmiyet değil bir eğitim yöntemi ve fırsatı olarak değerlendirilmeli; bu bağlamda şartların iyileşmesi halinde de uzaktan eğitim fırsatlarından kısmı olarak yararlanmalıdır.

4. Yeni gelişmeler ışığında okullar asıl işlevlerinin ötesinde birer toplum ve kültür merkezleri haline gelmelidir.

Tüm dünyada sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal açıdan yoğun bir etkileşim yaşanmaktadır. Bir bölgede ve ülkede yaşanan sorunlar ve çözümler başka bölge ve ülkeleri de etkilemektedir. Eğitim bu gerçeği dikkate alarak tanımlanmak ve anlamlandırılmak durumundadır. Dolayısıyla Türk eğitim sistemi de uluslararası eğitim sistemleri ve modelleri ile uyumlu bir şekilde tasarlanmalıdır.

5. Eğitime dair yenileşme çabaları ve model arayışları özgün bir Türk eğitim ve okul modelinin ortaya çıkmasını sağlayacak şekilde olmalıdır.

6. Türk Eğitim ve okul sistemi için gelişmiş ülke modellerini uygulamaya yönelik olarak uzun zamandır sergilenen çabalar başka ülkelerin örnek alacağı ulusal bir modeli yaratma hedefine doğru evrilmelidir. Bu manada Türk okulları öğrenimini başka ülkelerde devam ettirmek isteyen gençlerimiz için bir hazırlık adımı olma hüviyetinden arındırılmalı; başka ülkelerin çocukları ve gençlerinin öğrenim görmek için tercih ettiği okullar olmaya çalışmalıdır.

7. Türk okullarının model okullar olması için eğitime yön vermiş olan Türk otoriteler tarafından yüz yılı aşkın bir süredir dile getirilen ve uygulanan prensipler ışığında şahsiyet kazandıran, üretim odaklı, aidiyet duygusu veren kurumlar haline gelmesi önemlidir.

8. Uzaktan eğitimin yaygınlaşması bağlamında eğitime erişimle ilgili imkânı kısıtlı olan aile ve çocuklar için mevcut fırsatlar artırılmalıdır.

9. Covid 19'a dayalı salgın sürecinde yaşanan enflasyon ile birlikte Özel Öğretim Kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin ortaya koydukları performans temelinde özlük hakları ve ücretleri ile ilgili iyileştirmeler yapılmalıdır.

10. Ortaöğretim kademesindeki Özel öğretim kurumları programlarının başta mesleki eğitimde olmak üzere tüm alanları temsil edecek şekilde çeşitlendirilmesinin Türk Millî Eğitim Sistemi için önemli olduğu değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi No.142 K. 5
Taksim - Beyoğlu - İSTANBUL / TURKEY
TEL: 0212 249 00 00 (pbx) FAKS: 0212 249 00 10
www.tozok.org.tr info@tozok.org.tr

ISBN 978-605-80903-3-0